الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون

الحمد للہ کہ مجموعہ مکتوبات حضرت غوث الثقلین مخدوم جہانیاں قاضی ... و شاہ علی ...
و ترجمہ رسالہ اسرار العارفین و سیر الطالبین شیخ شہاب الدین سہروردی رحمۃ اللہ علیہم اجمعین

۱۳۰۸ھ

[illegible]

از تالیفات جامع معقول و منقول حاوی فروع و اصول عالم المعی فاضل لوذعی ... مولوی محمد حبیب اللہ صاحب
مرحوم و تصحیح مولوی محمد قمر الدین صاحب مرادآبادی حسب فرمائش مولانا نجم الدین صاحب

مطبع مطلع العلوم مرادآباد میں ... طبع

قابل دید تو تصنیف کتابین

مطبع نیر اعظم مرادآباد سی طلب فرمائی

احسن الاذکار - فی مناقب غوث الابرار - اسمین غوث پاک کے مناقب صحیحہ اور خوارق عادات اور سوانح عمری مفصل مذکور ہے اور اس قول کو کہ آپکا قدم ہر ولی کی گردن پر ہے بڑی تقویت دی ہے - بعدہ نسب شریف و آبای کرام کا تذکرہ - پھر حضرت کے طریق و ارشاد و اخلاق و مرید و اصحاب وغیرہ کا مفصل بیان ہے غوث پاک کے حالات مین ایسی جامع کتاب سلیس اردو مین آجتک نہین چھپی قیمت ۱۲ ر

مظہر عرفان - یعنی مفصل سوانح عمری حضرت خواجہ خواجگان معین الدین حسن چشتی اجمیری رحمۃ اللہ علیہ - یہ کتاب سلیس اردو مین ہے اور خاص سر آسمان جاہ بہادر رئیس حیدرآباد کی نذر کے واسطے لکھی گئی ہے - اس مین حضرت کے ذکر خوارق اور اقوال اور اوراد - وظائف وغیرہ کے علاوہ نہایت مفصل حالات حضرت کے سوانح عمری کے متعلق لکھے گئے ہین جو قابل دید ہین - لطف یہ کہ حضرت کے مرشدین و مریدین کی مختصر سوانح عمریان حاشیہ پر مندرج ہین - گویا یہ کتاب بجای خود ۱۸ - اولیاء عظام کی سوانحات کا مجموعہ ہے - اور ایک کتاب ۱۸ - کتابون کا لطف دکھاتی ہے - قیمت صرف ۶ ر

تائید الاسلام - یہ رسالہ رد نیچر مین سابق میں جاری ہوا تھا جسکے مختلف پانچ نمبر موجود ہین جن مین سید احمد خان کے انکار معجزات - انکار معراج جسمانی - انکار وجود شیطان انکار رویت الٰہی - اور انکار ولادت حضرت عیسی بغیر باپ کا مدلل جواب ہے - مطالب کی خوبی دیکھنے سی تعلق رکھتی ان پانچون رسالون کی قیمت بجای ۲؎ ر کے اب ۱۲؎ آنہ

نالۂ بسمل حضرت بلال کے مشہور قصے کو نہایت عمدگی سے تضمین کیا ہے جسکو مولود خوان اور اہل محبت عزیز رکھتے ہین قیمت صرف ۲ ر

ذخیرۃ العقبی - فی استحباب مجلس میلاد مصطفی کے جواب کے لکھنے کے واسطے ھ کا اشتہار ہے قیمت ۱؎

وظائف غوثیہ - اس کتاب مین ورد وظائف جوکہ خاص عمل مین حضرت محبوب پاک رضی اللہ عنہ کے تھے درج ہین خاص کر اسم اعظم جسکی طرف کان ایک عالم کے لگے ہوئے ہین اور آجتک اسکا پتہ نہین ملتا تھا اللہ تعالی نے اپنی عنایت خاصہ سے حضرت محبوب پاک کو مرحمت فرمایا اور انکو واسطہ بواسطہ حضرت رسول پاک صلعم سے عنایت ہوا قیمت کاغذ معمولی ۴ ر کاغذ ولایتی ۶ ر

فتوی عدم جواز یا شیخ عبد القادر جیلانی شیئاً للہ - اس مین قریب قریب تمام علمای ہندوستان کے فتاوی جو موئد عدم جواز یا شیخ الخ ہین درج ہین - اسکے مطالب کی خوبی دیکھنے سی متعلق ہے قیمت بجای ایک روپیہ کے اب ۸ ر کردیگئی ہے

کلمات طیبات - اس کتاب مین حضرت غوث الثقلین محبوب سبحانی - حضرت میرزا مظہر جانجانان شہید - قاضی ثناء اللہ صاحب پانی پتی - حضرت شاہ ولی اللہ صاحب محدث دہلوی اور حضرت غلام علی شاہ صاحب رحمۃ اللہ علیہم کے مکتوبات ہین

المشتہر - ایس ابن علی منیجر اخبار نیر اعظم مرادآباد (روہیلکھنڈ)

فہرست کتاب کلمات طیبات

اس کتاب کی جلی یہ فہرست ہی باوجود ان خوبیوں کے بلحاظ کاغذ عمدہ قیمت ہے

اس کتاب کی جسکی یہ فہرست ہے باوجود ان خوبیوں کے مخطوط کا غذ [illegible]

الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

الحمد للہ کہ مجموعہ مکتوبات حضرت غوث الثقلین و منظوم خواجہ حافظ شیرازی قاضی لکھنؤی و مولانا شاہ علی
و ترجمہ رسالہ سر العارفین سلطان الطالبین شیخ شہاب الدین سہروردی رحمۃ اللہ علیہم اجمعین

۱۳۰۵ھ

[illegible]

از تالیفات جامع معقول و منقول حاوی فروع و اصول عالم یگانہ مولوی محمد حسن صاحب
مرحوم و تصحیح مولوی محمد قمر الدین صاحب مرادآبادی حسب فرمائش مولانا نجم الدین صاحب

مطبع العلوم مرادآباد میں باہتمام محمد علی کے طبع ہوا

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی بتحمیده یستفتح کل کتاب بذکره یصدر کل خطاب ونشهد ان لا اله
الا الله وحده لا شریک له ونشهد ان محمدا عبده ورسوله شهادة ینال بها الشاهد دار
الرضوان بلا ارتیاب ونصلی علی محمد والصلوة تنقذنا من هول المطلع یوم الحساب وتمهد لنا عند
الله زلفی وحسن المآب **اما بعد** میگوید فقیر حقیر اضعف عباد الله الواحد الاحد **ابو الخیر محمد**
ابن احمد مراد آبادی موطنا فاروقی نسبا نقشبندی مجددی مشربا که از بدو شعور داعیهٔ طلب
طریقت در سرم بود و بعد از تحصیل علوم شغف باطنی افزود مگر مضمون ؎ ای بسا ابلیس آدم روی هست
پس بهر دستی نباید داد دست بمتصوفین خرقه پوش گندم نمای جو فروش که بجهل مرکب گرفتارند
و از کتاب و سنت بهره ندارند و بزی علما و فقرا برآمده و چیزها در دین متین احداث کرده طریقت را
غیر شریعت گویند ردمی آوردم و مترصد فضل رحمانی و موهبت سبحانی بودم تا آنکه قائد خیرم به بندگی
خدمت فرد الافراد قطب الاقطاب سلطان المشایخ فی الآفاق وارث مورث الاولیا بالاستحقاق

حجة الله علی عباده رحمة الله الفایضة فی بلاده قطب فلک الهدایة مرکز دائرهٔ اندراج النهایة فی
البدایة سیدی وسندی وذخیرة یومی وغدی ومکان الروح من جسدی ظل الله المنان مرشدنا
وهادینا واستاذنا وملاذنا مولینا محمد **فضل الرحمن** متع الله المسلمین بطول بقائه ونور العوالم
بنوره وضیائه رسانید فرأیت ما لا عین رأت وسمعت ما لا اذن سمعت **ه** هو خیر من یدعی لکل عظیمة +
واکرم من یطوی الیه المراحل + من بعد بمطالعه کتب قوم قدیماً وحدیثاً موفق شدم وآخر کتابی که بمطالعه
درآمد مکتوبات قدسی آیات حضرت عارف بالله هادی الی الله حال اسرار الطریقة والشریعة موضح
دقایق السر والحقیقة حضرت شمس الدین حبیب الرحمن **مرزا مظهر جانجانان شهید** بود قدس
سره که کشف بسیاری از معضلات شریعت وطریقت میکند وحل اکثری از دقایق مذهب وملت مینماید
چون این جوامع الکلم بس دلچسپ آمد باستقصایش کوشیدم وجا بجا تلاشیدم تا آنکه در تالیفات خلفای
حضرت ایشان قدس سرهم اضعاف آن یافتم وهنگام تلاش مکاتیب حضرت غوث الثقلین امام
الطائفتین شیخ الاسلام والمسلمین **محی الدین ابو محمد عبد القادر الحسنی الحسینی** الجیلانی
وحضرت عارف بالله مولنا **شاه ولی الله** محدث دهلوی وحضرت مجمع الکمالات **قاضی**
ثناء الله پانی پتی رحمة الله علیهم اجمعین نیز بدست آمد پس خواستم که تنها متلذذ نباشم بل آن را در
عزیزان سازم وباینغرض آن تفریق را بجمع آوردم واز هر باغی گلی برچیدم وبآخر کتاب رساله
اسرار العارفین وسیر الطالبین شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی
رحمة الله علیه که مختصریست مضبوط در سیرت سلف صالح نقل کردم بطریق ترجمه بامر کسیکه اجابت
برمن فرمان برداشت امر وی ونه درآوردم در وی تا توانستم سخن از پیش خود ومجموعه را
به **کلمات طیبات** موسوم کردم وبدو باب مبوب ساختم **باب اول** در مکاتیب
این باب مشتمل است بر چهار فصل **فصل اول** در مکاتیب حضرت غوث الثقلین رض **فصل دوم**
در مکاتیب حضرت مرزا صاحب شهید رح **فصل سوم** در مکاتیب قاضی ثناء الله پانی پتی رح **فصل چهارم**
در مکاتیب مولنا شاه ولی الله محدث دهلوی رح **باب دوم** در ترجمه رساله اسرار العارفین و

سیر الطالبین شیخ سهروردی رح تا باشد که عزیزان تمتع بردارند و فقیر را بدعای حسن خاتمت یاد آرند و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و هو رب العرش العظیم باب اول از کتاب کلمات طیبات در مکاتیب و این باب مشتمل ست بر چار فصل فصل اول در مکاتیب حضرت غوث الثقلین

بسم الله الرحمن الرحیم

مکتوب اول العزیز سینه طلب خود کی در بوته والذین جاهدوا فینا و آتش وجد کم الله نفسه بگداز و خالص کن تا شایان مهر لنهدینهم سبلنا گردد و در بازار ان الله اشتری من المومنین انفسهم و اموالهم بان لهم الجنة او را ارزشی باشد و بدان سرمایه توانی که بضاعت دین خالص الا لله الدین الخالص حاصل کنی و شاید رمزی از اسرار و الخلصة علی خطر عظیم بگشایند و از لوامع انوار افمن شرح الله صدره للاسلام فهو علی نور من ربه شاعی بر تو تابد و از ندای داعی ادعونی استجب لکم اعتقه در دل تو پیدا آید و از حضیض قل متاع الدنیا قلیل پای همت بیرون نهی و از اوج و الآخرة خیر لمن اتقی منوکنی و از نسیم نحن اقرب الیه من حبل الورید بوی در مشام جان تو رسد و شجره طلب از ان را هتزاز آید و از باد خسر الذین قال لله ثم ذرهم در بوستان تجرید فلا تدع مع الله الها آخر بی برگ شوی و رباح فصل بهار ان الذین سبقت لهم منا الحسنی در وزیدن آید و سحاب ان الله یجتبی الیه من یشاء از تفالیل فصل باریدن گیرد و اراضی ریاض قلوب از نباتات و علمناه من لدنا علما سرسبز شود و اشجار بساتین از اثمار ان رحمة الله قریب من المحسنین بارور گردد و عیون وصول از سرچشمه عینا یشرب بها المقربون در وادی سر روان آید و بشیر اقبال ذلک فضل الله یوتیه من یشاء بشارت فیض و رساند الا تخافوا و لا تحزنوا بالجنة التی کنتم توعدون و رضوان جنات نعیم رضی الله عنه ندا در دهد کلوا و اشربوا هنیئا بما کنتم تعملون والسلام مکتوب دوم ای عزیز بترس از ان روز که یوم یفر المرء من اخیه و امه و ابیه و صاحبته و بنیه و از محاسبه ان تبدوا ما فی انفسکم او تخفوه یحاسبکم به الله اندیشه کن و چون اولئک کالانعام بحظوظ نفسانی مشغول مباش

و سر در مراقبه فاذکرونی اذکرکم فرو برود دیده در مشاهده وجوه یومئذ ناضرة الی ربها ناظره
بگشا و نظاره کن و از نعیم ولکم فیها ما تشتهی انفسکم ولکم فیها ما تدعون یاد آور تا ندای والله
یدعوا الی دار السلام در گوش هوش تو افتد و از خوابگاه غفلت انما الحیوة الدنیا لعب ولهو
بیدار گردی و در طلب درجات والسابقون السابقون اولئک المقربون فی جنات النعیم
از سر قدم سازی و مرکب همت از جان و دل درتازی تا بشمر الطاف الله لطیف بعباده بانوار
اطباق ندای لهم البشری ترا در پیش آید و عساکر امداد ولله جنود السموات والارض مدد تو
شود و بر لشکر اعداء ان الشیطان للانسان عدو مبین فیروز آئی و از دام هوای نفس ان
النفس لامارة بالسوء خلاص یابی و لوح دل از لطائف اسرار اتقوا الله ویعلمکم الله رقم گردانی
و مرغ دل از حظائر قدس قدیم یاد آورد و در فضای سلوک فاسلکی سبل ربک ذللا بجناح اشتیاق
در پرواز آید و از ثمار انس در بساتین کلی من کل الثمرات محظوظ گردد و آئینه سر از لوامع انوار
تجلیات تمام صفت نور گردد که سر تولج اللیل فی النهار مکشوف شود و در روضهٔ ضمیر تو از مطار
مراغم وانزلنا من السماء ماء فانبتنا به جنات وحب الحصید سرسبز چون باغ ارم گردد و رمز
واحیینا به بلدة میتا مر ترا فهم شود و استار فکشفنا عنک غطائک فبصرک الیوم حدید
از پیش تو بردارند و تو در مشاهدهٔ کمال او فرو مانی گاهی در دریای بی نیازی ان الله لغنی عن
العالمین فرو شوی و از سموم مهب افامنوا مکر الله در گرداب سرگردانی فرو مانی و گاهی
نسیم لطف ولا تیئسوا من روح الله در گلشن تمجید چون عندلیب از شوق در ترنم آئی و از غلبات
وجد نغمهٔ انی لاجد ریح یوسف برکشی و حساد زبان ملامت پیش آیند و گویند تالله انک لفی
ضلالک القدیم و چون تاثیر والقیه علی وجهه فارتد بصیرا ظاهر گردد همه اخوان با نیاز
نیاز و عجز درخواست کنند که استغفر لنا ذنوبنا انا کنا خاطئین و از سر صدق برخوانند که
لقد آثرک الله علینا و تو در مقام مناجات آئی و بزبان حال گوئی که رب قد آتیتنی من الملک
وعلمتنی من تاویل الاحادیث فاطر السموات والارض انت ولیی فی الدنیا والآخرة توفنی

مسلما و الحقنی بالصالحین والسلام **مکتوب سوم** ای عزیز پیش ازین تغافل کردن و
بحیات مغرور شدن نه دلیل سعادت بود مگر خطاب ارضیتم بالحیوة الدنیا من الاخرة بگوش
جان تو نرسیده است واز وعید ومن کان فی هذه اعمی فهو فی الاخرة اعمی واضل سبیلا هیچ
خوف نداری واز تهدید اقترب للناس حسابهم وهم فی غفلة معرضون هیچ اندیشه نمیکنی و از
توبیخ من کان یرید حرث الدنیا نؤته منها وما له فی الاخرة من نصیب هیچ یاد نمی آری واز
تنبیه فاما من طغی واثر الحیوة الدنیا فان الجحیم هی الماوی هیچ انتباه نمیگیری تا چند در تیه
غفلت سرگردان و در بیدای شهوت بی سامان باشی یکی در صومعه توبوا الی الله در شو و در
محراب و انیبوا الی ربکم توجه بر و به زبان صدق و خلاص بر خوان انی وجهت وجهی للذی فطر
السموات والارض حنیفا تا نفایس اسرار وهو الذی یقبل التوبة عن عباده ویعفو عن
السیئات از خزاین الطاف ان الله غفور رحیم بر تو مکشوف شود و پیک عنایت بشارت چنین
رساند ان الله یحب التوابین ویحب المتطهرین و بمدارج معارج تعز من تشاء عروج بخشد و منادی
اقبال بزبان حال ندا کند که ان الذین قالوا ربنا ثم استقاموا فلا خوف علیهم ولا هم یحزنون
والسلام **مکتوب چهارم** ای عزیز چون شموس معارف از مطالع سموات سرایر طلوع کند و اراضی
قلوب بنور آن هدا منور گردد که اشرقت الارض بنور ربها و غطای ظلام خیالیه از پیش بصایر عقول
مرتفع شود که فکشفنا عنک غطاءک نواظر افهام از مشاهده لوامع انوار قدس از حیرت چشم باز ماند
و خواطر افکار از مکاشفه عجایب اسرار عالم ملکوت در تعجب شود و هیجان عشق او را در بوادی طلب سرگردان
کند و غلبات شوق در مواطن قرب انس بخشد و منادی ان الله لذو فضل علی الناس ندا کند و
هو معکم اینما کنتم چون بر نکته سریعت مطلع گردد هستی خود را گم کند و لا تجعلوا مع الله الها آخر
و در دریای نیستی لیس لک من الامر شئ فرو شود تا گوهر امید را بچنگ آرد و امواج عزت او را
در محیط عظمت در انداز د چون خواهد که بر کناره آید در گرداب حیرت افتد و بگوید رب انی ظلمت
نفسی فاغفر لی مراکب امدادا ز الطاف وحملناهم فی البر والبحر در رسد و او را بساحل لطف

نصیب برحمتنا من نشاء فرو دآرد مفاتیح خزاین اسرار واللہ بکل شئ محیط بدو سپارند
و برموز واشارات وان الی ربک المنتهی اطلاع بخشند پس فاوحی الی عبدہ ما اوحی چه باشد
لقد رای من ایات ربه الکبری چه معنی دارد مکتوب پنجم ای عزیزی از عالم غرور فلا یغرنکم
الحیوة الدنیا ولا یغرنکم باللہ الغرور عبور کن واز منازل اہل حضور که تعرف فی وجوههم نضرة
النعیم یاد آور تا مگر بوی از نفحات بوستان فروح وریحان وجنة نعیم بمشام جان تو رسد و
جرعۂ از جام جهان نمای ویسقون من رحیق مختوم ختامه مسک درکام تو ریزند و دقائق اسرار
حقائق جاء الحق من ربک مکشوف بر تو شود و تو بر بساط تفرید ولا تدع من دون اللہ ما لا
ینفعک ولا یضرک از مسافرانس نحن نقص علیک نباءهم بالحق فسانه وشاهد مشهود
استماع کنی گاهی لابد از نغمات خطاب فبشر عبادی الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه
از غایت شوق در طرب آئی وگاهی از صدمات سطوت فاستقم کما امرت ومن تاب معک
سر در مراقبه حزن در کنی وگاهی بحبل المتین واعتصموا بحبل اللہ جمیعا چنگ در زنی وگاهی
در فتراک وما النصر الا من عند اللہ در آویزی وگاهی در دریای سنستدرجهم من حیث
لا یعلمون فرو شوی وگاهی بر ساحل لطف ان اللہ بکم لرؤف رحیم گذر کنی واز حدائق فمن
یرجو لقاء ربه فلیعمل عملا صالحا اثمار رحیمی وازانهار لکل درجات مما عملوا بایدی اخلاص
اغتراف نمائی ودر طلب صدر ان صلوتی ونسکی ومحیای ومماتی للہ رب العلمین لا شریک له
قرار گیری واز مائدۂ نعیم ومن اوفی بعهده من اللہ فاستبشروا برخوری واز منادی نعم اشنوی
یا عبادی لا خوف علیکم الیوم ولا انتم تحزنون مکتوب ششم ای عزیز چون آهنگ مزامیر
انس بسامع قلوب در رسد واز سماع نغمات خطاب الست بربکم را یاد آرد وسکرات قالوا
بلی را تذکر کند وعندلیبان الحزان با وقار حسرت نغمه یا اسفی علی یوسف بر کشند و بربط کروب
ترانه انکسار وابیضت عیناه من الحزن فهو کظیم نواختن گیرد وطنبور نوای بینوائی انما
اشکو بثی وحزنی الی اللہ باهنگ فصبر جمیل فرو دهشت کند و برفاقت جذبات شوق در

فضای سموات سرائر در لمعان آید و انوار جنون دل منطمس گرداند که یکاد سنا برقه یذهب
بالابصار و قطرات عبرات از سحاب اعین ارواح چندان متقاطر گردد که اراضی مزرعه من کان
یرید حرث الاخرة نزد له فی حرثه از نباتات وعدکم الله مغانم کثیرة جمله محصد گردد و حدائق
آمال ومن یتوکل علی الله فهو حسبه بنفحات روائح ان الله بالغ امره قد جعل الله لکل شیء قدرا
سرسبز معطر و مروح شود و اغصان نهال صبر ثمار انما یوفی الصابرون اجرهم بغیر حساب
(شادمان ۱۲)
بکمالیت رسد و مرتلح عنایت هذا عطاؤنا فامنن او امسک در اهتزاز آید و منادی دولت
(اسپ سم زده اسپ ۱۲)
الغفور ذوالرحمة ندا در دهان هذا لرزقنا ماله من نفاد والله اعلم بالصواب **مکتوب هفتم**
ای عزیز تا جبهه اضطرار بر خاک نیاز ننهی و از سحاب اعین باران حسرت نباری بوستان عیش تو
هرگز از نباتات طرب سرسبز نشود و نخلستان امید بعراجین مراد بارور نگردد و اغصان صبر
(جمع عرجون بالضم چوب خرما ۱۲)
باوراق رضا و ریاحین انس و ثمرات قرب وان له عندنا لزلفی وحسن مآب سرسبز نشود و بنهایت
نرسد و عندلیب قلب بنغمه شوق در ترنم نیاید و همای فؤاد تا خنجه انی ذاهب الی ربی سیهدین
از قفس ام الانسان در پرواز نشود و از فضای لا تمدن عینیک الی ما متعنا به ازواجا
منهم زهرة الحیوة الدنیا لنفتنهم فیه عبور نکند و هرگز بسدره مقعد صدق عند ملیک مقتدر
نرسد و از اثمار اشجار لهم ما یشاؤن عند ربهم هیچ برنخورد و از بوستان والله عنده حسن
المآب بوی مشام جان وی نرسد و از گلزار نعیم ولهم دار السلام عند ربهم وهو ولیهم بما
کانوا یعملون هیچ برخورداری نیابد والسلام **مکتوب هشتم** ای عزیز چون فروغ نور صبح توحید
از افق مشارق قلوب ظهور یابد که والصبح اذا تنفس و شموس عین الیقین بر افلاک سرائر
برج استوا رشود که والشمس تجری لمستقر لها ظلمات وجود بشریه در ضوء انوار لمعات نورهم
یسعی بین ایدیهم متواری شود و سر تولج اللیل فی النهار ظاهر گردد و سابقه عنایت الله
ولی الذین آمنوا یخرجهم من الظلمات الی النور نقاب از پیش بردارد و بر لشکر شیطان که ان
الشیطان لکم عدو مبین فیروز آئی داد و در معرکه فاتخذوه عدوا با سپاه خویش که زین للناس

حب الشهوات من النساء والبنین بالشکر قلب معارض شود و ایشان از صدق حال بلسان اضطرار
برخوانند که یضیق صدری ولا ینطق لسانی و باظهار ان عجز و خواست کنند که واعف عنا واغفر لنا
وارحمنا انت مولینا فانصرنا علی القوم الکافرین و هاتف عنده مفاتح الغیب لا یعلمها الا هو
ندا کند که ولا تهنوا ولا تحزنوا وانتم الاعلون ابدا و عساکر وان جندنا لهم الغالبون را تا اعلام اذا جاء
نصر الله والفتح در رسد و طلیعه انا فتحنا لک فتحا انا لننصر رسلنا والذین امنوا از نیام نرفع درجات
گروه سپاه پیش رسته تا از دشمن واقف شوند و آن نزد علا نیز گویند
من نشاء در کشد و بر لشکر اعدا حمله آرد و اخبار نصر من الله وفتح قریب متواتر شود و منادی حال ندا
در دهد که قل اللهم مالک الملک توتی الملک من تشاء وتنزع الملک ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل
من تشاء بیدک الخیر انک علی کل شیء قدیر مکتوب ششم ای عزیز که خانه المال والبنون زینة
الحیوة الدنیا بیرون آئی و دست از شغلتنا اموالنا واهلونا برداری و از حضیض صحبت فرو ماندگان
تیه غفلت که نسوا الله فانسیهم انفسهم پای همت است برون بر و رستم وار رخش طلب در میدان
عشق در تاز و گوی سبقت والسابقون السابقون اولئک المقربون بچوگان استعانت واستعینوا
بالله بجایگاه اولئک علی هدی من ربهم واولئک هم المفلحون در رسانی شاید که بپایه ولایت و بشر
الذین امنوا ان لهم قدم صدق عند ربهم در رسد و بشارت چنین وا رساند که ان الله بالناس لرءوف
رحیم و اسرار نامه قد جاءکم بصائر من ربکم را بدست تو دهند چون برموز و اشارات آن اطلاع یابی
در حال از سر شوق سر قدم سازی سبل السلام هذا صراط ربک مستقیما پیش گیری و قصد
نزهتگاه لهم جنات تجری من تحتها الانهار کنی و از جنات نعیم خلد لهم درجات عند ربهم و
مغفرة و رزق کریم خبرهای ترجیبی و بشر عنایات ان الذین سبقت لهم منا الحسنی رسد
و از مملکت لهم دار السلام رضی الله عنهم ورضوا عنه خبرها یکیک باز گوید و بر تختگاه و من
اوفی بما عاهد علیه الله فسیؤتیه اجرا عظیما دائمی شود و باز گوید که لن تنالوا البر حتی تنفقوا
مما تحبون مکتوب هفتم ای عزیز چون لوامع انوار الله نور السموات والارض به نزهتگاه ضمائر
لائح شود و زجاج قلب از تاثیر آن نورانی گردد که المصباح فی زجاجة الزجاجة کانها کوکب دری

بوارق کشوف یوقد من شجرة مبارکة زیتونة از سرادقات غمام لاشرقیة ولاغربیة در لمعان آید
وقنادیل فکرت یکاد زیتها یضیئ ولو لم تمسسه نار فروزان گردد و آسمان سرائر بنجوم حکمت
وبالنجم هم یهتدون سرسبز جمله مزین گردد که انا زینا السماء الدنیا بزینة الکواکب واقمار حضور
از افق نور علی نور براوج استعلا عروج نماید که والقمر قدرناه منازل حتی عاد کالعرجون
القدیم وعشار لیالی غفلت که واللیل اذا یغشیٰ اصفت والنهار اذا تجلی بخشد و ریاحین گلزار
نعیم که والمستغفرین بالاسحار نافه برکشد و بلابل اسحار کانوا قلیلا من اللیل ما یهجعون
بنغمات احزان آهنگ عشق برکشد صبح دولت یهدی الله لنوره من یشاء در ومد و شموس
معارف از مطالع من یهد الله فهو المهتد طلوع کند اسرار لا الشمس ینبغی لها ان تدرک القمر و
لا اللیل سابق النهار وکل فی فلک یسبحون بظهور انجامد ولطائف وغوامض اسرار و یضرب الله
الامثال للناس والله بکل شیٔ علیم از خفای اشکال مکشوف شود* والله اعلم بالصواب مکتوب
یازدهم ای عزیز چون مهر سپهر معرفت براوج کمال الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم
نعمتی عروج کند بوارق انوار ورضیت لکم الاسلام دینا در لمعان آید وشواهد آثار افمن
شرح الله صدره للاسلام فهو علی نور من ربه در مشارق لقد جاءک الحق من ربک عین
الیقین مشاهده شود و بر دقائق نفائس اسرار ولله خزائن السموات والارض خبر دهند و بر
دقائق حقائق فی الارض آیات للموقنین وفی انفسکم افلا تبصرون مطلع گردانند و بر رموز و
اشارات فاینما تولوا فثم وجه الله محرست کنند ریاح فیض وارسلنا الریاح لواقح بار و اثمار فضل
نصیب برحمتنا من نشاء از مهب عنایت الله لطیف بعباده در بساتین انا لا نضیع اجر
من احسن عملا در وزیدن آید واشجار ریاض ان الله مع الذین اتقوا والذین هم محسنون
باوراق شهود و ثمار تجلی همه سرسبز و باردار گردد و ینابیع وصول ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء
از شوامخ جبال والله ذو الفضل العظیم در منهل اودیه قلوب جاری شود مخبر احوال راهبین
جمع شامخ یعنی بلند ۱۲
بشارت رسانند که ان الذین آمنوا وعملوا الصالحات سیجعل لهم الرحمن ودا و بشر اقبال

بشارت چنین رساند که یا عبادی لا خوف علیکم الیوم ولا انتم تحزنون رضوان دیار بلدة
طیبة ورب غفور بالحن تحیات سلام قولا من رب رحیم در رسد وابواب جنت جهت
وصول باز کند ومائدهٔ نعیم رضی الله عنهم در پیش کشد وگوید ولکم فیها تشتهی انفسکم
ولکم فیها ما تدعون نزلا من غفور رحیم **مکتوب دوازدهم** ای عزیز چون برق شهود
از خرق غمام فیض یهدی الله لنوره من یشاء درخشیدن گیرد وروائح وصول از مهب عنایت
یختص برحمته من یشاء در وزیدن آید وریاحین انس در ریاض قلوب بشگفد وبلابل شوق
در بساتین ارواح بنغمات یا اسفی علی یوسف چون هزار دستان در ترنم آید ونیران اشتیاق
در کوانین سرائر شعله بر زند واطیار افکار در فضای عظمت از غایت طیران پی پر شود ونحول در وادی
معرفت پی گم کند وقواعد ارکان افهام از صدمت هیبت در تزلزل آید وسفن عزائم در بحار ما قدروا
الله حق قدره برباح وهی تجری بهم فی موج کالجبال در لجج حیرت فرو ماند امواج دریای عشق یحبهم
ویحبونه در تلاطم آید هر یکی بزبان حال ندا کند رب انزلنی منزلا مبارکا وانت خیر المنزلین سابقه
عنایت ان الذین سبقت لهم منا الحسنی در رسد وایشان را بر ساحل جودی فی مقعد صدق
فرود آرد ودر مجلس مستان بادهٔ الست ساند مائدهٔ نعیم للذین احسنوا الحسنی وزیادة را در پیش
کشد وکوس وصول از جام قرب بایدی سفرة وسقاهم ربهم شرابا طهورا گردان شود وملک
ابدی ودولت سرمدی واذا رأیت ثم رایت نعیما وملکا کبیرا مشاهده گردد **مکتوب سیزدهم**
ای عزیز قلبی سلیم باید که تا بر رموز فاعتبروا یا اولی الابصار اطلاع یابد وعقلی کامل باید تا دقائق
اسرار سنریهم ایاتنا فی الآفاق وفی انفسهم را ادراک کند ویقینی صادق تا شواهد معرفت وان
من شیٔ الا یسبح بحمده ولکن لا تفقهون تسبیحهم را بعین قلب مشاهده بیند وبداعی وصول واذا
سألک عبادی عنی فانی قریب اجیب دعوة الداع اذا دعان مستقبل شود واز زواجر تنبیه افحسبتم
انما خلقناکم عبثا وانکم الینا لا ترجعون از خواب غفلت یلهیهم الامل فسوف یعلمون بیدار
گردد وبعروة الوثقی وما لکم من دون الله من ولی ولا نصیر چنگ در زند وبر سفینهٔ ففروا الی الله

سوار گردد و در دریای معرفت وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون مردانه وار بغواصی فرو
آید اگر گوهر مقصود بچنگ افتد فقد فاز فوزا عظیما واگر جان در طلب در دفقد وقع اجره علی الله
مکتوب چهاردهم ای عزیز چون عساکر جذبات الله یجتبی الیه من یشاء بر ولایت قلوب تاختن آرد
وطوامح نفوس اماره را بلجام ریاضت وجاهدوا فی الله حق جهاده مرتاض ومذلل گرداند وجبابره
فراعنه را در مجلس تقوی بسلاسل مجاهده درکشد امنیه را باغلال واطیعوا الله واطیعوا الرسول بیرون
گرداند واعمال ارادات واختیارات را تادیب فمن یعمل مثقال ذرة خیرا یره سزا دهد وابنیه رسوم
وعادات وقواعد ارکان تلبیس وطامات را بکلی از میان بردارد ومنادی حال بزبان صدق مقال
ندا کند که ان الملوک اذا دخلوا قریة افسدوها وجعلوا اعزة اهلها اذلة وچون اراضی صفای
قلوب از لوث ومن یبتغ غیر الاسلام دینا فلن یقبل منه مصفا گردد وحدائق ارواح از
نسائم الطاف من یهد الله فهو المهتد سراسر معطر ومروح شود وصفحات اوراق سرائر
از نفائس نقوش لطائف اولئک کتب فی قلوبهم الایمان مرقوم گردد وشهود یوم تبدل الارض
غیر الارض صفت حال گردد ورواسی اشواق چون هباء منثورا در هوا شود وبزبان حال
صدا باز گوید وتری الجبال تحسبها جامدة وهی تمر مر السحاب اسرافیل عشق صور در دمد ونفخ فی
الصور وتاثیر صاعقه فصعق من فی السموات ومن فی الارض بظهور انجامد ومبشر اقبال لا یحزنهم
الفزع الاکبر در رسد وایشان را تمکین دهد وجلیس فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر داعی شود
رضوان ببشارت بشریکم الیوم پیش آید وابواب جنات نعیم بگشاید وبگوید سلام علیکم طبتم فادخلوها
خالدین وایشان بگویند الحمد لله الذی صدقنا وعده واورثنا الارض نتبوأ من الجنة حیث
نشاء فنعم اجر العاملین **مکتوب پانزدهم** ای عزیز کی از داعیه شهوات ولا تتبع الهدی فیضلک
عن سبیل الله اعراض کن واز مواطن غفلت ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذکرنا بیرون آی واز صحبت
اهل فسوق که فویل للقاسیة قلوبهم من ذکر الله پرهیز واز منادی استجیبوا لربکم من قبل
ان یأتی یوم لا مرد له من الله ندای الم یأن للذین امنوا ان تخشع قلوبهم لذکر الله بگوش هوش

استماع کن و بتنبیه ایحسب الانسان ان یترک سدی شبی از خواب غرور ولا یغرنکم بالله الغرور بیدار شو و از مقامات اہل حضور که رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله خبر پرس و از برای کعبه مقصود پای از سر ساز و بادیه سر انقطاع کن و تبتل الیه تبتیلا باز آو تجرید قل الله ثم ذرهم در راحله تفویض و افوض امری الی الله با قافله اہل صدق کونوا مع الصادقین مسافر شو و از مساکن زخارف دنیا که انا جعلنا ما علی الارض زینة لها عبور کن و از سبل مهالک فتنه که انما اموالکم و اولادکم فتنة بسلامت بگذر و از مناہج مسالک ہدی ان هذه تذکرة فمن شاء اتخذ الی ربه سبیلا رہی پیش گیر و بلسان اضطرار امن یجیب المضطر اذا دعاه با تضرع و زاری برخوان اهدنا الصراط المستقیم تا مشرعنایت قدیم الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون باشارت تحیت سلام قولا من رب رحیم پیش برود و بر جنیبه نصر من الله و فتح قریب و بشر المؤمنین سوار شود و بخبات خلد فانقلبوا بنعمة من الله و فضل داعی شود نسیم عز وصال از بر طرف در وزیدن آید و اقداح شراب محبت بایدی سقاة غیب گردان مشاہده شود و آہنگ ان هذا کان لکم جزاء و کان سعیکم مشکورا برکشد و بمقام انس فسانه و کلم الله موسی تکلیما آغاز کند و دیباچه فلما تجلی ربه للجبل الطناب دہد و نواظر عیون بصائر از سکرات حالات و خر موسی صعقا خبر باز دہد و وجوه یومئذ ناضرة الی ربها ناظرة را معاینه کند و بعجز معترف آید و بزبان حال باز گوید لا تدرکه الابصار و هو یدرک الابصار .

فصل دوم از کتاب کلمات طیبات در مکاتیب مرزا صاحب شہید قدس سره الشرید

بسم الله الرحمن الرحیم

مکتوب اول برخوردارا کرا التماس تحریر حسب و نسب از فقیر کرده اند چون فائده معتد بها بران مترتب نشود تغافل نمود الحال که ساجت از حد گذشت مجملی محرر میگردد در یابند که در حقیقت سرمایه وجود فقیر در آغاز قطره آبی و در انجام مشت خاکی ست و در عالم اعتبار نسبت این خاکسار به بست و هشت واسطه بتوسط محمد بن حنفیه بشیر شبیه کبریا علی مرتضی علیه التحیة والثنا میرسد امیر کمال الدین

نام یکی از اجداد فقیر در هشتصد هجری تقریبا از بلدهٔ طائف در مملکت ترکستان افتاده با صبیهٔ یکی از
حاکمان آنجا دوشش که سردار الوس قاقشالان بود وصلت بست و از چون او را پسری نبود حکومت
آن ناحیه تعلق باولاد ایشان گرفت و وقتیکه همایون بادشاه مملکت هندوستان را از دست افاغنه شور
مستخلص گردانید از آن خاندان دو برادر محبوب خان و باباخان نام را که به سه واسطه بامیر مذکور میرسند
همراه آورد احوال این هردو در تاریخ اکبری مسطور است و نسب مادری این بزرگان بخانوادهٔ امیر صاحبقران
میرسد و نسب فقیر بچهار واسطه بباباخان منتهی میگردد پدرم بجرم خان مذکور که در عهد اکبری منصبدار یعنی
شده بود بعار کم منصبی گرفتار بود و عمری در خدمت اورنگ زیب بادشاه گذرانیده آخر بدولت
ترک دنیا معزز و مفتخر گردید و بخدمت بزرگی از خلفای طریقهٔ قادریه استفاده نموده در سال هزار
وصد و سی هجری انتقال ازین عالم فرموده در هزار وصد و سیزده ولادت فقیر اتفاق افتاد و در عمر
شانزده سالگی گرد یتیمی بر رو نشست و در بیت کمر همت بسته دست از دنیا برداشت و پای سعی از سر
ساخته در راه فقر گذاشت علوم متعارف در عهد پدر خوانده بود و کتب حدیث در خدمت حاجی محمد افضل
سیالکوتی تلمیذ شیخ المحدثین شیخ عبد الله ابن سالم مکی گذرانیده و قرآن مجید را از حافظ عبد الرسول دهلوی
تلمیذ شیخ القرا شیخ عبد الخالق شوقی سند کرده ذکر طریقهٔ نقشبندیه با خرقه و اجازت مطلقه از جناب حضرت
سید السادات سید نور محمد بداونی رضی الله تعالی عنه که بدو واسطه بحضرت قیوم ربانی مجدد الف ثانی
رضی الله تعالی عنه میرسند گرفت و عمری در خدمت ایشان بسر برده بعد وفات ایشان از مشائخ
متعدده این طریقه استفاده نموده و آخر باستانهٔ فیض آشیانهٔ حضرت شیخ الشیوخ شیخ محمد عابد سنامی رضی
الله تعالی عنه که ایشان نیز بدو واسطه بحضرت مجدد رضی الله تعالی عنه میرسند جبههٔ نیاز سوده مدتی
خدمت ایشان کرده خرقه اجازت طریقهٔ قادریه و سهروردیه و چشتیه حاصل نمود تا امروز که هزار و صد
و هشتاد و پنج هجری است بحکم این حضرات از سی سال بتربیت طالبان حق مشغول است خدا خاتمه بخیر
کند ببرکت حبیبه صلی الله علیه وسلم **مکتوب دوم** مخدوما این بار دو شبه نوشته اند یکی آنکه خلفای
حضرت سرهند دعوی کمالات و مقامات بلند میکنند و آثار آن مثل اولیای متقدمین از ایشان بظهور نمیرسد

دوم آنکه مریدان خود را بشارتهای عالی میدهند و حالات آنها دلالت بران بشارتها نمیکنند و نیز مساوات آن درویشان با اکابر سابقین بلکه فضل بر انها لازم می آید و اینمعنی مستبعد مینماید **جواب شبهه اول** بداند که بزرگان پیشین هم باوجود تحقق فنا دعوای کمالات علیا کرده اند و کتب قوم ازین مقالات مملوست غایة ما فی الباب جماعه ازان طائفه باظهار این امور مامور بوده اند و فرقه بحکم غلبه سکر معذور پس در شان ایشان نیز ازین هر دو احتمال یکی را تجویز میتوان کرد و هیچ کمالی غیر از نبوت بالاصالة ختم نگردیده و در مبدا رفیاض بخل و دریغ ممکن نیست پس در حق بزرگان حسن ظن را چه مانعست آخر از صلحای مسلمین اند و مراد از ظهور آثار کمال اگر استقامت ست که فوق کرامت ست پس این معنی خود از اقویای اینطریقه بقوت ظاهر میگردد و ضعفا را اعتباری نیست و اگر مقصود از آثار رصد و خرق عادات و مکاشفات است که منظور عوام ست پس این مقدمات باجماع صوفیه نه از شرائط ولایت اند نه از لوازم آن مخفی نیست که صحابهٔ کرام که افضل از جمیع افراد امت مرحومه اند کمتر مصدر این امور گشته و چون مجاهدات و ریاضات این طریقه بطور صحابه کرام و تابعین باتباع کتاب و سنت ست اذواق و مواجید اهل اینطریقه نیز مشابه اذواق همان جماعت ست فلاتکن من الممترین **جواب شبهه دوم** آنکه دریافتن آثار باطنی اهل کمال امر آسان نیست علی الخصوص ادراک نسبت بی کیف اینطریقه کار هر عمرو زید نه اما از ارباب فراست صحیحه مخفی نیست و نمیماند و در آثار ظاهری که کثرت طاعت و ریاضت و افراط اذواق و شوق و تجرد و انقطاع از دنیا باشد اهل اخلاص و ریا و ارباب حق و باطل شریک اند و از رصد و معاصی احیانا غیر معصومین هیچکس محفوظ نیست و حق انیست که بنابر بعد زمان نبوت و قرب قیامت ضعف تمام در امور ظاهر و باطن راه یافته ست لیکن این بشارتها پی حقیقتی نیست و مقصود این مشائخ از بشارت آنست که مریدان مقام نصیبی یافته است نه مثل اولیای مشهوره قوت و رفعت در ان مقام بهم رسانیده تا مساوات بانها لازم آید و اگر مرد خوش استعداد عمری درینکار جد و جهد بکار برد و شریک دولت آن بزرگان شود استحاله ندارد ؎ فیض روح القدس ار باز مدد فرماید دیگران هم بکنند انچه مسیحا میکرد ✦ بداند که نسبت این حضرات انعکاسی ست مثل انطباع نور شمس در مرآت

و فرصتی مستوفی میباید که انوار باطن نیز لازم مرآت گردد و انعکاس مبدل بتحقق شود و مرید بمرتبهٔ کمال و تکمیل رسد و در بعض اوقات عکس مقام نیز در آئینه باطن مرید می افتد و هنوز آنمقام بتحقق نرسیده و پیر بکشف دقیق و نظر تحقیق را کار نفرموده آن مرید را بشارت آنمقام میفرماید و بعد مفارقت پیر آن نسبت که بشرط محاذات ظاهر شده بود در رو باستتار می آرد پس آثار آن اثر ظهور نمی نماید بجاست و این اغلاط درین جزو زمان بسیار رواج یافته است که در پیران نسبت کشفی کمیاب است و مریدان بنابر ضعف همت بالتماس بشارت مقام و اجازت ارشاد در اضطراب اند والسلام +

مکتوب سوم پرسیده بودند که لفظ نسبت در اصطلاح صوفیه چه معنی دارد ـ بدانند که نسبت در لغت عرب عبارتست از علاقه بین الطرفین و در اصطلاح اینقوم مراد ست از علاقه که میان حق جلشانه و خلق واقعست که متکلمین تعبیر میکنند ازان بصانعیت و مصنوعیت چون نسبت کلال با کوزه و از ظاهر کتاب و سنت همین معلوم میشود و صوفیه اگر وجودیه اند تعبیر ازان نسبت بظهور وحدت در کثرت میکنند مثل ظهور آب در صور موج و حباب و میگویند که این کثرت مزاحم وحدت حقیقی با اطلاق نیست و حاصل این تعبیر اثبات عینیت تعلق ست با حق و همین معنی را بتاویلات و تمثیلات مشروع و معقول میسازند و اگر شهودیه اند نسبت اصل با ظل چون نسبت اضواء منبسطه شمس با شمس میفرمایند و ظل اینجا بمعنی تجلی ست یعنی ظهور شی در مرتبه ثانیه و ظاهر ست که این کثرت وجودات ظلی مخل وحدت وجود حقیقی اصل نمیتواند شد همینقدر فرق ست میان تعبیر اول و ثانی که هر چند ظل را حقیقتی دیگر غیر از حقیقت اصل او نیست همان اصل در مرتبه ثانی ظهور کرده خود را ظل وانموده است اما حمل مواطاة یکی بر دیگر اینجا صحیح نیست و در امواج و دریا صحیح ست پس شهودیه باین تعبیر من وجه اثبات غیریت میکنند بطوریکه در توحید وجود حقیقی خلل نکند و همین معنی از کتاب و سنت بآسانی میتوان استنباط کرد و تصویر نسبت بطور اول از کتب صوفیه وجودیه باید دریافت و بطور شهودیه آنست که نزد ایشان حقایق ممکنات در مرتبه علم الهی مرکب اند از عدم و وجود باینمعنی که اعدام اضافیه یعنی عدم العلم که معبر بجهل و عدم القدرت که معبر ست بعجز و غیرها که مفهومات متمایزه دارند و ثبوتی در مرتبه علم الهی پیدا کرده اند

و مرایای صفات حقیقیه که مقابل آن عدمات اندگردیده و انوار آن صفات در آن مرایا منعکس گشته
و این مخلوطها مبادی تعینات عالم شده اند پس نزد ایشان اعیان ثابته فی العلم مرکب اند از اعدام اضافیه
و ظلال صفات حقیقیه و در مرایای خارج ظلی که ظل خارج حقیقی ست مصدر آثار خارجیه گشته پس اعیان خارجیه
نزد ایشان بوجود ظلی موجود اند نه بوجود حقیقی و در خارج ظلی متحقق اند نه در خارج حقیقی که موطن تحقق وجود حقیقی ست
و در عالم هرچه هست از وجود و توابع آن ظلاً و انعکاساً مستفاد ست از حضرت وجود جلشانه فلا موجود بالوجود التحققی
فی الخارج الحقیقی الا الله فهذا هو التوحید و چون عدم منشار شر و نقص ست و وجود مبدء خیر و کمال و عالم مرکب ست
از عدم و وجود بلکه عدم ذاتی اوست و وجود عاریتی و وجود حق بسیط و خیر و حسن محض ست و عین عالم نمیتواند شد
ناچار عالم مجموعه حسن و قبیح خواهد بود اما وجوه حسن همه مستفاد ست از حضرت وجود و جهات قبح همه حاصل از طرف
عدم پس هرگاه سالک بقوت استعداد خود و جذب مشائخ که ظل جذبه الٰهی ست بسیر علمی از حضیض امکان باوج
وجوب قطع مسافت که عبارتست از خرق حجب ظلمانی و نورانی که موافق حدیث در میانه حق و خلق واقع ست
فرماید فیوض برکات آن نسبت محاذاته که در میانه ظاهر و مظهر متحقق بوده برفع این حجب که مانع ظهور انوار
شمس حقیقی در مرآت تعین سالک بودند تمام بظهور میرسد و استیلای آن انوار آن آئینه را مستور میسازد و اینجا ست
که نسبت فنائی تعبیر میکنند و بعد فنا لازم ست که وجود موهوب از جناب اقدس مناسب هر مقام عطا میفرمایند
تا سالک بآن وجود کارخانه بشریت و احکام شریعت را برپا تواند داشت آنرا نسبت بقائی میگویند پس سالک اگر
خرق حجب ظلمانی و نورانی بتمامها طی کرده و از تجلیات صفات و شیونات گذشته بتجلی ذات بحت مشرف شده
در زمان نبوت باقی ست نبی میگردد و بدرجه عصمت که عبارتست از عدم احتمال صدور شر میرسد و گرنه بقدر
مسافت از امکان بسوی وجوب از عدم که شر صرف ست دورتر می افتد و بوجود حق که خیر محض ست نزدیکتر میگردد
و چون ظلمات عدم در استیلای انوار وجود مضمحل گشته است بیشتر مصدر خیر میشود اما باحتمال وقوع شر احیاناً ولی ونایب
نبی میگردد و تربیت و اصلاح بنی نوع خود میکند اینست معنی آنچه میگویند که انبیا معصوم اند و اولیا محفوظ و اینست معنی
نهو نسبت که در اصطلاح این قوم ست بر سبیل ایجاز بمشرب صوفیه شهودیه مجددیه رحمهم الله السلام

مکتوب چهارم

مخدوما سوال شما که بعد حصول فنا که مستلزم دوام حضور ست گاه غفلتی از جناب حقتعالی رو میدهد سبب چیست بدانند

(margin) فا: معنی توحید
(margin) فا: نسبت فنا و بقا
(margin) تعریف نبی و ولی
(margin) فا: معنی عصمت و محفوظیت اولیا

گرهای این شبهه اشتباهی ست بیانش آنکه علم بر دو قسم ست حضوری و حصولی حضوری لازم نفس عالم است
یا عین اوست چنانچه علم نفس بخود و عوارض خود و حصولی حصول صور معلومات ست در مرآت ذهن بتوسط عقل
و حواس و سالک که بسیر علمی از حضیض امکان باوج وجوب عروج نماید این علم از قبیل علم حضوری نیست حصولی و کیفیت
تعلق علم حضوری عارف بجناب الهی آنست که نزد صوفیه وجود اشیا ظلی ست نه حقیقی یعنی این کثرت که مرئی میگردد
ظلال حضرت وجود حقیقی اند و در خارج غیر وجود واحد تحقق نیست و تعدد و تکثر ظلال از راه تکثر شیونات وجودست
و ظل تا وقتیکه از اصل خود غافل ست و از ظلیت خود آگاه نیست وجود مستقل برای خود در پندار ثابت میکند و در حین تکلم
بلفظ انا اشاره بهمان وجود وهمی مینماید چون قطع این مسافت اصطلاحی قوم که عبارتست از رفع حجب نورانی و ظلمانی
بین الحق و الخلق که از حدیث ثابت ست میسر شد میگردد و باصل خود واصل میشود و خود را پیش از ظل آن اصل
نمی بیند و وجود خود و توابع آنرا مستعار از اصل میداند و درمییابد که ظل را حقیقتی علیحده نیست بلکه همان اصل در مرتبه
ثانی تعین ظلی ظهور کرده ست و واضح میشود که مشار الیه و مرجع انا در نفس الامر اصل ست نه ظل آنگاه علم حضوری او که لازم
این تعین ظلی او بود متعلق باصل میگردد و اشاره بلفظ انا اولا راجع میشود باصل و چون این اعتباری ست از اعتبارات
اصل ثانیا آن انا رجوع بظل میکند و چون این حالت مستمر میگردد و آنرا دوام حضور گویند و این حضور را بعد تحقق فنا
زوال نیست و اگر گاهی فتوری درین حالت دمیده بفترت در علم العلم واقع میشود نه در عین علم حضوری و علم حصولی
عارف مثل عوام الناس باقی میماند تا حواس باقیست که تمشیت امور بشری موقوف بر آنست و این علم را
اصلا در جناب قدس بار نیست که حواس را دران بارگاه دخلی نه و منشا این اشتباهات اینست که ذهول علم
العلم را فتور علم حضوری دانسته منکر دوام حضور میشوند حضرت فاروق رضی الله تعالی عنه که فرموده است
اُصَلّی وَاُجَهِّزُ الجیش اشاره باین هر دو علمست که تجهیز جیش تعلق بعلم حصولی دارد و حضور در صلوة
از قبیل علم حضوریست و ظاهر که صلوة آنجناب البته بی حضور نخواهد بود و تدبیر جهادی بی تصور اسباب صورت نمیگیرد
پس تا هر دو قسم علم جمع نشوند این هر دو کار که تداخل عبادتین ست در یک جزو زمان از نفس واحد متمشی
نمیتواند گشت و معنی قول خلیفه ثانی رضی الله عنه صحیح نمیتواند شد فافهم والسلام **مکتوب پنجم** برخوردار را از جواب
شبهاتی که بر مقالات کرامت آیات قیوم ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بعض بیخردان وارد میشود

استفسار کرده اند بمطالعه در آمد دریابند که بنای این اعتراضات بر جهل ست یا بر حسد و این رسم انکار
معمول قدیم ست اهل تعصب در تکفیر شیخ اکبر رحمة الله علیه و اکابر دیگر رساله ها نوشته اند و حضرت مجدد در مکاتیب
خود جوابهای همه شبهات بطریق دفع دخل تحریر فرموده و از اولاد امجاد ایشان حضرت شاه یحیی رحمة الله علیه
رساله مفصل درین باب و حضرت مولوی فرخ شاه رحمة الله علیه رساله مسمی به کشف الغطاء عن وجه الخطا بطریق اجمال
تحریر نموده اند و از مخلصان آنجناب مولینا محمد بیگ ترکی ثم المکی رساله مسمی به عطیة الوهاب الفاصل بین الخطاء
والصواب مشتمل بر اسوله و اجوبه در رد رساله محمد برزنجی تلمیذ شیخ ابراهیم کردی ثم المدنی نوشته و بمهرهای علمای
مذاهب اربعه دیار عرب مسجل و مسلم گردانیده و ماده حسد ظهور معارف غیر متعارف ست از جناب ایشان که در
قرون اولی شیوع داشته و بعد قرون ثلثه مشهود بالخیر در پرده کمون رفته از خصوصیت طینت مطهره ایشان که بقیه
طینت مقدسه جناب رسالت بوده بروز نموده اند انصاف آنست که اول در شان قائل مقالات نظر کنند اگر
متبع کتاب و سنت ست و اکثر اعمال و اقوال او موزون بمیزان شریعت پس متشابهات کلام او را موافق
محکمات کلام او تاویل کنند یا بعالم السر والعلانیة واگذارند و او را معذور دارند چرا که این قوم را غلبه حال
بسیار عارض میشوند گاه در غلبه حال عبارات ایشان بمرادات ایشان مساعدت نمیکند و گاه در معلومات کشفی
بنا بر غلط وهم و خیال خطا واقع میشود و در ان خطا مثل خطای اجتهادی معذور اند و گاه اطلاع بر اصطلاح ایشان
میسر نمی آید پس برعایت این امور ترک اعتراض لازم ست خصوصا اعتراض بر کلام کرامت انتظام حضرت مجدد
محض فضولیست که بنای طریقه ایشان بر اتباع سنت و مصنفات ایشان مشحون بهمین نصیحت و موعظت ست و
بیشتر سبب هیجان این فتنه انکار توحید وجودیست و اثبات توحید شهودی چرا که از چهار صد سال یعنی
از عهد حضرت شیخ محی الدین ابن عربی رحمة الله علیه تا عهد مبارک ایشان اوعیه اسماع و اذهان مردم از مسئله
وحدت وجود مملو بوده ست و انکار حضرت مجدد بر توحید وجودی نه مثل انکار علمای ظاهر ست بلکه از مقامیکه وجودیه
تکلم میکنند تصدیق و تسلیم آن مینمایند اینقدر هست که مقصود اصلی را فوق اینمقام میفرمایند و غیریتی فی الجمله بین
الحق والخلق بحیثیکه مخل وحدت وجود حقیقی که متحقق در خارج حقیقی ست نگردد ثابت میکنند بخلاف وجودیه که در میان
حق و خلق عینیت اثبات میکنند و تصویر مسئله وحدت وجود و شهود در دو مکتوب دیگر نوشته شده والسلام

مکتوب ششم بعد حمد و صلوة از فقیر جانجانان مولوی صاحب مهربان سلمه الرحمن مطالعه فرمایند که التفات نامه
طولانی شما بر شبهاتی چند که همه متوجه بمقالات کرامت سمات حضرت قیوم ربانی مجدد الف ثانی رضی الله عنه بود
ورود فرمود ممنون و ممنون نمود این شبهات از عدم اطلاع بر مصطلحات آنجناب ناشی شده اگر میسر شود مجلدات ثلثه
مکاتیب حضرت ایشان مطالعه فرمایند خواطر جمع خواهد شد و فقیر امتثالا للامر حرفی چند می نگارد باید دانست که
حضرات صوفیه لفظ وجود را بر سه معنی اطلاق مینمایند یکی وجود بمعنی کون و حصول که امر انتزاعی و معقول ثانوی ست
دوم وجود منبسط که منشار انتزاع معنی اول و معبر بظاهر وجود و بصادر اول ست و بدیهی ست که این هر دو
وجود از حضرت ذات تعالت و تقدست متاخر اند و ذات باین هر دو وجود مصدر آثار نمیتواند شد سوم وجودی که
اول الاوائل و مبدء المبادی ست و بزعم قوم عین ذات ست و ذات بآن وجود مصدر آثار ست و حضرت
ایشان میگویند که ذات او تعالی خود مصدر آثار خود ست و هرگاه وجود و ذات هر دو در حقیقت یکی باشند صدور
آثار را خواه بوجود منسوب باید کرد خواه بذات مطلب واحد ست پس اختلاف راجع بنزاع لفظیست تسلسل را
اینجا چه دخل ست تسلسل آنگاه لازم آید که وجود حقتعالی مستفاد از موجود دیگر باشد و بآن وجود مصدر آثار گردد
و حال آن موجود نیز همچنین باشد و تحاشی حضرت ایشان از اطلاق لفظ وجود بر ذات او تعالی و تجنب از حمل
بالمواطاة یکی بر دیگری از راه احتیاط است که در لسان شرع این اطلاق وارد نشده و صفات و اسمای الهی
توقیفی اند و دو شبه دیگر که در مبحث حقیقت محمدی و فضل حقیقت کعبه بر حقیقت محمدیت صلی الله علیه و سلم از
مکتوبات جلد ثالث رفع میشود و تحریر جواب آنها طولی دارد و آنچه در تاویل قول حضرت غوث الثقلین رضی الله
تعالی عنه قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله نوشته اند اگر مخصوص بمعاصرین دارند چه نقصان بآنجناب
آنحضرت میشود و استثنای متقدمین خود از این حکم بحکم ادب لازم ست که بعضی از انها اجداد و مشائخ آنحضرت اند
و بحکم حدیث لا یدری اوله خیر ام آخره استثنای متاخرین نیز مجوز ست چرا که تقدیم و تاخیر امر نسبتی ست
و هر متاخری را متاخریست پس ممکن ست که متاخر آنحضرت از آنحضرت افضل باشد و کمالی غیر از کمالات نبوت
بالاصالة ختم نشده است فقیر در تفرقهٔ حق و باطل در التفات نامه مامور بودم و المامور معذور اللهم
ارنا الحق حقا و ارنا الباطل باطلا. والسلام **مکتوب هفتم** بعد حمد و صلوة از فقیر جانجانان مطالعه نمایند

که التفات نامه مشتمل بر فضل یکی بر دیگری ازین هردو جناب یعنی جناب قیوم ربانی مجدد الف ثانی و محبوب
سبحانی شیخ عبد القادر جیلانی رضی الله تعالی عنهما رسید **مخدوما** فضل بر دو قسمت جزئی و کلی ظاهرست
که سوال از فضل جزئی نیست و مناط فضل کلی زیادت قرب الهیست و این معنی امر باطنی ست و عقل را بان معقوله کاری
نیست مگر از کثرت و قلت مناقب سراغی بمطلب میتواند برد اما افاده قطع نمیتواند کرد و نقل عبارت از کتاب
و سنت و اجماع قرن اولست و بدیهی ست که وجود مبارک این هردو از زمان ورود کتاب و سنت و وقوع
اجماع متاخرست و اصول ثلثه شرع ازین امر ساکت و کشف محتمل خطاست و بر مخالف حجت نیست و اقوال
مریدان که خالی از غلو محبت پیران نمیباشند از اعتبار ساقط اند و نه صاحب کشفی که احاطه کمالات انحضرات
بکند و حکم بجزم بر فضل کلی طرفی از طرفین نماید بنظر می آید پس طریق اسلم تفویض امر بعلم الهی و سکوت ازین فضولیهاست
و مقر فضائل این هر دو بزرگان باید بود و درین باب لب از ادب نباید کشود که این مسئله از ضروریات
دینی نیست که تکلم دران ضرور باشد و از دیوانگیهای عشقی که ما را بجناب حضرت مجدد دست دم زدن
مناسب نیست که حرف از عالم عقل بیرون **رباعی** هرگز در بیش کلم نمیباید زد * از حد بیرون قدم نمیباید زد
عالم همه مرآت جمال ازلی است   میباید دید دم نمیباید زد   والسلام **مکتوب هشتم** مخدوما
نوشته اند که مکشوف حضرت مجدد در مسئله حقائق ممکنات آنست که در مرتبه احدیت که عبارت از تفصیل
کمالات الهیه در خانه علم الهیست در مقابله هر صفت کمال عدم اضافی آن صفت ثبوتی و تمایزی پیدا
کرده است در مقابله صفت علم عدم العلم که معبر بجهل ست و در مقابله صفت قدرت عدم القدرت که معبر بعجز ست
و قس علی هذا آن اعدام متمائزه بنا بر مقابله و محاذات مرایا و مجالی انوار و ظلال آن صفات گشته مبادی
تعینات عالم و حقائق ممکنات شده اند آن اعدام بجای مواد آن حقائق اند و آن عکوس و ظلال بجای صور
حاله اند در آن و بنا برهمین اعیان خارجیه ممکنات که بر مهبط آن حقائق مصدر آثار شده اند وجود و عدم
هر دو قبول میکنند و بهمین وجه مصادر خیر و شر میگردند و نیز مکشوف آنحضرت ست که مبادی تعینات
انبیا علیهم السلام والصلوة صفات اند که اصول ظلال مذکوره اند و وجود وجوبی دارند پس باید در حقائق
این حضرات عدم دخل نباشد و حال آنکه اینحضرات نیز از ممکنات اند و حقیقت ممکن موافق تحقیق

ایشان بی خلط عدم نمی باشد وجه تطبیق چیست **مخدوما** چون مقابله و محاذات در میان اعدام
متمایزه و وجودات صفات متقدسه در مرتبه علم الهی مقرر شد پس چنانچه اعدام مجالی صفات گشته اند
صفات نیز مرایای آن اعدام گردیده اند اما اینجا معامله بالعکس است درینجا صفات بجای ماده و اعدام
بجای صور حاله اند جهت عدم درین صورت ضعیف واقع شده و جهت وجود قوی و بهمین جهت حضرات انبیا
علیهم السلام معصوم اند و مصدر شر نمیگردند اما وجود خارجیه ایشان عدم و وجود هر دو قبول
میکند و اینقدر دخل عدم در حقائق انحضرات برای ثبوت امکان کافیست والسلام **مکتوب نهم**
پرسیده بودند که بزرگی میگوید که صوفی تا خود را از کافر فرنگ بدتر نداند از کافر فرنگ بدتر است یعنی
چگونه راست آید که صوفی البته مؤمن است و گاه عالم و متقی می باشد و در حالت صحو و افاقت علم باوصاف
و اعراض خود دارد و مناط فضل فردی بر فرد دیگر از افراد یکنوع همین اوصاف و اعراض اند نه ذات
و حقیقت پس صوفی باوجود علم باتصاف کافر فرنگ بکفر و معاصی و علم باتصاف خود بایمان و فضائل
دیگر چگونه خود را بدتر از وی میتواند دانست و اگر بتکلف چنین بداند آن فضائل را از ان رذائل بدتر دانسته
باشد و فساد این عقیده شرعا و عقلا بدیهیست **مخدوما** مذهب حضرات مجددیه حقائق ممکنات مرکبند
از اعدام اضافیه و ظلال صفات حقیقیه یعنی آن اعدام بنا بر تقابل اسما و صفات در علم الهی ثبوتی پیدا کرده
و مرایای انوار اسما و صفات گشته مبادی تعینات عالم گردیده اند و در خارج ظلیکه ظل خارج
حقیقی است بصنع خداوندی بوجود ظلی موجود شده و بنا برین ترکیب مصدر آثار خیر و شر شده اند
از جهت عدم ذاتی کسب شر مینمایند و از جهت وجود ظلی کسب خیر و مخفی نیست که در عالم حس شخصی که بر
مرآت ممتلی از انوار شمس نظر میکند بملاحظه اولی همان انوار را می بیند نه مرآت را چرا که مرآت در شعشعان
انوار مختفی و مستور گشته است و هرگاه بذات نگاه کند بملاحظه اول همان تعین مرآتی خود را خواهد دید نه انوار را
چرا که نظر او بر ظاهر نیست پس نظر صوفی بر مظاهر شریفه و خسیسه جهت وجود که دران مظاهر است و مصدر
خیر شده است می افتد و چون در خود نظر میکند نگاه او بر جهت عدم که ذاتی اوست و منشأ شر است خواهد افتاد
و خود را از خیر و کمال مطلقا عاری خواهد دید و خیر و کمال عاریتی را که از جهت وجود کسب کرده از آن خود

نخواهد یافت ناچار خود را از کافر فرنگ و دیگر اشیای خسیسه بدتر خواهد فهمید ازینجا معلوم شد که مقصود
قائل انیقول آنست که صوفی کامل خیر و کمال را اصلا بخود منسوب نمینماید و مستعار میداند و همین ست معنی
فنای تام و حاصل مشهود صحیح و اگر صوفی را نظر بر جهت وجود و انوار مستعار خود می افتد و جهت مرآتیت
او که عدم ست مستور میشود از دعوی انا الشمس سر بر میزند همینست سر انا الحق گفتن حسین بن منصور
رحمه الله اگرچه آنجناب در دید خود مستغرق بود اما در دید خطا کرد از غلبه سکر در جهت وجود و جهت عدم
تمیز نتوانست نمود و بسیاری از سالکان این راه را چنین اغلاط واقع میشود الا من عصمه الله تعالی ببرکة
حبیبه صلی الله علیه و آله وسلم **مکتوب دهم** نوشته بودند که بزرگی ببلای شدید مشابه ببلای حضرت ایوب
علیه السلام مبتلا بود بزرگی دیگر بعیادت او رفت و پرسید چه حال داری جواب داد که حال ظاهر ست و
هنوز رب انی مسنی الضر نگفته ام یعنی مثل ایوب علیه السلام بستوه نیامده ام و امان و زینهار نخواسته
درینصورت مقام صبر این ولی ارفع از مقام صبر آن نبی معلوم میشود و چون مقام صبر بس رفیع ست تفضیل ولی
بر نبی لازم می آید و این معنی خلاف اجماع ست **جواب** مخدوما در بادی النظر این شبهه وارد میشود و اگر
تامل کنند محل شبهه نیست بیانش آنکه حضرت ایوب علیه السلام رب انی مسنی الضر و انت ارحم
الراحمین و نیز رب انی مسنی الشیطان بنصب و عذاب گفته و این آیات بظاهر دلالت بر بیتابی
و بی صبری دارد و لیکن او سبحانه جل شانه که عالم السرائر و الضمائر ست میفرماید انا وجدناه
صابرا نعم العبد انه اواب پس معلوم شد که این بیصبری آنجناب نیز متضمن لطیفه دیگر از صبر بود که
حقتعالی باوجود ظهور بیصبری اثبات صبر آنحضرت میفرمود سرش اینست که نفس شریف آنحضرت
مدت طویل بر انواع بلاها از هلاک اموال و اولاد و شدت مرض و فقر و اهانت و حقارت مردم نسبت بخود
و اهل وی صبر نمود و چون وقت نزول رحمت رسید و دانست که کشف این کرب وابسته بتضرع و زاری ست
و ادب اینوقت بیصبری ست ترقی از مقام صبر کرده بمقام رضا که فوق جمیع مقامات قربست رسید و
برعایت بیصبری صبر فرمود و بتضرع و زاری درآمد و در صله این ادب ممدوح به نعم العبد گردید
و خلعت منصب انه اواب پوشید که اواب مشتق از اوب ست بمعنی رجوع یعنی رجوع بهوای نفس خود

که رعایت صبر چندین ساله باشند نکرد بلکه برضای حقتعالی که اظهار بیصبری درانوقت مرضی بود رجوع نمود بحمد بعد
که حقتعالی بدا دآنجناب سیده و با وجود بیصبری ظاهر حال باطن او را منظور داشته اثبات صبر او نموده
وگفت انا وجدناه صابرا نعم العبد انه اواب آنچه حضرت شیخ اکبر رحمه الله در فص ایوبی میفرماید
الصبر حبس النفس عن الشکوی الی الغیر وحضرت ایوب علیه السلام شکوه بسوی غیر نکرده
بجناب خداوندی عرض حال خود نموده پس ترک صبر نموده جواب این شبهه نمیتواند شد چراکه چون این ولی
بجناب الهی نیز در بیتابی زاری نکرده و دم نزده زیادت صبر این ولی بر صبر آن نبی هنوز باقیست و اینجا
مقصود دفع فضل ولیست بر نبی و آن ولی بیچاره که از مذاق کمالات نبوت و حقیقت عبودیت و کمال مقام رضا
خبر نداشته از غلبه سکر ولایت هرچه گفته دران معذور بوده والسلام **مکتوب یازدهم** بعد حمد و صلوة
مخفی نماند که طائفه از فقهای حنفیه در انکار ذکر جهر غلو نموده و فتوی بحرمت آن داده اند و بعضی از محدثین اثبات مشروعیت
ذکر جهر کرده در پی فضل جهر بر خفی افتاده اند و هر دو فریق براه تفریط و افراط رفته اند و از مبحث انصاف سخن
نگفته اند و اینمقام تنقیح میخواهد و محاکمه میطلبد باید دانست که معنی لفظ ذکر که عبارت از یاد کردن است منحصر است
در سه قسم یکی ذکر لسانی بی ضمیمه آگاهی قلب و اینمعنی از اعتبار ساقط است و داخل اقسام غفلت دوم ذکر
قلبی است بحرکت لسانی و اینمعنی در اصطلاح معتبر است بذکر خفی و بنای مراقبات اینقوم بر آنست و مسنون است
در جمیع طرق و آن بر دو وجه است گاه حضور ذات بحت مذکور است بی ملاحظه حقیقتی و یا با ملاحظه صفات او و
ماخوذ است از آیه کریمه واذکر ربک فی نفسک تضرعا وخیفة ودون الجهر من القول بالغدو
والاصال دوم استحضار مذکور است با ملاحظه منسوبات و از آلا و نعما و این طریق استدلال است از
اثر بموثر و اینمعنی در لسان شرع معبر بفکر است و مفید است زیادت یقین را و کتاب و سنت از فضائل آن
مملو است و قسم سوم ازین اقسام ثلثه ذکر لسانی است با ذکر قلبی معا و این اکمل اقسام ذکر است و این نیز
دو وجه دارد یکی اکتفاء ذاکر است در ذکر کردن بر اسماع نفس خود و همین است ذکر خفی در زبان شرع و ماخوذ است
از آیه کریمه ادعوا ربکم تضرعا وخیفة انه لا یحب المعتدین دوم با اسماع غیر است که در شرع
مسمی بجهر است و در مواقع خاص افضلست از خفی بنابر حکمتی نه مطلقا چنانچه اذان و اقامه و قراءة بجهر در صلوة جهر

که ایقاظ نائمین و تنبیه غافلین ازان مقصود ست و حکمتیکه در ذکر خفیست سلامت نفس عملست از فساد سمعه و ریا
که آفت قبول عملست او فضل ذکر خفی بر ذکر جهر بنصوص کتاب و سنت ثابت ست مطلقا بلکه از فحوای حدیث
انکم لا تدعون اصم و لا غائبا منع جهر معلوم میشود و ذکر جهر با کیفیات مخصوصه و نیز مراقبات باطوار معموله
که در قرون متاخره رواج یافته از کتاب و سنت ماخوذ نیست بلکه حضرات مشائخ بطریق الهام و اعلام
از مبدا فیاض اخذ نموده اند و شرع ازان ساکت ست و داخل دائره اباحت و فائده ها دران متحقق و انکار
آن ضرورتی و ظاهرست که آنچه از کتاب و سنت ثابت بود افضلست از غیر آن اگرچه مباح باشد و من وجه
مفید بود و تعلیم ذکر کلمه طیبه از آنحضرت صلی الله علیه وسلم حضرت علی بن ابیطالب را رضی الله تعالی عنه بجهر کما از
شداد بن اوس ثابت شده است بجهر متوسط خواهد بود نه بجهر کذائی چراکه در اول این حدیث ست که آنحضرت
بستن در امر فرمود و همین نیز مشعرست باخفا فی الجمله و گفتگو در جواز و عدم جواز جهر نیست بلکه در فضل یکی بر
دیگریست پس دعوی فضل جهر مطلقا بر ذکر خفی انکار نصوص ست و انکار جمیع اقسام ذکر جهر نیز همچنین چراکه
جهر در بعض مواقع مشروعست و اثبات مسنونیت ذکر خفی بمعنی مراقبات معموله و نیز اثبات مشروعیت
ذکر جهری که در متاخرین مروجست ممکن نه چه جای اثبات فضل آن و آنچه بعضی ابنای بشر مکابره می نمایند
از طرفین قابل قبول نیست و لائق التفات نه و افراط و تفریط در همه امور مستقبح ست و اعتدال مستحسن و خیر
الکلام ما قل و دل والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه التحیة والثنا

مکتوب دوازدهم مخدوما در مسئله سماع در میان ائمه فقها و حضرات صوفیه رحمة الله علیهم اجمعین
اختلاف قوی نیست فرقه اولی میگویند که سماع مطلقا حرامست بنا بر مصلحت سد باب فتنه و فرقه ثانیه میفرمایند که
که باطلاق حلالست باقتضای غلبه ذوق و اصل انصاف آنست که سماع بر دو قسمست یکی آنکه شخصی که محل فتنه
نباشد کلامی موزون بالحن موزون بی مداخلت محذور شرعی انشاد نماید و فسادی ازان در باطن مستمعین
نزاید بلکه سروری یا حزنی در قلب پدید آید این قسم سماع البته مباح ست که مرکب از دو امر مباح که کلام
موزون و انشید موزون باشد هر چه غیر مباح گردد و نیز در قرن اول در تقریبات مشروعه مثل نکاح و قدوم
اکابر معمول بوده و انقیار علما راست احیانا ارتکاب آن نموده اند چنانچه از کتب احادیث ظاهر می شود

اما این عمل از ان بزرگان بر سبیل اتفاق وار میشد نه بطریق التزام قسم دوم آنست که غالیان متاخرین
رواج داده اند و آنرا جد گرفته و امور غیر مشروعه را دران خلط نموده اند این قسم بقدر مداخلت امور غیر مباح از
کراهت بحرمت خواهد رسید و اعتقاد اباحت محرمات متفق علیها بکفر خواهد رسید و اینکه جماعتی از ارباب کمال
رغبت بسماع مباح نیز ندارند از خصوصیات ذوقیست نه از احکام شرعی مثلاً شارب خمر میل بنقل شیرین نمیکند
و آنکه معتاد بافیونست رغبت بنقل نمکین نمی‌نماید با آنکه یکی نقل دیگری را حرام نمیداند همچنین حضرات سلسله
چشتیه که نشاء نسبت اینها بنشه خمر مشابه است از شور نغمات متلذذ میشوند نه بسکوت و حضرات طریقه نقشبندیه
که نشه نسبت شان بر بودگی افیون مناسب است از سکوت حظ برمیدارند نه از شور و هنگامه پس منشاء
این خلاف ذوق و طبیعت است نه دین و شرع و اکابر جمیع طرق حقه تابع دین و ملت اند نه تبع هوا و طبیعت و همه
در اجتناب از غیر مباح متفق و جهلای هر دو طرف از اعتبار ساقط اند و افراط و تفریط ممنوع است و تفصیل
این مسئله از کتب مبسوطه محققین مثل امام حجة الاسلام غزالی و شیخ الشیوخ سهروردی و غیرهما باید طلبید الحمد لله
که فقیر از سماع غیر مباح تائب و سماع مباح را تارکست و در عقیده اباحت و غیره اباحت آن تابع کتاب و سنت است
و تکلم از ذوق و وجدان زیاده ازین ضرور نیست از کتب قوم ظاهر است که ارباب احوال صحیحه و مقامات سنیه
در سماع مباح جا بها داده اند و هر که از مذاق علمای صوفیه واقف است و عقل سلیم و ذوق صحیح دارد قدر
این تحریر میداند و بس خیر الکلام ما قل و دل والسلام **مکتوب سیزدهم** مخدوما در مسئله جبر و اختیار
علما سخنها گفته اند و هنوز تشویش خاطر باقیست چرا که عقل در ادراک بعض مقدمات دینی کافی نیست و
اگر نه در اصلاح امور عباد حاجت بنزول وحی نمی افتاد باید دانست که ادعای اختیار مستقل و جبر محض هر دو
مستلزم انکار کتاب و سنت است زیرا که اعمال عباد مثل اعیان اینها بحکم نص جلی مخلوق اوست سبحانه و تعالی
پس اختیار تام کجا و نیز مواخذه از مجبور صرف ظلم است و ظلم بحکم عقل و شرع مسلوب است از جناب او تعالی
شانه پس جبر محض چرا و بدیهی است که افعال ما مثل حرکات مرتعش نیست بلکه مسبوق بعلم و ارادة
و قدرت است و همین است حصه اختیار و معنی فعل اختیاری لیکن ظهور این هر سه قوت باختیار ما نیست
هر گاه میخواهند از مبدء فیاض فائض میکنند و همین است حصه جبر و معنی فعل اضطراری و چون اختیار تام و جبر محض

متحقق نشد پس امریست متوسط چنانچه از جواب مشهور حضرت امام زین العابدین رضی الله عنه که در مقابل
سوال حسن بصری رحمه الله فرموده مستفاد میگردد لا جبر و لا تفویض و لکن امر بین امرین و همین امر
متوسط بلسان شرع معبر است بلفظ کسب و این لفظ را جز بر فعل عباد اطلاق نمیکنند پس معلوم شد که افعال ما
مخلوط جبر و اختیار است و همین قدر اختیار ضعیف مناط تکلیف است و بس و ظاهرا برعایت ضعف اختیار عباد بنا
نهاده اند که رحمت او بر غضب سبقت داده اند با آنکه هیچ صفتی از صفات الٰهیه بر صفت دیگر سبقت ندارد و
هرگاه افعال او تعالی مسبوق بعلم و اراده و قدرت است و بعلاقه مسبوقیت این هر سه صفت افعال عباد مشابهتی
من وجه بافعال او تعالی دارند و بحرکات مرتعش که مجبور محض است اصلا مناسبت ندارند اگر محاسبه باین افعال متوجه
شود منافی عدالت نیست و بر طور صوفیه ثبوت حصه اختیار بدین وجه میتوان کرد که نزد ایشان ظهور حضرت وجود
در هر ذره از ذرات کائنات تمام است با کمالات مندمجا نه ظهور جزویست از اجزای آن چرا که حضرت وجود
بسیط حقیقی است تجزی نمیگردد و ازین راه میفرمایند کل شی فیه کل شی و چون اختیار نیز صفتی و شانیست از صفات
و شیونات حضرت وجود پس باید که در هر مظهری از مظاهر خصوصا در انسان که مشرف است بمنصب خلافت
حصه از صفات اختیار هم متحقق باشد و بنای تکلیف امر و نهی بران بود والسلام علی من اتبع الهدی والصلوٰة
علی خیر الوری **مکتوب چهاردهم** پرسیده بودند که کفار هند مثل مشرکان عرب دین بی اصل دارند یا
آنرا اصلی بوده است و منسوخ شده و در حق پیشینیان آنها چه اعتقاد باید کرد مختصری از روی تحقیق و انصاف
مرقوم میگردد باید دانست آنچه از کتب قدیمه اهل هند معلوم میشود اینست که رحمت الٰهیه در وقت آغاز پیدایش نوع
انسانی برای صلاح معاش و معاد شان کتابی مسمی به بید که چهار دفتر دارد مشتمل بر احکام امر و نهی و اخبار ماضی و مستقبل
بتوسط ملکی برهما نام که آله و جارحه ایجاد عالم است فرستاد و مجتهدان اینها ازان کتاب شش مذهب استخراج
نموده بنای اصول عقائد را بر آن گذاشته این فن را دهرم شاستر نامیده اند یعنی فن ایمانیات که علم
کلام باشد و افراد نوع انسانی را چهار فرقه مقرر نموده و چهار مسلک ازان کتاب بر آورده برای هر فرقه
مسلکی قرار داده بنای فروع اعمال را بران نهاده این فن را کرم شاستر خوانده اند یعنی فن عملیات که علم
فقه باشد و چون نسخ احکام را منکر اند و بحکم عقل مناسب طبائع اهل هر مدت و زمان تجویز تغییر اعمال ضرور است

عمر طولانی عالم را چهار حصه نموده هر یکی را جگ نام کرده و برای اهل هر جگ علم و عملی از آن هر چهار دفتر
اخذ نموده اند و آنچه متاخرین ایشان تصرفات کرده اند از اعتبار ساقط است و جمیع فرق اینها در توحید باری تعالی
اتفاق دارند و عالم را حادث و مخلوق او میدانند و اقرار بفنای عالم و حشر جسمانی و جزای اعمال نیک و بد
مینمایند و در علوم عقلی و نقلی و ریاضات و مجاهدات و تحقیق معارف و مکاشفات اینها را ید طولی است و کتابهای اینها
تا امروز موجود و رسم بت پرستی اینها نه از راه اشراک در الوهیت است بلکه حقیقت دیگر دارد و عقلای اینها
فرصت عمر آدمی را چهار حصه نموده حصه اول در تحصیل علوم و آداب و دوم در تحصیل معاش و اولاد و سوم در تصحیح
اعمال و صلاح نفس و چهارم در مشق انقطاع و تجرد که نهایت کمال انسانیت است و نجات کبری که آنرا مها مکت میگویند
بر آن موقوف است صرف مینمایند و قواعد و ضوابط دین اینها نظم و نسق تام دارد پس معلوم شد که دین مرتبی
بوده است و منسوخ شده و از ادیان منسوخه غیر از دین یهود و نصاری نسخ دین دیگر در شرع مذکور نیست حالانکه
نسخ بسیاری از ادیان واقع شده و دینهای بسیار در معرض محو و اثبات آمده و باید دانست که بحکم آیه کریمه
وان من امة الا خلا فیها نذیر و کریمه ولکل امة رسول و آیات دیگر در ممالک هند نیز بعثت انبیا و رسل
واقع شده است و احوال آنها در کتب اینها مضبوط است و از آثار آنها که باقیست ظاهر میشود که مرتبه کمال و تکمیل
داشته اند و رحمت عامه رعایت مصالح عباد را درین مملکت وسیع فرو نگذاشته و مشهور است که پیش از بعثت
خاتم الرسل صلی الله علیه وسلم در هر قومی پیغمبری مبعوث شده و اطاعت و انقیاد همان پیغمبر بر آن قوم واجب
بوده نه اتباع پیغمبر قوم دیگر و بعد ظهور پیغمبر ما که خاتم المرسلین است صلی الله علیه وسلم و مبعوث است بکافه انام
و دین او ناسخ ادیانست شرقا و غربا احدی را تا انقراض زمان مجال عدم انقیاد وی نمانده پس از آغاز
بعثت او تا امروز که دو هزار و صد و هشتاد سالست هر که با وی نگرویده کافرست نه پیشینیان و چون شرع
بحکم آیه کریمه منهم من قصصنا علیک و منهم من لم نقصص علیک از بیان احوال اکثر انبیا ساکت است
در شان آنها بسکوت اولیست نه ما را جزم بکفر و هلاک اتباع آنها لازم است و نه یقین به نجات آنها بر ما واجب
و ماده حسن ظن متحقق است بشرط آنکه تعصب میان نباشد و در حق اهل فارس بلکه اهل هر مملکت که پیش از ظهور
خاتم الرسل گذشته اند و لسان شرع از احوال آنها ساکت است همین عقیده اولی است و کافر گفتن کسی را

بدلیل قطعی آسان نباید دانست وحقیقت بت پرستی اینها آنست که بعض ملائکه که بامر الٰہی در عالم کون وفساد
تصرفی دارند یا بعض ارواح کاملان که بعد ترک تعلق اجساد آنها را درین انتشار تصرفی باقیست یا بعض افراد
احیا که بزعم اینها مثل حضرت خضر علیه السلام زنده جاوید اند صور آنها ساخته متوجه بآن میشوند وبسبب این توجه
بعد مدتی مناسبتی بصاحب آنصورت بهم میرسانند وبنا بر آن مناسبت حوائج معاشی ومعادی خود را
ادا میسازند واین عمل مشابهتی بذکر رابطه دارد که معمول صوفیه اسلامیه ست که صورت پیر را تصور میکنند
وفیضها بر میدارند اینقدر فرقست که در ظاهر صورت شیخ نمی تراشند وهمین مناسبتی بعقیده کفار عرب
ندارد که آنها بتان را متصرف ومؤثر بالذات میگفتند نه آله تصرف الٰہی واینها را خدای زمین میدانند وخدا تعالیٰ را
خدای آسمان این شرک ست در الوهیت وسجده اینها سجده تحیت ست نه سجده عبودیت که در آئین اینها
بادر وپدر وپیر واستاد بجای سلام همین سجده مرسوم ومعمول ست که آنرا ڈنڈوت میگویند واعتقاد تناسخ
مستلزم کفر نیست والسلام **مکتوب پانزدهم** نوشته بودند که حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ
عنه در مکتوبی از مکتوبات خود منع رفع سبابه کرده اند وتو باوجود محبت بجناب ایشان رفع سبابه میکنی و
محب اتباع محبوب لازمست **مخدوما** او سبحانه جلشانه اتباع کتاب وسنت بر عباد فرض گردانیده میفرماید
وما کان لمؤمن ولا مؤمنة اذا قضی الله ورسوله امرا ان یکون لهم الخیرة من امرهم ورسول علیه
السلام میفرماید لا یؤمن احدکم حتی یکون هواه تبعا لما جئت به وحضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ
عنه که نائب کامل آنحضرت اند بنای طریقه خود را بر اتباع کتاب وسنت گذاشته اند وعلما در اثبات رفع سبابه
رسالها مشتمل بر احادیث صحیحه وروایات فقهیه حنفیه تصنیف کرده اند تا بجائیکه حضرت شاه یحیی رحمة الله علیه
فرزند اصغر حضرت مجدد نیز درین باب رساله تحریر نموده اند ودر نفی رفع یک حدیث به ثبوت نرسیده وترک رفع
از جناب حضرت مجدد بنا بر اجتهاد واقع شده وسنت محفوظ از نسخ بر اجتهاد مجتهد مقدم ست وبعد ثبوت سنت
رفع ترک آن باین حجت که حضرت مجدد ترک فرموده اند معقول نیست وحضرت مجدد بر ترک سنت تحذیر کثیر
فرموده اند وحضرت مجدد هم مذهب حنفی داشتند وامام ابوحنیفه رضی الله عنه گفته اند اذا ثبت الحدیث
فهو مذهبی واترکوا قولی بقول رسول الله صلی الله علیه وسلم پس امید آنست که حضرت مجدد از ترک این امر

اجتهادی واخذ باحادیث صحیحه متغیر نشوند واگر گویند که حضرت مجدد باین علم اوسع از احادیث ثبوت رفع سبابه
مطلع آگاه نبودند گوئیم تا زمان مبارک حضرت ایشان این کتب و رسائل در دیار هند شهرت نیافته بود و
از نظر مبارک ایشان نگذشته که ترک نموده اند وگرنه هرگز ترک رفع نمیفرمودند که ایشان حریص ترین اکابر
این امت بر اتباع سنت بوده اند واگر گویند عدم رضای حضرت رسالت علیه التحیه را باین عمل از کشف دریافته
ترک نموده باشند گوئیم که کشف در امور طریقت معتبر است در احکام شریعت حجت نیست معهذا در مکتوب
احتجاج بکشف نکرده اند وامید آنست که این مخالفت جزئی برعایت قاعدهٔ کلی ایشان که بجد تمام ترغیب اتباع پیغمبر
علیه السلام فرموده اند مثمر نتایج گردد والسلام **مکتوب شانزدهم** پرسیده بودند که در مسئله عمل
بحدیث و انتقال از مذهبی بمذهبی چه میفرمایند **مخدوما** عمل بحدیث شیخ محمد حیات محدث مدنی رساله
نوشته ملخص آن بفارسی محرر میشود قال الله تعالی ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله وقال رسول الله
صلی الله علیه وسلم لا یؤمن احدکم حتی یکون هواه تبعا لما جئت به حدیث صحیح است روایت کرده است
آنرا ابو القاسم بن اسمعیل بن فضل اصفهانی در کتاب الحجه وذکر کرده در روضة العلما که امام ابو حنیفه رضی الله عنه
فرموده اترکوا قولی بخبر الرسول الله صلی الله علیه وسلم وقول الصحابه رضی الله عنهم وقول مشهور است از
امام که فرموده اذا صح الحدیث فهو مذهبی پس کسیکه مهارتی در فن حدیث دارد ناسخ از منسوخ وقوی از
ضعیف می شناسد اگر بحدیث ثابت عمل نماید از مذهب امام برنمی آید چرا که قول امام اذا ثبت الحدیث فهو
مذهبی نص است درین باب و اگر با وجود اطلاع بر حدیث ثابت عمل نکند این قول امام را اترکوا قولی بخبر الرسول
خلاف کرده باشد ومخفی نیست که هیچ یکی از علمای امت جمیع احادیث را احاطه نکرده است چنانچه قول اترکوا
قولی بخبر الرسول نص است بر آن که جمیع احادیث بامام نرسیده بلکه بعض از آنها فوت شده وچرا فوت نشود که
مثل خلفای راشدین که اعلم اهل امت ملازم صحبت جناب رسالت صلی الله علیه وسلم بودند بعض احادیث از ایشان
نیز فوت شده ومیداند هر یکی را هر که معرفتی بفن حدیث دارد وظاهر است که بر افراد امت اتباع پیغمبر واجب است
واتباع هیچ یکی ازین ائمه واجب نیست اهل امت مختار اند مذهب هر که از مجتهدین خواهند اختیار نمایند وهر که
میگوید عمل بحدیث از مذهب امام برمی آرد اگر برهانی برین دعوی دارد بیارد واما انتقال از مذهبی بمذهبی ازین امر

مشهور و تفصیل میخواهد امام سیوطی رساله مسمی بجزیل المواهب فی انتقال المذاهب تالیف کرده خلاصه آن اینست
که انتقال از مذهبی بمذهبی جایز ست مجزوم کرده بر آن امام رافعی و دیگری او رفته است امام نووی در روضه گفته
که بعد تدوین مذاهب آیا جایز ست مقلد را که انتقال از مذهبی بمذهبی دیگر بکند۔ گوئیم که لازم ست هر مقلد را که طلب
علم باحوال هر دو مجتهد نماید چون غالب شد ظن او که طرف ثانی اعلم ست جایز ست او را بلکه واجب اگر مخیر کنیم نیز
جایز انتهی و مر مقلد را حالات اند و بحصر عقل از چهار حال خالی نی چرا که مقلد یا عامی ست یا عالم و این هر دو را
باعث بر انتقال یا غرض دینی ست یا دنیویست پس اگر عامی و عاریست از معرفت فقه و از مذهب خود جز اسمی نمیداند
و انتقال باراده حصول مال و جاه کرده پس امر او اخف ست که بحقیقت انتقال و استیناف ست و اگر عالم و
فقیه بوده برای دنیا انتقال میکند پس امر او اشد ست زیرا که تلاعب بمذاهب میکند برای غرض دنیوی و بهمعنی غیر
جایز ست و اگر در مذهب خود فقیه ست و باعث انتقال وی سبب دینی ست و مذهب دیگر نزد او ترجیح
یافته است بقوت ادله پس بر چنین کس انتقال واجب ست و بروایتی جائز و اگر عاری از فقه ست و در مذهب
خود بتفقه مشغول شده و جاهل مانده و مذهب غیر را بر خود اسهل و سریع الادراک دانسته او را تفقه درین مذهب
مرجو ست بر چنین کس نیز انتقال واجب ست زیرا که تفقه در مذهبی بهتر ست از جهل در جمیع مذاهب که غالباً
عبادت جاهل صحیح نبود و اگر انتقال او هیچ سبب دینی و دنیوی نیست بلکه از هر دو مذهب قصد مجرد
عن بعد پس جایز ست عامی را و ممنوعست فقیه را زیرا که در مدتی فقه این مذهب حاصل کرده چون بمذهب
دیگر انتقال کند عمری دیگر باید برای تفقه دران مذهب و از عمل که مقصود ست باز ماند پس اولی ترک انتقال ست و
و آنکه گویند که اگر غیر حنفی بمذهب حنفی انتقال کند جایز ست و عکس آن جایز نه محض تحکم و تعصب ست دلیلی ندارد
زیرا که ائمه کلهم در حقیقت برابر اند و اگر در تقدیم مذهب حنفی یا مذهب دیگر بر مذهبی نصی از آیه و حدیث وارد بودی تقلید
آن بر هر فرد امت واجب شدی و تقلید دیگری جایز نبودی و بهمعنی خلاف اجماعست و صاحب جامع الفتوی که حنفی
مذهب ست گفته که جایز ست مر دیاری انتقال از مذهب شافعی بمذهب حنفی و عکس آن اما باید که بکلیت مذهب
اختیار کند نه در بعض مسائل بسیار کس از خلف و سلف انتقال نموده اند اگر جایز نبودی نکردندی و هر که بر خلاف آن
گوید قول بی دلیل ست و غیر معقول و السلام علی من اتبع الهدی **مکتوب هفتادم** نوشته بودند که در حق معاویه

ابن ابی سفیان اموی صحابی و اتباع و اعوان او رضی الله عنهم چه اعتقاد باید کرد جواب آنکه علماء مذهب اهل سنت
منازعات حضرات صحابه را بنا بر حسن ظن که در شان خیر القرون لازم است تاویل میکنند و اگر قابل تاویل نباشد
تفویض بجناب الهی مینمایند و جرات بذم و طعن ممنوع میدانند چراکه در قرون ثلثه مشهود بالخیر هیچ یکی از علماء محدثین و
مجتهدین با وجود قرب زمان و اطلاع تام بر احوال ایشان و باوجود اقرار نسبت خطا بمخالفان حضرت علی مرتضی علیه
السلام تجویز طعن بر ایشان نکرده و اگرچند روز میان لشکر شام و لشکر کوفه محاربه و ملاعنه واقع شده از شدت
تعصب بوده نه بنا بر عقیده کفر همدیگر و ماده تعصب در کتب معتبره مذکور است و مبدا این فتنه شهادت امیر المومنین
عثمان است رضی الله عنه و طریقه اسلم همین است زیراکه در وقت نزاع عسکرین حضرات صحابه سه فرقه شده بودند جماعه
جانب جناب خلیفه برحق علی ابن ابیطالب رضی الله عنه گرفتند و جماعه دوم بطرف امیر شام رفتند و فرقه سوم
توقف نمودند و شک نیست که محدثان و مجتهدان آن قرون در اخذ حدیث بر مرویات هر سه فرقه وثوق مساوی
داشتند اگر احدی را ازین فرقه ثلثه مطعون بکفر و فسق میدانستند قبول روایات ازان فرقه نمیکردند و بنا اجتهاد
و استنباط بران نمیگذاشتند و اگر طعن در شان آنها روا دارند ملت دین اسلام بر هم میخورد پس
در کف لسان از مطاعن آنها حکمت دینی است و حرمت صحبت خیر البشر علیه الصلوة والسلام علاوه آن و اگر مخالفان
گویند که حفظ حرمت و رعایت قرابت آنحضرت ضرور تر است قبول است لیکن از اهل قرابت تصریح بتکفیر منازعان
ثابت نیست و وحشت و نفرت خود لازم نیست معهذا صدور همچنین خطا از اهل خیر القرون خیلی مستبعد و
منکره است اگرچه آن خطا خطای اجتهادی باشد که مودت ذوی القربای آنحضرت واجب است بر جمیع افراد امت
واگر منکره نیز در میان نباشد رضا باذیت اهل قرابت رسول الله صلی الله علیه وسلم لازم می آید دیگر بحث
ازین مسئله مناسب نیست سکوت یا افسوس تام در مقام اولیت و فرقه شیعه چون از مسلک اعتدال انحراف
ورزیده اند و اعتماد بر اخبار بی اصل کرده و آن نفوس زکیه را بر نفوس خبیثه خود قیاس نموده رفته رفته بتکفیر صحابه
که مبدار تواتر خبر نبوت و ناقلان کتاب و سنت اند مبتلا گردیدند و نفهمیدند که پیغمبری که حقتعالی نبوت بر وی ختم
کرده و بکافه انام مبعوث ساخته و دین او ناسخ ادیان و باقی تا انقراض زمان است و ما ارسلناک الا رحمة
للعالمین نازل در شان او جماعه که در طول عهد نبوت او صحبت با او داشته باشند و دقیقه از بذل و واح اموال

در خدمت او تا حیات او و در ترویج شریعت او بعد ممات او فرو گذاشته بدستگیری او از ورطهٔ کفر هم برستند
و بساحل نجات نه پیوستند طرفه حسن ظنی بخدا و رسول دارند خدا نخواسته اگر حقیقت کار اینچنین باشد کار زعموا
فی شان السابقین پس لاحقین را ازچنین خدا چه امید رحمت ست و ازچنان پیغمبری چه توقع شفاعت احوال
پیغمبران سابق و امم ایشان پوشیده نیست و واقعات اولیا راین امت نیز پنهان نه هرگز نه دیده و نه شنیده که بعد
ازارتحال یکی ازین بزرگان همه مخلصان او مرتد و منکر گردیده و با اولاد و آل او عداوت ورزیده باشند
درین صورت بر بعثت پیغمبر که مقصود ازان اصلاح امت ست کدام فائده مترتب شد و نیز باین حساب خیر القرون
شر القرون میگردد و خیر الامم شر الامم میشود خدا انصاف نصیب کند والسلام علی من اتبع الهدی

مکتوب سیزدهم حامداً و مصلیاً نوشته بودند که از اختلاف شیعه و سنی در شان صحابه و اهل بیت رضوان
الله علیهم اجمعین خاطر جمع نمیشود چرا که بنا ر اعتقاد اهل ملت بر اخبار ست و خبر محتمل صدق و کذب ست
مگر متواترات که افادهٔ یقین نمایند و این قسم خبرها درین باب کمتر ست پس علاج تحصیل اطمینان چیست مخدوما
این مسئله از ضروریات دین و ارکان ایمان نیست توحید الهی و تصدیق نبوت برای نجات کافیست و ایمان
مجمل سنجی بمضمون کلمهٔ طیبه که بتصدیق و اقرار آن آدمی مسلمان میشود همین ست و در شان صحابه و اهل بیت
رضوان الله علیهم نیز حسن ظن مجمل و محبت برعایت شرف صحبت و حسن خدمت آنها و قرب قرابت اینها
با جناب رسالت علیه الصلوٰة والتحیات بس ست و مطالعهٔ تفصیل احوال آن بزرگان از کتب تاریخ موجب
هیجان فتنه ست چرا که منصب عصمت بمذهب اهل سنت مخصوص و مسلم بجناب حضرت انبیاست علیهم التحیة
والثنا و ممنوعست از غیر انبیا اگرچه صدیقین و اولیا باشند پس گاهی از ایشان در معاملات ظهور بعض مخالفات
اتفاق می افتد و آنهم فیما بین خود مقرون بعفو میگردد و از غایت صفای باطن تصفیه می انجامد و اینکه ارباب
نفوس خبیثه قیاس بر خود کرده اثبات کینه و عداوت بالاستمرار درمیان آن اکابر میکنند و بر آن تفریعات
کرده نقطه را دائره مینمایند از اعتبار ساقط است و بدانند که انکار آن طبقه مستلزم انکار تاثیر وجود
مبارک ست و مستوجب نفی فائدهٔ بعثت معهذا فقیر نیز دریں مسئله متامل بودم و از مبدار فیاض
مسألت طریق نجات ازین مهلکه این شکوک مینمودم این عبارت بر باطن فقیر وارد شد قل آمنت بالله کما

هو عند نفسه و برسول الله کما هو عند ربه و باله و اصحابه کما هو عند نبیهم و بهبیت که
این مطالب علیا فوق مراتب جمیع احتمالاتست و تفویض امر بجناب آلهیست جلشانه که مرتبه نفس الامرست و هیچ
فرقه را درینمقام مجال دم زدن نیست و الحمد لله علی نواله والصلوة والسلام علی رسوله محمد و آله
مکتوب نوزدهم نوشته بودند که در حدیث شریف واردست که آنحضرت علیه الصلوة والسلام
فرموده که بعد من دوازده خلیفه از قریش خواهند بود اهل سنت ازین دوازده تن خلفای اربعه که مصداق
خلافت خاصه بودند و هشت تن دیگر از قریش که تسلط بر خلافت عامه یافته اند و جهاد با کفار و اعلاء
کلمة الحق کرده اند مراد میدارند و شیعه دوازده امام سلام الله علیهم رامیگویند در اعتقاد تو حق درین
مسئله کدام جانب ست مختار در ما حق بجانب اهل سنت معلوم میشود بدانند که لفظ خلافت اعم ست
ازانکه ظاهری باشد یا باطنی و خلفای آنحضرت می باید که جامع خلافتین باشند و خلیفه آنرا میگویند که
امر خلافت را متمشی سازد و تمشیت خلافت ظاهر موقوف بر قدرت و استطاعت ست یعنی خزاین و
افواج که شرط نفاذ حکمست ظاهرست که بعد خلفای اربعه که سی سال خلافت کردند و حضرت امام حسن
علیه السلام تا شش ماه از حضرات ائمه اطهار هیچ یکی در هیچ وقتی قادر برین امر نبود و تعبیر آنحضرت
علیه الصلوة والسلام که خلفا از قریش باشند نیز مشعر بر هبیست که گر نه از اهل بیت یا از بنی هاشم میفرمودند
و جمع بین المذهبین باینوجه میتوان کرد که ترویج ظاهر دین که موقوف بر اسباب ظاهرست و بجای قالب
اسلام ست ازانها وقوع یافته و تقویت باطن دین که در حقیقت اسلام بجای روح آنقالب ست از
نفوس مزکاه حضرات ائمه علیهم السلام واقع شده چنانچه صوفیا اهل سنت بر ثبوت قطبیت دوازده امام
صلوات الله علیهم متفق اند و در ذات بابرکات خلفای اربعه رضوان الله علیهم و حضرت امام حسن سلام
الله علیه هردو معنی جمع بوده و بعد صلح درمیان امیر شام و حضرت امام حسن علیه السلام تا حضرت
امام مهدی صاحب الزمان خلافت باطنی باین حضرات تعلق داشته است و در ذات صاحب الزمان
نیز هردو معنی تحقق خواهد بود و خلافت ظاهری بخلفای دیگرا تعین عدد اثنا عشر درینصورت تکلفی میخواهد
والسلام **مکتوب بستم** نوشته بودند که باحادیث صحیحه ملالت حضرت صدیقه رضی الله عنها از جناب

مرتضوی رضی الله عنه در عهد مبارک نبوی صلی الله علیه وسلم و بعد از ان نیز بقطع نظر از واقعه حرب جمل که
بواعث دیگر داشت ثابت است و همچنین خالی از اشکال نیست که از جناب صدیقه بسیار بعید است امر اصل که
انحراف از حضرت مرتضی علی فرمایند با آنکه حضرت صدیقه خود روایت میکنند که حضرت مرتضی و فاطمه زهرا
دوست ترین مردم بودند پیش آنحضرت صلی الله علیه وسلم مخدوما گاه در خلاف و نزاع طرفین عند و مبا شد
وحق هردو جانب میباشد چنانچه درین مقام است مخفی نماند که در قضیه افک حضرت مرتضی چون اضطراب جناب
رسالت مآب علیه الصلوة والتسلیمات احساس نمود باقتضای استیلای محبت و بفتوای مصلحت وقت بنا بر تسکین و
تسلیه آنحضرت صلی الله علیه وسلم بعض الفاظ که باعث دل سردی آنحضرت علیه السلام از حضرت صدیقه گردد
معروض داشت و استماع این خبر حضرت صدیقه را بوحشت آورد و چرا نیارد که تکلم مقربان بارگاه باینچنین
کلمات درچنین اوقات موجب سقوط محب از نظر محبوب میگردد و ظاهر است که بالاتر ازین اذیتی نمیباشد
پس انحراف حضرت صدیقه از حضرت مرتضی رضی الله عنهما بحکم غیرت محبت و اقتضای بشریت است که ازان
چاره نیست نه از راه دیگر و تا محبت باقیست این وحشت باقی است و تکلم حضرت مرتضی باین کلمات نیز
نه از جهت عداوت حضرت صدیقه بوده است که محبوب محبوب نیز محبوب میباشد بلکه بجهت محبت پیغمبر بوده است
صلی الله علیه وسلم که ازان نیز گریز نبود پس درین صورت بهر دو طرف حق ثابت است و هردو معذورند
بلکه ماجور که بنای هردو بر محبت پیغمبر است علیه الصلوة والسلام چنانچه وحشت و ملالت حضرت خیر النسا
علیها التحیة والثنا با جناب صدیق اکبر رضی الله عنه از احادیث صحیحه به ثبوت رسیده و درین محل دو شبه است یکی
آنکه حضرت بتول با وجود تبتل و انقطاع از دنیا بقدر قلیلی از مال با وجود استماع جواب معقول از حضرت صدیق چرا
ملال را کار فرمودند دوم آنکه حضرت صدیق در مقام رعایت فرزند رسول صلی الله علیه وسلم درین امر
سهل چرا مسامحت نمودند جواب آنکه طلب مال میراث که حلال ترازان مالی در عالم نمیباشد منافی ترک دنیا
و بعید از تقوی نیست بلکه قدر مال حلال را متقی بیشتر میشناسد و تا بشریت باقیست از احتیاج چاره نیست و
منع حضرت صدیق بحجت حدیث شریف است نحن معاشر الانبیاء لا نورث و چون حضرت صدیق از زبان
مبارک نبی معصوم این حدیث را شنیده باشند در حق حضرت صدیق نص قطعی است و مسامحت درچنین امور

جائز نیست و تسلی نشدن حضرت خیر النساء باین جواب یا بانجهت خواهد بود که ثبوت ارث بآیهٔ توریث
واقع شده و این حدیث تا آنوقت ظاهرا بحد شهرت نرسیده باشد تا بر حضرت فاطمه حجت تواند شد یا از راه
نازک مزاجی خواهد بود که لازم صاحبزادگیهاست و بحکم لا تبدیل لخلق الله هیچ کمالی خصوصیات مزاجی را تغیر
نمیتواند داشت شدت غضب حضرت موسی علیه السلام تا دم واپسین زائل نشد و قصهٔ طپانچه زدن آنحضرت
بر روی ملک الموت علیه السلام مشهور ست پس درینصورت هر دو معذوراند و هر دو طرف حق ثابت
میشود و اهل سنت احسن ظن و تاویل حسن در شان فریقین واجب ست و السلام علی من اتبع الهدی ☼

مکتوب بیست و یکم مخدوما آنچه از ضعف اعتقاد طالبان این زمان و طلب کشف و کرامت ایشان از در ویشان
و عدم مبالاة بنسبت اهل قرن اول نوشته اند معلوم شد بدانند که سفها را مثل مشائخ دیگر مرید گرفتن چه
ضرور ست و از عقلای مخلصان هر که التماس امور مذکوره نماید تسلی او باین مطالب باید کرد که او سبحانه
جل شانه که حکیم حقیقی ست بمنطوق آیهٔ کریمه قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله بنای حب و رضای خود
که مقصود صوفیان جمیع طرق ست بر اتباع پیغمبر علیه السلام و الصلوة نهاده و آن طبیب حاذق را بامورات
و منهیاتی چند که بجای دوا و پرهیز اند برای اصلاح امت مرحومه که بعلت غفلت و معصیت مبتلا بودند فرستاده
هر که این نسخه بکار بست و صحت شفا بر روی خود کشوده آنکه آنرا بکار نبرد خود را ضایع و تلف نمود و این نسخه را صورتی
و حقیقتی صورتش نصیب عوام مسلمین ست و آن بعد تصحیح اعتقادات بر حسب کتاب و سنت استعمال جوارح ست
در امتثال امر و نهی و ثمرات این عقاید و اعمال نعمات حسی ست و بس که صورت نجات ست و حقیقت این نسخه
حصهٔ خواص ست و آن تنویر قلوب و تزکیهٔ نفوس ست بریاضات و مجاهدات با رعایت صورت مذکوره و حاصل
آن ظهور تجلیات و مکاشفات ست صورت معبر بایمان و اسلام ست و حقیقت عبارت از احسان که در حدیث
آمده ان تعبد ربک کانک تراه و صورت بی حقیقت در مرتبهٔ دوا امراض ظاهر جلد ست از قبیل درام
مجروح که بطلا و ضماد ازالهٔ آن کرده میشود و بیفائده نیست مثل ظهور حقیقت بصورت که غیر مفید ست بلکه
حقیقت نیست استدراج و مکر الهی ست اعاذنا الله منها و حقیقت بجای تنقیه ست که اخراج مواد فاسده
بر آن موقوف ست تا احتمال نکس مرض باقی نماند و کمال شفا از مرض معهود بجز اجتماع این هر دو میسر نمیشود و این

بیان باید دریافت کہ از مصاحبۂ آنجناب علیہ الصلوۃ والسلام در طبائع اصحاب کرام چہ آثار صحبت و شفا بظہور رسید
نفی نیست کہ غیر از غلبہ محبت حق جل و علا و بذل مجهود در اتباع و استرضای رسول او علیہ التحیۃ والثنا و لذت
از طاعت و نفرت از معصیت بالطبع و اعراض از دنیا امری دیگر نبوده و مادۂ ظهور این آثار دوام حضور قلب
و تهذیب نفس بوده است کہ از برکت صحبت آنحضرت و استعمال نسخہ شریعت او حاصل شده بود و از اذواق
مواجید قرون متاخره تکلم نموده اند و باوجود حصول کمال صورت و حقیقت کہ زیاده بران متصور نیست
بیشتر اہتمام بحفظ آن صورت کہ محافظ حقیقت ست و فائدہ آن شامل خواص و عوام است کرده اند و اعتنا بشان
بکشف و کرامت نفرموده اند و این امور را از لوازم و شرائط کمال ندانستہ پس ہر مریضیکہ طالب صحت کامل
یعنی نسبت محمدیہ باشد باید کہ اتباع سنت نبویہ را بہتر از جمیع مجاہدات و ریاضات شناسد و انوار و برکاتی
کہ بران مترتب گردد افضل از ہمہ فیوضات داند و ہمہ اذواق و مواجید متعارف را در جنب جمعیت باطن و دوام
حضور را اعتباری ننهد و در صحبت عزیزی کہ ازین امور اثری دریابد او را نائب رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم
دانستہ خدمتش لازم گیرد و بجز و مویز این راه فریفتہ نشود اگرچہ لذیذ باشد والسلام **مکتوب بست و دوم**

التفات نامۂ سامی از خدمت مخدوم زاده گرامی بعد عمری رسید جان تازه رسانید و باعث تجدید
در جواب شاه ابو الفتح ۱۲
و تقویت نسبت اخلاص گردید آنچہ از آغاز و انجام سلوک نوشتہ اند بمطالعہ درآمد ازین اطوار و آثار کہ
بظهور میرسد امیدهاست علی الخصوص این امور حاصلہ را کہ مادۂ غرور اکثر مردم میشود قدر و قیمت ننهادن
و در طلب خدا جل و علا با فقر از نامراد مراد آوردن و دست بدریوزه کشادن و از تلاطم بحر وحدت
وجود بر کنار بودن و نسبت حضرات ما کہ ریاضات ایشان اتباع سنت سنیہ و معارف شان اسرار حقائق
شریعت علیہ است آرزو نمودن دلیل طهارت طلب و علو همت ست بارک اللہ فی برکاتکم و اعلی درجاتکم
مخدوما آنچہ ثمرات افادات حضرت والد ماجد و حضرت میان همت خانصاحب از واردات غریبہ
و احوالات عجیبہ استیلای غیب و ظهور وحدت تحریر آمده همہ آثار تلوینات لطیفہ قلب ست و مقام تمکین
منتهای این لطیفہ از تنگنای امکان برآمده بوسعت آباد مقدمہ وجوب رسیدن ست در دائره ظلال اسما و صفات
کہ مبادی تعینات عالمست سیر کردن و در ظل خلص کہ مبدا تعین ام رست فانی شدن و بهمان ظل بقا حاصل نمودن نسبت

واین معنی معبرست در اصطلاح قوم بفنای قلب و ولایت صغری که ولایت اولیاست و معارف وحدت وجود از ولایت ظلی که محل سکرست ناشی ست و درینمقام در ضمن قلب نفس را هم رنگی از فنا میسر میگردد و اثر حصول این ولایت دوام حضور ست با حق جلشانه بمرتبه که غفلت عارض نشود و تعلق ماسوا نماند مطلقا و بالا ازین مقامیست که سیر سالک و حصول این ظلال که مسمی با سماء صفات اند واقع میشود و معامله با لطیفه نفس می افتد که از عالم خلقست چنانچه در مقام سابق با قلب و لطائف اربعه دیگر که از عالم امر اند و عروج آنها تا مرکز ظلالست کار افتاده بود و درینجا نفس را حقیقت فنا حاصل میشود و اماره مطمئنه میگردد و دعوی مخالف محب موافق میشود و استحقاق دعوت و ارشاد هم میرساند و چون اینمقام فرق بعد الجمع ست تمیز صحیح حاصل کرده سر وحدت شهودی که خبر از غیریت حق از خلق میدهد مفهوم مینماید و وصول اینمقام عالی ملتزم مرضیات محبوب حقیقی جلشانه بودن و از مبغوضات او نفور بودن است بعد یکه کلفت از میان برخیزد و شریعت مقتضای طبیعت گردد و اعتقاد و عمل بر حسب کتاب و سنت بلا تامل و کلفت میسر آید و اینمقام معبرست بفنای نفس و ولایت کبری که ولایت انبیاست علیهم الصلوة و ببرکت اتباع آنحضرت خواص امت را نیز حاصل ست و درینجا سیر سالک در کمالات اسماء و صفات که تعلق باسم هو الظاهر دارند واقعست و فوق آن ولایت و لایت ملائکه ست که معبر بولایت علیاست و درانجا سیر در کمالات متعلقه هو الباطن ست و فائده حصول آن ولایت قابلیت تجلی ذات بهم رسانیدنست و عالی تر ازین مقام کمالات نبوت و رسالت ست اینجا با وجود عدم جواز انفکاک اسماء و صفات از حضرت ذات تعالت و تقدست تجلی مجرد ذات مشهود عارف میگردد و اینجا سر و کار بعناصر اربعه که اصول لطیفه نفس اند می افتد یعنی در ولایت علیا بعناصر ثلثه سوای خاک و در کمالات نبوت بعنصر خاک فقط و هرگاه ذات عالیه اعتبارات و شیونات بسیارست بالاتر ازین کمالات نیز مقامات ثابت اند و در محل خود مذکور و مهم ترین مقاصد درین راه تحصیل فنای قلب و فنای نفس ست و مراتب دیگر مبنی برین هر دو فناست و در هر مقامی ازین مقالات مسطوره عروجی و نزولیست و فنا و بقائیکه محرر گردیده موافق تحقیق حضرات مجددیه رضوان الله علیهم اجمعین و مناسب مذاق اکابر متقدمین ست اما مشائخ دیگر احتمالها در نیاب دارند که باعث شوق سالکان میگردد و اینطور قدیم جذبه بر سلوک ست و هرچند تاثیر نفس مفیض شیخ را در باطن مرید مدخلی تمام ست استعداد مستفید نیز شرطست و آرزوی صحبتهای بسیارست خدا بما و شما برساند والسلام

مکتوب بیست و سوم برخوردار اتصویر مسئله وحدت وجود حسب التماس شما مر قوم میگردد بدانند
که در شرح کتاب مراتب سته مینویسید که حقتعالی بعلم قدیم خویش حقایق کلیه و جزئیه را میدانست و علم
بشی مستلزم وجود آن شی ست در علم پس باید که اشیا تمامها موجود علمی ازلی باشند و ازین است که
صوفیه باعیان ثابته فی العلم قائل اند و چون در وجودات اشیا در مرتبه علم که نزد قوم مسمی ست بباطن وجود تقدم
و تاخر زمانی نیست بخلاف وجود خارجی که تقدم و تاخر دران بدیهی ست باید که وجود علمی غیر وجود خارجی باشد
و باید که مقدم بران بود مانند تقدم اصل بر فرع و تقدم ذی ظل بر ظل و کیفیت صدور وجود خارجی اشیا
از وجود علمی آنها آنست که چون حقتعالی میخواهد که صورتی را از صور علمیه در خارج که عبارتست از وجود منبسط و
مسمی ست نزد قوم بظاهر وجود موجود گرداند و آثار مطلوبه آنصورت را از انصورت بظهور آرد در میانه
انصورت و نور این وجود نسبتی معلوم الانیته مجهول الکیفیته پیدا میکند و مرآت وجود منبسط بظل و عکس آن
صورت منطبع مینماید بطوریکه آن انطباع بر همزن اطلاق وجود نگردد و الله المثل الاعلی چنانکه عکس رائی در وقت
مقابله بمرآت در مرآت پیدا میشود و نور مرات بدان مسلوب نمیگردد و عقل سلیم بعد تامل صحیح صورت مرئیه را
در آئینه و بر آئینه نمیتواند گفت که آنجا نه دخولست و نه ارتسام اگرچه بظاهر و فهم عوام صورت مرئیه و وصف
مرئیه در یکسطح فنست که مرآت باشد و بحسب حقیقت هریکی از صورت و مرآت آئینه همدیگر اند یعنی شکل و لون
صورت از مرآت پیداست و تقعر و تحدب مرآت از صورت هویداست مولانای جامی در مراتب سته
میفرماید اگر وجود را مرآت اعتبار کنند ظاهر در وی آثار و احکام صور علمیه ست لان الاعیان الثابتة فی العلم
ما شمت رائحة الوجود فی الخارج و اگر صور علمیه را مرآت قرار دهند ظاهر در وی تجلیات اسمای صفات و
شیونات حضرت وجود ست نه وجود بعینه چنانچه شان مرآت ست گوئی خزانه علم بمثابه صفحه منقوشیست
و وجود منبسط بجای آئینه صیقلی در مقابل آن نه نقشی ازان صفحه برآمده و نه صورتی در مرآت وجود درآمده
که خروج صورت علمیه از مرتبه علم مستلزم جهل ست و دخول صورت در مرآت وجود موجب قیام حادث
بقدیم و این هردو محالست پس در میانه باطن وجود و ظاهر وجود از انعکاس آثار و احکام طرفین
طلسمی ست برپا که معبر ست در اصطلاح قوم بمرتبه وهم و دائره امکان که متضمن تنزلات ثلثه امکانیه ست

از تنزلات خمسه مشهوره یعنی تنزل روحی و مثالی و جسدی چنانکه مرتبه علم واجبی متضمن دو تنزل وجوبی ست یعنی
وحدت و واحدیت که عبارتست از ملاحظه او سبحانه شیونات و صفات خود را اجمالاً و تفصیلاً در مرتبه
علم و میگویند که در خارج غیر وجود واحد هیچ شی را تحقق و ثبوتی نیست و این کثرت مرئیه در مرتبه وهم کائن ست
و حکمت بالغه این وهم را اتقانی داده ست و بنای آثار ابدی بر آن نهاده نه وهمی ست که برفع واهم مرتفع گردد
و مراد قوم از اطلاق وهم برین مرتبه آنست که این کثرت را تحقیقی دیگر نیست همان وجود واحد درین مرآت
وجود منبسط بتجلیات شده ست و منشاء تعدد تجلیات تکثر شیونات ست که در حضرت وجود مندمج بوده اند
و در مرتبه علم منفتح شده مثل انفتاح شجر از بذر حقائق ممکنات گردیده است و عکوس آن حقائق در مرآت وجود منبسط
افتاده و مسمی بعالم شده و چون موجود وهمی اشیا تحقیقی دیگر ندارد بلکه عکس وجود علمی ست و در نفس الامر همان وجود
علمی موجود اند از مرتبه علم بر نیامده اند چنانچه مذکور شد و علم صفتی از صفات الهیست و صفات عین ذات اند بزعم
صوفیه وجودیه پس باین تقریر وجود اشیا عین وجود حق باشد چنانچه حضرت شیخ اکبر رحمة الله علیه میفرمایند
ان شئت قلت حق وان شئت قلت خلق و ثابت شد که غیر از وجود واحد در خارج موجودی نیست و نیست
معنی وحدت وجود و همین معنی مکشوف و مشهود این حضرات ست رحمة الله علیهم **مکتوب بست و چهارم**
قاصد مستعجل ست استخاره میسر نمیشود و استخاره مسنونه باید بعمل آورد انشاء الله تعالی خیر پیش می آید الحمد لله
که با همه توکل و تامل و مرض دائمی متعلقان و ویرانی شهر و فساد زمان با کمال جمعیت بسر برده میشود و نمیخواهد و نستعینه
الله تعالی عزیزان را توفیق اتباع سنت دهاد و بذکر خود مشغول دارد شیخ احمد سعید کار ست لطیفه قلب او
از قید قالب برآمده ست اما استعداد این مرد ضعیف ست معهذا افتان و خیزان براه مقصود میسرود
خدا بمنزل معهود برساناد چون سلب امراض قلب و قالب معمول حضرات ماست رضی الله تعالی عنهم
و حقتعالی آنجناب را قوت و قدرت آن عطا فرموده است چرا از راه انکسار خود را درین امر خیر معذور میدارند
فیض الله خان صاحب را هر روز در پیش رو نشانیده بقدر یک صد نفس سلب مرض ایشان نمایند تاکید ست
و قصد شریف بسفر حجاز برفاقت شاه سیف الله صاحب مبارک ست اما بشرط رضای مردم محل که حق
شرعی ایشان بذمه سرکار ست و در غیبت آن مشفق خادمی معتمدی بنظر نمی آید و اسباب هم همراه بردن از

شخص از قالب او بر می آید و کشهوده میشود بالفسیکه پیدا می آید تصور نماید که آن عوارض معهوده جسمانی بر روی زمین می افتد و از اندرون سلب کنند

علائق مقصود ست الا اندکی تامل این محبت نیت عمل باید آورد مبادا که سینه زیر پرده داشته باشد از اعزه
واحباب و اخوان طریقه و طلاب سلام نیاز قبول باد والسلام **مکتوب بست و پنجم** التفات نامه مشتمل بر ورود خاطر
از ممتی خبر یافتن شیخ احمد رسید و مسرور گردانید و بعد رسیدن او هم بنا بر حقوق اخوت هم برعایت امتثال امر شریف
مورد اشفاق خواهد شد و اگر طرف دیگر رفته بشرط تاثیر توجه انشاء الله تعالی زود بر میگردد و محفوظ و مصون بمنزل
مقصود میرسد خاطر شریف جمع باید داشت بعزیزان و دوستان و یاران طریقه سلام رسانند و خدا کند که
آب و هوای فرخ آباد با مزاج عالی بسازد و اندیشه از انست که بیگانگان طریقه علیه مجددیه در انجا بسیار اند غیر
از اعزه معدود و خدا صحبت است آری زبانی شیخ احمد که ثانی الحال رسید اراده دو ماهه توقف معلوم شود
بقدر صحبت و فرصت نصیبی از طریقه می گیرد و فقیر از تحریر جواب خطوط صاحبان دکن خود را معذور داشتم که بعد هزاران
سال خطوط اینها گر میرسد توقع زندگی کجا که رنج تحریر باید کشید خود را بیاد دوستان باید داد و عزیزان یاد آورند
سلامت اند اگر اشفاق مجید را تا تشریف خواهند برد اشتیاق فقیر و سلام زبانی خواهند فرمود سوانح اینجا
اینست که دو نیم ماه گذشته که هر روز لشکر هی تازه بروی کار می آید و حق تعالی رفع میفرماید انشاء الله تعالی فتوحات
ظاهری و باطنی کرامت فرماید متوقع رحمت الهی باشند والسلام **مکتوب بست و ششم** فقیر روز شنبه
نهم جمادی الاخری روانه دهلی گردید خدا برساند و داغ جدائی آنجناب با خود همراه می برد خدا قادر است که با این
ضعف پیریهای طرفین باز هم سعادت ملاقات سراپا برکات میسر سازد عنایت نامه مختصری معه ظرف مسی رسید
بارک الله فی رزقکم و عمرکم واز دعای خاتمه و حفظ و امان از آفات و مکروهات و تواتر فتوحات صوری و معنوی
برای آنجناب و خان عزیز تر از جان که با انهمه ملالتها عروض مرض از خطا ایشان معلوم شده و این خبر خیلی
مشوش ساخته مقید می باشم خدا اجابت کند از خوبی سیف الله خانصاحب چه نگارم مناقب و محاسن تمام عالم
در نسخه وجود این نوجوان جمع ساخته اند خدا ایشان باقصی مراتب دین و دنیا برساند از فقیر سلام و اشتیاق فراوان فرمایند
و باولاد ایشان دعا و رفیقان شان نیز نواب ارشاد خان مغفور از انجا اواخر صفر سفر کرده در حدود مراد آباد
بادشاه را دریافتند و همراه لشکر قصد دهلی کردند و سیزدهم ربیع آخر داخل شهر شده بعد توقف دو گهری آب
سردی خوردند و سرد شدند و جان بحق سپردند در حویلی قدیم بخاک آسودند و داغی بر دل گذاشتند که همی

نماز و دو برادران و پسران ایشان بوطن مراجعت کردند ظفر علی خان در حضور ماند و سردار ان سبوی
تعلقات بحال ایشان داشتند در هنگام ماتم و تشویش معاش یاران اینجا را فرصت فاتحه و عده یعنی تحریر
اشعار انتخابی وغیره کجاست اگر تشریف فرمودن سید حیون صاحب که از طبقه عالیه اند برای صاحبان آن شهر
فتوحست سلام نیاز فقیر رسانند و شیخ احمد دعا خوانند و باخدا مشغول باشند و میر مبین زینین بجهد و جد تمام
کار را با کمالات نبوت رسانید و نسبت ارشادی یافته دیروز اجازت ارشاد و خرقه هم یافت خدا برکت دهاد
والسلام **مکتوب بست و هفتم** حامداً و مصلیاً و مسلماً حضرت میر صاحب مشفق من هزاران سال
سلامت باشی که بعد مرگ و نومیدی وصال آب حیات نوید است و هم برکات لزوم و درین مرز و بوم
این مرده صد ساله را زنده جاوید ساختی حکیم از ضعف پیری و کثرت تعلیم طریقه که روزی صد کس را زیاده
ازان توجه اتفاق می افتد قوی آنقدر تحلیل رفته که طاقت قیام در نماز فرض مانده است و بس و اگر نه مجبر و استماع این
خبر زندگی تر سر رسید و بودم انشاء الله تعالی در ماه صفر اراده سنبهل دارم که از چندین سال هر سال اتفاق می افتد
میسر نشد اگر در دهوده در آن حدود اطلاع رسید هم یقین است که با حیای این مرده خواهند پرداخت و از یاد
عهدهای قدیم حالتی میگذرد و به تنهائی خود ترحمی می آید که در قالب تحریر نمی گنجد در نسخه مبارک نفحات الانس
در ذکر استاد ابو القاسم قشیری رضی الله تعالی عنه این دو بیت در نظر گذشته و درین ایام فقیر را از جا
بر بوده بود مناسب حال دانسته مینگارد شعر سقی الله وقتاً کنت اخلو بوجهکم * وثغر الهوی فی روضة
الانس ضاحک * اقمنا زماناً والعیون قریرة * واصبحت یوماً والجفون سوافک * امید آنست که در
مراسلات و مخاطبات موافق رسم قدیم بلفظ میرزا صاحب اکتفا میکرده باشند و از احوال برکات
اشتمال و اراده شریف مطلع سازند والسلام **مکتوب بست و هشتم** اسعدکم الله انما کنتم شما در آنجا
رفته جای فقیر گرم سازید که در آن ضلع عالمی فهمیده و در دیشی صاحب نسبت نیست بخاطر جمع بکار خود
ساعی و سرگرم باید بود و تشویش را باطن خود راه نباید داد و اوقات در ایصال منافع دینی ظاهراً
و باطناً مصروف دارید که او سبحانه شما را دولتی داده است شکر شن همین است قال الجنید الشکر
صرف النعمة فی مرضات المنعم و هیچ عبادتی برابر این عمل نمیتواند شد که اصلاح ست و نیابت نبوت

علی صاحبها الصلوة والسلام انشاء الله تعالی رو دهد که ضیق بدل بوسعت میشود مصرعه مشکلی نیست که آسان نشود * و اگر از غیب چیزی معین گردد مضائقه آنرا قبول باید کرد و جهه معین بطلب و سوال منافی توکل نیست اگر اعتماد بر آن نباشد خصوصاً درین زمانه باعث رفع تفرقه خاطرست و توکل صرف باعث جمعیت و راس المال صوفیه همین جمعیت است انشاء الله او سبحانه جل شانه تبعان سنت نبویه علیه الصلوة والتحیة و درویشان خانقاه مجددیه را ضائع نخواهد گذاشت خاطر جمع دارید و در تعلیم طریقه و درس کتب مقید باشند و ختم خواجهار رضی الله تعالی عنهم و ختم حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه هر روز بعد حلقه صبح لازم شمرند و بجناب او امید دارند و از غیر او نومید باشید و از آشوب کفار مرهٹه اندیشه نکنید انشاء الله تعالی دوستانرا مضرتی نخواهد رسید و برای دفع بلیه ها در قرأت سوره لایلاف هر قدر توانید اکثار نمایند و فتح و نصرت لشکر اسلام بر کفار دعا و صرف همت واجب است غافل نباشید اگرچه احوال مسلمانان این قوم معلوم اما حق اسلام بر همه امور مقدم است و ملا روزی را بعد سلام بگوئید که دنیا فانی است و آخرت باقی باید به انصاف ضرورست که دهم حصه اوقات شریف خود را صرف شغل آخرت نمایند و اگر توفیق باشد دعا در باب رفاه و جمعیت و صحت و عافیت نواب رشاد خان بهادر در اوقات خاص واجب دانند اللهم اجعل خیر عمری آخره والسلام

مکتوب بست و نهم محمد دانش بنگالی از یاران شاه مراد الله جیو که یک نیم سال در خانقاه مانده بقدر استعداد فیض برکت طریقه برداشته برای چند روز رخصت گرفت ظاهرا اراده مراجعت باینطرف دارد بخدمت میرسد مورد الطاف خواهد شد هرچند مرد ساده است اما طالب خدا هست زیاده استقامت بر جادهٔ شریعت و طریقت روزی باد

مکتوب سی ام یاران قدیم که آمده بودند همه رفتند خصوصاً میان محمد میر صاحب که باکثر وجوه از اکثر یاران طریقه ممتاز بودند بنور و هم این بار مرض ذات الصدر رحلت نمودند والمی سخت بفقیر رسید چون انتقال ما هم نظر بعمر طبیعی قریب است تسلی شدیم و ایشان نه فرزندی گذاشتند نه خلیفه تربیت یاران ایشان و تدبیر ملاق ایشان بگردن فقیر افتاد از توجهات افادت ایشان که ظاهرا و باطنا بندگان خدا میرسید سرورها حاصل شد بارک الله فی برکاتکم و آنچه در باب برخوردار ظفر علی خان نوشته اند واقعی است از اخلاق و مناقب و اخلاص و دیگر مراتب هرچه میباید در ان جوهر

این لطیفه در صفات سلبیه است و نور این لطیفه را ... و ولایت این لطیفه ... عیسی است علی نبینا و علیه الصلوة والسلام ...

او همه دارد و همین خوبیهای او مرا شکار دام محبت کرده و گرنه من ازاده را که با خود کار نیست با دیگری چه کار خدا

او را فتوحات صوری و معنوی ارزانی دارد که مراد در دنیا عزیزتر از کسی نیست در واقع بجای یادر دید

و بجای پرستار و نفر در حق او همین فقیرم و از وی هم آداب ارادت فرزندی و غلامی و بندگی بتقدیم میرسد

اما چیزی هست که من میدانم در حق برخوردار زیاده بر سابق التفات باید که جبر نقصان التفات فقیر که در حقیقت هیچ

نیست تواند شد آن برخوردار بگویند که هر صباح متوجه بفقیر شده بنشیند و را خود توجه دهند آنچه از رقعت

آن برخوردار نوشته اند خیلی الم و اذیت بدل رسانیده میان غلام محمد خرابی باطن خود ظاهر نمود و تقید طاقت

تعمیر آن نموده شد و میگفت که برای همین کار سفر اختیار کردم خدا کند راست باشد فقیر یکبار بعیادت شاه

ولی الله صاحب رفته و بدعای صرف همت در ازاله عوارض ایشان متوجه هست حافظ غلام رسول ملاقات کرد

مرد بزرگ اند مولوی ظهور الله جیو سلام قبول نمایند. والسلام **مکتوب سی و یکم** خبر تامی مسجد معلوم گردید

حق تعالی اساس اسلام را قویتر گرداند درین روزگار المی قوی بدل راه یافته در ماه گذشته قلعه مصاحبه ملک

سکهه بعد متصرف شدند و قتل و غارت در آن در میان آمد مولوی قلندر بخش جیو مع متعلقین در فرزند عارت خورده

بسلامت جانها برآمد طرفه حالی گذشت اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ از غایت بی اسبابی در آن نواح توقف نموده اند

تا بالا ترسیده اند و از بی استطاعتی با آن خصوصیت امداد و اعانتی از ما بتقدیم نرسید خجالت بسیار دست داد

گردید خدا تعالی تلافی فرماید امسال بنابر موانع حرکت آنطرف موقوف ماند از دل ضعف پیری نیست تمام مرتبی

عوارض و کم فتوحی سوم تنهائی اندرون که کنیز و پرستاری نمانده دو کنیز از خانه رفته و اهالیان هم

از ارزانی غله و لاغ خدمت نمانند و هم تاب نازک مزاجی مردم تحمل نمی آرند درین ایام پرستاری خانه بنا

ذمه فقیر و مستوره فقیر است طعام از خانه مولوی غلام یحیی جیو بهره در خادم ایشان پخته می آرد همچنین اینجا میرود

و همچنین شاه علی با وجود دو منکوحه و سه فرزند یک خادم ندارد و ناتوانی او علاوه آن الحمد لله علی نواله الصلوة

علی رسوله محمد و آله آنچه از تدبیرات و آدمیت برخوردار ظفر علی ادام الله تعالی الی با اینجا نوشته اند بجاست

هنوز قدر او نشناخته اند او جواهر پاره ایست که قیمت ندارد فقیر بی سبب گرفتار او نیستم خوبیهای او را شناخته ام

انشاء الله تعالی در کمالات اخروی و فتوحات دنیوی ترقیهای نمایان نصیب او ست از ضعف بصر و رقت در تحریر

نمانده وطاقت تحریر نمیماند یاران بعد ازین از جواب خطوط معذور دارند بهمه دوستان مضمون عذر را رسانند
که مراد مقصود ماند رمضان مبارک بخوبی گذشت ویاران با وطان رخصت شدند خدا ناصر و معین شما باد اگر
بر جادهٔ شریعت و طریقت زندگانی خواهند کرد حق تعالی در هر دو جهان آبرو نگاه خواهد داشت را مور سلطنت تشفی
نمانده خدا خیر کند طلبیدن برخوردار حفیظ الله و حافظ محمدی بجا واقع شد تسلی باید نمود والسلام

مکتوب سی و دوم

الحمد لله بعافیت ایم وشما بالتزام شریعت و شغل طریقت مقید باشید و با مردم بخاکساری و بی نفسی معامله نمائید که کمال
نفس در نیستی هست و هستی حقتعالی را مسلم هست و صحبت علما و فقرا را لازم گیرید و بر مکروهات زمانه صبر کنید
که دنیا زندان مومنانست و وعدهٔ راحت در آخرت هست بشرط سلامت ایمان و بر کم و بیش نعمتهای الهی شکر
واجب دانید و به بدخلقی پیران را بدنام نباید ساخت و اگر کسی رجوع بطریقه نماید خدمت او باید کرد و از و خدمتی
نباید خواست مگر بغلبه محبت خود نماید مضایقه ندارد و هر جا باشید با خدا باشید و در محبت پیران طریقه باشید
میان محمد انوار الحق شکسته حال نزد ایشان میرسد حتی المقدور مدارات ازین دریغ ندارید و معلوم هست
که طالبان خدا در عالم کم اند اگر کسی بیاید نام خدا او را بیاموزند که اجر بسیار دارد [۵۱]

مکتوب سی و سوم

از نوید دخول یاران در طریقه آگهی شد و بهم رسید بارک الله فی کمالکم و تکمیلکم انشاء الله تعالی کثرت مستفیدان و
فتوحات هر دو جهان ارزانی خواهد شد خاطر جمع دارید و کتخدائی به نیت اتباع سنت مبارک هست و در حق
برخوردار میان محمد قاسم هم او توجه نموده ایم و معلوم شد که شما هم مقید اید انشاء الله تعالی اثر ظاهر میشود و تقصیری که
ازان برخوردار واقع شده بود دران جرم او نبود معاف کردیم و نوشتیم باز چرا تردد را بخاطر راه میدهید
شما هم خاطر جمع سازید و در حق او بدعا و توجه سرگرم باشید و ضعف پیری روز افزونست و کثرت یاران

---

[۵۱] قوله الی آخر حضرت خواجه عبید الله احرار در رساله والدیه میفرماید که معاونت برادران مومن بدست و سائر جوارح و چیزی که
ایشان بآن محتاجند همه نور و صفا است علی الخصوص معاونتی که ایشانرا ازان توجه بجانب حق باشد زیرا که ایشانرا حضرت حق سبحانه و تعالی برای
صحبت خود خواسته دوست میدارد که ایشان اهل الله دائم توجه بجناب او باشند زیرا که درین حال ایشانرا بواسطه بشریت توجه
بطرف شرب و سکن و لباس واقع میشود و درینحال ایشان بمقدار تعلق اغیار از شهود آن در می افتند پس آن صاحب دولتی را که حق سبحانه و تعالی توفیق
آن دهد که بامداد و محتاج الیه ایشان بدست آرد و دل ایشانرا جمع بحال خود نماید گویا چنانست که اول ایشانرا متوجه بحق گردانیده است ازین
تحقیق این سخن آنست که آنقدر کفایت کننده منظور مسلم الکافی گشته است بشرطی آنکه از جهت صدور این صفت شاکر باشد شکر در نجات خود را
در میان نیز هست و در حدیث آمده است که هر که متعلق کسی از خلائق الهی شود آتش دوزخ را با وی کار نیست ۱۲ مولوی نعیم الله بهرائچی رح

و تائید غیبی بقوت مستعاره در توجه دادن بیشتر روز افزون الحمد لله علی نواله والصلوة علی رسوله محمد و آله شاه شفیع
علیه الرحمه بدهستم از وفات یافتند و در مقبره حضرت شاه ولی الله صاحب رحمة الله علیه مدفون شدند و شاه
رحمت الله نیز در دهلی آمده بودند روز رخصت یکمنزل ازینجا رفته یکبار افتادند و مردند بعد تجهیز و تکفین در پهلوی میان
محمد منیر مرحوم آسودند یاران حلقه آنجا سلام میخوانند و فقیر را از دعا و توجه غافل نشناسند و احوال یاران حلقه
آنجا معه اسامی آنها نیز مینوشته باشند انتقال از وطن به بلده لکهنو بسیار بجا شد درین جا کلمتها است حضرت خواجه
محمد پارسا قدس سره در رساله از رسائل میفرمایند که طالب را باید که خود را از چهار نوع فساد نگاهدارد یکی از
صحبت طائفه که محرم نباشند یعنی در شیوه این شریک نباشند که صحبت غافل سخت زیان دارد که صحبة الغافل
داء و دوائها مفارقتهم دوم از لقمه شبه سوم از بسیاری خوردن چهارم لقمه را بغفلت خوردن هر لقمه که سالک
بغفلت خورد تخم معصیت شود و هر که بسیار خورد در طاعت گران شود و هر لقمه که با شبه خورد نور
باطن وی بظلمت مبدل شود و هر که با غافل صحبت دارد همرنگ او شود و هر که درین سبق با تو شریک نیست
او ترا محرم نیست هر چند که مردم بالغ باشد از رنج کشیدن چاره نبود و پس باید که از کس یا از چیزی که حجاب راه
او شود دور باشد گفته اند که در شریعت مرد وقتی بالغ شود که منی از طریق شهوت از وی زائل شود و در طریقت
وقتی بالغ شود که وی از منی برآید فقیر در شریعت آنست که او را چیزی نبود و در طریقت فقیر کسی باشد که
در باطن او یعنی در دل او غیر از خدا تعالی هیچ چیز نبود و این فقر است که رسول صلی الله علیه و آله و سلم بدو
فخر کرده است الفقر فخری والسلام

مکتوب سی و چهارم

حال مردم این شهر از رسیدن
نجف خان آمده است از شاه نگاه تباه است ذکر خلاص مجد الدوله بر زبان خاص و عام است خدا تعالی
زود بظهور آرد و دیر رسیدن خط شما رسیده بسیار مشوش گردانید فقیر هم دعا میکند و یاران حلقه و میان
محمد مراد هم بوقت دعا در باب حصول مقاصد شما کرده ایم امید قوی است که با جابت رسد و اثر بخشد خاطر جمع
دارید که فقیر از طرف شما هرگز غافل نیست هر گاه که با قای خود روبرو شوید یا مقلب القلوب والابصار
سه بار اول و آخر درود یکبار خوانده بر هر دو کف دست دمیده بر روی خود گردانیده روبرو شده باشید سوره
لایلاف را یکصد بار با بسم الله هر روز بخوانید اول و آخر درود پنج بار بنیت دفع شر اعدا هیچ ضرر شما نخواهد

انشاء الله و چاقوی خورد تری که لعب اطفال ست سید طفلی داده شد بعد ازین در هیچ باب برای ما فکر
ارسال تحفه نخواهید نمود که از ناسازی آب و هوای آنجا هوش شما بجای خود نمانده است فقیر از همه نا امیدم
میدانید اما امیدواران شما از شعور شما شکایت دارند درین مدت مدید و سفر دراز تحفه ها که با قربا فرستاده شده
همه بد رنگ و بد قماش ست رد دادن و جنس بد خریدن از شما عجب ست و ملال فقرا مثل مشت خاشاکی ست که روی
دریا حالا اثر ازو نمانده و معذرت که شما درین خطا از حد گذرانیده اید خیلی شست و شوی آن غبار نمود خاطر
جمع دارید و رمضان مبارک بسر رسیده یاران طریقه و حافظان قرآن مجید این بار درینجا بسیار فراهم
آمده انشاء الله تعالی این ماه مبارک را بجمعیت و برکات گذرانیده بعد عید میرسم والسلام **مکتوب
سی و پنجم** خط شما که طومار ملال بود ملول گردانید برادر من مکرر نوشته ام که فقیر در دعای خیر شما تقصیری
نمیکنم تاثیر موقوف بر وقت ست اینهمه ضعف و ناتوانی که همیشه در خطوط شما مرقوم میگردد و مرا تشویش میسازد
از خفقان شده بید دارم سوره لایلاف که برای دفع شر بهر از و نسخه نیست و دعای حزب البحر همچنین بخوانند و مولوی
نعیم الله صاحب و فقیر بدعا مقید ایم تا حال که از شر مردم محفوظ مانده اند اثر همین سبب ست و بعد ازین هم
متوقع حفظ و امان باشند جزئیات را نوشتن که فلانی با شما چنین سلوک بد نمود و فلان چنان کرد چه ضرورست
و تحریر جواب خطوط از ضعف نمیتوانم نمود حالا بدوستان نوشته ام که امیدوار و منتظر جوابها نباشند که معذورم
و مرده وام و مرا طاقت رفتن بمسجد جامع بروز جمعه نمانده است و بخانه نمیروم قوت آن کجاست که متوجه بعلم الهی شوم
و دریابم که در حق فلان کس چه مناسب ست شما اگر درین ایام حاضر میبودید حال مرا دریافته متصدع نمی شدید
فردا پس فردا خبر رحلت فقیر خواهید شنید هر چه بخاطر شما برسد بعمل آرید اما اول استخاره که در حدیث رفته است
بکنید بعد هر چه پیش خواهد آمد دران خیر است ضعف و ناتوانی از حد گذشته ست امراض متعدده مستولی شده
نماز فرض ایستاده میخوانم و سبق در حلقه هر دو وقت قریب صد کس حاضر میشوند حیرانم که قوت توجه از کجا
می آید غذا بقدر چهار دام باقی ست رفتن تا بیت الخلا حکم سفر دارد درین سال سقوط قوت بسیار شده
مرا از جسد خود این توقع نبود و در خدمت مولوی نعیم الله صاحب بگوئید که خطوط طولانی ایشان رسید و
مطالب معلوم گردید یاران حلقه سلامها رسانند و طاقت تحریر جواب نیست دعای خیر خاتمه نمایند والسلام

مکتوب سی و ششم باعث تحریر آنکه لاله برج لال نام جوانی از دوستان مقرر یکه در حسن سلیقه
متصدیگری و صحبت داری بر عهده فقیر نظیر ندارد و وعده نداده و وعده در روزگار بوده است درین ایام از وطن
خود که اکبرآباد است بتلاش معاش و ریجا دارد شده است منتظر بودیم که زود بیاید تا این نسخه صحیحه که دست
آقای خود برخورانیده و احسان دست بسته در حق آقا که مردم نفهمیده و دولتخواه با او نفیس شود و هم در حق خود
را اینچنین در بازدهی شما باشد و هم در حق فقیر که مخلص مستعد گدائی بتقریب و زکار را زماده رتر زود گرد تا شیخ
و باید که پیش از رسیدن تقریبات مستحسن خداوند نعمت خود را مشتاق او سازید و از جنین بار را اطلاع دهید تا مسرور
باشم معلوم شماست که ذکر کسی با این اهتمام با شما کرده ایم و عادت مبالغه نداریم الله تعالی خاطر شما را در همه
امور دینی و دنیوی جمع دارد و صحبتهای خاص ایام گذشته اکثر یاد می آید خدا باز میسر آرد و فقیر را از خود غافل
ندانید هر روز هر وقت دل متوجه بشماست حاجت تاکید نوشتن نیست کس از جان خود غافل نمیباشد من
شما را برابر جان دوست میدارم انشاء الله تعالی محفوظ و محفوظ خواهید بود و معامله با مردم محل خوب است خدا خاتمه
بخیر کند و کوزهای پیرهای شهر که از کشمیر فرستاده بودند سر بمهر رسید نوزده دانه برآمد بسیار لذائقه
راست آمد خدای تعالی جزای خیر دهد و هر دو تهان سفید یکی لک و دومی تنک هر دو عالم خود خوب اند
فقیر حالا جامه کم قیمت استعمال میکند لیکن برعایت خاطر شما که مساجت بسیار نوشته اید در صورت
عدم قبول از شما تشویش نخواهد رفت نگاه داشته ایم جامه دار سر و تیم سیر که برای مردم اندرون نوشته اید
ضرور نیست و در خانه شما خیر است والسلام **مکتوب سی و هفتم** ظهور اثر توجه بر قلب مستوره شما در
اوائل که مرقوم بود معلوم شد بعد ازین اتفاق توجه نیفتاد که فقیر نسیان مفرط دارد کسی یاد دهد بهر حال
تخمی پاک در خاک آن عفیفه کاشته ایم بر وقت مقدر سر سبز خواهد شد باید که آن برخوردار بظاهر مقید
بشرع و در باطن مشغول بذکر طریقه باشد که فلاح دو جهان در همین کار منحصر است و ایشان نیز باید که بذکر قلبی
مقید باشند و التزام شریعت و محبت مشائخ و دوام شغل باطن واجب دانند و از صحبت مردم نااهل و اشغال
نامناسب احتراز لازم شناسند و خدمت علما و مشائخ متدین و متشرع غنیمت شمرند و آنچه از قصد خود عزم
خانه بجانب شاهجهان آباد نوشته اید بشرط امن مبارکست و تا رسیدن شما فقیر انشاء الله تعالی بعد نماز

یک دو گھڑی روز برآمده پیش از حلقه یا بعد آن بجانب مستوره شما متوجه خواهد شد باید که هر روز منتظر و متوقع فیض
رو باینطرف کرده بعد نماز صبح بنشیند که محبت این ضعیفه که فرزند است در دل فقیر تاثیر کرده است استعداد
خوب دارد و هرگاه توجه میشود ترقی معلوم میگردد و الله تعالی هر جا که دارد محفوظ و محظوظ دارد و اخلاص شما برین
ثابت است داغ واقعه مولوی غلام یحیی مرحوم در سینه دارد والسلام **مکتوب سی و هشتم** فقیر در رساله
معلوم کردم که والده شما در باطن ناخوش اند ناخوشی والده موجب خسارت دنیا و آخرت است خصوصا
والده مشفقه انجینی را استفسار نموده اگر اصلاح داشته باشد کفارت و مکافات بعمل آرند انشاء الله تعالی خوب
امور شان بحسن تحسین بخیر گرداند و از وفات ام الاقاتها موقوف بر وقت مقدر است عمر اخیر است
اگر در زندگی میسر شد انشاء الله تعالی بشرط سلامت ایمان در بهشت برخوردهای نماطر خواهیم کرد و بدعای
خیر خاتمه یاد دارند باوجود بی سامانی در فصل برشکال برآمدن برای تفحص احوال فرزند مفقود الخبر غیر از رنج
فائده ندارد و بامید رحمت الهی منتظر باید بود اگر عمر ایشان باقیست دیر یا شتاب می آیند والسلام **مکتوب**
سی و نهم الله سبحانه جل شانه مهربان صاحب ما را از مکروهات دارین محفوظ و از مرغوبات کونین
محظوظ دارد اخلاق کریمانه ایشان بر فقیر افسونی دمیده است که دل از استیلای شوق بجان رسید ۵
کردی نگهی سویم حسن تو گردیدم وای کاش ندیدمی ای کاش ندیدم مشکل اینکه طرفین امور مانع
حرکت بسیار است از انطرف شغل یکتاری و ازین سو غلبه ناتوانی و نزاری خدا بداد دلها برسد تا برخوردی
میسر شود اگر رسم مراسلات که نیم ملاقات است مسلوک باشد غنیمت است زیاده عمر و عزت و عمر ارزانی باد
مکتوب چهلم بجذب قسمت جاذبه احباب فقیر از دهلی بسنبهل رسید امروهه و مرادآباد را هم دیده
اما با انتخاب پرداز و که رخت اقامت در کجا اندازد و متعلقان را طلبیده نگاه دارد که از شورشهای هر روزه
دهلی تنگ آمده ام و دهلی و شاهجهانپور خود دوست آنجا رسیدم مردم سنبهل و مرادآباد و امروهه
که سه بلاد است مساجت نمودند که اینجا باید بود و جاذبه حقوق نواب ارشاد خان بهادر سلمه ربه نگذاشت که قصد
جای دیگر کنم طالبان طریقه نیز درین شهر بسیار اند عزم اقامت نموده آدم برای طلب متعلقان فرستادم
آنها عذرهای مسموع نوشتند ناچار بمراجعت دهلی اتفاق افتاد ۵ می باقی ماهتاب باقی

ما را تو صد حساب باقی ه وقت کشف کروب قریب ست حزب البحر خودش پیش ایشان خواهد بود اگر
برای حل مشکلات بخوانند وطور خواندن آنحضرت میر سلمان صاحب سند کنند اگر این دعا آنجا نباشد بنویسند که
آنرا نوشته مع طور دعوت آن ارسال دارم و شعر مناسب حال از محمد قلی سلیم آمده منصوبه وصال میسر
نشد دریغ ه شطرنج عشقبازی ما غایبانه ماند ه والسلام **مکتوب چهل و یکم** الحمد لله علی نواله و سبحانه
وتعالی شما را از مهلکه بسلامت آورد و توسل که بپادشاه حال نمودند مآل آن خوب نیست و احوال این دنیاداران
ما کور باطنان کی مفصل معلوم میشود اگر شود و تحریر آن موجب فساد ست اینقدر هم برعایت خاطر شما آگاه می نویسیم
و خوبی میان عظیم الدین یاد دار انست که نوشته آید بقطع نظر از رسم طریقه فقیر او را شناخته آشنا گرفته ام
که مردیست مردانه در هر میدان معامله دینی باشد یا دنیاوی خدا او را زنده دارد و بمقصود رساند
پس آمدن ما در آنحدود و اگرچه برای ترویج طریقه ست که طالبان درین شهر ویران نمانده و آنجا بسیارند و مهمان
نوگسار شمائید اگر شما در آنجا نباشید وحشت خواهیم کردن هرچند فرزند محمد نقای شما خدمت نمایند لیکن شما
بدل نظیر ندارید که کسی قایم مقام شما تواند شد فتوح حکم عنقا دارد درین شهر و قرض حکم کیمیا بهر حال هرچه
تقاضای وقت کنند زود عمل باید آورد و یا اطلاع زود باید داد که خار خار سیر سفر از سینه بدر کرده شود و دیگر
حضرت مولوی ثناء الله صاحب که یادگار فقیراند ضرور دانید والسلام **مکتوب چهل و دوم** جان من
سلامت باشی درین مدت مفارقت دو رقعه شما رسید حرز جان گردید و روح تازه در تن ناتوان دمید
بهرحال با همه معاملگی با فقیر با آن همه حقوق و خصوصیت تغیر دادن شما با فقیر در اوضاع قدیم که بیان آن
طول دارد مناسب حال فقیر غیر از دعا و عفو و دعا هیچ نیست باید دید که انتظار با ما چه میکنند شما را با خدا میسپریم
و ما را بخدا بسپارید و احوال سفر نجیب آباد و حال یاران سنبهل و اخوان لکهنو و اعمام و والدات و صاحبان
انصاری و حال حضرت مولوی صاحب از اسباب معیشت ایشان بنویسید هر صبح بعد نماز متوجه بفقیر نشینید
تا غنا توجه رسید هم از کسی توجه نگیرید و اطاعت دین را حب دانید و کیفیت معامله با بزرگان و حال معیشت خود
بنگارید اشتیاق بشرط صفای دل مخفی نیست خدا حافظ دین و دنیای شماست زیاده عمر و عمره عمر باد
مکتوب چهل و سوم مخدوما فقیر را پیش از مرده مقصود نباید نمود و مرده هر سلام سبقت نمیتواند کرد

موافق خبر صحیح جواب سلام تواند داد بشنوند یا نه اکنون که رسم اسلات تازه کرده اند فقیر نیز خود را در ادای رسم دوستی با تقصیر نخواهد داشت و حقوق محبت را فرو نخواهد گذاشت و این بی سواد دبستان تحقیق استعداد تصنیف کتاب ندارد بعض مسائل شریعت و طریقت بطریق جواب که احباب سوال کرده اند بطور مکاتیب مرقوم شده عزیزان آنها را فراهم آورده اند بعض اجزای آن متعاقب مرسل میشود خدا کند بقبول رسد و بمهر علیحده انصاف که بجای برادر و فرزند فقیر و از خاندان عمده و باوصاف حمیده متحلی اند بتقریب قصد پیلی بهیت نموده اند بعضی با مردم آن بلده ندارند بوسیلهٔ رقعهٔ فقیر اگر بخدمت برسند مورد مراحم خواهند شد و اشفاق و عنایتی که با ایشان مبذول خواهد شد بعینه عاید بفقیر خواهد گشت ملاقات که نظر باسباب خیلی متعذر مینماید خدا آسان فرماید مصرع و للرحمن الطاف خفیه ۔ مستفیدان مجلس شریف سلام قبول نمایند

مکتوب چهل و چهارم

باعث تحریر آنکه ظفر علی خان سلمه ربه خلف نواب اعتضاد الدوله ارشاد خان بهادر نبیرهٔ نواب امین الدوله مغفور است از اولاد امجاد حضرت شیخ الاسلام عبد الله انصاری رضی الله تعالی عنه و تربیت ظاهری و باطنی از فقیر یافته نسخهٔ سراپای او صورةً و معنیً بصحت رسیده موافق وعدهٔ حافظ رحمت خان صاحب که در سبولی در مجلس کتخدائی صبیهٔ ضابطه خان در باب رفاقت و روزگار این خان برخوردار داده بودند قصد پیلی بهیت کرده بنابرین بخدمت تصدیع میدهم که بحق دوستیهای قدیم و التفاتیکه بر فقیر مبذول است شفقتیکه لائق بزرگیهای آنمهربان باشد در حق این جگر گوشه که مرا عزیزتر از جانست بذل فرمایند و اگر احتیاجی بکلمة الخیر باشد مرتبه خود داری منظور نداشته بطور سعی بفرمایند که مستمع متاثر گردد و گرنه خود را معذور دارند که سپارشهای سرسری فائده ندارد تنها عنایت ایشان کافیست و تغیر رای خود در پیلی بهیت گاهی بخیال نگذشته بتقریب بودن این نورچشم دران محروسه احتمال صورت این معنی قویست و السلام

مکتوب چهل و پنجم

اشتیاق و شفقت ما بحال شما همانست که بود خاطر جمع دارید میر اسد الله صاحب پیرزادهٔ ما و شما و غیا لمند و بی معاش در آنشهر واقع شده اند بشرط مقدور استطاعت و توفیق خدمت ایشان غنیمت دانید الله تعالی شما را بر اعدا منصور و بر احبا مسرور داراد و نیاز شما رسید بوقت رسید خانه آباد خدا قبول کند دا از ارسال قایم که حکم نصف الملاقات دارد دریغ نباید کرد و هر جا

کرباشید با خدا باشید ضعف مستولی ست خدا خاتمه بخیر کند والسلام **مکتوب چهل و ششم** الحمد لله
علی الکثیر امید قویست که او سبحانه جلشانه صاحبان هندوستان را با جمیع ساکنان آن شهر محفوظ از آفات
دارد تلاوت سوره لایلاف صبح و شام لازم گیرند و همه دوستان متوسلان را بفرمایند و از آشوب و
هنگامه که در هند بسبب غلبه افواج جنوبی و لشکر قوم روهیله واقع شده و قصبات و دیهات بتاراج
رفته چه نویسد مفصل از خطوط عزیزان معلوم خواهد شد الحمد لله که اولیای خانصاحب ازین مهلکه نجات یافته
تا اینجا رسیده اند انشاء الله تعالی بوطن خود بخدمت نیز میرسند التفات نامه رسید و ممنون گردانید و از خبر
صاحبان آنجا اطمینان بهم رسید الله تعالی همه را سلامت دارد و دوستداران اینجا را توفیق نیک
کرامت فرماید و اشتیاق از دل صفا منزل خود دریابند و خبر جانکاه واقعه مولوی غلام یحیی صاحب در سینه
آتش زد و زهره را آب گردانید انا لله و انا الیه راجعون و سرمایه تسلی اینست که فردا هم میرسیم
والسلام سنه ۱۱۸۶ه **مکتوب چهل و هفتم** صاحب من برخوردار عزیز الله معه والده خود در قید فرنگ
و آزرده اند این وصلت بسعید خان حرف کسی را گوش نمیکنند و درمیان فقیر و آنعزیز ربطی نمانده
و از مدتی بجانب جانان خود نوشته اثری و خبری از و از ینجا نیست فقیر در تدبیر آوردن و طلبیدن والده
آن برخوردار بدلی معذور است گر بدعا حل این مشکل شود و از دعا دریغ نخواهم نمود آن مستوره در مصیبتی
مبتلاست که به تحریر راست نمی آید اگر باختیار خود میسر بود آورده تا بشما میرسانید والسلام **مکتوب
چهل و هشتم** معلوم است که برادر بدستخط خود خطها نویسند بنویسند و که مینویسید بگویند که لقب مبتدیان
حقائق و معارف آگاه موقوف دارد که در خصوصیت ها و شما این لفظ گنجایش ندارد و سلیقه تحریر مردم آنجا
معلوم تکلف بمیزه را دخل نمیدهند بعد ازین باینطور بنویسند که از میر اجنبی میرزا جانجانان مطالعه نمایند پس مطلب
بنویسند باعث تحریر آنکه میر بهجو صاحب از فرزندان خواجه احرار قدس سره هم پیرزاده فقیر و هم
قرابت با فقیر دارند و مرا بجای پدر میدانند همیشه بجمعیت بوده اند از گردش روزگار قصد پورب کرده اند
بخدمت خواهند رسید و روداد ایشان اغتنام دانسته بقدر مقدور در تلاش روزگار و معاش ایشان توجه
خواهند نمود والسلام **مکتوب چهل و نهم** یاران طریقه را الله تعالی در یاد خود مشغول دارد در بیان نعت پیغمبر خدا

۱۵ [illegible] مرزا صاحب

صلی الله علیه وسلم مستغرق دارد حالی قیمه محمد شاه از یاران حلقه است و کسب کمال کرده اگرچه بظاهر از
علم و فضل خالیست اما از انوار طریقه باطن او معمور است و باوجود عیالمندی وجه معیشتی ندارد میخواهد که درین حدود
اقامت نماید اگر وجه معاش قلیلی که در آن قدر زندگانی مع علائق تواند کرد از سرکار دنیاداران این
مملکت بسعی شما میسر آید هم موجب اجر عظیم و هم سبب رضامندی درویشان است و خدمت و سعی وظیفه
معاش صاحبزاده عالیقدر میان میر حسین صاحب فرزند حضرت مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد نقشبندی
سهرندی رضی الله تعالی عنه که با علائق بسیار علاقه روزگار و وجه معیشتی ندارند و معه متعلقان در شاهجهان آباد
بتقریبی میباشند موجب خوشنودی پیران است تا رسیدن فقیر یاران طریقه که در دهلی بهیت اند بخدمت مولوی
عبدالرزاق که بظاهر و باطن لیاقت ارشاد و تعلیم طریقه دارند رجوع نمایند و صحبت ایشان را غنیمت دانند
عزیزان دیگر که از فقیر استفاده کرده اند و اجازت یافته صحبت آنها هم خالی از فائده نیست اما شیخیت را
مصالح بسیار درکار است و اگر فقیر در حق شخصی سفارشی بنویسد بقدر طاقت سعی در آن امر نموده باشند
که برای شما مفید خواهد شد تاثیر از تقدیر است السلام **مکتوب پنجاهم** کاری غیر از ترویج شریعت
طریقت از زندگی مقصود نیست برادران طریقه پیش فقیر از برادران نسبتی عزیزاند حق تعالی ما و شما را بر اتباع
سنت نبویه علیه الصلوة والتحیة استقامت روزی کند باعث تحریر آنکه از ظلم و ستم کافران سکهه خذلهم
الله تعالی بلده متبرکه سهرند ویران شد و مزارات حضرات علیهم الرضوان بشهادت سید و صاحبزادها آواره
هر شهر و دیار شدند جماعه قصد آن اطراف کرده اند خصوصاً حضرت میر اسدالله صاحب که با فقیر خصوصیت
بسیار دارند تشریف می آرند اگرچه احوال آن ملک و مردم آنجا مخفی نیست لیکن بعضی در ستم قوم سکهه دل اهل
طریقه را بقدر مقدور بدست و زبان در خدمت ایشان مقصر نباید بود خصوصاً درین وقت که صدمه غارت و
جلای وطن باین بزرگان رسیده است یاده زیاده است والسلام **مکتوب پنجاه و یکم** میان محمد اسد
از یاران طریقه بتقریبی آنجا میرسند تا نصف دایره امکان رسیده اند اگر التماس توجه از شما بکنند البته توجه
بدهند و در امور هر چه دنیوی ایشان نیز سعی نمایند و از کلمات خیر تا مقدور دریغ نفرمایند و دعای حسن خاتمه
در حق فقیر لازم دانند که وقت رحلت نزدیک رسید عمر از هشتاد تجاوز نموده و توقع ملاقات نیست که مرا طاقت

سیر و سفر نمانده و شما را فرصت نه. والسلام **مکتوب پنجاه و دوم** فقیر از سیر امروهه و مرادآباد
فارغ شده است و قصد تماشای شاهجهانپور دارد انشاء الله تعالی عنقریب میرسد دو سه مقام در بریلی کرده
روانه پیشتر میشود و پنج و شش مقام در شاهجهانپور بوده مراجعت سنبهل مینماید بعد از ان بدهلی میرود
و باوجود ضعف پیری اینحرکت عنیفه را بر خود پسندیدن بنابر اغراض صحیحه اخرویه است که خدا میداند اشتیاق
بقدر اشتیاق صاحبانست از عزیزان مشتاق هر که در بریلی باشد او را اطلاع اینمعنی باید داد که فقیر را
بعد ورود آنجا باعزه خبر کردن مقدور نیست که از مساکن احباب واقف نه مبادا که ملاقات میسر نگردد والسلام

مکتوب پنجاه و سوم حال مردم اینجا و تباه است خدا حامی امت محمدیه باد علی صاحبها الصلوة و
والسلام باعث تحریر آنست که حضرت میر سلمان صاحب بارک الله فی برکاتهم باهمه ناتوانی و بیسامانی بجز یک
همت قوی قصد سفر حج باجماعه فقرا فرموده اند اگر عبور ایشان در انجا واقع شود و بصاحب اطلاع رسد
استدراک دولت ملاقات سراپا برکات این بزرگ البته دریابند و خود را از خدمت هیچ معذور ندارند
که ذات شریف ایشان جامع کمالات ظاهری و باطنی هست و کسب مقامات از حضرت سید السادات پیر فقیر
و تتمیم سلوک از جناب شیخ الشیوخ مرشد فقیر نموده اند و ازین مضمون بخدمت نواب صاحب یعنی قاسم علیخان
ابقاهم الله تعالی الی غایة ماتمناه اطلاع باید کرد یا که رقعه فقیر از نظر باید گذرانید که تحریر علیحده درینباب درین
وقت مناسب نمود والسلام

مکتوب پنجاه و چهارم انچه از عالم تدبیر معاش نوشته اند بجاست
اما فقیر را طاقت حرکت و دماغ سیر و سیاحت هرگز نمانده برای پرداخت یاران طریقه که از اطراف هجوم
کرده اند آمده ام بعد دو ماه بدهلی میروم که متعلقان در انجا هستند و از هر طرف فتنه قصد دهلی میکنند با آنهمه
دنیاداران انجا و با فقیر معرفتی ندارند عقیدت معلوم شما یاد ندارید که روز ملاقات این قصه را باشما مفصل
گفته ام که خانسامان و بخشی یعنی مستنج خان و سردار خان را در تمام عمر خود گاهی ندیده ام و ندیخان را که
اراده ملاقات فقیر داشت منع کردم که نیاید و حافظ رحمت خان که پیش فقیر حاضر شده بود صحبت او با فقیر
نادرست افتاد و پسران علی محمد خان را نمی شناسم ربط کجا سفارش معلوم و میدانم که شما درین دیار
بیگانه و بی معاش و عیالمند واقع شده اید بقطع نظر از حقوق آشنائی سعی در حق چنین شخصی عبادت است

اما حقیقت اینست انچه نوشته ام و دنیاداران تعلق سنبهل بحال خود باز مانده اند وگرنه این خانه خانه تما
بود والسلام **مکتوب پنجاه و پنجم** از خبر جانگداز رحلت میر سلمان صاحب چه نویسم که بر من گذشت شعر
یار رفت و ما چو نقش پا بخاک افتاده ایم + سایه میگردید کاش این نارسا افتادگی + الحمد لله که ما هم
بر سر راهیم و خبر فوت مغفوره مرحومه مغلانی بیگم از خط میر مکهو و میر محمد معین خانصاحب سلمه الله تعالی
پیش ازین دل را داغ و جان را بیداغ کرده بود و اندیشهٔ ملالت بیگم جانصاحب زهره آب میکند بهر حال
همه مصیبتها میگذرد و ما هم خواهیم گذشت نفسیکه بیاد خدا میگذرد غنیمت ست از نوید بحالی انچه از طرف
سردار حسان بخشی برای خرچ صوفیان خانقاه میر سید از روزی چند در توقف افتاده بود مسرت
حاصل شد که درین آخر زمان توکل صرف باعث بی جمعیتی میشود و راس المال صوفیه همین جمعیت ست
و ناسازی و بیوفائی یاران زمانه محل شکایت نیست ماده بی تشویشی قطع امید ست عدم و وجود احباب را
یکی باید دانست انچه در خدمت احباب سعی بتقدیم میرسد اجر آن از جناب حضرت حق سبحانه باید طلبید
کیفیت واقعه میر سلمان صاحب که بچه عارضه رحلت نمودند و در کجا آسوده اند بنویسید چند نفس که باقیست حق تعالی
در رضای خود بگذراند و داغ رحلت باقی ماند ها بدل ره در منزل رساند و فتوحات باطنی و نسبت را افزود
درین بقعه هم قریب صد کس را صبح و شام توجه میشود شما را بلکه همه را خدا کافیست رزق و فتوح موقوف
بر آبادی ملک نیست خاطر جمع دارید که خدا کارساز ست درین مملکت خبر نیست منتظر لطیفه غیبی باشید خدا تعالی
شما را معزز و غنی خواهد داشت اگر حرکتی واقع شود باقتضای وقت و حال بعد استخاره مسنونه هر طرف میسر شود
باید رفت باید که طرفین از دعای خیر همدیگر غافل نباشند پیر محمد از چند روز اینجا آمده التزام حضور حلقه کرده
فتح باب فیض او خوب نمیشود و معلوم شده که آن برادر از زیر بار ند برای عذر تقصیر بوثیقه رقعه فقیر
میر سید معاف فرمائید که عفو کار کریمانست زود رخصت نمائید که عزم سفر دارد و نواب ارشاد خان مغفور
رحلت نمودند و آدمیت را بخاک بردند خدا بیامرزد و تنهائی ما را تماشا باید کرد ع انچه ما را جان و دل میسوخت
در و هجر بود + آخر از ناسازی طالع بآن هم ساختیم + **مکتوب پنجاه و ششم** نصیر مع متعلقان
بعافیت ست و بدعای دوستان مشغول اند اجابت نادر گردد وقت ست کار شما را خدا بخاطر خواه می سازد

از مدتی رنج بکشیدان مع العصر پیرا و عواقب امور شما بخیر میگرداند خاطر جمع باد ضعف در مرتبه ایست که
حلقه در حالت اضطجاع اتفاق می افتد اگرچه حظی از زندگی نمانده اما حیات صوفی غنیمت ست هم از بهر وجود او
وهم از برای دیگران مردم محل شما را بقاعده طفره تا ولایت کبری خدا تعالی رسانید طرفه عفیفه خوش
استعدادیست در عالم عقیدت و اخلاص پیشتر و مرد انست میر لکهو تا مبادی کمالات نبوت رسیده اند
درمیان خلق قریب تمامی دائره امکان و میر مبین خود شیخ مقرریست و حلقه درین ایام صبح و شام خوب
میشود و مردم خوش استعداد فراهم آمده اند حق تعالی فرصت دهد که سیر سلوک اصطلاحی بتمامی رسانند
جای شما خالیست درین آخر عمر هجوم فیض و برکات بمرتبه ایست که در تحریر نمی آید الحمد لله علی نواله والصلوة
علی رسوله و آله از اشتیاق دیدن برخوردارین کامیاب نشانی نمیشود ارجمند میر عبد العلی انچه
نوشتم گسست خدا او را بقاعده اقصی در دین و دنیا رسانا د و از فرط محبت او خجالت میکشم ادای حقوق خلاص
او از ما نمی آید خدا کند که بالشکر پادشاهی وارد شهر شود که بعد ازین از خود جدا نکنم قدر او دل میداند آداب
آدمیت که از شما بظهور میرسد دیگری شریک شما کردن ظلمیست تا یان حق تعالی نسخه وجود شما را ازین هم
صحیح تر گرداند و فقیر امروز که دهم شوال ست بتقریب تعزیت حضرت خانصاحب یعنی والد بزرگوار شما که جامع
هزاران مناقب بودند و از انتقال ازین عالم داغی یادگار گذاشتند در آنوله حاضرم و بعد توقف سه
شبانه روز مراجعت بدهلی خواهم نمود تحریر عبارت عزا پرستی خالی از تکلف نیست که ما و ایشان بعلاقه هم عمری
در وقت قدوم باین خاکدان بتقدیم و تاخیر چند قدم همسفر بودیم حالا که وقت رجوع بوطن اصلی ست نیز بفاصله چند
نفس همسایم تا طلایم [illegible] امروز اگر از رفته حریفان خبری نیست * فرداست درین بزم ز ما هم اثری نیست
والسلام **مکتوب پنجاه و هشتم** عمر آخر ست ضعف پیری از حد زیاده خدا خاتمه بخیر گرداند توقع ملاقاتها
ضعیف ست اما از قوت الهی امید قویست هم این یاد خط آن [illegible] مع یک مجلد کتاب که مرا از جان
عزیز ست رسید خدا تعالی جزا خیر دهد واقعه میر محمد مکین خانصاحب مرحوم پیشتر شنیده بودم خدا هر سه
برادران را بیامرزد داغهای پی در پی بر دل یادگار گذاشتند و رفتند اولاد آنها را خدا توفیق نیکی
دهد و محمد امین بسیار یاد می آید و در حق مستوره میر علی اصغر خدا کش بیامرزد ختمها گذرانیده خواهد شد

خبر ورود فقیر احرام بسته می آیند از آدمیت عرفی بکتر آگاه اند و علوم علمای اینها زیاده هر دو نسخه نقد نه بالجمله
حرکت باین طرفها از برای مردم اینجا و مفید واقع شده از سنبهل و امروهه تا شاهجهانپور در جمیع منازل
دسته دسته و جماعه جماعه مردم از قوم روهیله اکثر و از مردم هندی کمتر اخذ طریقه علیه نمودند و منور و متأثر
گردیدند و جماعه از انها همراه آمده اند بقصد رفاقت بدهلی برای کسب مقامات میروند و اکثر علمای اینجا و مشاهیر
بنسبت طریقه شدند و برای آنها که همراه فقیر نمی توانستند بدهلی رفت میر مبین خان که از مقامات مصطلحه
گذشته و اجازت مطلقه یافته و در توجه گرمی بسیار دارد و اتفاقا درین ایام از شهر برای دیدن فقیر
رسیده بودند بجای خود درین بلاد گذاشته ام مردم از صحبت این بزرگزاده بسیار فیض میگیرند و خیلی رجوع
کرده اند اما کار یک کس نیست که از عهده این قافله برآید بخاطر دارم که شما را هم طلبید. بعض شهر را شما
بعض را امیر مبین خان تفویض نمایم ما را طاقت نمانده با همه بیطاقتی هر روز بیشمار توجه می افتد زهی سعادت
و حافظ سرور خان را خدا توفیق دهد که روزی چند با ما باشند که محبت و حق بسیار بر ما ثابت کرده اند و تحیه
برگیرد و السلام

مکتوب هفتاد و پنجم

بعد حمد و صلوة از فقیر جانجانان جناب فضیلت و ولایت مآب مولوی
صاحب سلمه الرحمن مطالعه نمایند که حق تعالی آنمروج شریعت و منور طریقت و نور مجسم دین و دیانت کثر الله امثالهم
و بسر آمالکم و اسلامت دارد نیک و بد شما بعینه نیک و بد فقیر است وجود شما باعتقاد فقیر عزیزترین موجودات است
و مصدر چندین انوار فیوض و برکات در ذکور از شما عزیزتر و در اناث از صبوحیجی از اهل بیت شما مخلص تر
نداریم و ما را درین اواخر فقیری تجرد مفرطی که صحبت کسی خوش نمی آید هم رسید با یاران حلقه هم تقید در توجه
می نشینیم و بعض از یاران ما نه توقعی نیست بر سبیل لغو چیزی میگویند و در صورت ایفای وعده باعث
بسیار بگردن میگذارند و خنگها بکار می برند من دیوانه تاب این مکروه ندارم خبر دلگذار دوست نواز
بدل در دمنزل سانید نصیب کس مباد و علامت سعادت یاد برین چه خواهد بود که مثل شما صاحب کمال متکفل
امور اخروی او گردید از مر عارضه برخوردار احمد الله فقیر سخت تشویش دارد عمر طبعی فقیر آخر شده و گرنه
از عمر خود باین برخوردار می بخشیدم که بخت بسیار این نسخه صحبت رسیده است خدا او را عمر دراز کند
و بپیری دنیا و حصه او نیست هر چند سر سبک نداند علی رضا خان چون طریقه را از فقیر گرفته اند و ذکر لطائف

جاری شده و نفی و اثبات شروع کرده اند بخدمت میرسند در حلقهٔ شما داخل خواهند شد توجه بر لطیفه
قلب ایشان که اول کار این لطیفه منظور است ضرورست و هجوم ملالت وانداد فتوحات ظاهری در تحریر
نمی آید و شکر باطنی نیز مرقوم نمیگردد دعا هرچه بشود یار سلامت ماند و یاران حلقه متوجه بمقصود اند
و ترقیات میکنند و مخصوصان غائب در وصول فیوض و برکات حکم حاضران دارند والسلام **مکتوب**
هفتاد و ششم فقیر از طور تحریر شما رنجیده بار وزنی زیر بار بودم چون احتمال مضرت بود خود را بزور
باز آوردم و دعای خیر در حق شما کردم تا خاطر جمع شد الحال که شما از در عذر در آمدید صاف تر
شدیم و معاف کردیم خاطر جمع دارید و رابطه که فیمابین ما و شماست تقاضای آن میکند که اگر خلاف معقول
گفته شود بنا بر قاعدهٔ حسن ظن که لازم این نسبت است تسلیم نمائید چه جای اظهار حجت در مقابل حرف
معقول فقیر را قدر کمالات و حقوق اخلاص شما همه منظور است بنا بر خیرخواهی به نسبت تربیت اظهار ملالی
اتفاق افتاد خدای تعالی مفید گرداند خبر ملالت اثر واقعهٔ مرحومه لطف النسا رسید زهره را آب و دل را کباب
گردانید خدای تعالی آن مرحومه را بیامرزد در برزخ توجه کرده الحمد لله که مشمول افضال و الطاف الهی است
از برخوردار احمد الله اندیشه داریم سلب غم و الم کرده میشود و انشاء الله تعالی زود تسلی میشود و آخر نسبت
طریقه و اطمینان نفس کار خود خواهد کرد خاطر جمع باد و باخوان طریقه و اخوات پانی پت همه سلام رسانند
مکتوب هفتاد و هفتم برادر من عجب کاریست که هر واحد از مردم پانی پت لغزش شکایت شما
می آید معلوم نیست چه عمل از شما واقع میشود اگر راستی و دیانت شما باعث آزار مردم است از آن راستی
بگذرید برای حفظ حرمت تاویل هم خاطر مردم مرعی دارید که طریقه و پیران طریقه بدنام میشوند
برای خاطر اطمینان دیگران را آزرده کردن و خود را بدنام ساختن با این کمالات ظاهری و باطنی دور از
عقل است انکار مردم باعث خرابی کارخانهٔ ارشاد است شما میدانید و از بادشاه مرا توقعی نیست که باین
مزاج که من دارم تمتعی از و ممکن شود رقعهٔ از گلاوٹی رسید که سید نعیم الله مشرف بر هلاک اند توقع حیات
نمانده معلوم نیست که اجل فقیر در کدام طوق و زنجیر است که نمیرسد و یاران میروند فقیر این حقیقت را یکه
یعنی بسمل الله را بی اختیار دوست میدارد و عکس محبت او در مرآت قلب فقیر افتاده و گرنه در باطن

هرگز نقشی از نقوش صفحهٔ کائنات نمی‌نشیند و معرفت خاندان عالیشان این صاحبان که در عرصه آمده‌اند
با فقیر مشهور است اما اهتمام اخلاص ایشان از اینجا میتوان دریافت که جواب رقعات ما را ننوشتند اگرچه کثرت
اشتغال عذر میخواهد اما من دیوانه را تاب این بی اهتمامی نیست و بحکم انصاف انتظار جواب سفارش نباید
کشید که جواب این مراسلات بعمل آوردن ست الحمد لله که درین قاعده تقصیری راه نیافته جزاهم الله منظور
ازین تمهید آنست که مخدوم زاده میان فضل علی از یاران طریقه و میان شرف الدین آشنازاده و آشنا
کلمهٔ الخیری از فقیر درخواستند جواب دادن کفر آئین آدمیت بود ناچار دست تحریر زدم شاید که اثر
کند و کارها که مقصود فقیر است صورت گیرد والسلام **مکتوب هفتاد و هشتم** رخصت مردم محل
بجانب پانی پت موافق درخواست ایشان قرار یافته باید که بعد رسیدن ایشان در دلجوئی و خاطرداری
بمبالغه تمام بکوشید و در وعظ و نصیحت خشونت نکنید و باستمالت بسر برید اگر فقیر را در قفا بگویند هرگز
مقابله ننمائید و هرگز نه پرهیزید که خیر ما و شما درین ست مگر کار از حد بگذرد آنوقت بمشورت پیر علی که باوجود
جزئیت ایشان طرفدار فقیر است و نیز مرا بعد ان ایشان هرچه مناسب وقت باشد بعمل آرید و اگر ایشان بجانب
کس بروند هرگز نگذارید و در امور مباح توسع ضرور است که مبادا از فرط سوء و افتنه پیدا شود علی
شور سودای موروثی در سر دارد بس استمالت او هم ضرور است اگر خواهید نمائید که مبادا از سوداء الیه
خود تنگ آمده دورتر برود دعا کنید که مزاج سوداییان بصلاح آید و فقیر را در پانی پت از خبث و نفاق
برادر شما خاطر جمع نیست که مرا از فرط محبتیکه با خاندان شماست تاب تحمل این مکروهات نیست ازین راه
در قصد آنطرف متردد م و کسی شما را نخواهد گذاشت که کناره گیرید چرا که عالمی بظاهر و باطن بدامان شما
آویخته است از اندرون دعا خوانید از شما بسیار رضی اند زهی اقبال و طالع والسلام **مکتوب هفتاد و نهم**
نفس قدسی و شخص علوی مهربان قدردان این هیچکاره هیچمدان فخرالدین خان صاحب بقطع نظر از کمالات خود
قدر کمالات شما بسیار میدانند و نسخهٔ مسائل طریقه از مولفات شما در خدمت ایشان بود برای
استکتاب گرفته و نسخهٔ دیگر در همین باب که برای صبیهٔ شریفه میان منیر صاحب تالیف کرده‌اند درین سفر
سفینهٔ از نظر گذشت برای هندیان بسیار مفید است فرصت نقل تا اینجا نیافتم اگر مسوده آن پیش شما باشد

ارسال دارید که نقل گرفته شود و طومارها و مسوده رساله تصوف بمعرفت مولوی غلام علی رسید و بمطالعه
این مطالب و مسائل ارجمند مشرف شده از موهبت عظمی و عطیات کبری دانست و تحقیق بعد توضیح کجا یافته میشود
و خطها بر داشتم بارک الله فی برکاتکم باید که رسائل صغیر و کبیر مصنفات خود در مجلدی جمع نمائید و تغافل
نکنید و چهار مجلد سیر نبوی که طلبیده اید سه مجلد از ان حواله محمد عظیم کردم و مجلد ثالث را بعاریت و زی حیدر
نزد خود نگاه داشته ام درین ایام بر خاطر نسق اتباع سنت بسیار مستولی ست برای وزن اعمال خیر ان
سنت به ازین کتابی نیست بوقت ملاقات حواله نموده میشود بشرط آنکه انتخاب بعضی امورات آن بفارسی
بر داشته بمن بدهید که اتباع سنت ابراز و وسیله نیست اگر اراده تحریر تکمله شرح خلاصة السیر دارید نظر
بر شان علم خود نموده سعی تمام بکار باید برد تا درازی جلد اول پیچیده شود و نسخه شرح سفر السعادت موجود
را میان و شما وعده آن نبود هرگاه شما طلبیدید مستحق تری از شما کیست آنرا هم حواله محمد عظیم کردم این نسخه
از درس مصنف گذشته و حواشی بدستخط مصنف دارد خط شیخ عبد الحق سامی شما سم قدر آنرا بدانید و تا ب
تاب نگاه دارید چنانچه هست هر چند رخصت مولوی نعیم الله قریب نیست نسخه سیف المسلول را امروز حواله
حواله ایشان کردم و رساله خلاصة السیر مع ترجمه شاه ولی الله صاحب که هر دو پیش فقیر بود نیز مرسل شده
خدا برساند والسلام **مکتوب هشتادم** برخوردارا احمد الله و محمد جمیل رسیدند و برعایت حرارت
هوا چند مقام کرده بعد نزول باران بست و چهارم محرم رخصت مردم محل قرار یافت سواری بار برداری
و مردم بدرقه شام یکشنبه که بست و سوم این ماه بود بر دروازه فراهم آمده بودند که آثار ولادت کار خانه
پیر علی ظاهر شد و ورق تدبیر برگشت کوچ موقوف شد صبح که دوشنبه بود احمد الله را رخصت نمودیم
چون بامحمد گنج رسید قریب بست سوار روهیله از انطرف می آمدند یکبار ریختند برین هر دو جوان چون
اینها مستعد جنگ شدند دست از یراق اینها برداشتند و بقچه پارچه ها از محمد جمیل گرفته گریختند احمد الله
بنا بر ننگ و عار در قفای آنها روان شد هر چند محمد جمیل مانع آمده فائده نکرد بعد قطع مسافت بسیار در جنگ یکه
آن سواران توقف کردند این برخوردار بر سر آنها رسید بقچه طلب نمود آخر کار بجنگ رسید و احمد الله
مجروح گردید اما حق تعالی جان و آبروی او نگاه داشت و بخاطر سواران انداخت که بر دلیری این آفرین کرده

پارچه را که فیما بین قسمت کرده بودند فراهم آورده حواله نمودند و رفتند و این برخوردار باوجود شدت آفتاب و
حرارت مسافت شش کروه طی کرده وقت عصر بفقیرخانه مراجعت نمود و یک زخم شمشیر بر شانه رسیده بخیه
دوخته اند مزاج خوب است و فقیر رفتن خود تا غسل صحت این برخوردار موقوف داشته ان شاء الله تعالی در یک هفته به میشود
زخم عمیق نیست خاطر جمع دارند و کار رستمانه کرده هزار آفرین و هزار شکر که جان و آبروی او خدا سلامت داشت
والسلام **مکتوب هشتاد و یکم** سانحه درین ایام اینست که امروز که بست و نهم جمادی الاولی است بعد
زوال سکهی صاحب یعنی والده شما [قاضی ثناء الله ۱۲] رحلت نمودند همین وقت یک سربه آمده خبر داد حکیم شریف خان صاحب
تدبیر تکفین و تجهیز نموده روانه پانی پت خواهند نمود اگر میسر شود فقیر برای نماز جنازه خواهم رفت و اینوقت هر چه
از ختمهای تهلیل و قرآن مجید و استغفار حاضر بود بنام آن مرحومه گذرانیده شد خدا تعالی رحمت کناد و باوجود
ضعف ربط با آن مرحومه حالتی بر من گذشت که در تحریر نمی آید انا لله وانا الیه راجعون اکنون تمنا این است که
خدا بهو جیو را یعنی متعلقان ایشان را زنده دارد که مستوره بزرگتر از ایشان در آن خاندان نمانده و در فقیر نیز
حالتی نمانده هنوز و اپس فرا خبر انتقال ما هم بسمع خواهد رسید شیخ عین الدین بخدمت حاضر خواهد شد از توجه
طریقه محروم ندارند در قلب و تنویر حاصل شده قطع مسافت هنوز شروع نکرده مرد شکسته ولیست و مورد رحم
مردم محل از غلبه نسبت طریقه که از مدتی در اخذ توجه هر دو وقت التزام کرده اند مزاج ایشان تغیر یافت
در انقطاع از دنیا و اقبال بآخرت و محبت خدا و رسول صلی الله علیه وسلم ترقیات نمایان معلوم میشود و
زندگی صوفیانه در کمال متابعت میکنند و آثار غدر و فریب معلوم نمیشود والسلام **مکتوب هشتاد و دوم**
هر چه با مردم آزار و اذیت میرسد جزای اعمال است ؎ انچه آید بر تو از ظلمات غم ٭ هم ز بیباکی و گستاخی است
هم ٭ اگر با بزرگان با ادب و با خوردان بمهر و شفقت زندگی نمائید هیچ کس بدی با شما نمیتواند کرد و در اطاعت و
خدمت شوهر که فلاح دین و دنیا و رضای او تعالی موقوف بر آنست باید کوشید و غضب و غصه را باید خورد
و زبان را از کلمات نالایق نگاه باید داشت و تقید در نماز هم باید کرد و بعد ازین کسی چه قدرت دارد که شما را رنجاند
و از سفر حج کدام مسلمان را منع خواهد کرد بشرط آنکه فرض شود و بر شما فرض نیست و اگر مستورات توفیق
یابند و از شما توجه خواهند البته توجه بدهید اجازت است تاثیر خواهد شد از جناب پیران امید قوی است بذکر الهی جل شانه

واتباع رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم مقید باشید و رعایت ذوی الحقوق و اخلاق حسنه ملازم گیرید
موجب نیکنامی و کامیابی دارین خواهد شد والسلام **مکتوب هشتاد و سوم** بمولوی احمد [illegible] قاضی صاحب معلوم شد که اراده حج
کرده اید از دینداری ظاهر و نسبت باطن بعید نمود که با وجود عدم ضیعتی مع حقوق والدین و اتلاف حق
زوجه که بچندین غم و الم مبتلاست اختیار کردن و مرتکب کبائر برای ادای مستحبی گردیدن از مثل شما بالکمال
مستبعد است باید که بر مکروهات مانند صبر نموده مانند ارباب مقامات عالیه رضا بقضا را کار فرمود
این خطره را از دل برآرید که فقیر را آزار بسیار بدل خواهد رسید و آزار درویشان فی الحق خوب نیست و
آنچه از ذم محبت غیر حق بباید نوشت شما خود نوشته اید حاجت تحریر فقیر نیست با خدا مشغول باید بود که بقطع
نظر از فائده اجر سعادت اخروی و راحت دنیوی میسر نیست ه هیچ کنجی بی دد و بی دام نیست
جز بخلوت گاه حق آرام نیست + و از فقیر در تحریر رسم عزا پرسی تاخیر از برای آن واقع شده که در غلبه
حزن و اندوه تعزیت کردن باعث هیجان غم میگردد که تذکیر محاسن متوفی را متضمن است در حق آن مرحومه توجه
کرده بودیم مشمول فضل و کرم الهی یافتیم و ختمها نیز کردیم خاطر جمع دارید و تهلیل هر قدر میسر آید بنام او خوانند
از شکر ترقیات باطن که نوشته اید بجا است فقیر هم معلوم میشد [illegible] هر روز در حلقه صبح اول توجه بشما میشود و در
مساوات کمالات نبوت دخول ظاهر میگردد از خوبی استعداد شما است و تقسیم اوقات بر طاعات و تقیید توجه
بیاران لازم گیرید انشاء الله فتوحات متواتر میسر میشود و شکایتهای نایاد آوری گلبانگیهای دوستی ست
رقعه مشتمل بر عذر عدم مراسلات رسید و تعجب بعنوان انجامید چون این بی پروائیها جز از بی اهتمامی اخلاص مبدئی
حوصله خصوصیت آنرا نمی [illegible] تا بعد ازین آگاه باشید و امیدوار فتوحات دو جهانی از درگاه والسلام +
مکتوب هشتاد و چهارم بمولوی اسمعیل الله [illegible] قاضی صاحب آنچه نوشته اید که درین تنگدستی تصحیح نکشند چه معنی دارد در تنگی اندک فراخی
بسیار بهرچه میسر خواهد شد خواهم فرستاد خدا تعالی فقیر را از حاجات نجات دهد که توقع شفقت و اعتماد دوستان
و من از ناسازی زمانه معذورم اگر فتوح مساعدت میکند و زندگی وفا نماید انشاء الله تعالی رعایتها خواهم
کرد که شما را اشفاق والدین فراموش خواهد باید که در اخلاص پیران و تقیید سبق کتاب و توجه خدمت والد
بزرگوار خود و رضای والدین مجد و شریفه کوشید تا شما را خط بر سانید یک شخص معتمد را مقرر نمائید

که جواب ما را بنویسانید با هر کس راز خانه گفتن مناسب نیست والسّلام

مکتوب هشتاد و پنجم

خدا شما را هزار سال زنده دارد که بسلوکی مردم محل بپاس خاطر فقیر تحمل میکنید و مقدمه ها را باصلاح
می آرید باید که از نیکی بد اندرون غافل نباشید. فقیر بخاطر جمع در خانقاه تربیت طالبان خدا مشغول باشم
و شما نیز درین اجر شریک باشید و در خدمت مردم محل و رعایت خاطر مرزا شاه علی بکوشید خدا شما را
زنده دارد که بسبب شما خاطر فقیر از طرف شما جمع است و فقیر فریب خوش آمد مردم محل خورده رخصتی سفر
حج برفاقت ایشان شده ام دوستان هندوستان را بخدا سپردم و فیض طریقه بطریق قسمت در هر جا خواهم بود
خواهم رسانید اگر خدا او را باز داشت فتوح است گرنه هر چه باد اباد آخر سفر طاعت است و از غایت
تجرد و جدائی احباب آسان شده است و اکثر یاران مانوس خود رفتند و توفیق خدمت یاران دهلی خود
معلوم است و بیمار شدن فقیر در پانی پت حکمت بود که جماعه از مردم اینجا و جماعه از صوفیان شب و روز
خدمت میکردند و تمام خانه مولوی صاحب در تدبیر دوا و غذا مشغول بودند تا که اینها شکر بگوییم بفضل الٰهی
طبیب و دوا همه میسر شد عمر باقی بود و گرنه توقعی نمانده بود خدا ملاقات روزی کند

مکتوب هشتاد و ششم

احوال مردم شهر از بیماری عام و ناامنی ناگهان نوشته بودید خدا ازین بلده مورد غضب الٰهی برآرد که نسقی در آن
سلطنت نمانده خدا خیر کند و از زیارات مشایخ فراغ حاصل نمود و تعلیم طریقه در هر دو جهت احوال یاران
حلقه صبح و شام مشغول است که ازین حرکت همین مقصود بود الحمد لله علی احسانه باید که شما موافق گفته فقیر
سر گذری حاضر شده تسکین و تسلی میکرده باشید و خدمتی اگر فرمایند که ضروری باشد نظر بحقوق
فرزندی بتقدیم خواهید رسانید زیاده برین از شما امید است و باعتماد آن برخوردار خاطر جمع است والسّلام

مکتوب هشتاد و هفتم

معلوم شد که تجهیز جنازه پادشاه بیگم یعنی والده حضرت مولوی ثناء الله صاحب (بجلیس شریف خان ۱۲)
کرده روانه پانی پت خواهند نمود اطلاع باید داد که نماز جنازه کجا خواهند خواند اگر در مسجد جامع بیارند
این ضعیف هم داخل ثواب نماز گردد که از شدت حرارت هوا تاب حرکت ندارد و جماعه کثیر درین مسجد
داخل این حسنه خواهد شد. والسّلام

مکتوب هشتاد و هشتم

بعد حمد و صلوة از هیچکاره هیچمدان فقیر
جانجانان صاحبان آنجا خصوصاً میان بدر علی صاحب سلمه الرحمن مطالعه نمایند که بمجرد ملاحظه خط مشتمل بر امید

طلب مولوی نعیم الله صاحب وصله الله الی منتهی منیته رخصت مراجعت بوطن داده سبحانه جلشانه آنچه
درحق ایشان بهبودی است بظهور آرد بوالده ماجده ایشان نوید این نصیحت وسلام رسانند والسلام

برحاشیه رساله مولوی غلام یحیی نحمده ونصلی علی رسوله سرکرده علمای فحول جامع معقول
ومنقول سید غلام یحیی اوصله الله الی ماتیمنی که نسبت اخوت طریقت باین هیچمدان یعنی جانجانان دارند بحسب
ایمای فقیر رساله مختصری در تصویر مسئله وحدت وجود ووحدت شهود تحریر نموده از نظر گذرانیدند حق
اینست که باینهمه ایجاز قدر کافیست به بیانی وافی جزاهم الله تعالی خیر الجزاء اما تعرض بمسئله تطبیق ضرورتی
نداشت که این توفیق بین المکشوفین اگرچه خالی از تکلفی نیست لیکن متضمن مصلحت عمده است هی الاصلاح بین
الفئتین المعظمتین فرحم الله عبداً انصف ولم یتعسف والسلام علی من اتبع الهدی

ملفوظات

ایمان مجمل که ایمان آوردم بخدا ورسول وآنچه پیغمبر از خدا آورده است ودوست دارم دوستان خدا ورسول را
وبیزارم از دشمنان خدا ورسول بجهت نجات کافیست وهر مقدمه بدلیل ثابت نمودن عهده علمای متبحر است
وعامه مسلمانان بآن مکلف نیند. محبت ائمه اهل بیت اطهار وتعظیم اصحاب کبار رضی الله تعالی عنهم برابر
ضرورست اینست صراط مستقیم که فردا بصورت پل صراط ظهور نماید هرکرا درینجا میلی واعوجاجی ازان
صراط مستقیم نیست فردا ازانجا باستقامت خواهد گذشت. یکبار رافضی بی ادب درجناب امیر المومنین
عمر فاروق رضی الله تعالی عنه زبان طعن کشاده مارا حمیت دین احترام اصحاب سید المرسلین صلی الله
علیه وسلم بغضب آورد بر سر آن بی ادب خنجر برکشیدم باضطرار تمام فریاد برآورد که بحرمت امام حسن
رضی الله عنه امام حسین درگذر بمجرد شنیدن اسم مبارک حضرت امام غضب فرونشست وآن
بی ادب را معاف فرمودیم. تعظیم جمیع اولیاء الله ومحبت عامه مشایخ رحمة الله علیهم لازمست درحق
پیر خود اگر از راه نفع واستفاده وعقیده بفضیلت نماید از فرط محبت مستبعد نمی شاید درحق حضرت مجدد
رضی الله تعالی عنه که طریقه نو بیان نموده اند ومقامات کمالات طریقه خود بسیار تحریر نموده وزبده
اصحاب آنطریقه بآنمقامات وواردات سید ما زانوقت هم زیاده شده اند ودر آنمقامات هیچ شبهه نیست که

باقرار هزاران علما و عقلا بتواتر رسیده عقیده تساوی با اولیا یا افضلیت ایشان بر آن اکابر رحمة الله علیهم بیان
نمود که آن کبرای دین از مشایخ ایشانند. عمل بعزیمت نمودن و تقوی گزیدن در زمانی که سخت متعذر است که
معاملات تباه شده و عمل موافق شرع گویا موقوف گردید اگر بر طبق روایت فقه و ظاهر فتوی عمل نموده آید
و از محدثات امور و بدعت اجتناب کرده شود بسیار غنیمت است السماع بدون الرقص والاتقیه تحلیل رحمة
پس آنچه موجب رحمت الهی باشد چرا حرام بود و در حرمت مزامیر اختلافی نیست مگر دف در اعراس مباح گفته اند
و نی را مکروه روزی رسول خدا صلی الله علیه وسلم در راهی سیر فرستند آواز نی بسمع مبارک رسید گوش بسته بود
فرمودند و عبد الله بن عمر همراه بود و او را بعدم استماع امر نکردند پس معلوم شد که کمال تقوی در احتراز از چنین
آواز است بزرگان نقشبندیه که عمل بعزیمت معمول دارند و از رخصت اجتناب از عمل پرهیز می‌نمایند که در جواز آن
علما را اختلاف است و ترک مختلف فیه اولی همچنین از کمال تقوی ذکر خفی اختیار نموده ذکر جهر موقوف داشته اند مسئله
توحید وجودی از ضروریات دین نیست لسان شرع از آن ساکت است صوفیه علیهم الرحمه از روی کشف و حال
بیان آن نموده از غلبه احوال محبت معذور اند و بممارست مسائل توحید و تخیل معنی لا موجود الا الله توحید حاصل
نمودن نزد ارباب معرفت وقعی ندارد یکی از علما در منامی دید که علمای صوفیه بحضور سرور عالم صلی الله علیه
وسلم حاضر اند علما از صوفیه شکایتها نمودند که یا رسول الله این عزیزان مسئله وحدت وجود شایع نمودند و در
شرع خللی پیدا شد علیا کان مداهنت اختیار کردند رسول خدا صلی الله علیه وسلم این اکابر را از غلبه محبت که بجناب
حق سبحانه دارند معذور دانسته سکوت داشتند. یکبار فقیر را عروجی واقع شد و نور منبسط منکشف گشت نقوش
تمام کائنات در آن منتقش بود قول حضرت شیخ اکبر رحمة الله علیه یاد آمد الاشیاء اعراض مجتمعة فی عین واحد
دریافتم که عکوس اسما و صفات در مرتبه علم که باطن وجود است امتیازی پیدا نموده در ظاهر وجود منعکس شده
مصدر آثار مقصوده گشته و در نفس الامر و خارج همان وجود واحد متحقق است تا آگاه متنبه ساختند که فوق این مرتبه
مرتبه دیگر است چنانکه کبرای صوفیه فرموده اند فوق عالم الوجود عالم الملک الودود پس معارف توحید
در اثنای سلوک پیش می‌آید و علوم سکری تاویل موافق ظاهر شرع است بعد از آن واضح میگردد و از اکابر
اولیا که این علوم منقول است یقین است که از آن ترقیات فرموده باشند الله تعالی هرگاه میخواهد که مخلصان را

در اخلاص ثبات و ازدیاد کرامت فرماید افاضهٔ فیوض و حل مشکلات بصورت پیر و مرشد اینها در واقعات نمایند
و گاهی بعض لطائف آن بزرگ بصورتش متمثل گشته واسطه بر آمد کارها میشود و آن بزرگ را گاهی اطلاع
این معامله هم میشود شخصی نزد فقیر گفت که شما از مکهٔ معظمه کی آمدید گفتم من بکعبه گاهی نرفته ام گفت من شما
در مکه شریف ملاقات کرده ام و مصرع بیتی که از یاد من رفته بود مرا ارشاد کردید پس باید که چنین واقعات موجب
عجب و مباهات نگردد و از ما و شما بهانه برساخته اند و در حقیقت وکیل امور او تعالی است ۵ او بدلها مینماید
خویش را با او بدرد خرقهٔ درویش است پیری و مریدی در طریقه محض بیعت و شجره و کلاه نیست تعلیم ذکر
قلبی و حصول جمعیت و توجه الی الله در صحبت مرشد ضرورست و اختیار اشتغال طریقه بجهت حصول غلبه
محبت الهی است گاهی غرض محبت محض محبت بوده الا دوام ذکر بشرائط آن فرض طریقه دوستان
خدا است به ترک جمیع مرادات کثرت ذکر میباید و دل بند گر کثیر نمیکشاید هرگاه در ذکر کیفیتی و بیخودی دست دهد
بحفاظ آن باید پرداخت و اگر رو بخفا آرد باز ذکر بتضرع و افتقار تمام باید نمود همچنین التزام اشتغال باید کرد تا کیفیت
دوام پذیرد و اوقات را بذکر و عبادت معمور داشته هر که خود را از التفات بماسوا پاک باید داشت توجه
و همت جز بمفهوم اسم مبارک الله که بر آن ایمان آورده ایم هیچ نباید گذاشت تا ملکهٔ حضور راسخ گردد و در دین
کامل که اسلام و ایمان و احسان است حاصل شود هر وقتی که بدل متوجه شود دل را بحق سبحانه جمع باید کرد در این
اثنا اگر ذوق و شوق و کیفیات دیگر دست دهد مزید عنایت الهی است و الا اصل کار حصول مرتبهٔ حضور و آگاهی است
دل سلیم از توجه بغیر پیدا باید نمود و واقعات و منامات چندان اعتبار را نشاید در این باب اشتباه بسیار واقع میشود
گاهی نور اتباع سنت گاهی نور ذکر گاهی نسبت مرشد گاهی کثرت درود گاهی خدمت سادات گاهی
درس حدیث گاهی تصدیق و اخلاص بصورت رسول خدا صلی الله علیه وسلم در واقعات نموداری شود
و همچنین رابطه و مناسبت بخدمت اولیا بصورت آن اکابر متصور میگردد و گاهی اخبار مشهوره و مقررات است
صورت واقعه پیدا میکند اینهمه شعبده‌ها دل را مسرور می‌بخشند و در حقیقت هیچ نیست مگر زیارت رسول خدا صلی
الله علیه وسلم و دیدن اولیا احوال و انوار باطن و توفیق طاعت زیاده گردد و واقعات مطابق نفس الامر باشد
البته نور عظیم است. دیدن رسول خدا و رویت الهی که آنرا تجلی صوری گفته اند نعمت خدای عز و جل است

بهر قسمیکه باشد از مناسبت اسمیه بشارت سانست هنیئاً لارباب النعیم نعیمها و در وقت غلبه خواطر التجا و
تضرع بجناب الهی باید نمود و صورت مرشد نصب العین داشته بواسطه او التماس ازاله امراض باطنی باید نمود
صفت افتقار و انکسار لازم باید گرفت و بر جفا و قفای خلق تحمل و صبر عادت باید ساخت ه چیست معراج فنا
این نیستی ؛ عاشقان را مذهب و دین نیستی ؛ نظر بلند باید داشت مجاری امور از تقدیر دانسته لب بچون و چرا
نباید کشود حضرت انس رضی الله تعالی عنه خادم رسول الله صلی الله علیه وسلم اگر در خدمتی تقصیر مینمود
و اهل بیت و را ملامت می نمودند رسول خدا صلی الله علیه وسلم میفرمودند هیچ مگوئید اگر مقدر بودی چنان
کردی . حاصل اینهمه تکلفات تهذیب اخلاق است بر طبق مکارم صفات رسول کریم فانه لعلی خلق عظیم
صلی الله علیه وسلم و در حدیث شریف است بعثت لاتمم مکارم الاخلاق از ورزش ذکر نفی و اثبات
صفات بشریت کم شود و طریقش آنست که هر ذمیمه را جدا جدا در تکرار کلمه طیبه بکلمه لا چند روز نفی باید کرد و بجای
آن حب خدا اثبات باید نمود تا آن ذمیمه زائل گردد و برخلاف هوای نفس کسب مقامات سلوک باید کرد
غالب است که ذمائم بعبادت مبدل گردد حق اینست که رذائل صفات بعد تصفیه و تزکیه منکسر میشود و استیصال
ذمائم ممکن نیست و در حدیث وارد است اگر بشنوید کوه از جا منقلع گشته تصدیق نمائید و اگر بشنوید که کسی از
جبلت خود برگشته باور نکنید لا تبدیل لخلق الله امیر المؤمنین عمر فاروق رضی الله تعالی عنه میفرمودند
غضب من نرفت مگر پیش ازین در کفر صرف میشد حالا در حمایت اسلام ظهور مینماید . بعد فنا و اطمینان نفس
تسلیم و رضا وصف سالک میگردد و در فنای قلب از غلبه محبت نسبت افعال از عباد مسلوب میشود و جز
فاعل حقیقی در شهود سالک نمیاید . توسط و حد اعتدال در اکل و شرب و نوم و یقظه و اعمال و عبادت کاری
بس مشکل است جهد باید کرد که اوقات موافق سنن خیر البشر صلی الله علیه وسلم مضبوط گردد و تبعیت انبیا علیهم السلام
بجهت تحصیل حد عدالت است و رهبر امر لیقوم الناس بالقسط نص قاطع است درین باب . از دوام توجه مبارک
فیاض آنقدر فیوض و برکات فائض میگردد که باطن از انوار و کیفیت محبت لبریز گردیده ریزان میگردد
قصور اعمال خود پیش نظر داشتن و سابقه عنایت جبلت او دیدن کارگذار رونده راه رهست هر چند عمل
بسیار کند از صفت استغنا و کبریا خائف بوده عذر تقصیر و امید واثق وسیله قبول سازد و گناه اندک را

بسیار داند و نعمت قلیل را بسیار و دوام شکر و رضا لازم گیرد - کثرت درود هزار بار و استغفار لازم
حال رونده کار اوست و درس مکتوبات حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه که محتوی است بر مسائل شریعت
و اسرار طریقت و معارف حقیقت و نکات سلوک و دقائق تصوف و انوار نسبت مع الله بعد عصر مداومت باید نمود
که درین امر کشاد ابواب سعادت است و دعای حزب البحر وظیفه صبح و شام و ختم حضرات خواجگان قدس الله
اسرارهم هر روز بجهت حل مشکلات باید خواند نماز تهجد ده و دوازده رکعت هر قدر که آسان باشد
بقرائت سوره اخلاص یا سوره یس و نماز اشراق چهار رکعت و چاشت چهار یا شش رکعت و فی
زوال چهار رکعت بیک سلام و شش یا بیست رکعت بعد سنت مغرب و چهار رکعت بعد سنت عشا و
و سنت عصر و تحیة الوضو لازم باید گرفت تلاوت قرآن مجید یک جزو و کلمه تمجید و کلمه توحید صد صد بار
و سبحان الله و بحمده وقت صبح و وقت خواب صد بار و ادعیه موقتیه که در حدیث صحیح ثابت است معین
باید نمود اما درین اشغال حضور قلبی ضرورست حصول فنا که علامت آن بی شعوری از ماسوا و دوام
توجه بجناب است اگر حق بطریقه زود میشود اما تحقق و تثبت آن مرتبه عالی که نسیان ماسوا و قطع علاقه علمی و حبی
از دل گردد بعد مدت دراز دست میدهد سی سال از خدمت مشایخ کرام رحمة الله علیهم کسب مقامات
طریقه کردیم و زیاده از سی سال است که بطالبان حق عز و جل طریقه تلقین می نمائیم شصت سال شده
باشد که بتوجهات حضرت سید رضی الله تعالی عنه بفنای قلبی مشرف شده ایم درین مدت شغل باطن بجهد
تمام داشته حالا آثار فنای قلبی چنانچه باید ظاهر میشود - از ظهور کمال فنا بارها یقین میشود که ما ازین جهان
انتقال کرده ایم و اگر درآن وقت کسی آمده سلام میگوید معلوم میشود گویا بر قبر آمده تحیه سلام گفته است
یکبار ازان حالت افاقت میشود و گمان میبریم که هنوز زنده ایم و ازینجا رخت سفر بربسته - در وقت
ظهور فنا آنقدر قصور غالب می آید که خدمت و تعظیم مردم موجب تعجب میگردد چنانچه فقیر روزی در
حضور حضرت شیخ مروحه جنبانی میکرد بخشونت تمام منع کردند روز دوم خود امر نمودند که برخیزید
مروحه بجنبانید و فرمودند دیروز نسبت فنائیه ظهور رسیده داشت نپنداشتم که شما از روی [illegible] باد مینمائید
پس بخشونت منع نمودم درین وقت نسبت بقائیه ظاهر است و تجلی عظمت و کبریای الهی بر باطن جلوه گر گشته

اگر تمام عالم بتعظیم بر خیزد حق این مرتبه ادا نکرده باشد شناخت تجلیات الٰهیه که متصل بر بواطن [illegible] میشود

و معرفت وارد میشود امری دشوارست نظر بصیرت تیزمی باید تا کیفیات و تجلیات جدا جدا معلوم گردد

بعد حصول مقامات طریقه احوال سالک مثل مرقع تصویرات مختلف میگردد گاهی نسبت مقامی منصور شود

در کیفیات خود مش محظوظ میدارد و گاهی نسبت مقامی دیگر پرتو انداز گردیده حالتی دیگر بر بر [illegible] در

وقت می آرد اما چون نسبت متوسلان خاندان احمدیه بکمالات و فوق آن میرسد از لطافت و بیرنگی

تجلی ذاتی ادراک حالات متعذر میگردد که لطافت و صفا در جمیع مقامات سافله موثر گردیده و کیفیات را مستور

می سازد و واقعات و منامات که دل خوش کن اطفال طریقه بوده نیز کم میشود آنجا جهالت در جهالت و

نکارت محض ست و در خلوتی نشسته بحفظ نسبت باطنی و دوام توجه بمبدا فیاض باید پرداخت و اوقات

باداى اعمال ظاهری معمور باید داشت که نور اعمال سبب جمعیت و صفای نسبت و حضور و آگاهی ست

از دوام مراقبه قوت در نسبت باطن و اشراف ملک و ملکوت و بنظر موهبت و لهارا نوختن و ست میدهد

از کثرت ذکر تهلیل فنای صفات بشریت و از کثرت درود واقعات نیک و از کثرت نوافل انکسار و شکستگی

دلی و از کثرت تلاوت نور و صفا بهم میرسد ذکر تهلیل بلحاظ معنی مفیدست در طریقه و محض تکرار

لفظ سرمایهٔ ثواب آخرت و مکفر سیئاتست ـ ذکر نفی و اثبات بحبس نفس کم از صد بار فائده نمی بخشد و یا

هر قدر باشد مفید ترست حضرت خواجه نقشبند حبس نفس را شرط ذکر نمیفرمودند مفید میگفتند اما وقوف

قلبی و توجه بمبدا فیاض رکن طریقه خود مقرر کرده اند رضی الله تعالی عنه ـ هوش در دم اول بذکر دل ضرور

هست چون ذکر قوت گیرد آواز اسم ذات بسمع خیال میرسد پس در هر نفس توجه و آگهی بذات الٰهی باید داشت

با حفظ خواطر از باطن و بمجرد خطور خطره دل را باید گرفت تا وساوس و حدیث نفس هنگامه بر پا نکنند مانع از ورود

فیض هجوم خواطرست کثرت اسم ذات مثمر نسبت جذبهٔ الٰهی ست و نفی و اثبات جهت سلوک و قطع مسافت

راه فائده دارد ـ ادراک کیفیات حالات باطنی در مرتبه ولایت محظوظ می نماید و در کمالات نبوت

یافت جز نکارت و جهالت و ضعف باطن نیست اما در مقامات فوق اگرچه لطافت و بیرنگی لازم ست فی الجمله

دست ادراک میرسد ـ لطافت و بیرنگی نسبت مجددیه سبب انکار مردم می شود لهذا چون سیر سالک

بکمالات میرسد مراترددبخاطرمی آید که مبادا ترک طریقه نماید انشاءالله تعالی اگر عمر وفا میکند سالکان را از مقامات ولایت باعلی
بمقامات عالیه بجواهیم سانید مقصود ما خدا بودن واتباع سنت نمودنست و آن در هر مقام حاصل ست و یعنی دیگر
و طمانینت از پیش طلب که در مقامات عالیه مجددیه نقد وقت می شود اتصال بیکیف مقصود پیدا میشود و سلام
اتصالی بی تکیف بی قیاس　　هست رب الناس را با جان ناس　　و هیچ ذوقی و شوقی و حضوری
بآن نمیرسد. راه وصول بکمالات قریب ست که مسدود گردد و طریق ولایات مسلوک ماند درین آخر زمان
استعدادها از سلوک مقامات کوتاهی نموده مقصود رسیدن بنها متعذر گردیده و پیش ازین قریب
سی سال شده باشد که سیر طالبان بسرعت بود و کشف و وجدان نیک داشتند فی الحال اگر طالبی صادق
از اصحاب فقیر باخلاص و قدم سعی کسب فیوض طریقه نماید بعد مدت دراز بولایت قلبی یا فوق آن فائز گردد و
بمقامات عالیه مجددیه رسیدن سخت متعذر دارد کشف صحیح که سیر سالکان در مقامات مطابق واقع معلوم
میشود بسیار نادرست پس گفتن بشارات بر خدا افتراست و سالک اعتزاز باید نمود لغیه حالات وجد و
واردات و دوام توجه الی الله و جمعیت خاطر و تعمیر اوقات بوظائف عبادات عمده نعمای الهیست نسبت با
شوق و ذوق تاثیر گرم و تیز دارد و اهل قلب را بسیار محظوظ می نماید و در جمیع طرق اهل الله کیفیات و تصرفات
همان نسبت شریفه جذب فرمای ارباب طلب ست لیکن از نسبت اهل اطمینان و جمعیت که بمرتبه کمالات نبوت
و فوق آن رسیده اند و آن خاصه طریقه مجددیه ست انوار بسیار می آید و سالک زودتر ترقی می نماید تاثیر
گرم که بیتابی شوق می بخشند بسیار مفیدست اما در قرن اول ظهور جمعیت و طمانیت بود کما لایخفی لهذا اصحاب را از
حرکات بیتابانه منع میکردند که صیحه و نعره بعد زمان اصحاب رسول خدا صلی الله علیه وسلم پیدا شده. علم مسائل ضروری
خواندن یا در صحبت علما باستماع آموختن بجهت صحت عمل لازم ست. علم حدیث جامع تفسیر فقه و مسائل
سلوک ست از برکات این علم نور ایمان می افزاید و توفیق عمل نیک و اخلاق حسن پیدا میشود عجب ست که حدیث
صحیح غیر منسوخ که محدثین بیان آن نموده اند و احوال رواة آن معلوم ست و بچند واسطه بنبی معصوم که خطا را
بر آن راه نیست میرسد عمل نمی آرند و روایت فقه که ناقلان آن قضاة و مفتیان اند و احوال ضبط و عدل آنها معلوم
نیست و بزیاده از ده واسطه میرسد بمجتهد که خطا و صواب از شان او ست معمول گردیده است ربنا لا تواخذنا

[illegible]

ان نبینا او اخطأنا نکاح سنت انبیاست علیهم الصلوة اما درین وقت که حلال مفقود ست و جهل شیوع یافته
اکثر او را دا زحلیهٔ علم و ادب معری میباشند و بسبب ازدواج بدعت در عقد نکاح خللها می آید عزوبت و تجرید در حق
سالکان راه اولیست باندکی از رزق ساختن و بعبادت مولی پرداختن و در شهر شهرت نداشتن و هیچ
ارث و وارث نگذاشتن و تمیت سبب بزرگ و شریف در حدیث ست قال النبی صلی الله علیه وسلم ان اغبط
اولیائی عندی لمومن خفیف الحاذ ذو حظ من الصلوة احسن عبادة ربه واطاعه فی السر وکان فی الناس
لا یشار الیه بالاصابع وکان رزقه کفافا فصبر علی ذلک ثم نفض بیده فقال عجلت منیته قلت بواکیه
قل تراثه. رواه احمد والترمذی وابن ماجة. بارها شرف زیارت حبیب خدا صلی الله علیه وسلم
دریافته ام و عنایات کثیره بحال خود دیده در مرتبه اخیر که سعادت زیارت آنحضرت صلی الله علیه وسلم
حاصل شد بر فیل سوار بودند فرود آمد و فرمودند باید که ما و شما شانهای خود را باهم چسپانیم تعبیر این خواب
هیچ بخاطر نمی آید یکبار بجمال جهان آرای سرور کائنات علیه افضل الصلوة والتحیات مشرف شدم گویا در سینهٔ
آنحضرت برابر دراز کشیده ام و رحمت نفس مبارک بمن میرسد درین اثنا من تشنه شدم و پیرزادگان سرهندی
در انجا حاضر اند آنحضرت یکی را امر آوردن آب نمودند بنده عرض کردم یا رسول الله آنها پیرزادهای من اند
فرمودند امتثال امر ما می نمایند پس عزیزی از انها آب آورد و من سیر خوردم و عرض کردم یا رسول الله حضرت
در حق مجدد الف ثانی چه میفرمایند فرمودند مثل ایشان در امت من دیگر کیست عرض کردم یا رسول الله
مکتوبات ایشان بنظر مبارک گذشته است فرمودند اگر چیزی یاد است بخوانید بنده این عبارت بعضی مکتوب
ایشان انه تعالی وراء الوراء ثم وراء الوراء خواندم بسیار پسند نمودند و حظها فرمودند. فرمودند باز بخوان
باز این عبارت عرض نمودم زیاده تر تحسین نمودند و انحالت امتداد کشید وقت صبح یکی از عزیزان بگاه آمده گفت
من امشب خوابی دیده ام که شما رویای خوبی دیده اید آن رویا کدامست فقیر این رویا پیش او گفتم بسیار متعجب شد
از نفس مبارک صحبت آنحضرت صلی الله علیه وسلم تن خود را سراپا نور و حضور دریافتم و از کیفیت های این خواب
که بهتر از امر بیداریست تا چند روز هیچ عطش و اشتها نبود. در منامی دیدم که در صحرای وسیع چبوتره ایست کلان
و اولیا بسیار در انجا حلقهٔ مراقبه دارند و در وسط حلقه حضرت خواجه نقشبند دو زانو و حضرت جنید قدس الله

[illegible] نشسته اند و آثار استغنا از ماسوا و کیفیات حالات فنا بر سید الطائفه ظاهر است همه کس
از [illegible] خواستند گفتم کجا میروند کسی گفت باستقبال امیر المومنین علی مرتضی رضی الله تعالی عنه پس حضرت امیر
[illegible] فرما شد بشخصی گلیم پوش سر و پا برهنه ژولیده مو همراه حضرت امیر نمودار گشت آنحضرت دستش در
دست خود بکمال تواضع و تعظیم گرفته اند گفتم این کیست کسی گفت خیر التابعین اویس قرنی ست آنجا حجره مصفا
دکمال نورانیت ظاهر شد همه عزیزان در آمدند گفتم کجا رفتند کسی گفت امروز عرس حضرت غوث الثقلین است
[illegible] بعرس تشریف بردند ـ وقتیکه فنا و نیستی در نسبت باطن ظهور می یابد و سالک بوصف بیخودی و
استغراق موصوف میگردد خود را در واقعات مرده می بیند و نسیان و بی شعوری لازم حال میشود ایا
[illegible] تقلبی توجهات حضرت سید رضی الله تعالی عنه دست داد و قطع علائق و زوال هوا از دل گشت
در واقعه [illegible] دیدم که سر من از تن جدا شد و کلمه طیبه بر زبان جاریست و نیز دیدم گویا من مرده ام تجهیز و تکفین
من نمودند پس جنازه بر داشته بطرف مزار حضرت خواجه قطب الدین رحمة الله علیه برای دفن بردند و روح من
همراه ایشانست تا آنکه جنازه را قریب مزار [illegible] و قبر را بخاک انباشتند و من بر سر دیواری نشسته ام منکر
نکیر [illegible] در حدیث ثابت است آمده [illegible] درون قبر در آمدند و جان مرا با نعش علاقه
پیدا شد جواب سوال کرده رفتند و من در قبر آرام تمام بخواب رفتم و نیز دیدم که من از جهان در گذشتم
مردم بعد تجهیز و تکفین میخواهند که جنازه را بر دارند ناگهان جنازه در هوا پرواز نموده روان شد و مردم در قفای
جنازه میروند و روح من با ایشانست در نیوقت رباعی خود بیاد آمد رباعی مظهر تشویش چشم و گوشی نشوی
سرمایه جوش و خروش نشوی باید که بپای خود روی تا سر گور ای جوهر پاک بار دوشی نشوی
از فرط محبت که فقیر را بجناب امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه ثابت است و سر فشانی نسبت
[illegible] نقشبندیه ایشان [illegible] اگر بمقتضای مشیت غشاوه بر نسبت باطنی عارض میشود خود بخود رجوع بآنجناب
پیدا گشته بالتفات ایشان رفع کدورت میشود و یکبار قصیده در مدح ایشان گفته بودم عنایت بسیار بحال
فقیر نموده از روی تواضع فرمودند ما لایق اینهمه ستایش نیستم ـ
نسبت با جناب امیر المومنین حضرت

کرم الله وجهه میرسد وفقیر را نیازی خاص بآنجناب ثابت است در وقت عروض عارضه جسمانی توجه
آنحضرت واقع میشود و سبب حصول شفا میگردد و یکبار قصیده که مطلعش اینست ه فروغ چشم
گاهی امیرالمؤمنین حیدر زانگشت ید اللهی امیرالمؤمنین حیدر بجناب ایشان عرض نموده ام و از
فرموده اند محبت ائمه اهل بیت اطهار رضی الله تعالی عنه موجب ایمان و سرمایه بقای تصدیق و ایقان است
عملی بجز محبت این اکابر رضی الله تعالی عنهم وسیله نجات نداریم ه نکر بنظم بالاعتی در
نجات خود بتولای بوتراب کنم معارف حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه موافق کتاب و سنت است
جاییکه اعتراضات نموده اند ایشان خود جواب آن را تحریر نموده اند نزد انصاف کافیست و بسیار
کلمات که ارباب ظاهر بر آن گرفتها می نمایند از اولیای کرام صادر شده بی تاویل درست نمیشود پس بر تاویل
اینچنین سخنها کرده می شود از غلبه احوال یا از عدم مساعدت الفاظ بمعانی مقصوده یا بامر الهی باظهار آن کلام
ایشان نیز جاری است و شیخ عبدالحق محدث رحمة الله علیه اگرچه در اوایل حال بر بعض معارف ایشان اعتراضها
نوشته اما در آخر از آن باز آمده بخدمت خواجه حسام الدین خلیفه حضرت خواجه باقی بالله رحمة الله علیهما نوشته
که درین ایام صفائی فقیر بخدمت میان شیخ احمد سلمه الله تعالی از حد متجاوز است و اصلا پرده بشریت و
عناد و جبلت درمیان نمانده قطع نظر از رعایت طریقه و انصاف و علم و عقل که با اینچنین عزیزان و بزرگان
باید بود در باطن بطریق ذوق و وجدان غلبه چیزی افتاده که زبان از تقریر آن لال است سبحان الله
مقلب القلوب و مبدل الاحوال شاید ظاهربینان استبعاد کنند من میدانم که حال چیست و بچه منوال است انتهی
و رسیدن آزار از بادشاه بایشان دلیل کمال متابعت ایشانست انبیای کرام را علیهم السلام یوسف
علیه السلام در زندان اعتکاف داشتند و سید المرسلین علیه افضل الصلوة در محصب ابی طالب فرمودند مخلصان
در دفع اعتراضات و شبهات رسائل نوشته اند و بهترین رسائل در دفع شبهات رساله مرزا محمد بیگ بدخشی است
که بلکه شریف تحریر نموده مهر مفتیان چاپ مذهب ساینده فیض الهی بی نهایت است و بمقتضای استعداد
هر یکی از اولیا ظهور یافته الله تعالی متاخران را باقتضای حکمت بالغه خود کمالاتی عنایت فرموده که از متقدمان
معلوم نشده چنین مردی نیست در انبیا علیهم السلام تفاضل ثابت است در اولیا نیز فضل یکی بر دیگری

ثابت مقاماتی که حضرت مجدد را بآن امتیاز دادند بسکه مستفیدان طریقه ایشان بآن درجات و حالات رسیده اند
و اقرار آن علوم و کیفیات نموده در آن مقام اشتباهی نمانده که خبر متواتر مفید صدق و یقین است کسیکه بآن مقامات نرسید
استبعاد آن مینماید از جهل خود معذور است. ظهور خرق عادات شرط علو کمالات نیست اصحاب کرام رضی
الله تعالی عنهم با وجود علو درجات که هیچ ولی بآن نتواند رسید معهذا کثرت خوارق عادات و نسبتهای
شوق و ذوق و جذبه و استغراق نبودند حضرت حافظ محمد محسن پیر حضرت سید نزد حضرت ایشان
محمد معصوم رحمة الله علیهم بجهت استفاده رفتند ایشان فرمودند که بزرگان شما انکار بزرگان ما میکردند
شما بانکار آمدید یا باقرار گفتند بجهت استعداد انکار نیست بالتزام صحبت ایشان بکمال و تکمیل رسیدند حضرت شیخ
عبد الاحد استفاده از پدر و عم خود نموده نسبت حضرتین را برابر میدانستند رحمة الله علیهم و در نسبت سعیدی
و معصومی فرق نمیکردند میفرمودند که در نظر من هر دو بزرگ برابر اند چنانچه دو دانه تسبیح متصل اما واقع
میشود اما الله تعالی ما را امتیازی در نسبتهای حضرتین بخشیده است که در نسبت سعیدی اضمحلال و بیخودی که
لائق مقام خلت است بسیار هست و در نسبت معصومی صفا و لمعان که مناسب مقام محبوبیت است بیشتر
در کمالات نبوت و دیگر مقامات و نسبت سعیدی قوت زیاده هست در ولایات نسبت معصومی قوت بیشتر
دارد بمقامات مخصوصه حضرت مجدد غیر ازین هر دو صاحبزاده دیگر مشرف نگشته رحمة الله علیهم. در اول که
تلقین توبه بطالبان میشودم بر توبه نصوح تاکید و مبالغه میکردم شبی حضرت شیخ پیر خود را رضی الله تعالی
عنه در خواب دیدم کمال عنایت نمودند در آنجا قوالی حاضر شد او را نیز توجه دادند و یرا حالت عجب داد
برخاسته مزامیر را شکست از نا مشروع توبه کرد و مستعد طریقه توبه آنست یعنی چون نسبت باطن بر طالب
غالب می آید کار خود مینماید از نا مشروع اعراض از استیفای حق توبه بگذاشتم که توبه مجمل کافیست و توبه نصوح
بر وقت حاصل میشود. گروهی از دانشمندان از فقیر پرسیدند که طریقه نقشبندیه را بر دیگر طرق چه مزیت یافتید
که از اختیار کردید گفتم این طریقه منطبق بر کتاب و سنت است که ثبوت آن قطعی است و آنچه منطبق بر قطعی است
نیز قطعی است ممارست اشغال این طریقه توفیق اتباع سنت حاصل میشود و از متابعت شریعت انوار این طریقه
می افزاید همچنین ابلیس بصورت ملای خشک متمثل شد از فقیر پرسید که بر مزاج شما شورش عشق غالب است

وطبیعت باشعار عاشقانه رغبت اینچنین طریقه بی کیفیت که در آنجا سماع را تأثیری نیست بآواز جهر وغیره کار چیست را
اختیار نموده اید گفتم عقیدت و محبت بمقتضای حکمت بالغه جناب باری سبحانه گفت درینصورت
ناچار نیست مرا از سوال مستغنیانه از غضب آمد میخواستم که ریشش گرفته بزرگی زنم لیکن غالب شد. شبی حضرت
شیخ سیف الدین پسر حضرت سید رحمة الله علیهما برای تهجد برخاسته آواز نی بگوش ایشان رسید بیتابانه بیخود
افتادند ضربی بدست مبارک ایشان آمده فرمودند مردم ما را بیدرد میگویند بیدرد ایشانند که بر تأثیر سماع
صبر می نمایند. بزرگی ازین طریقه در راهی میرفت آواز سماع بگوشش رسید تاب نیاورده بنشست و شورش را
ضبط می نمود حدت گرمی کاسه سرش بشگافت. گفت سماع مهلک است ازین سبب حرام گردید. در خانقاه
حضرت شیخ سیف الدین پسر حضرت سید رحمة الله علیهما هر روز چهار صد کس درویش بجهت استفاده جمع می آمدند
و موافق فرمایش طعامها پخته می شد و باوجود اینهمه سالکان بمقام بلند میرسیدند که مدار اینطریقه بر همت
توجه مرشد است. یکی از ارباب اینطریقه خواست که تقلیل غذا نماید پیرش فرمود در حصول فیوض طریقه حاجت باین تخفیف
اعمال نیست که بزرگان ما بنای کار بر دوام وقوف قلبی و صحبت مرشد نهاده اند ثمره زهد و مجاهدات مشاقه
خرق عادات و تصرفات است و حاصل دوام ذکر و توجه الی الله اتباع سنت کثرت انوار و برکات. عوام ظاهر بین را
نظر بر ظهور خرق عادات بود و خواص معنی آگاه را مراد تصفیه قلبی و نسبت مع الله باشد. حضرت محمد صدیق
پیر حضرت حافظ سعد الله رحمة الله علیهما بدین یکی از اولاد امجاد حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالی عنه رفتند
وی از عجب صاحبزادگی و حشمت ظاهری خود تعظیم ایشان برنخاست اصحاب ایشان ازین بی ادبی ناخوش شده
بخدمت ایشان التماس و الحاح نمودند تا بتصرف همت ایشان طریقه نقشبندیه از ایشان گرفت و بحالات
نیک رسید اقربای او را رجوع باینطریقه ناپسند آمد گفتند طریقه آبای کرام خود گذاشته طریقه دیگران
اختیار کرده ای گفت خدا نه قادریست و نه چشتی هر کجا مقصود یافتم بطلب آن شتافتم جنازه حضرت محمد صدیق
رحمة الله علیه بسهرند برده دفن کردند در راه وقت اذان جواب اذان از جنازه ایشان مسموع گشت.
یکبار زنی بی ادب بخدمت حضرت شیخ عبد الاحد رحمة الله علیه ناسزا گفت ایشان صبر کردند معلوم نمودند
که غیرت الهی در صدد انتقام او بحرکت می آید یکی را از حاضران فرمودند که آن بی ادب را سر سنگی زند وی

توقف نمود ناگهان آن زن سقا دو مرد تابان متوقف خطاب نموده عتاب کرد که خون او بر گردن تو شد اگر امتثال
امر ما میکردی آن بی ادب جان نمیداد و بسلامت می ماند۔ امتثال امر مشائخ بی توقف باید نمود که در ضمن آن حکمتها
مضمر باشد۔ شاه گلشن رحمه الله از خلفای حضرت شیخ عبد الاحد رحمة الله علیهما بکمال زهد و ریاضت موصوف بودند میتوان
گفت که محل غبطه سالکان خانقاه حضرت جنید اند رحمة الله علیه میگفتند که مرا بعد سه روز اندیشه خوردن در طبیعت پیدا
میشود در وقت شدت جوع برگ درختان یا انچه از پوست خیار و خربزه می یافتند در آب پاک کرده میخوردند کهنه
گلیمی بود که تا سی سال بر دوش مبارک خود داشتند یکبار برای افطار روزه در شدت گرما آب حوض طلبیدند
کسی عرض نمود که درینجا چاهی هست آب سرد و شیرین دارد فرمودند از چندین سال ما درین مسجد سکونت داریم
هرگز در وهم ما هم نیامده که درینجا چاه هست وقت شدت تشنگی آب حوض خورده میشود یکبار شخصی عشره دینار
هدیه ایشان فرستاد فوراً برخاستند که بیا حج فرض شد ساعتی نگذشته بود که باز آمدند گفتند سائلی سوال کرد
آن عشره باو دادم فرضیت حج از ذمه ساقط گشت یکبار خواستند که ادای زکوة نمایند که در ادای زکوة تا
و ادای هر فرض قرب خاص حاصل میشود هرگاه نصاب زکوة فراهم گشت کوه نصاب برود در راه خدا
دادند که مقصود حاصل شد نصاب بهیچ کار نمی آید که خزینه فقرا باب الله است بخانه جماعه از فقرا اهل رقص شغف
داشتند و در دل می آزاد تا شا گذشت که درین جماعه کسی از اهل کمال خواهد بود یکی از انها نزدیک آمده گفت

خاکساران جهان را بحقارت منگر   تو چه دانی که درین گرد سواری باشد

انکار هیچکس نباید نمود درین صور معانی
حقیقت جلوه گر است۔ نواب مکرم خان رحمة الله علیه از حضرت ایشان محمد معصوم رضی الله تعالی عنه استفاده
کمالات باطنی دارند۔ روزی عالمگیر بادشاه از ایشان پرسید که عمر شما چیست گفتند چهار سال هر قدر که بخدمت
پیر بزرگوار بسر برده ام عمر همانست باقی وبال آخرت **بیت** اوقات همان بود که با یار بسر رفت
باقی همه بیحاصلی و بیخبری بود   در طعام نواب مکرم خان تکلفات بسیار بود بحد اسراف رسیده باشد اما حضرت
سید رضی الله تعالی عنه با اینهمه احتیاط و کمال تقوی گاهی طعام ایشان میخوردند میفرمودند از برکات طعام ایشان آن قدر
نور باطن می افزاید گویا طعام نخورده ایم و ذکر نماز ادا کرده شد و از غلبه صحبت حضرت ایشان محمد معصوم ظهور
انوار نسبت تمام اشیا را بایشان نور شده بود **مثنوی** از محبت تلخها شیرین شود

ف
مزار شاه گلشن بیرون
اجمیری دروازه شاهجهان آباد
در راه مزار حضرت قطب الدین
صاحب قطب است در مقام اعلی
نهایت قرب عالی مشرق از راه
سلوک ۱۲

از محبت تلخها شیرین شود   از محبت سرکه‌ها مل می شود   از محبت خارها گل می شود

ایشان بجناب پیر خود نوشتند که محبت شما بر محبت خدا و رسول صلی الله علیه و سلم غالب است موجب انفعال میشود
در جواب برنگاشتند که محبت پیر همین محبت خدا و رسول است و سبب جذب کمالات الهیه که در باطن پیر ثابت است میشود

چون دیده عقل آمد احول   معبود تو پیر تست اول

وقت انتقال نواب مکرم خان
تبرک کلاه حضرت خواجه احرار بر سر ایشان نهادند ایشان بنور فراست دریافته چشم کشادند که تبرک کلاه
سن بایزید و سیاه سن بدرگاه الهی ذات ایشانست. و در انوار نسبت قدمای نقشبندیه و انوار نسبت احمدیه فرقهاست
و در کیفیات نیز تفاوتهاست و التفاتیات پیر بحال مستفید خود دارد از پیران پیر کم ظاهر می شود که اینجا بسبب قرب
ابدان معیتی قوی متحقق است. روزی حضرت شیخ بزیارت مزار حضرت سید نواب مکرم خان که در تکیه
رحمة الله علیهم رفته بودند بعد توجه بهر دو مزار فرمودند نسبت هر دو بزرگ یکی است یا نسبت فقر و روح مزار حضرت
سید در نورانیت و لمعان امتیاز تمام دارد. از حضرت شیخ عبدالاحد رحمة الله علیه دو کس طریقه گرفتند یکی
طریقه قادری اخذ کرد و دیگری طریقه نقشبندیه اختیار نمود ایشان فرمودند که روح مبارک حضرت غوث الاعظم
تشریف آورده صورت مثالی مرید خاندان خود را همراه بردند و حضرت خواجه نقشبند تشریف فرما شده صورت
مثالی معتقد خود را با خود بردند رحمة الله علیهم. در توسل بجناب الهی هر یکی از مشائخ طریقه حبل المتین است که بمراتب
قرب فائز میگردانند مستفید اگر فیضی حاصل نمود زهی سعادت و یکی از ایشان گردید التفات غوث الثقلین بحال
متوسلان طریقه علیه ایشان بسیار معلوم شد با هیچکس از اهل این طریقه ملاقات نشده که توجه مبارک آنحضرت بحالش
مبذول نیست همچنین عنایت حضرت خواجه نقشبند بحال معتقدان خود مصروف است مغلان در صحرا یا وقت خواب اسباب
و اسپان خود بحمایت حضرت خواجه می سپارند و تائیدات از غیب همراه ایشان میشود در این باب حکایات
بسیار است تحریر آن باطالت میرساند. سلطان المشائخ نظام الدین اولیا رحمة الله علیه بحال زائران مزار خود
عنایت بسیار میفرمایند همچنین شیخ جلال پانی پتی التفات تمامی نمایند حضرت خواجه قطب الدین را در شهود و نسیان
استغراق بسیار است حضرت خواجه شمس الدین ترک را هیچ التفات با سوا نیست رحمة الله علیهم. غرض توقف نسبت این
اکابر بمرتبه ایست که زبان از تقریر آن لال است بلکه در مقابله نسبتهای باطنی این عزیزان قدمای صوفیه علیه میتوان گفت

که مردم را ازین راه بهره نیست - تبرکا امام بدر الدین رحمة الله علیه در پانی پت مراقبه نمودیم چندانکه غور و توجه کردیم اثری از نسبت ظاهر نشد بعد از استمداد بسیار دفعتاً نسبت ایشان در غایت لطافت ظاهر گشت معلوم شد که سلوک ایشان بطریقه معهوده صوفیه نیست در راه خدا بشهادت رسیدند دفعتاً در مراتب قرب بطریق اصطفا فائز گردیدند همچنین ست احوال شهیدان که در راه حق دفعتاً جان فدا نمودند دفعتاً بجذبات عنایات الهی شانرا بمقامات قرب فائز گردانید - حضرت شاه ولی الله محدث رحمة الله علیه طریقه جدید بیان نموده اند در تحقیق اسرار معرفت و غوامض علوم طرز خاص دارند با اینهمه علوم و کمالات از علمای ربانی اند مثل ایشان در محققان صوفیه که جامع اند در علوم ظاهر و باطن و علم نو بیان کرده اند چند کس گذشته باشند - اولیای خدمت را ما می شناسیم با آنها ملاقات میشود اما اقطاب با اینها مری الهی نیست - با قطب لشکر نادر شاه ملاقات شده بود در یک معامله مهر قاضی لاهوری بایست با وی گفتم در پاسی از روز کاغذ را بمهر قاضی آنجا مسجل کرده آورده گفت - قاضی را شغلی بود لهذا دیر آمدم والا در یک ساعت رفتن و آمدن من میشود - یکبار مبلغی از زر برای نکاح دختر فقیری در کار بود در نیم شب او در قلعه رفته از بالین محمد شاه که هر شب صره هزار روپیه برای صرف ساکین خلوت نشین زیر سر خود مینهاد آن صره گرفته بر داشت بادشاه را خبر نشد نیندا شت مگر زر دست گفت من آنم که بوسطه من از جان محفوظ مانده اید گفت زر دیگر طلب نمایم فرمودیم همین قدر کافیست - ما حجی اعمال ما از غیر دوام توجه بمبدا فیض و محبت مشائخ کرام رحمة الله علیهم نیست هر عمل کیفیتی دیگر ست و جامع کیفیات نماز ست که متضمن انواع اذکار از تلاوت و تسبیح و درود و استغفار ست و سیم اصیل ترین حالات که باحوال قرن اول مشابه باشد در نماز حاصل میشود اگر آداب آن کما حقه بجا آورده شود تلاوت قرآن مجید موجب صفائی باطن و رفع فیض قلبی ست ترتیل حروف و تحسین صوت خود می باید نمود و در جهر متوسط که در تلاوت قرآن مجید کرده میشود ذوقها دست میدهد - در رمضان المبارک ترقیات نسبت باطنی بسیار واقع میشود و احتیاط صیام از غیبت و کذب و صحبت الاروزه جز فاقه بیش نیست جهد باید نمود تا رضای این ماه و ادای حق صوم حاصل گردد یکی از بزرگان این ماه را بصورت مردی پارسا دید پرسید شما از اهل صیام راضی میرو دید گفت باضاعت حق صوم مرا خوش نمودند مگر حضرة الله نقشبند رحمة الله علیه که بعذر مرض روزه نتوانستند گرفت اما از غیبت انفعال داشتند انفعال ایشان از صوم مردم مرا پسندیده آمد - انوار و برکات این ماه متبرک

منقبت شاه ولی الله قدس سره

از غرهٔ شعبان ظهوری می نماید گویا هلال فیوض این شهر طلوع نموده از نصف شعبان چنان معلوم میشود که آن
هلال بدر تابان گردیده و انوار آن ماه متبرک جهان را منور گردانیده و از شب غرهٔ آن شهر چنان دریافت میشود
که آفتاب فیض الهی از حجاب سحاب درخشان گشت. شب قدر بر سبیل اهلیت در شبی از شبهای او تاری میشود و تعیینش
معین نیست مگر درین شب بسبب کثرت دعا و نماز که در مردم احیای این شب معمول است برکات بسیار دریافت
میشود و گاهی شب قدر درین تاریخ نیز میشود و جمعیت و حضور این ایام ذخیره تمام سال میشود از مجربات است که اگر در بماه
قصوری و فتوری راه یافته در تمام سال اثر آن میماند. بنده شنیدم از زبانی استاد خود که از حدیث شریف مستفاد
میگردد که اگر این ماه بجمعیت و طاعت میگذرد در سائر سال بتوفیق نیک و جمعیت محفوظ میدارد و حضرت شیخ رحمة الله
علیه در هر سال اعتکاف در عشره اخیره ماه رمضان میفرمودند و کسانیکه بمقامات اجازت طریقه میرسیدند درین
ایام بعطای خرقه تبرک آنها را سرفرازی مینمودند و تاکید میکردند که درین اوقات مردم در حلقه مراقبه البته حاضر
شوند تا از ترقیات باطنی بهره یاب گردند بعد انقضای رمضان میفرمودند که از برکات صیام نسبت های عزیزان
کثیر الانوار و پر از لمعان گردیده. افسوس که تمام سال چرا رمضان نشده اگرچه در صوم هر وقتیکه باشد
صفا حاصل است از برکات اینکه عده انا اجزی به خالی نیست لیکن کیفیات صیام رمضان شریف ندارد حضرت شیخ
ارشاد مینمودند که معلومات و وجدانیات شما تمام صحیح است سر مو خلافی ندارد و کشف و وجدان فقیر با پیران کبار خود
همیشه مطابق می افتد مگر یکبار از فقیر خطای واقع شد که حضرت شیخ در حق بزرگی فرمودند نسبت شما بکمالات رسیده است
بنده خلاف آن عرض نمود فرمودند در دید شما خطا رفته است آنچه ما گفتیم صحیح است ما بعد چند روز بحال بنده عنایت
نموده فرمودند که دید شما صحیح بود ما خطا کردیم فقیر در گفتن بشارت مقامات بسیار تامل مینماید والا انوار آن مقام در باطن
سالک عیان می بیند باز متوقع الهام میشود و باز استفسار تعبیرات حالات او میکند اگر درین معامله الهام موافق
گردید و حالات کیفیات در باطن او جدیده رو داد پس بشارت آن مقام میگوییم که ترا در آنمقام مناسبتی بهم رسیده است
بعرض وقوف نه آنکه نسبت باطن مثل اولیای متقدمین حاصل شد و تا مساوات لازم آید اگر بر ذکر و مراقبه مواظبت
کنی و با مجاری قضا رضا پیش گیری از فتوحات آنمقام تمتعات خواهی گرفت مستفیدان توجهی الی الله
انقطاعی از ماسوا با اذواق و کیفیات از صحبت مرشدان حاصل نموده در خلوتها نشسته تعمیر اوقات بوظائف

عبادات در مقامات الٰهیه ترقیات نموده اند در مبدا فیاض تجلی نسبت قصور در رسم سالکانست یکی از اجلهٔ نعمای
الٰهی درباره فقیر که شکر آن مقدور بیان نیست آنست که فقیر را درینوقت کشف مقامات الٰهیه مطابق نفس الامر
و تسلیک سالکان او تا غایت این طریقه از بزرگان این خاندان که درینوقت ارشاد طالبان مینمایند امتیاز بخشید. خواطر
قلوب عزیزان یاد و ترا ز نیشان می شناسم که در چه باب خطور می نماید. ما فقیریم مقدور ما و اندازیم توسل بجناب پیران
کبار سلب امراض سینها نیم و بعنایت الٰهی اینهار انتفا حاصل میشود. یکبار بی زاد و راحله بسفر میرفتیم الله تعالی در هر
منزل از دست بیگانگان سامان ضروری مهیا مینمود ناگهان در راه بارانی شدید نازل شد هوا سرد بود و رفقا تنها
کشیدند دعا نمودم الٰهی باران گرد برگرد ما ببارد و ما با رفیقان خشک بمنزل رسیم آنچنان واقع شد. در اوائل حال
مردم را که طریقه از من گرفته بودند از اظهار نام خود منع کرده بودم که پیش هر کسی نام فقیر نباید گرفت روزی حضرت حافظ
سعد الله رحمة الله علیه از محمد رفیع پرسیدند که شما طریقه از که گرفته اید وی گفت از بزرگان خود بایستی که روبروی
آنحضرت نام فقیر میگرفتند مرا غیرتی آمد و سخت ناخوش شدم دیدم که مشائخ طریقه حضرت ابا بکر صدیق رضوان الله
علیهم از وی برگشتند. در دو سه روز هلاک شد. مزاج فقیر نازکست و غضب در نهایت شدت و بمعنی شایان هدایت ایشان
نیست سالها دعا نمودیم الله تعالی تیغ غضب مارا کند فرمود اما عدت غضب چنانچه باید نرفته است و مغضوب الیه را
البته ایذا میرسد و نسبت باطنش تباه میشود بمجرد غضب نسبت وی مثل شهاب ثاقب از مقام خود فرود می آید و باندک
رضای خاطر نسبت مرضی عنه مانند هوای آتشین بفوق میرود. هر چند طریق اجابت دعوت از طرق مسنونه است
لیکن درین جزو زمان از فساد نیات و فقدان شرائط عدم اجابت آن اولیست زیرا که یاران زمانه بیشتر از ضیق معاش
در حالت گرفتاری بسیار معذور و بمقید در نه بضیافت چه رسد بتکلف رسم و رسودی قرض کشیده ضیافت میکنند پس
مشهور و عیب ضیافت اینطور معلوم و فقیر بیشتر مضرتهای اینطور ضیافت از راه تجربه و نور فراست دریافته ترک آن
نموده که المؤمن لا یلدغ فی جحر واحد مرتین حدیث صحیح است فقیر را در قبول نیاز شرائط کثیره هست **اول** آنکه
صاحب نیاز اشراف و نجیب باشد **دوم آنکه** با دنیا داران که محل شبهه اند چندان اختلاط ندارد **سوم آنکه**
اندک صلاح و تقوی هم دارد **چهارم آنکه** حرام را از حلال بشناسد **پنجم آنکه** از دار غضب و نهیب تازه وارد
نشده باشد **ششم آنکه** از اخلاص دل و خلوص نیت آورده باشد باینطور که از صمیم قلب بداند که اگر حضرت این نیاز

قبول خواهند فرمود ما را ممنون و مرهون خواهند نمود و پس ازین طور نیاز قبول می افتد زیراکه حق سبحانه و تعالی
ما را فراستی عطا فرموده است که از نور آن اینطور دقائق خفیه ظاهر میشود و خلاف این عقیده مقبول
نمیگردد فقیر شقی و سعید را از جبین مردم می شناسم و مرتبه ابدال را از غیر ابدال باآنکه مستور الحال
میباشند امتیاز میکنم فقیر از یاران خود ناامید نمیشوم مگر از دو چیز یکی از اختلاط با دنیا داران دوم
سوء اعتقاد با پیران لیکن بقدر حاجت اختلاط با ایشان مضائقه ندارد بشرط اصلاح نیت و محافظت نسبت
دنیا مبغوضه حق است سبحانه از وقتیکه در عرصه ظهور آورده گاهی نظر رحمت بروی نکرده اگر میبود
بقدر پر پشه در نصیب کفار نمیرسید بلکه تمام و کمال در حصه مسلمانان خوان یغما میشد. الحمد لله که دنیاداران
اینوقت با فقرا سری ندارند والا ایشان را نه حال میماند نه فراغ وقت چنانکه حضرت خواجه
هاشم کشمی در مقامات حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه میفرمایند که روزی بنده در خدمت خواجه
حسام الدین احمد که از خلفای حضرت خواجه باقی بالله اند حاضر بود یکی از حاضران شکوه اغنیا و امرای
روزگار آغاز نمود که با فقرا سری ندارند و حرمت این طائفه بجا نمی آرند چنانکه امرای سابق بجا می آوردند
حضرت خواجه فرمودند که ای برادر این را از حکمتهای الهی دان در حق فقرای این عهد زیرا که فقرای
زمانه پیش آنقدر از دنیا و اهل آن اجتناب بود که هرچند اغنیا با ایشان اراده ارتباط میکشودند ایشان متنفر
از صحبت آنها احتراز مینمودند و فقرای اینوقت ما اکثر ایشان چنانند که اگر امرا و اغنیا بجانب ایشان
التفات نمایند و راه مخالطت و مودت کشایند ناچار این درویشان را در وضع فقر و انزوای ایشان
فتور تمام روی دهد پس کرم الهی با این فقرا حارس و حافظ است جائیکه پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم
قدم گذاشته است حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی در آنجا سر نهاده و حضرت صدیق اکبر رض جائیکه
قدم گذاشته حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه در آنجا سر نهاده و حضرت مجدد جائیکه قدم گذاشته
فقیر در آنجا سر نهاده یعنی فقیر اصلا در این طریقه تصرف نکرده مگر در دو جای یکی آنکه در وقت توجه
گونه حرکت بدن میکنند دوم بشمار نفس توجه میدهم این هم از بعض اکابر این طریقه اخذ نموده که در حرکت
اثر توجه در قلب متوجه الیه بقوت و سرعت میرسد و در شمار نفس رعایت مساوات در توجه یاران

میشود و نیز از این عمل تفاوت استعداد طلاب معلوم میگردد و آنچه فقیر از بعض اذواق و مواجید خود
اظهار میکند محمول بر دعوی کمال و تزکیهٔ نفس نباید کرد بلکه بتحدیث نعمت امر است که بآن مأموریم
و اما بمسئلهٔ تحدیث نعمت اگر نعمتی را از نعمای الهی که بصوفی نازل میشود اخفا نماید حق شکر آن
تلف کرده باشد مثلا شخصی طویل القامت است در وقت بیان خود را قصیر القامت نمیتواند گفت و
اگر گوید دروغ گفته باشد

نصائح و وصایا

طریق ورع و تقوی پیش گیر متابعت مصطفی بجان بپذیر صلی الله علیه وسلم احوال خود بر کتاب و سنت
عرض نما اگر موافق است شایان قبول انگار و اگر مخالف است مردود پندار بالتزام عقیدهٔ اهل سنت و
جماعت حدیث و فقه آموز و در صحبت علما ثواب اخروی اندوز در عمل بر حدیث مواظبت کن اگر
میتوانی و الا گاهی بعمل آر تا از نور آن محروم نمانی عمل بنیت اتباع حبیب خدا بمحض رضای مولی اختیار
کن و دل را از اغراض هر دو جهان بیزار کن عملت چیست که آنرا در معرض بیع آری استطاعت
از کیست که آنرا بخود منسوب پنداری بالتزام خلوت صفائی وقت بدست آر که سرمایه درویشی نقد
صفاست از اسباب دنیا آنچه گیری مختصر گیر که طعام دنیوی را روز حساب است و قناعت در عبادت
و ذکر خدا خود را گرم ساز عمل امروز بر فردا مینداز در صحبت مشائخ رسوخ عقیدت بیفزا که دوستی
دوستان خدا هست موجب قرب خدا در حضور پیر التفات بغیر منما و در صحبت او بر نوافل طاعت میفزا
اکثر اوقات بصبر و توکل بسر کن و اندیشهٔ التجا بغیر از سر بدر کن کار خود را بخدا اسپار
و قوت یقین و صدق وعده در سرمایهٔ خلوت انگار در دل تو اگر تردد نیست عزلت میباید که رزق
بوقت معین خود می آید اگر اندیشهٔ عیال تشویش فرماست تشبث باسباب سنت انبیاست علیهم
السلام وجه معین که دل را بر آن اعتماد نبود منافی توکل و سبیل رشاد نبود در رأس المال فقرا
فراغ بال و جمعیت خاطر است و دل وارسته در انتظار مقصود ناظر باد جمعیت بتفرقه بدل شود و

در توجه و یکسوئی خاطر خلل شود و قناعت پیشه گیر و حرص و طمع از دل برگیر از یار و اغیار ناامید باش و بود
تا بود شان یکی شناس و در تکمیل بچشم حقارت منگر و خود را از همه کمتر و قاصر شمر و در راه طلب مولی کبر از
سر بنه غرور را کف برون ده از اینجا گفته‌اند درویشی آن نیست که آنچه در سر داری بنهی و از آنچه بر سرت آید
نجهی و از اندیشه وی و فرو ابرهی بر طاعت و عبادت خود منار و دیده قصور و نیستی را سرمایه خود ساز
مخالفت نفس چندانکه بود زیباست اما نه آنقدر که تنگ آید و نشاط شوق در طاعت نیفزاید گاهی با او
مواسات باید نمود که رضای نفس مؤمن موجب ثواب میگردد یکبار نفس فقیر متمثل گردیده آرزو کرد که
مرا انگبین طعام بخوراند هر مقصود که داری برآید اتفاقاً در آنوقت کسی نبود که با او گفته شود بار بعد
متشکل گشته التماس طعامی نمود شخصی در آنوقت حاضر بود بامر فقیر آن طعام مهیا نمود عقده مشکل ذات
که بناخن هیچ تدبیر وا نمیشد باین عمل منحل گشت طعام اگر به نیت ادای شکر بامزه سازند حسن مینماید
که در صورت بیمزگی شکر از ته دل نمی‌آید طعام لذیذ را با آمیزش آب بیمزه ساختن نعمت الهی را
بخاک انداختن است پیغامبر خدا صلی الله علیه و سلم مرغوب تناول میفرمودند و اگر تلخی میبود دست
باز میفرمودند نفوس ما مثل نفوس جنید و شبلی نیست رحمة الله علیهما که تلخی را شکر انگارند و گویند الصبر تجرع
المرارة بلا عبوسة الوجه شاکر که محض بر زبان بود شعبه صبر است که تلخی آن در جان بود در زیارت مزارات
اولیا دریوزه فیض جمعیت کن و ارواح طیبه مشائخ کرام را باتحاف ثواب تحفه فاتحه در درگاه جناب الهی وسیله
ساز که سعادت ظاهر و باطن از همین مصلحت ما مبتدیان را بغیر تصفیه قلبی از قبور اولیا حصول فیض
متعسر است لهذا حضرت خواجه نقشبند قدس الله سره العزیز فرموده‌اند که مجاور بودن حق سبحانه
از مجاورت قبور اولیا بیست و برسوم متعارفه از عرس و چراغان مقید مباش که این معنی مستلزم سوال خیمه و
فروش و عدم حفظ مراتب از ازدحام مردم میگردد زر نقد خفیه بارباب احتیاج دادن اسرع است ثبوت
در متابعت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم لباس تقوی و طهارت بیارای و بر ملازمت عقیده اهل سنت و جماعت
از ظلمت هوا و بدعت بد رای و همیشه احوال خود را بر کتاب و سنت عرض نما اگر قبول افتد قبول و اگر رد افتد
مردود و هر حدیثی صحیح که از نظر گذرد مهما امکن بر مواظبت عمل آن بکوش و الا هر قدر که توانی بر آن عمل نمای

اگرچه در تمام عمر یکبار باشد از نور آن عمر دوم نامی و از لزوم خلوت صفائی وقت حاصل باید نمود فقیر در بندوت العمر که کسب نمود صفای وقت ست کسیکه چیزی یافته از صفای وقت یافته در راه طلب سرگرم و مقید باید بود

کار مردان روشنی و گرمی ست کار دونان حیله و بی شرمی ست

هرچه گیر مختصر گیر و هرجا باشی باخدا باش باید که قدر و مقدار خود نصب العین دارد تا از مدح سرور و از ذم مکسور نباشد زیرا که بیشتر سبب تغیر حال عدم اطلاع بر احوال و مرتبه خود ست مثلاً مرتبه او بوزن یک سیر باشد و بران اعتقاد و یقین دارد در خصوص اگر کسی نسبت منقصت یا منقبت در مرتبه و مقدار او کند هرگز متغیر ازین نگردد چرا که او بیقین میداند که من همان یک سیرم که بودم اینکه نیم سیر میگوید کافرست و آنکه دو سیر میگوید فضول قدم بر جادهٔ شریعت و طریقت مستقیم دارد در محبت مشائخ همچو کوه راسخ و استوار باش در حضور ایشان بغیر نباید بود و التفات بکس نباید نمود اگرچه التفات بجواب خطاب کس باشد چنانچه نقل ست که شخصی در حضور حضرت محمد صدیق قدس سره از مرید مخصوص ایشان خطاب کرد آن مرید اصلا جواب آن نداد و التفات بدو نکرد چون آن شخص در خطاب بسیار مبالغه کرد حضرت محمد صدیق خطاب بمرید خود نموده فرمودند که این بیت در جواب او بگو **بیت**

من گم شده ام مرا مجوئید از گمشدگان سخن نگوئید

راه اوقات زندگانی بقدم توکل سپر باید برد و اصلا محتاج و ملتجی بکس نباید شد که در توکل نظر توجه بطرف حق ست سبحانه و در غیر توکل بطرف خلق و جه معین بسوال اگر بران اعتماد کلی نباشد منافی توکل نیست و فتوح که محل شبه نباشد نیز رد آن مقبول نه و درین جزو زمان توکل صرف باعث بی معیشتی ست و راس المال صوفیه همین جمعیت ست بقوت کفاف قناعت ورزد و بقطع طمع قطع مادهٔ تشویش بسازد و از اجل نعمای الهی برین فقیر دو چیزست که زندگانی بدان خوش میگذرد یکی هرچه میباید بر وقت مهیا میشود دوم نهال طمع از زمین دل مستاصل و ناپیدا میگردد از یار و اغیار نومید باید بود و عدم و وجود ایشان برابر باید شمرد **فرد**

نومیدی از مطالب کلفت ربای من شد ✤ هر کار بسته آخر مشکلکشای من شد ✤ تا تواند نیک و بد را بچشم احتقار ننگرد و اگرچه سگ و گربه باشد بر طاعت و عبادت خود مغرور نباید بود که ترک اختیار و دید قصور اعمال از لوازم این طریقه است **فرد** از افعال جرم هنر از غرور طاعت ست ✤ منظور اودور از حقیقت بر نماز خود منازد

مخالفت نفس چند آنکه نتواند کند ریاضت است **فرد** نفس اژدرهاست این کی مرده است ٭ از غم بی آلتی افسرده است
لیکن آنقدر مخالفت و معاندت با او نباید کرد که تنگ آید و تاب و تحمل بار گران فقر و فاقه نیارد و از بی طاقتی راه
ضجرت پیش گرفته شوخی و سرکشی آغاز نماید و از کاری که مقصود بالذات است باز دارد باید که گاه بیگاه با او بسازد
و آرزو برساند که آخر نفس مومنست خدمت آن اجر دارد چنانکه در خدمت بنده مومن هرچه طلبد همانوقت ورا
بدهد بلکه باینطور هرچه خواهد و تمنای آن کند اول ورا وعده دهد اگر باز ماند فهو المطلوب والا باز وعده دهد اگر بایستد
فبها و اگر باز متقاضی شود همچنین ورا در لیت و لعل دارد تا آنکه بتدریج آنرا فراموش کند چون داند که هرگز از آرزو
باز نمی ایستد و تخلل در اوقات می اندازد یکبار شکم سیر هرچه خواهد او را بدهد بشرطیکه مشروع و مباح باشد تا باز آرزوی
آن نکند نفس فقیر یکبار صورت مثالی خود گرفته در پیش فقیر حاضر شد و تمنای شیر برنج نمود و گفت هرکه اینوقت
مرا پرشکم خوراند هر حاجتی که دارد روا گردد فقیر چون این قصه از عزیزی گفتم آن عزیز بسیار تاسف نمود و گفت
اگر باز این معامله رو دهد مرا آگاه فرمایند که خدمت بجا آرم فقیر گفت چه مضائقه بعد از مدت باز همچنان اتفاق
شد چون آنعزیز را اطلاع کردم زود شیر برنج مهیا کرده پیش من آورد و آنرا بخورانید بعد از چند روز
آنعزیز گفت از مدتی حاجتی در دل داشتم حاصل نمیشد از برکت این عمل حق سبحانه و تعالی حاجت روا کرد طعام بیمزه را
از برای تحصیل شکر از مصالح گونه اگر بامزه سازند مضائقه ندارد بلکه احسن مینماید و کسانیکه طعام بامزه و لذیذ را
از خلط آب بیمزه میکنند عجب مینماید زیرا که از طعام بیمزه شکر از دل نخواهد شد مگر بظاهر زبان که صورت شکر است
نه حقیقت آن بلکه در حقیقت آن شکر از انشعاب صبر است که معنی آن حبس النفس است پس این معنی مستلزم خلاف شکر
و منافی اتباع سنت است که برای مخالفت نفس سخت تر چیزی از ان نیست و حق تلفی تجلی خاص آن طعام علاوه
حق سبحانه تعالی ما را بر دقایق مکر و فریب شیطان آنقدر واقف و آگاه فرموده است که اگر خواهد که حبیب
بر وطاقت ندارد مگر بزور که آن امر دیگر است بزیارات مزارات متبرکه باید رفت و بوسیله ارواح
پاک ایشان فتوحات ظاهری و باطنی باید طلبید و فاتحه نیز بارواح ایشان هر روز باید خواند که
موجب برکات بسیار است و فتوحات بیشمار مبتدیان طریقت را صحبت شیخ مفید ست و سزاوار نه
زیارات قبور و مجاورت مزار نمی بینی که مردم بزیارت مزار رسول الله صلی الله علیه وسلم نمیروند

وبسعادت زیارت مشرف میشوند از جهت عدم مناسبت همچنان بی بهره وبی نصیب از کمالات
باطنی آنحضرت باز می آیند خر عیسی اگر بمکه رود * چون بیاید هنوز خر باشد * مگر هر که لطیفه
روح او قوی باشد واز عالم امر مناسبت تام دارد پس او را زیارت مضایقه ندارد بلکه
سودمند خواهد افتاد زیراکه از جهت مناسبت وی اقتباس انوار برکات اهل مزار بلا واسطه
خواهد نمود چنانچه حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره میفرمایند که من مدت چهل روز بخدمت
خواجه علاء الدین غجدوانی قدس سره که خلیفه حضرت خواجه بهاء الدین محمد نقشبند اند قدس الله سره
ملاقات واختلاط داشتم روزی بکمال تصرف وبرکات مجلس حضرت خواجه بزرگ را یاد کردند
ودر آخر گفتند که صحبت عزیزان وقت نیز غنیمت ست اگر در مرتبه مردم ماضی نباشند و فرمودند
که حضرت خواجه بزرگ میفرمودند که اکابر گفته اند که گربه زنده به از شیر مرده **قطعه**

تا کی بزیارت مقابر   عمری گذرانی ای فسرده   یک گربه زنده پیش عارف
بهتر ز هزار شیر مرده

حضرت خواجه علاء الدین عطار میفرمایند که حضرت خواجه بزرگ
میفرمودند که مجاور حق تعالی بودن احق واولیست از مجاورت خلق او عز وجل واین بیت که
زبان مبارک بسیار گذشتی **بیت** تو تا کی گور مردان را پرستی   بگرد کار مردان گرد و رستی
مقصود از زیارت مشاهد اکابر دین رضوان الله علیهم اجمعین می باید که توجه بحق سبحانه باشد
وروح آن برگزیده حضرت حق وسیله کمال توجه بحق گردد چنانچه در حال تواضع با خلق باید
که هر چند تواضع ظاهر با خلق بود بحقیقت با حق سبحانه باشد زیراکه تواضع با خلق آنگاه پسندیده
افتد که مر خدای را عز وجل باشد بآن معنی که آنرا مظاهر آثار قدرت وحکمت بیند والا آن صنعت
ست نه تواضع انتهی - برسمیات عرفی از عرس وغیره مقید نباید شد که در ارتکاب آن شناعت
بسیارست **یکی** التزام خلاف حضرات این طریقه که از قید رسمیات خارج ست **دوم** استلزام
سوال از خسیس وفروش وغیره **سوم** لزوم اسراف در اخراجات وچراغان **چهارم** تضییع اوقات
که محافظت آن ضرورست **پنجم** شکایت مردم از شیب وفراز مجالس وقصور در اهتمام حفظ مراتب

ف برسمیات عرفی از عرس وغیره مقید نباید شد

از کثرت واثر دعام **ششم** در استمرار این سمیات گاه ارتکاب استقراض زر سود میشود که آن در شریعت حرامست زیراکه درین زمانه پرفتنه اسباب معاش فقرا همواره بر نهج مساوی نه و ترک عادت و رسوم عرس برایشان متعذر و دشوارست بنا بر اضطرار محتاج بقرض شده رسم بجامی آرند **هفتم** نیاز غیر مشروع قبول نخواهد افتاد زیراکه ان الله طیب لا یقبل الا طیب و نیز در حدیث آمده صدقه که در راه خدا تعالی داده میشود اول در دست حق سبحانه و تعالی می افتد بعد از ان بدست آن مسکین پس اینچنین نیاز سزاوار جناب قدس او تعالی چگونه باشد تا ثواب آن بآن بزرگ برسد از اینجاست که معمول حضرت شیخ در عرس مشایخ رضی الله تعالی عنهم اجمعین چنین بود که بروز عرس گاه در خانه میگفتند که امروز قدری در طعام معمول اضافه باید کرد و از یاران هرکه در خدمت شریف حاضر میشد میفرمودند که امروز همین جا چیزی تناول نمایند زر نقد اگرچه قلیل باشد در نیاز انفع ست بمراتب از غیر آن که حوائج کثیره بآن سرانجام میشود و از اقسام خدمات خدمت بدنی اسرع ست نفع و اسبق ست بوصول راحت بدل دعای حزب البحر هر روز میخوانده باشند و سوره لایلاف یکصد و یکبار یا یازده بار درود اول و آخر پنج بار بعد نماز فجر برای دفع شر مجرب ست و ختم حضرت خواجها و ختم حضرت مجدد رضی الله عنهم نیز اگر یاران جمع آیند بعد از حلقه صبح بر آن مواظبت نمایند که از معمولات مشایخ ست و فائده بسیار و برکت بیشمار دارد و مدار کار طریقه این حضرات استقامت ست که فوق کرامت ست **فرد** بر اهل استقامت فیض نازل میشود و منظهر میدانی تجلی گرد کوه طور میگردد کشف را درین راه بار نیست و کرامت را اعتبار نه وجد و سماع قدر و مقداری ندارد و عرس و چراغان منزلتی ندارد خلافت این خانواده موقوف بر شجره و کلاه نیست و مریدی این بزرگان به بیعت و رسوم نه در جنب جمعیت باطن ایشان اذواق و مواجید متعارفه را اعتباری نه در پیش اتباع کتاب و سنت آثار و احوال عرفی را قدر و مقداری نه از اینجاست که حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه میفرمودند که در میان طرق صوفیه اختیار کردن طریقه عالیه نقشبندیه اولی و انسب ست چه این بزرگواران التزام

متابعت سنت نموده اند و اجتناب از بدعت فرموده لهذا اگر دولت متابعت دارند و از احوال
درویشی هیچ ندارند خورسند اند و اگر با وجود احوال در متابعت فتور دانند آن احوال نمی پسندند
ازینجاست که سماع و رقص را تجویز نکرده اند و احوالیکه بران مترتب شود اعتبار ننموده بلکه ذکر جهر
را بدعت دانسته منع فرموده اند و ثمراتیکه مترتب شود التفات بآن ننموده روزی بمجلس طعام
حضرت ایشان یعنی حضرت خواجه باقی بالله قدس سره حاضر بودم شیخ کمال که از مخلصان حضرت
خواجه ما بود در وقت افتتاح طعام در حضور ایشان بسم الله بلند گفت ایشان را ناخوش آمد
بحدیکه زجر بلیغ فرمودند که او را منع کنید که در مجلس طعام حاضر نشود و از حضرت ایشان یعنی حضرت
خواجه خود شنیدم که حضرت خواجه نقشبند علمای بخارا را جمع کرده بخانقاه حضرت امیر کلال برده بودند
تا ایشان را از ذکر جهر منع فرمایند علما بحضرت امیر گفتند که ذکر جهر بدعت ست مکنید ایشان در جواب
فرمودند که نکنم اکابر این طریقه در منع جهر این همه مبالغه نمایند از سماع و رقص و تواجد چه گوید احوال
مواجید که بر اسباب نامشروعه مترتب میشوند نزد فقیر از قبیل استدراج ست اهل استدراج را نیز
احوال و اذواق دست میدهد و کشف توحید و مکاشفه و معاینه که در مرایای صور عالم بظهور می آید
حکمای یونان و براهمه هند در معنی شریکند علامت صدق موافقت علوم شرعیه ست با اجتناب از امور
محرمه و مشتبهه. حضرت شیخ سیف الدین قدس الله سره شبی بر تخت برای تهجد وضو میکردند ناگاه
از ذوق وجد و سماع که در ان جوار میشد حالت بیخودی آمد یکبار بر زمین افتادند و ضرب شدید
بر دست مبارک شان رسید چون بوقت صباح بافاقت آمدند مردم بعیادت هجوم آوردند
فرمودند که ارباب سماع ما را بیدرد میدانند حال آنکه از سماع یکبارگی حالم بآن نوبت رسیده بود که
عنقریب رشته حیاتم منقطع گردد و مرغ روحم از قالب عنصری به پرواز آید تا آنکه بکثرت میل سماع
میدارند چه طور زندگی بسر می برند پس انصاف باید کرد که ما از بیدردان هستیم یا ایشان لیکن معذورند
که از درد دردی ما خبر ندارند اگرچه در ظاهر همچون خاکستر سکون داریم لیکن آتشکده باطن ما از سوز
درد و غم شعله زن ست ع با همه کس در میان و زهمه کس بر کران   سوختن و ساختن دین فقیرست و بس

لهذا میل بوجد و سماع نمی آریم و محذرات در دو غم را سوکستان بخلص وعام نمی نمائیم زیرا که طریقه ما منسوب بحضرت
صدیق ست رضی الله تعالی عنه که بظاهر مزین بجمال تمکنت و وقار بودند و مهذب بنهایت سکون و استقرار
لهذا بیشتر اوقات سنگریزه ها در دهان میداشتند و از احوال باطن بجز محرمان راز دیگر خبر نداشت
مگر بعد وفات چون حضرت عمر رضی الله تعالی عنه بخانه ایشان تشریف فرمودند ناگاه سقف خانه را
دیدند که جابجا سوخته و سیاه شده است سبب آن پرسیدند محرمان گفتند که گاهی از دل پر درد
آهی میکشیدند از اثر دود حرارت و گرمی آن سقف این خانه سوخته و سیاه شده **فرد**

از درون شو آشنا و از برون بیگانه باش — اینچنین زیبا روش کم می بود اندر جهان

بزرگی از طریقه نقشبندیه در راه میرفت ناگاه زخم تیر سماع برگوش ذوقش رسید و از دل برون
گذشت از غایت بیتابی بنشست و گفت سماع بیت المال مهلک ست لهذا حرام شد فقیر را در باب
سماع دلیلی قوی بهم رسیده که ارباب آن خبر ندارند چنانچه صغرای این مقدمه بدیهی ست و آن اینست
السماع یورث الرقة والرقة تجلب الرحمة فالنتیجة السماع یجلب الرحمة با این همه ارباب سماع
فقیر را از منکران اذواق احوال آن میدانند و حال آنکه حق سبحانه و تعالی در مزاج فقیر غایت
اعتدال و انصاف و نهایت چاشنی هر ذوق و مذاق عطا فرموده چون پدرم قادری و جدم چشتی بود
فقیر اگرچه در سلسله حضرات علیه نقشبندیه ملتزمم لیکن بسبب شور مذاق طینت عشق و عاشقی نزاکتهای
اذواق و مواجید حضرات چشتیه خوب میدانم لهذا جرأت بر انکار احوال ایشان نمیکنم که این بزرگواران
بحکم السکاری معذورون بمقام سماع از ظهور وجد و حال در غلبه سکر معذورند و ارباب صحو که از آداب
دربار واقف و آگاهند حرکات و سکنات ایشان بی قاعده نمیشود و علی الخصوص حضرات طریقه عالیه نقشبندیه
مجددیه که از اتباع نصیب وافر دارند اصلا خلاف سنت حرکت تجویز نمی کنند پس طریق اسلم در باب
آنست که نه انکار آن دارند نه ارتکاب و قول حضرت خواجه بزرگ هم مد این معنی ست که نه انکار میکنیم و نه انکار
مرید را خاصیت مگس میباید هرچند دور کنند دور نشود و قول شیخ الاسلام عبدالله انصاری ست که
استاد ترا رنجه دارد و تو از و رنجه نباشی سگ به از تو بود - اگر کسی رجوع بطریقه نزد تو نماید و را کم از شیر ورزد

درحق خود تصور نباید نمود از مواخذه فوت حق خدمتش ترسان و لرزان باید بود خود را از قید هستی و خود پرستی خلاص باید کرد **قطعه** رخت اکردن همان رخت از جهان بربستن ست + در سبکساری خجل وضع حبابم کرده است + اینقدر رها غافل از اندیشهٔ روز حساب + رحمت بجید و لطف بجیسا بهم کرده است + رستن از قید نمودی مظهر بحق پیوستن ست + قطره بودم بحر بایک گشتِ شرابم کرده است

فرد مظهر طلبی گر بجهان منزل راحت + بگذر تو ز خود در پس این پرده مقام ست **تمت**

وصیت نامه

بسم الله الرحمن الرحیم

بعد حمد و صلوٰة فقیر جانجانان محمدی مجددی در حالتی که اقرار مقر بحکم شرع صحیح و معتبر ست وصیتی چند باحباب که اخذ طریقه از فقیر کرده میکنم که در تجهیز جنازه و دفن فقیر دقیقه از سنت فرو نگذارند و بعد ازان دکانی بر مزار من نچپسندند که در حین حیات هم ازین عادت برکنار بودم و نام خدا به بندگان خدا تعلیم می نمودم دگر بس و مخلصان مارا همین وصیت جامعه کافیست که تا دم اخیر در اتباع سنت بکوشند و مقصود حقیقی غیر از حق تعالی را و متبوع واجب الاتباع غیر از رسول الله صلی الله علیه وسلم را ندانند و از رسوم و عادات درویشان متعارف و از اختلاط با دنیاداران در اجتناب و احتراز باشند و از شغل علوم دینی خود را معذور ندارند اللهم فقهم۔

۵ محمدی بآنکه خود را بنام حضرت سید السادات حضرت سید نور محمد بدایونی ... بنام حضرت ایشان از اصحاب ... نسبت داده باشند و مجددی ...

فصل سوم

در مکاتیب قاضی ثناء الله پانی پتی رحمة الله علیه

بسم الله الرحمٰن الرحیم

مکتوب اول بمولوی حضرت شاه غلام علی صاحب در بیان نسبت بین الخالق والخلق و توحید وجودی و شهودی و مسئله جبر و قدر و دیگر مسائل ضروریه شریعت و طریقت

بسم الله الرحمٰن الرحیم الحمد لله الذی لا اله الا هو کل شیء هالک الا وجهه والصلوٰة والسلام علی محمد عبده و رسوله بعد از حمد و صلوٰة فقیر حقیر محمد ثناء الله بخدمت مولوی صاحب مخدوم مهربان مولوی غلام علی جیو سلمه به التماس میکند که فقیر درین ایام تقریبی در بلده سونی وارد شده بود کتابی برای اشتغال همراه نداشت و مشاغل طاعت مستوجب اوقات نتوانست شد و نفس را تعطیل گذاشتن خوب نبود لهذا پیران عظام در مسائل دینی و معارف تصوف مکاتیب نوشته اند پس بقول حضرت مولانای رومی قدس سره **مصرعه** آنچه انسان میکند بوزینه هم + بخاطر فاتر گذشت که بتقلید سنت سنیه پیران عظام در بیان نسبت بین الخالق والمخلوق و توحید وجودی و شهودی و مسئله اقربیت و مسئله جبر و قدر مکتوبی بنویسد چون انتقسیم مقالات بجناب حضرت پیر و مرشد دستگیر ادام الله برکاته نوشتن و زیره بکرمان فرستادن سوء ادب و نامناسب بود از یاران طریقه آن مهربان را مخاطب صحیح دانسته ناچار

بچند فقره نامربوط متصدع شدا ما تا آنکه از نظر کیمیا اثر جناب حضرت ایشان مدالله تعالی ظلاله نگذرد شایان اعتماد و قبول نیست لهذا ملتمس ست که این عریضه را بجناب اقدس بگذرانند و ازین فقرات آنچه بصاد تصحیح محلی شود نقل آن بر داشته بفقیر عنایت فرمایند که آنرا مسلم دانند و آنچه بقلم اصلاح منسوخ گردد آنرا بر اندازند تا صحیح از سقیم امتیاز یافته قابل اعتماد گردد ولا تنظر والی من قال وانظروا الی ما قال قال علیه الصلوة والسلام کلمة الحکمة ضالة الحکیم حیث وجدها فهو احق بها والسّلام علیکم و رحمة الله وعلیه التوکل و به الاعتصام مخدوما مقرر عقلاست للممکن فی نفسه لیس وله من علته ایس پس ممکن را تا نسبتی با علت او که فی نفسه او را ایس و وجود ثابت باشد و وجب الوجود بو متحقق نباشد موجود نبود تا موجود نباشد هیچ چیز را بر وی حمل نتوان کرد که برای حمل ایجابی وجود موضوع شرط ست و در حالت عدم سلب شی از نفس او صحیح ست و زید را زید نتوان گفت پس ممکن را علت او از ذات او اقرب ست قال الله تعالی نحن اقرب الیه من حبل الورید ابستر کلام درآنست که ممکن چنانچه در وجود محتاج ست بواجب در بقا هم محتاج بواجب هست یا نه بعضی متکلمان درمیان ممکن و وجب نسبت کوزه و کلال فهمیده گفته اند که در بقا محتاج نیست و درین قول برخلاف جمهور عقلا استغنا عالم از صانع لازم می آید و نص قطعی دال بر عدم لزوم احتیاج ست حیث قال عز وجل یا ایها الناس انتم الفقراء الی الله والله هو الغنی الحمید لهذا قائلان این قول برای بعضی ازین قباحت تجدد امثال قائل شده تا دوام احتیاج ثابت شود و در واقع برای اثبات دوام احتیاج احتیاج اینهمه تکلفات نیست نسبتی که ممکن را با وجب ست نسبت کوزه و کلال را با آن چه مشابهت ماده کوزه که عناصر اربعه ست مثل کلال بلکه بیشتر از کلال مخلوق آلهی ست جل سلطانه وصورت کوزه که عرض ست وصنع نیز مخلوق حق اند سبحانه مگر آنکه حرکات دست کلال بنا بر جری عادت آلهی عز برهانه از معدات آن صورت آمده باز این حرکات که بنا بر عادت الله تعالی از معدات واقع شده نیز مخلوق حق اند جل و علا و بسبب توهم قدرت و ارادت که در کلال مخلوق گشته کلال را کاسب این حرکات میگویند نه خالق آن پس نسبت میان ممکن و واجب مانند نسبت کوزه و کلال خیال کردن محض غلط فهم و قصور عقل ست و ما للتراب و رب الارباب

بلکه میان ممکن و واجب نسبتی ست معلوم الانّیة مجهول الکیفیة که مثل ندارد پس تشبیه و تمثیل او چه گفته شود
و لیس کمثله شیء لا فی الذات و لا فی الصفات و لا فی النسب و لا فی الاعتبارات و لا فی شیء من الاشیاء

چگویم با تو از مرغی نشانه ۔ که با عنقا بود هم آشیانه
ز عنقا هست نامی پیش مردم ۔ ز مرغ من بود آن نام هم گم

وحق آنست که ممکن در بقا هم محتاج است بعلت موجده خود که بقا
عبارتست از وجود در زمان ثانی و چون ممکن وجود را در زمان اول مقتضی نیست در زمان ثانی چگونه
مقتضی باشد که اقتضای حقیقت باختلاف ازمنه مختلف نشود و زمانه بعدلیست موهوم اگر مقدار
حرکت فلکی میشود نیز حقیقت امکانی را مقتضی وجود نمیتوانست کرد حال آنکه این مذهب باطل ست که فلک
حادث زمانی ست قال الله تعالی فقضیهن سبع سموات فی یومین و کسانیکه فلک را متحرک نمیدانند
بلکه کسانیکه فلک را هم نمیدانند آنها هم زمانه خیال کرده اند از صبح تا شام تفاوت می نمایند غرضکه ممکن در
زمان ثانی هم وجود را تقاضا نمیکند چه اگر تقاضای وجود کند ممکن ممکن نباشد واجب شود و قلب ماهیت
لازم آید و آنچه میگویند الشیء ما لم یجب لم یوجد و آنکه میگویند الممکن محفوظ بوجوبین سابق و لاحق
مراد اینجا وجوب بالغیر ست یعنی واجب ست باقتضای علت خود نه باقتضای نفس خود که آن محالست
پس ثابت شد که ممکن در وجود و بقا محتاج ست بصانع تعالی شانه تا وقتیکه بر ممکن از واجب افاضهٔ وجود باشد
ممکن موجود بود و مصدر آثار باشد و چون فیضان منقطع شود هیچ اثری از ممکن بر صفحهٔ روزگار نیافته شود
پس حال ممکن مثل حال زمینی ست که بمقابلهٔ آفتاب روشن شده تا وقتیکه مقابله باقیست و ستاره باقی ست
و چون غباری یا ابری بمیان آید و مقابله نماند از نور و روشنی هیچ اثر نماند **بیت** او چو جانست و

جهان چون کالبد ÷ کالبد از وی پذیرد آلبد ÷

پس باینمعنی ممکن را ظل واجب میگویند چنانچه آفتاب را
که بر روی زمین ست ظل آفتاب میگویند نه باینمعنی که ممکن را با واجب مماثلت و مشابهت ست چنانچه
ظل را با اصل که اینجاست هیچ مماثلتی و مشابهتی نیست بلکه باینمعنی که چنانچه ظل را هیچ تحققی و تاصلی نیست وجود
او همان وجود اصل ست همچنان ممکن را وجودی متاصل نیست وجود او همان اصل ست پس نمی بینی که ماهیت
ممکن فی نفسها تحقق ندارد و وجود بمعنی مصدری که بروی از مبدا فیاض فائض گشته امریست انتزاعی

چیزی باوی منقسم نشده و ما به الموجودیه و منشأ انتزاع این وجود همان نسبت است که ممکن را با واجب هم رسید
آنهم امریست بین المنتسبین پس وجود ممکن بمعنی ما به الموجودیه نیست مگر ذات واجب تعالی و تقدس یا صفتی از صفات او

سوال وجود ممکن بدیهی است کسیکه بصانع اعتقاد ندارد او هم از ممکن وجود مصدری انتزاع کرده حکم
بموجودیت او میکند پس اگر ذات واجب تعالی شانه منشأ این انتزاع باشد باید که منکر صانع انتزاع
وجود نکند و حکم بموجودیت ممکن ننماید **جواب** این ملازمه ممنوع است یعنی هرکه از منشأ انتزاع خبر نداشته باشد
او انتزاع نکند و حکم بموجودیت ممکن ننماید نمی بینی که اگر شخصی ماه را در آب یا در آئینه می بیند گو نظر بماه آسمان نکرده است
و از آن خبر ندارد و البته حکم میکند بوجود ماه در آب یا در آئینه همچنان هرکه ممکن را می بیند هرچند از فرط غباوت
جهل از وجود متأصل خبر ندارد حکم میکند بوجود ممکن غایة ما فی الباب همان ممکن را وجود متأصل میداند چنانچه طوطی
در آئینه صورت خود را دید آنرا وجود در وهم خود متأصل فهمیده بادی در سخن می آید پس ممکن را جز در خزینه وهم
تحقق و ثبوتی نیست و وجود این کثرت وهمی ما به الموجودیه واحد حقیقی است که از این کثرت در آن وحدت حقیقی
خللی نیامده و گردی بدامان تنزه او نرسیده چنانچه زید که در آئینه خانه رود و صورتهای متعدد پدیدار
شود همان زید یک زید است چنانچه بود و هو الآن کما کان و الاعیان العالم ما شمت رائحة الوجود **شعر**

لا آدم فی الکون و لا ابلیس ؛ لا ملک سلیمان و لا بلقیس ؛ فالکل عبارة و انت المعنی
یا من هو للقلوب مقناطیس ؛

و چون منشأ این وهم و وجود این کثرت ذات واجب تعالی شانه یا صفتی
از صفات اوست نه فرض فارضان و نه اعتبار معتبران این وهم و هم تیقن است که بنفی معتبران منتفی نشود
ربنا ما خلقت هذا باطلا سبحانک فقنا عذاب النار یعنی ما خلقته باطلا لا یترتب علیه الاحکام و الآثار
بل خلقته دلیلا علی صانعه سبیلا الی معرفته فانه من عرف نفسه فقد عرف ربه سبحانک عن کل ما لا یلیق بشانک فقنا
عذاب النار المترتب علی عدم العرفان و الایمان **مخذ** و ما چون نسبت بین الممکن و الواجب چنین متحقق شد
که وجود او همان ذات است تعالت و تقدست پس صوفیه وجودیه در غلبات سکر این کثرت وهمی را عین واجب
گفتند و عدم ذاتی او را در نظر نیاوردند و قائل همه اوست شدند و گفتند ؎ همسایه و همنشین و همره
همه اوست ؛ در دلق گدا و اطلس شه همه اوست ؛ لیکن مرتبه تنزیه را علیحده ثابت میکنند و میگویند ؎

فائده همه اوست

درانجمن فرق ونهانخانه جمع بالله همه اوست ثم بالله همه اوست نهانخانه جمع عبارت از مرتبه
تنزیه ست واگر کسی مرتبه تنزیه را نفی کرده وجود را مانند بکلی الهی منحصر درین کثرت دارد ملحد باشد وصوفیه
شهودیه که صحو وافاقت بهم رسانیده اند شهود وحدت حقیقی در کثرت نهی حکم کرده همه از وست میگویند و
چون تعمق نظر کرده میشود همه نیستند موجود اوست ظاهر میشود قوله تعالی کل شیء هالک الا وجهه
قوله علیه السلام ان اصدق القول قول اللبید الا کل شیء ما خلا الله باطل دلیل ست برین مدعا
چراکه هالک باطل بمعنی آنکه کان هالکا وسیکون باطلا گفتن بیجا ست وتکلف ومعنی حقیقی متبادر آن ست
که هالک باطل فی الحال بل علی الدوام **مخدوما** این نسبت که ممکن را با واجب گفته خواهد شد نزدیک
صوفیه وجودیه وشهودیه است با صفاء اجمی یعنی با عیان ثابته کمالات الهی در حضرت علم باجمال وتفصیل ظهور
یافته اند شهود گشته آنها صفات اعین ذات میگویند لاجرم همه اوست گفتن بر آنها گران نیامده وحضرت
مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه را چون جذب بصیرت کامله عطا شده ذات مقدس اغنی عن العالمین
دریافتند وصفات را در دو مرتبه دیدند عین ذات هم گفتند وشیون واعتبارات تعبیر نمودند وزاید
بر ذات هم گفتند چنانچه علمای سنت وجماعت شکر الله سعیهم بدان قائل شده اند وتمبادر از آیات
وحدیث همین ست وممکنات را با هیچ یکی از مراتب ذات وصفات نسبت مذکوره بلا واسطه نیافتند
عالمی دیگر برایشان ظاهر شد ومسمی بظلال کردند وآن را عدام اضافیه اند یعنی نقائض صفات آلهیه
جلت عظمتها که بنا بر مقابله در حضرت علم ثبوت وتقرر یافته ممکنات را با این مرتبه ظلال نسبت مذکوره ظاهر
شد، وحقائق ممکنات نزد حضرت مجدد رح این دائره ظلال شهود گشته اند لاجرم انه سبحانه تعالی
وراء الوراء ثم وراء الوراء بر زبان شریف ایشان گذشته واز کمال ادب وتحاشی از مناسبت
درمیان ممکن وواجب غیر از نسبت خالقیت ومخلوقیت بر زبان شان نرفته واز قول رسول الله صلی الله
علیه وسلم ان الله سبعون الف حجابا من نور وظلمة لو کشفت لاحرقت سبحات وجهه ما انتهی الیه
بصره من خلقه استنباط این مذهب نتوان شد **سوال** از تقریر سابق ظاهر گشته که ممکن را با ذات
نسبتی ست که آن نسبت سبب ست وجود ممکن را یعنی مصدری بعلاقه بیان نسبت ذات واجبی

یاصفاتی از صفات او تعالی وجود ممکن بمعنی ما به الموجودیة قرار یافته و بعلاقه همان نسبت در زبان شرع
واجب را خالق و ممکن را مخلوق میگویند و در اصطلاح صوفیه واجب را اصل و ممکن را ظل می نامند و چون بزعم
حضرت مجدد الف ثانی رض ظلال ممکنات را آن نسبت با ذات ست نه با صفات بلکه با دائرهٔ ظلال و نسبت
چون ظلال مغائر ذات و صفات باشند و اعدام داخل مفهومات آنها باشند لاجرم ظلال از ممکنات باشند
و لازم آید که ممکن خالق ممکن باشد و این محالست و مخالف نص قطعی لا اله الا هو خالق کل شیٔ

جواب مراد از اعدام که داخل مفهومات ظلال اند نقائض صفات کمال اند مانند موت و جهل و عجز و عمی
و صمم و بکم که در مرتبهٔ علم و تقرر یافته باضداد خود یعنی حیات و علم و قدرت و سمع و بصر و کلام بسبب
مقابله منصبغ شده اند یعنی ضدین بیک ملاحظه ملحوظ شده اند و بظلال مسمی گشته اند و شک نیست که
صور علمیهٔ اعدام موجی ست از دریای علم و امکان و حدوث را در آن گنجائش نیست و مغائرهٔ او با صفت
العلم مغائرهٔ اعتباریست نه حقیقی پس انچه شما گفتید که چون ظلال مغائر ذات و صفات باشند و اعدام
داخل مفهومات آنها باشند لاجرم از ممکنات باشند این مقدمه ممنوعست بمعنی که صفات مغائر ذات اند از ممکنات
نیستند و تعدد قدمای مستقله محالست نه تعدد ذات و صفات و مراد از مغائرهٔ ذات و صفات آنست که
هر یک در تعقل جدا آیند و حمل یکی بر دیگری بالمواطاة صحیح نیست نه آنکه در خارج هر یک مستقل باشد و
هر یک از دیگری جدا تواند شد این قسم متغائرین را در اصطلاح اشعری لا عین و لا غیر گویند و چون حال
صفات با ذات دریافتی همین قسم حال ظلالست با صفات از دریای علم **متحد و مانسبت** مذکوره
که مصحح نسبت خالقیت و مخلوقیت ست هر چند ممکن را آن نسبت با صفات حق تعالی با ظلال گفته میشود
در حقیقت آن نسبت با ذات اوست وحده لا شریک له صفات و ظلال حجابی بجز تجلی بیش نیستند
حق تعالی میفرماید الله نور السموات و الارض مثل نوره کمشکوة فیها مصباح المصباح فی زجاجة
الزجاجة کانها کوکب دری یوقد من شجرة مبارکة زیتونة لا شرقیة و لا غربیة یکاد زیتها
یضیٔ و لو لم تمسسه نار نور علی نور یهدی الله لنوره من یشاء و یضرب الله الامثال للناس و الله
بکل شیٔ علیم فی بیوت اذن الله الآیه شجرة مبارکة زیتونة که سبب و شنی مصباح ست

ف

کنایہ از مرتبہ ذات ست کہ شرقی بودن و غربی بودن ازان منتفی ست و یکاد زیتہا یضیء ولو لم
تمسسہ نار کنایہ از مرتبہ شیون و اعتبارات ست کہ در مرتبہ ذات مندمجست و مصباح کنایہ از
مرتبہ صفاتست کہ زاید بر ذات اند و بیشتر مصدر ظہور آثار گشتہ و زجاجہ کنایہ از مرتبہ ظلال ست و
مشکوٰۃ کنایہ از عالم امکانست حاصل آنکہ نور شجرہ مبارکہ ذات بتوسط اضاءت در آئینہ شیونات
مصباح صفات را اضارت بخشیدہ و بتوسط مصباح صفات زجاجہ ظلال را درخشان کانہا
کوکب دری ساختہ و بتوسط زجاجہ ظلال ظلمت عالم امکان و ظلمت کفر از مشکوٰۃ قلوب و صدور المومنین
و ظلمت غفلت و شرکت خفی از مشکوٰۃ قلوب العارفین برطرف ساختہ نور علی نور بمنصبہ ظہور آمدہ
قولہ یہدی اللہ لنورہ من یشاء عبارت ست از ہدایت کردن عارف بمراتب نور و
بمعرفت سریان نور ذات در جمیع مراتب شیون و صفات و ظلال و ممکنات و ایراد اسم ذات
در قولہ تعالی اللہ نور السموات والارض دلیل واضحست برآنکہ ذاتست کہ مابہ الوجودیۃ ہمہ
اشیاست لاغیر **مخدوما** در تقریر سابق مذکور شدہ است کہ ممکن را تا نسبت با علتہم نرسد
حمل اولی ہم از و ساقطست و زید زید نتوان گفت پس علت ممکن از ذات ممکن بذات ممکن
اقرب ست و معنی نحن اقرب الیہ من حبل الورید را انکشافی ظاہر شد و قاعدہ کہ نزد
عقلا متقرر ست کہ از ذات شی بشی چیزی دیگر بلکہ اقرب مساوی نتوان شد در اصل و ظل این قاعدہ
مفقود ست بلکہ اصل بظل از ذات ظل اقرب ست پس باید دانست کہ چنانچہ اصل بظل از ذات
اقرب ست ہمچنین اصل الاصل بظل از ذات ظل و ہم از ذات اصل اول وی اقرب ست و ہمچنین
اصل اصل الاصل از ہمہ اقرب ست پس ذات بحت واجب تعالی شانہ بممکن اقرب ست از شیونات و
شیونات بوی اقرب اند از صفات و صفات اقرب اند بوی از ظلال و ظلال اقرب اند بوی
از ذات وی فانچہ حضرت مجدد رض فرمودہ اند سبحانہ و تعالی وراء الوراء ثم وراء الوراء این
و رائیت در مراتب قرب مراد داشتہ اند نہ در مراتب بعد فانہ ابعد فی الوجدان
واقرب فی الوجود واللہ تعالی اعلم **مخدوما** چنانچہ ظلال و صفات در میان ذات بحت و عالم

امکان بیش از حجاب تجلی معلوم نمیشود و همچنین قدرت و ارادت عباد در میان افعال اختیاریه
عباد و در میان قدرت کامله و ارادت شامله الهی جل شانه بیش از حجاب تجلی چیزی نیست
و آنجا مسئله جبر و قدر را باید فهمید پس فرق در میان حرکت ارادیه بطش و حرکت ارتعاشیه
بدیهی است مبنی است بر وجود قدرت بنده که حق تعالی در وی آفریده حجاب قدرت کامله خود
ساخته است نه بر انتفاء آن پس مذهب جبریه باطل شد و چون قدرت ناقصه بنده بیش از حجاب
تجلی نیست مذهب قدریه باطل شد و نسبت خلق بحق تعالی و نسبت کسب به بنده که مستفاد
قوله تعالی خلقکم وما تعملون است ثابت گشت چون ظهور قدرت کامله درین حجاب تجلی
مع الفعل ثابت میکنند و پیش از فعل نه و شان توهم قدرت نیست حقیقت قدرت.

رد جبر و قدر

سوال آنچه از تقریر سابق واضح شد و آنست که در عالم امکان هیچ چیز موجود حقیقی ندارد و تمام
دائره وهم است پس مع الفعل قدرت حقیقی و پیش از فعل قدرت وهمی چه معنی دارد
جواب بنا بر عالم بر وهم تحقیق است لهذا آنرا قدرت حقیقی گویند و پیش از فعل هیچ وهم بر وهم
غیر تحقیق است لهذا آنرا توهم قدرت گویند.
سوال مناط تکلیف باتفاق علما توهم قدرت است نه حقیقت قدرت پس اگر توهم قدرت که
مناط تکلیف واقع شده وهم غیر تحقیق که بجمیع الاحوال میسر باشد تکلیف مالایطاق جائز باشد چرا
که وهم را تا ممتنعات هم جولانگاه است در ممکنات بطریق اولی و توهم قدرت بر حج بیت الحرام و
زیارت بیت المعمور که در آسمان هفتم است یکسان است فما الفرق بینهما.
جواب اولا آنکه تکلیف مالایطاق جائز است اما تفصیلا واقع نیست لقوله تعالی ولا تحملنا ما
لا طاقة لنا به که بر جواز و عدم وقوع آن دلالت دارد و ثانیا آنکه مراد از توهم قدرت که مناط
تکلیف است آنست که نظر بر جری عادت قدرت متوهم بود و وقوع فعل بقدرت و اختیار
عبد نظر بر ظاهر حال متحمل باشد لهذا بر جری عادت حج بیت الحرام مقدور بود فرض شد و زیارت
بیت المعمور فرض نشد اما اگر کسی زیارت کردن بیت المعمور قسم خورد نزد ابی حنیفه رحمة الله

نظر بر امکان حقیقی یمین منعقد شود و خلافاً للصاحبین و نظر بر امتناع عادی فی الفور حانث گردد و
کفاره لازم آید و نیز نظر بر ظاهر حال ایمان آوردن بر ابوجهل واجب گشت و بترک آن کافر
شد مگر نظر بر آنکه در علم ازلی ایمان او منعقد نبود و اگر ایمان می آورد انقلاب علم بجهل لازم می آمد
پس ایمان آوردنش باین اعتبار محال عقلی بود والله اعلم سبحان ربک رب العزة عما یصفون
وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العالمین سوال در آیه نور کمشکوة فیها
مصباح را مقید ساخته اند بفوقانی فی بیوت اذن الله ان ترفع ویذکر فیها اسمه یسبح
له فیها بالغدو والآصال رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله واقام الصلوة و
ایتاء الزکوة یخافون یوما تتقلب فیه القلوب والابصار لیجزیهم الله احسن ما عملوا ویزیدهم
من فضله والله یرزق من یشاء بغیر حساب وجه تقیید چه باشد و نیز بعد ازان آیه نور سوره
والذین کفروا اعمالهم کسراب بقیعة یحسبه الظمآن ماء حتی اذا جاءه لم یجده
شیئا ووجد الله عنده فوفاه حسابه والله سریع الحساب او کظلمات فی بحر لجی یغشیه
موج من فوقه موج من فوقه سحاب ظلمات بعضها فوق بعض اذا اخرج یده
لم یکد یراها ومن لم یجعل الله له نورا فما له من نور وجه تعلق این آیه باسبق چه باشد
جواب والله تعالی اعلم الجواب تقیید بما بعد نیست قوله تعالی فی بیوت اذن الله الخ
قید کمشکوة فیها مصباح نیست بلکه ظرف متعلق است بقوله تعالی یهدی الله لنوره
من یشاء یعنی با وجود سرایت نور الهی از عرش تا فرش و بودن او تعالی وجود ماهیات
وقیوم اشیاء هدایت یعنی راه یافتن بمعرفت او تعالی علی التعمیم نیست مخصوص است بهر کرا
[illegible] هدایت کرامت فرماید و هدایتش خواهد و آن هدایت منحصر است در اتباع شریعت و
التزام مساجد که بیوت اجب التعظیم و مساکن اهل الله [illegible] یسبح له فیها بالغدو والآصال
[illegible] است [illegible] تحصیل معرفت و مصاحبت [illegible] است که بدوام ذکر و آگاهی [illegible]
رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله [illegible] دوام آگاهی شناسست انجبا

اشارت ست بآنکه تجافی عن دار الغرور واجتناب از فضول مباحات مثل تجارت و مانند آن از اوصاف حمیده است هرچند از نخانهی از بیع و تجارت و مانند آن مفهوم نمیشود بلکه باین است که تجارت و بیع آنها را از یاد حق غافل نکند قوله تعالی لیجزیهم الله احسن ما عملوا وعده نعمای بهشت ست قوله تعالی ویزیدهم من فضله اشارتست بمعاملات حق با دوستان خود قوله تعالی والذین کفروا اعمالهم کسراب بقیعة الآیه بیانست این معنا را که ریاضات کفار واعمال شان ثمر عرفان نمیشود وتقدیر کلام آنست و الذین کفروا لا یهدیهم الله لنوره وبیانش آنست که اعمال شان بر دو گونه است قسمی ست که بظاهر دران حسن معلوم میشود مثل صدقات و صلهٔ ارحام وکف نفس از ایذاء خلایق و عدالت و ترحم و مانند آن چون ایمان شرط قبول اعمالست لهذا حال انقسم اعمال شان مانند سرابست که از دور تشنه را امید دارکند که سیرآب کند چون نزدیک بوی رسد بجز حسرت و اندوه نافزاید و قسمی ظاهر القبح ست مثل بت پرستی و ظلم و مانند آن حال انقسیم اعمال شان مانند حال ظلماتست ظلمت بحر و ظلمت موجی که آن دریا را پوشیده است و ظلمت موجی دیگر بالای موج اول و ظلمت ابر بالا همه ظلمات بعضها فوق بعض اشارت بچهار درجه ظلمت که در کفار جمع شده **اول** ظلمت غفلت که طبعی نفس اماره و عناصر عالم خلق ست و بمصاحبت شان در لطائف عالم امر سرایت کرده این ظلمت بمنزلهٔ ظلمت دریاست **دوم** ظلمت کفر **سوم** ظلمت معاصی و قبایح اعمال این هر دو ظلمت از انهار ظلمت اول ناشی هستند چنانچه امواج از دریا **چهارم** ظلمت موانع خارجی و مصاحبان بد که در آخرت دوری آرزو کنند و گویند یالیتنی لم اتخذ فلانا خلیلا یا لیت بینی و بینک بعد المشرقین فبئس القرین این بمثابه ابرست که بالای آن سایه کرده والله اعلم۔

مکتوب دوم نیز بحضرت شاه غلام علی صاحب در تحقیق مقامات مجددیه بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعین تو لو بصاحب مشفق مهربان سلامت رقعه سامی چند روز پیش ازین در تحقیق مقامات مجددیه رسیده بود چون فقیر

بخاری فرستاده درین ایام کم فرصت بود ازینجهت بجواب آن نپرداخته بودم معاف دارند
اکنون متواتر دو رقعه دیگر رسیدند ناچار آنچه معلومات فقیر بود بحسب عقل و دانش خود ترقیم
نمودم اگر خطای رفته باشد اصلاح فرمایند ما کان منه صوابا فمن الله و من مشائخی و ما کان منه خطاء
فمنی والمسئول من الله العفو والغفران محققان طریقت چنان گفته اند که انسان مرکب است از
ده لطیفه پنج از عالم خلق است عناصر اربع و نفس حیوانی که جسمی است لطیف ساری در جسم کثیف
که در هر عضو عضو سرایت دارد و ناشی است از عناصر اربعه از جهت لطافت خود و آن است
پنج لطیفه عالم امر را چنانچه آفتاب بر فلک است و بسبب مقابله و صفا آئینه زجاجی آفتاب در
آئینه منعکس میشود و نور و حرارت و لون آفتاب در آئینه پدیدار میگردد حالانکه آفتاب از اوج خود
هبوط نکرده همچنین لطائف عالم امر قلب و روح و سر و خفی و اخفی که مقر آنها فوق العرش است
کریمه قل الروح من امر ربی وما اوتیتم من العلم الا قلیلا در شان آنهاست در آئینه
نفس منعکس گشتند و آثار آنها بتوسط نفس در بدن انسانی هویدا شده و آنچه در احادیث وارد
شده که ملائکة الموت روح انسانی را از بدن نزع میکنند و حله های از بهشت می پوشانند یا مسح از
دوزخ میپوشانند اینهمه از احوال نفس است که مرکب روح علوی است پوشانیدن لباس بدون
جسم متصور نیست پس باید دانست که تا لطائف عشره انسانی مزکی و مصفا نشود لائق تجلیات
رحمانی نمیتواند شد پس در طرق دیگر در ابتدا به تزکیه لطائف عالم خلق می پردازند بریاضات
و مجاهدات و جذبه شیخ کامل مکمل تصفیه لطائف هم میرسد و لطائف عالم امر هنوز مکدر بظلمات
نفسانیت پس تصفیه آنها در خواب و معامله بیرون خود در آفاق صوفی می بیند کوکب می بیند یا قمر ناقص
یا تمام و شمس و مانند آن و آنرا سیر آفاقی میگویند بعد ازان سیر انفس میکنند و به تزکیه عالم امر می پردازند
و در طریقه نقشبندیه که اقرب طرق است اول بتزکیه عالم امر می پردازند و انوار شان در قلب
و روح و سر خود در خود می بیند و آنرا سیر انفسی میگویند و سفر در وطن نیز گویند کریمه
سنریهم آیاتنا فی الآفاق وفی انفسهم نزد صوفیه کنایه ازین دو سیر است قدس الله اسرار نقشبندیه

سیر آفاقی و سیر انفسی

بعد تزکیهٔ لطائف امر به تصفیهٔ نفس و عناصر می پرداختند و مجددیه باهم خلط نمودند محققان
گفته اند که در خارج ذات حق تعالی موجود است و سوای او تعالی هیچکس و هیچ چیز موجود نیست
و بقول حضرت مجدد رح صفات ثمانیه حقیقیه نیز موجود در خارج اند و دیگر صفات موجود اند
یعنی آنکه منشار انتزاع شان در خارج موجود است صوفیه وجودیه صفات زائد بر ذات
نمیگویند و در خارج سوای ذات هیچ چیز را اثبات وجود نمیکنند و گفته اند که حق تعالی چون
ذات و صفات خود را اجمالا دانسته مرتبه اجمال علمی را وحدت میگویند و چون تفصیلا دانسته مرتبه
تفصیل علمی را واحدیت میگویند و عکوس مرتبه تفصیل را که هم در مرتبه علم متحقق اند تعین روحی و
تعین مثالی و تعین جسدی گویند و این تنزلات خمسه و حضرات خمسه گویند و چون عکوس
ظلال اعیان اند ظل گویند که آن صفات اند و صفات زائد بر ذات نیستند عین ذات اند
لهذا قائل همه اوست می شوند و چون در خارج سوای ذات موجود نمیدانند میگویند الاعیان
ما شمت رائحة الوجود اما حضرت مجدد رح و امثال ایشان که بصیرت قویه دارند میگویند که
صفات عین ذات نیستند بلکه زائد بر ذات آری ذات محتاج صفات نیست اگر فرضا
صفات نمی بودند از ذات هم کار صفات سرانجام می شد پس ذات من حیث انه کار علم میکند
آنرا شان العلم میگویند و کذا شان الحیوة و القدرة و السمع و البصر و الارادة و الکلام و
التکوین صفات گو یا فرع شیونات اند و عکوس آنها نزد حکما اعتبارات سمع و بصر و غیره
که در ذات اند آنرا شیونات میگویند و صفات زائده را عکوس و فرع شان و حکما و صوفیه
وجودیه همان شیونات و اعتبارات که عین ذات اند صفات میگویند و صفات زائده را ثابت
نمیکنند و اعتبارات و شیونات باهم مرادف اند متغایر نیستند و حضرت مجدد با وجود تغایر
صفات از ذات ممکنات را که مصدر شر و قبائح اند عکوس صفات میگویند و تحاشی میکنند
از آنکه کناس خسیس را حاکی صفات مقدسات گویند مگر جماعه معصومین یعنی انبیا و ملائکه را که حاکی
صفات علیات میدانند و لهذا عصمت خاصیت آنهاست دیگران را این دولت شرف نیستند

وحدت و واحدیت
یعنی روحی و مثالی و جسدی

[illegible]

شیونات و صفات

بلکه آنها عکوس ظلال صفات اند که عبارت اند از اضداد صفات که در مرتبهٔ علم موجود اند
و بحیثیت تقابل ضدیت با اصل صفات متمیز گشته اند آن ظلال مرایات و مبادی تعینات
ممکنات اند و در خارج محقق نیز حضرت مجدد سوای ذات و صفات ثمانیه هیچ چیز موجود نیست
لیکن در خارج که ظلال خارج حقیقی است حق تعالی عکوس ظلال را بوجود ظلی موجود ساخته و
منشاء احکام و آثار گردانیده است که بوجود ظلی در آمده اند و در خصوص همه اوست گفتن محض خطاست همه
از وست باید گفت چون عالم عکوس ظلال اند و ظلال عکوس صفات اند و صفات عکوس
شیونات و شیونات منسوب بذات اند پس ذات حق تعالی از ذات ممکن بممکن اقرب است و هم
از صفات که حضرت مجدد رضی الله عنه فرموده اند که هر چند احد المتغائرین از متغائر ثانی اقرب نمیتواند شد
و عقل اقربیت بین المتغائرین تصور نمیتواند کرد لیکن بنظر کشفی ظاهر میشود که اصل نسبت بظل
از ذات ظل قریب تر است و اصل الاصل نسبت بظل از نفس ظل و از اصل او قریب تر است
و هکذا اصل اصل الاصل اقرب است نسبت بظل از او و از اصل او و اصل اصل او و اگر خواهی که معنی را
معقول سازی میتوان ساخت باین تقریر که برای حمل ایجابی وجود موضوع شرط است پس
در وقت عدم موضوع حمل ایجابی صحیح نیست و سلب بسیط صحیح است در وقت انعدام زید زید
زید صادق نیست زید نیست زید صادق است پس اول باید که زید را از علت خود هستی
بهم رسد که شعور وجود او باشد بعد از ان زید زید گفتن صادق آید پس نسبت ممکن بعلت او مقدم است
بر حمل ذاتی وی بروی پس علت اقرب آمد از ذات او و این همه تقریرات برای اطمینان قلب
مشکک است و اگر نه کریمهٔ نحن اقرب الیه من حبل الورید برای ایمان بالغیب کافیست
آری برادر با وجود اقربیت واجب نسبت بممکن از ذات ممکن از واجب بعید گشته و حجاب میان
واجب و ممکن غفلت است از وجوب و تعلق علم ممکن بغیر واجب حجاب علم حصولی است که بغیر او تعلق
وارد یا علم حضوری که بذات او تعلق دارد مشابه که قول رسول الله صلی الله
علیه و سلم حجابه النور کنایه باشد از علم که بعلم بشر تعبیر کنند و قوله صلی الله علیه و سلم

[illegible]

ان الله تعالی سبعون الف حجاب من نور وظلمة کنایه باشد از هر دو نوع حجاب که
حجاب غفلت ظلمانی ست و حجاب علم حجاب نورانی و نشاء حجب عبارت از دائره ظلال باشد
که ظلال اسم الهادی نورانی و ظلال اسم المضل ظلمانی باشد حق تعالی انبیا را فرستاد
و اولیا را نائب شان گماشت تا حجب از میان بردارند و آتش محبت در دلهای سالکان
افروزند **بیت** عشق آن شعله است کان چون بر فروخت ✦ هر چه جز معشوق بکلی بسوخت
قال رسول الله صلی الله علیه وسلم المرء مع من احب و چون معیت بیچون ست و هر بنده را
با خدا اقرب بهم رسد و این قرب که دست دهد مراتب غیر متناهی دارد لا یزال عبدی یتقرب
الی بالنوافل ازان خبر میدهد پس هرگاه بنده را اقرب بیچون بهم رسد در ظلال او را در
عالم مثال بصورت دائره ظاهر شود و خود را در عالم مثال بیند که بفوق سیر میکند تا بجمیع
دائره ظلال رسیده خود را واصل بآن دائره پستر متلون بلون ظلال پستر مضمحل و فانی
در ان و باقی ببقاء آن بیند و همچنین بیند خود را که سیر میکند در حصول آن تا انتهاء دائره ظلال
بقدر حوصله خود و ما کتب له و اگر نه آن دائره فی نفسها بلکه هیچ دائره نهایت ندارد **شعر**
نه حسنش غایتی دارد نه سعدی را سخن پایان ✦ بمیرد تشنه مستسقی و دریا همچنان باقی ✦ فنای
قلب و روح و سر و خفی و اخفی در ظلال اسما و صفات الهی در همین جا دست میدهد مگر اخفی را
بالاتر همه سائی ست پستر طی دائره ظلال که مبادی تعینات ممکنات اند غیر انبیا و ملائکه سیر در
اصول آن که اسما و صفات اند واقع میشود که آن مبادی تعینات انبیاست علیهم السلام و صلو
بدان بالاصالة مختص بانبیاست علیهم السلام و دیگران را حاصل نمیشود مگر بوراثت و طفیل تبعیت ا
این اسما و صفات که مبادی تعینات انبیا اند بحسب ظهور نه بحسب بطون معنی ظهور و بطون آنست که اسما و صفات او و باعتبار
یکی قیام بذات او آن تحقق است و آنرا بطون میگویند پس دوم اعتبار مصدریت آثار حیثیت ثبوت ممکنات و آن تحقق است و آنرا
ظهور میگویند پس اسما و صفات باعتبار ظهور مبادی تعینات انبیا اند و وصول بهمان مقام ولایت کبری و ولایت انبیا
نام دارد و فنای نفس درین موطن میسر میشود چنانچه وصول مرتبه ظلال ولایت صغری و ولایت اولیا

نام دارد و اسما و صفات باعتبار بطون مبادی تعینات ملائکه اند و وصول باین دائرت
علیا و ولایت ملاء اعلی نام دارد بعد طی این هر دو مقام وصول بذات بحت ست و وصول
بدان مقام بالاصالة تعلق دارد بمنصب نبوت انبیاء کرام بسبب وصول آن مقام افضل اند
از ملائکه اگرچه ولایت ملائکه فوق ولایت انبیاست و اکمل افراد انسان هم بسبب کمال متابعت انبیاء بدان درجه
واصل میشوند ثلة من الاولین و قلیل من الاخرین کنایه ازین مقام ست ارباب کمالات
ولایت اصحاب الیمین اند ثلة من الاولین و ثلة من الاخرین و ارباب کمالات نبوت مقربین اند
ثلة من الاولین یعنی من الانبیاء و قلیل من الاخرین یعنی من امة محمد مصطفی صلی الله علیه و
سلم و هم الصحابة و کثیر من التابعین و جماعة من اتباع التابعین و جماعة فی آخر الدهر بعد تجدید
الدین بعد الف سنة من الهجرة در کمالات نبوت تجلی ذاتی دایمی ست بی پردهٔ اسما و صفات
و کمالات رسالت و کمالات اولو العزم موجی ست از دریای کمالات نبوت این هر سه دائره
باهم مثل بره و استر ست و مثل مرکز و محیط نوعی باهم تفاوت در مرتبه دارند که بر اولی الابصار
ظاهر میشود و بعد کمالات ثلثه آنچه از مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد رض و حضرت ایشان
عروة الوثقی و از رسالهٔ شواهد التجدید حضرت دلیل الله الصمد عبد الاحد رض ظاهر میشود و هم در
مقام سلوک از جناب حضرت ایشان شهید رض استفاده نموده شد دو راه پیش می آیند
در تقدیم و تاخیر تسلیک آن هر دو راه پیران مناسب مصلحت اختیار میفرمایند یکی راه حقیقت
کعبه ربانی که آنرا سراد قات عظمت و کبریا و نور صرف بچون تعبیر میفرمایند و بالاتر ازان حقیقت
قرآنیست که آنرا مبدء وسعت بیچونی تعبیر کرده اند و بالاتر ازان مقام معبودیت صرف
گفته اند و گفته اند که آنجا سیر را گنجایش نیست آنجا فقط سیر نظری ست اگر میسر شود مصرعه
بلا بودی اگر اینهم نبودی * و سیر قدم گاه تا حقیقت صلوة ست که منتهای مقام عابدیت ست
سیر مایند وقف یا محمد فان الله یصلی اشاره بدانست که فوق حقیقت صلوة جولانگاه حقیقت
آن صلوة ست که از مراتب وجوب سرای مرتبه تنزیه صرف صادر میشود و راه دوم بعد کمالات ثلثه

ن حقیقت کعبه حقیقت قرآن

دائره محبت ست که ظلت محیط آن دائره است و آن مبدا تعین ابراهیم ست علیه السلام آنرا
ولایت ابراهیمی گویند مرکز آن محبت ست چون بدان مرکز رسیده میشود آن مرکز دائره
ظاهر میشود که محیط آن صرف محبت ست که مبدا تعین موسی کلیم الله ست علیه السلام آنرا
ولایت موسوی گویند و مرکز آن محبوبیت ست چون بدان مرکز رسیده میشود آن مرکز هم
دائره ظاهر میشود که محیط آن محبوبیت ممتزج است که آنرا حقیقت محمدی و ولایت محمدی گویند
و آن مربی و مبدا تعین جسدی سرور انبیاست صلی الله علیه وسلم باعتبار نام پاک احمد و مرکز آن
و مرکز آن محبوبیت صرف ست که آنرا حقیقت و ولایت احمدی گویند و مبدا تعین روحی آن
سرور ست باعتبار نام پاک احمد صلی الله علیه وسلم و همین دائره محبت اوست چون باجمال بی
مداخلت ظلت محبت و محبوبیت صوفی متوجه میشود سیر در تعین حبی کرده باشد و سیر در تعین
وجودی هم درین اثنا واقع میشود بالاتر ازین مقامات مبادی حقائق تعینات انبیا مقام
لاتعین ست که آنجا سیر قدمی را گنجایش نیست اگر میسر شود سیر نظری میسر شود و آن از خصائص
سرور پیغمبرانست صلی الله علیه وسلم لی مع الله وقت لا یسعنی فیه ملک مقرب و لا نبی مرسل
ارشارت بهمین مقام گفته اند و بعضی صاحب دولتان ولش خواران سرور را بطفیل او علیه السلام
ازین خوان نعمت اولش عطا گشته **بیت** اگر بادشه بر در پیرزن * بیاید تو ای خواجه سبلت مکن
عظمت سرور انبیا ازینجا ظاهر میشود که اولش خواران او باین دولت مشرف میشوند حقیقت صوم
در پهلوی حقیقت قرآن و دائره سیف قاطع در پهلوی ولایت کبری فرموده اند ظاهر اسبب قاطع
موجبیت از اسماء و صفات از قبیل ولایت کبری چون نفس را فنا اتم آنجا دست میدهد لهذا
نام او سیف قاطع شد والله اعلم درینجا دو شبه بخاطر می خلد که حل آن از مکاتیب حضرت بدست
نیامده شبه اول آنکه حضرت مجدد رضه را در ابتدای حقیقت محمدی صفة العلم ظاهر شده چنانچه
در مکتوبات طریقه وغیر آن بیان فرموده اند بیشتر شان العلم ظاهر شده بیشتر حقیقت جامعه
ظاهر شده وجه تطبیق درین مکشوفات چنان فرموده اند که گاه باشد که ظل شیئ بصورت اصل

ف ... ابراهیمی و ولایت ... تعین ... محمدی و ولایت ...

ف حقیقت صوم

ظاهر میشود پستر چون باصل سیر سند آنگاه واضح میشود که آنچه پیش ازین ظاهر شده بود ظل بود
اصل نسبت و لهذا صفت العلم را در ابتدا حقیقت محمدی گفته بودم چون بشان العلم که مربی صفت العلم
است رسیدم دریافت شد که حقیقت محمدی اینست پستر چون بشان جامعه رسیدم که شان
العلم جزویست از اجزای او دریافت شد که حقیقت الحقائق و تعین اول و حقیقت محمدی
همین ست و در آخر مکشوفات ظاهر شده که تعین اول تعین وجودیست و پستر ازان ظاهر شده که تعین
اول تعین حبی ست و شاهد این مقال فرموده اند حدیث قدسی کنت کنزا مخفیا
فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق ازین حدیث مستفاد میشود که اول حب سر زده
که باعث ظهور جمیع اشیا گشته و ولایت ابراهیمی و موسوی و محمدی و احمدی در دائره حب تفصیل
صدر بیان فرموده اند پس ازینجا لازم می آید که شان العلم جامعه ظل تعین حبی باشد که سابق
بصورت اصل خود را وانموده بود و این روا باشد که صفة العلم از صفات حقیقیه ست و شان العلم
عین ذات است بتغایر اعتباری و صفة الحب از صفات اضافیه محالست که اصل شان العلم یا صفة العلم
باشد و شبهه دوم آنست که کمالات نبوت عبارتست از تجلی ذات بحت بی پرده اسما و صفات
بعد قطع مراحل سیر در ولایت کبری و علیا که سیر در صفاتست و اصول آن و اصول اصول آن و در
شیون و اعتبارات من حیث الظهور والبطون پس بعد قطع مراحل صفات و استسعاد تجلی ذات
بحت بی پرده اسما و صفات ترقی ازان مقام چه معنی دارد پس دار العباد آن قرب حقیقت
کعبه عبارت از سرادقات عظمت و کبریاست و این اضافت بیانیه ست یعنی عظمت و کبریا
که سرادقات ذات اند سوال عظمت و کبریا از صفات اند که مصدر اسم العظیم و اسم الکبیر
اطلاق سرادقات بران از چه راه ست جواب در حدیث قدسی آمده الکبریاء ردائی
والعظمة ازاری فمن نازعنی فیهما احطه فی ناری ازار و ردا چنانچه مانع از رسائی
همچنین صفت عظمت و کبریا الهی مانع اند از ظهور و درک ابصار حیث قال لا تدرکه الابصار
لهذا اطلاق سرادقات صحیح گشته آمدم بر اصل سخن که حقیقت کعبه صفت عظمت و کبریاست

وحقیقت قرآن وصلوٰۃ وسعت بیچون ست کہ مصدر اسم الواسع ست آن نیز صفت ست
وحقیقت صوم عبارت از صفات سلبیہ ست کہ صمد لا یاکل ولا یشرب ولا یلد ولا یولد
ولم یکن لہ کفوا احد ومحبت ومحبوبیت ہم از صفات اند بلکہ از صفات اضافیہ تفوق آن
از مرتبہ کمالات نبوت کہ تجلی ذات بحت ست چہ معنی دارد دیگر صوفی درینحالت رجوع قہقری
میکند این شبہ ثانی بجناب ایشان عرض کردہ بودم ارشاد فرمودند کہ فی الواقع حقیقت
محمدی وحقیقت احمدی از دائرہ صفات اند از ولایت کبری لیکن شاید کہ حصول بعضی تفاصیل
موقوف بود بر تحصیل کمالات نبوت لہذا حصول این ولایت بعد حصول کمالات باشد لیکن
در حل این ہر دو شبہ آنچہ بخاطر فقیر گذشتہ و آنرا بخدمت حضرت ایشان شہید ہم عرض کردہ بودم
وجناب حضرت صاحب ایشان آنرا شنیدہ تسلیم فرمودند وگفتند کہ شاید ہمچو باشد و آن آنست
کہ ذات حق سبحانہ تعالی در خارج موجود ست وصفات ثمانیہ او تعالی نیز در خارج موجود اند
و دیگر صفات ثبوتیہ وسلبیہ واضافیہ ہم در خارج موجود اند بدین طور کہ منشاء انتزاع آنہا در خارج
موجود ست چنانچہ گفتہ شود کہ در موطنی کہ زید موجود ست دران موطن ابوت زید مر عمرو را
ہم موجود ست بدین معنی کہ منشاء انتزاع آن دران موطن موجود ست وہمی وعقلی محض نیست اگر
فرض کردہ شود کہ تعقل و عاقل در جہان نباشد زید را با عمرو نسبتی ست کہ اگر عاقل موجود شود و
حکم کنند بابوت زید مر عمرو را حاصل آنکہ ذات وصفات حق سبحانہ وتعالی در خارج موجود اند
وسوای شان ہیچ چیز دران موطن موجود نیست پس علم حق سبحانہ بذات او وصفات او اجمالاً
وتفصیلاً متعلق شدہ پس در مرتبہ علم ہم ذات حق تعالی موجود ست وہم صفات حقیقیہ وصفات
دیگر ثبوتیہ وسلبیہ واضافیہ ونقائض صفات ہم در مرتبہ علم موجود اند واز ان دائرہ ظلال ناشی
گشتہ واز دائرہ ظلال دائرہ امکان در مرتبہ علم پدید آمدہ و در خارج ظلی بوجود ظلی نمودار گشتہ
واین کثرت در وحدت حقیقی کہ در خارج ست خلل راہ نیافتہ ازین تقریر ظاہر گشتہ کہ ممکنات را
سوای مرتبہ علم وجود ظلی ووہمی در خارج حقیقی گنجائش نیست و ذات وصفات الٰہی را دو موطن ست

یکی موطن خارج حقیقی و دوم مرتبه علم واجبی دیگر باید دانست که سیر و سلوک صوفی مکانی
نیست که از حضیض باوج سیر دود نه انقلاب ماهیت ست که ممکن واجب شود که این محالست
بلکه عبارتست ازان که بجذب انبیا و اولیا محبتی بهم میرسد که بدان محبت بحکم المرء مع من احب
بنده را باظلال اسما و صفات و ذات واجب معیتی بیچون حاصل میشود و ترقی دران معیته در عالم
مثال بصورت سیر مکانی متمثل میشود و کمال آن معیت بصورت وصل و اضمحلال و فنا دیده میشود و بیچون
بصورت چون بنظر کشفی دیده میشود چنانچه یوسف علیه السلام بقرات و سنابل سنین قحط تعبیر
فرموده بود و رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حمی مدینه را بصورت زن سیاه فام دیده غرض که
بیچون در عالم مثال بصورت چون دیده میشود اکنون باید دانست که دائره ظلال که آنرا ولایت
صغری میگویند آنرا وجود نیست مگر در مرتبه علم واجبی اول صوفی بدان وصل میشود که اصل و
دو دائره صفات که آنرا ولایت کبری و علیا و سیف قاطع خوانند آن عبارتست از صفات وجوبی
که در مرتبه علم او تعالی موجود اند نه آن صفات که در خارج موجود اند و کمالات نبوت و رسالت و
اولی العزم عبارتست از تجلیات ذات بی پرده صفات لیکن آن ذات که در مرتبه علم موجودست
نه در خارج اول صوفی را معیته باظلال بهم میرسد بعد ازان باصفاتیکه در مرتبه علم موجود اند بعد ازان باذاتیکه
که هم در مرتبه علم موجودست و آن منصب انبیاست چون ازینجا صوفی بطفیل پیغمبر علیه السلام ترقی کند
او را معیته بهم میرسد باصفات اضافیه او تعالی که در خارج موجود اند ازانجمله است تعین وجودی و
تعین حبی و خلت و محبوبیت که صفات انبیا اند و ازانجمله ست سرادقات عظمت و کبریا و وسعت
بیچون که حقیقت کعبه و قرآن و صلوة و صفات سلبیه که حقیقت صیام اند لیکن با معبودیت صرف
که آنهم از دائره صفاتست کمال معیت بهم نتوان رسید للمنافاة بین العابدیة والمعبودیة اما بجهت
مقابله عابدیت و معبودیت معیته بهم میرسد که آنرا سیر نظری توان گفت و بالاتر ازمقام صفات اضافیه
و سلبیه که در خارج موجود اند مرتبه صفات حقیقیه ست که آن تشبیه بذات او تعالی تشبیه لاعین ولاغیر است
و بالاتر ازان مرتبه ذاتست که در خارج موجودست و این مرتبه ذات و صفات که در خارج موجودست

ف تعین وجودی

ف تعین حبی

ف لا عین و لا غیر

آنرا مرتبه لاتعین گویند تا آنجا هیچکس را جولانگاه نیست که معینه فرع محبت ست و محبت فرع معرفت
و واجب برتر ست از انکه علم مخلوق بوی تعلق گیرد سبحان من لا یعلم ما هو الا هو مگر سیر
پیغمبران صلی الله علیه وسلم و بعضی اولیا خواران او را سیر نظری دران مقام ست آستوای محمد
بالافق الاعلی اعنی اعلی شواهق الامکان ثم دنی الجبار ذا العزة فتدلی فکان قاب قوسین
او ادنی الکارم که هنگام سیر نظری صفات حقیقیه قاب قوسین و هنگام سیر نظری ذات مقام او ادنی
است چراکه در مقام نظر بذات منظور قوس وجوبی ست لا غیر و در مقام نظر بصفات وجوبی از امکان
باقیست لاحتیاج الصفات الی الذات من غیر عکس باین تقریر هر دو شبه منحل میشود که رجوع
صوفی قهقری لازم نمی آید و فرعیت شان العلم و شان الجامع از تعین حبی نیز درست می آید اقتضای شان
علم و شان جامع در مرتبه علم متحقق ست و تحقق آن در مرتبه علم فرع حب ست که در خارج موجود ست
کنت کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف بران شاهد ست والله اعلم اصل قلب در دایره ظلال ست اصل
آن ظل که مربی قلب ست در مقام صفاتست و مربی آدم ست چون فنا قلب در اصل او صوفی را
حاصل شود آن صوفی صاحب ولایت آدم علیه السلام باشد و چون روح هم در اصل خود فانی شود
و اصل روح شقیق ابراهیم و نوح علیهما السلام ست آن زمان صوفی را صاحب دو ولایت گویند ولایت
آدمی و ولایت نوحی و ابراهیمی و چون سر هم در اصل خود فانی شود که شقیق موسی ست علیه السلام
صاحب ولایت موسوی هم باشد و چون خفی هم در اصل خود فانی شود که شقیق عیسی ست علیه السلام
صاحب ولایت چهارگانه شود و ولایت عیسوی هم او را باشد و چون اخفی هم در اصل خود فانی شود
آن صوفی صاحب ولایت پنجگانه باشد اخفی زیر قدم آنحضرتست و اصل اخفی شقیق اوست علیه الصلوة
والسلام ضمنیت از مقامات سلوک نیست بلکه ضمنیت عبارتست ازان که یک ولی در ضمن دیگری باشد
پس هر کمالیکه متضمن بهم وزن فاعل است رسد بی اختیار متضمن بوزن مفعول دران شریک باشد چنانچه
ماهی کلان ماهی خورد را در شکم گیرد هر جاکه ماهی کلان سیر کند ماهی خورد هم بی اختیار دران سیر
شریک باشد پس ضمنیت یک ولی اگر ولی دیگر را دست دهد آنرا ضمنیت صغری گویند و هر گاه ضمنیت

با رسول اکرم دست داده او را ضمنیت کبری گویند ابو بکر رضی اللہ عنہ را ضمنیت کبری بوده لهذا
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرموده ما صب اللہ فی صدری الا صببتہ فی صدر ابی بکر و رسول
فرموده که من و ابو بکر دو سوار یم در مسابقت اسپ من سبقت کرده حضرت شیخ محمد عابد ضمنیت کبری
داشتند و حضرت شیخ مرزا صاحب رضی اللہ عنہ ما را بضمنیت خود بشارت داده بودند بضمنیت
کبری لیکن چون آنحضرت ضمنیت کبری داشتند و ایشان شهید در ضمن اوشان بودند ضمنیت کبری
بتوسط لازم می آید و ایشان شهید این عاصی را بضمنیت خود بشارت داده بودند واللہ اعلم بحقیقۃ الحال
والمسئول منہ حسن العاقبۃ۔

مکتوب سوم نیز بشاه غلام علی صاحب در حل اشکال داده بعض مقام طریق و بیان سلوک چند
بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد و آلہ و اصحابہ اجمعین
حضرت مجدد الف ثانی در مکتوبات طریقہ سیر می فرمایند نصف سافل این دائره یعنی ولایت کبری متضمن
اسماء و صفات زائده است نصف عالی آن مشتمل بر شیون و اعتبارات ذاتیہ بعد ازان اگر بمحض فضل
الٰہی از مقام صفات و شیونات ترقی واقع شود سیر در دائره اصول آنها خواهد بود و از گذشت این
دائره اصول آن اصول است و بعد از طی آن دائره قوسی ظاهر خواهد شد و ازان دائره غیر از قوسی ظاهر
نشد این اصول سه گانه اسماء و صفات که مذکور شد اعتبارات اند در حضرت ذات که مبادی صفات
و شیونات گشته اند همه تفصیل اسم الظاهر بود که یک بازوی طیر انست و اسم الباطن هنوز در پیش است
سیر در اسم الظاهر سیر در صفاتست بی آنکه در ضمن آن ذات ملحوظ گردد و سیر در اسم الباطن نیز هر چند
در اسماء و صفاتست اما در ضمن آنها ذات ملحوظ است در صفۃ العلم ذات اصلا ملحوظ نیست در اسم العلیم
ملحوظ ذاتست در پس پرده صفت زیرا که علیم ذاتیست که مر او را علم است فالسیر فی العلم سیر
فی الاسم الظاهر والسیر فی العلیم سیر فی الاسم الباطن و قس علی هذا سائر الصفات
و این اسماء و صفات که باسم الباطن تعلق دارند این ولایت علیاست و لایت ملا اعلی و فرقیکه در میان
علم و علیم و میان اسم الظاهر و اسم الباطن نموده اند اندک خیال نکنی حکم قطره دارد نسبت

بدریای محیط در گفت نزدیک ست و در حصول و ر در اثنای این سیر واقعه نمودند که گویا براهی میروم
و از بسیاری رفتن مانده شده ام بعد طی مسافت بسیار فنای شهری ظاهر شد و بعد دخول شهر
ظاهر شد که این شهر از تعین اولست که جامع جمیع مراتب اسما و صفات شیون و اعتبارات است و نیز
جامع ست مر اصول این مراتب را و اصول انهارا و منتهای اعتبارات ذاتیه ست در آن مقام ملاحظه
نموده آمد که آیا این تعین اول حقیقت محمدی ست یا نه معلوم شد که حقیقت محمدی همانست که بالا
ذکر یافته و آن ظل این تعین اولست و سیر که فوق آن شهر واقع شود شروع از کمالات نبوت
خواهد بود این عبارت از مکتوب طریقه دویست و شصتم از جلد اول انتخابست ازین کلام عزیز الکلام
مستفاد میشود که کمالات نبوت عبارت از تجلی ذات بحت ست چراکه اگر صفتی از صفات زائده اند بسبب
باعتبار وجود ها لانفسها در نصف سافل دائره اولی از ولایت کبری ست و اگر از صفات غیر زائده اند
که امتیاز خارجی از ذات ندارند و آن صفات را شیون و اعتبارات گویند در نصف عالی دائره اولی
از ولایت کبری ست صفات اضافی و صفات فعلی و صفات حقیقیه ثمانیه که حیات و علم و قدرة
و ارادة و سمع و بصر و کلام و تکوین اند اینهمه داخل صفات زائده ست و اصول اینهمه در دائره ثانی
و اصول اصول آن در دائره ثالث و اصول اینهمه در قوس اند و آنهمه صفات باعتبار وجود ها للذات
المقدسة در دائره ولایت علیاست بلکه ذات که درین دو صفتی از صفاتست هم در ولایت
علیاست چنانچه شرح آن در تفرقة العلم و العلیم بالا گذشته پس باقی نماند برای تفوق ازین مقام
مگر در مرتبه ذات بحت پس در کمالات نبوت تجلی ذات بحت ست لاغیر پس هرچه فوق کمالات نبوت
و رسالت و اولی العزم حقیقت کعبه که عبارت از سرادقات عظمت و کبریاست و حقیقت قرآن
و حقیقت صلوة که وسعت ذات بیچونست و معبودیت صرفه و خلت و محبت و محبوبیت و تعین وجودی
گفته اند و اینهمه داخل صفات اند بلکه از صفات زائده بلکه از صفات اضافیه غیر حقیقیه که پایان تر از صفات
حقیقیه اند چراکه صفات حقیقیه زیاده از هشت صفت مذکوره کسی نگفته بلکه صفت تکوین که صفت هشتم
است نزد اشعری از صفات نیست صفات حقیقیه نزد او هفت ست پس البته رجوع قهقری لازم

می آید و حل اشکال منحصر در همین است که صفات که بعد از کمالات نبوت در اصول این مسیر میشود غیر آن
صفات اند که در ولایت کبری و علیا گذشته لیکن استغراق و شمول صفات که در دائره اولی از
ولایت کبری و علیا مذکور شده و استغراق اصول آن و اصول اصول آن و اصول اصول اصول آن
ازین احتمال را با میکند و آنچه آن مهربان از طرف خود در حل آن نوشته اند که وسعت و محبت دو قسم است
یکی اضافی دوم ذاتی و همچنین محبت او تعالی یکی بذات او تعلق دارد دوم بغیر او و همچنین محبوبیت این تقریر
هیچ فائده نمیکند چرا که همه اقسام صفات داخل دائره اولی از ولایت کبری اند و اصول آن تا سه مرتبه
دیگر در سه دائره دیگر از ولایت کبری اند ولیس وراء المجموع شیء و نیز آنچه تقریر حضرت رفیع الدین در تقسیم
صفات نوشته اند آنهم حل اشکال نمیکند این تقسیم صحیح است که صفات دو قسم است یکی ذاتی و امتیاز خارجی
از ذات دارند دوم گنجایش زیادتی ندارند لیکن قسم اول را سه مرتبه گفته اند یکی مرتبه وجودها لانفسها
دوم مرتبه وجودها للذات المقدسه سوم مرتبه اندراج آنها در ذات این تقسیم صحیح نیست چرا که صفات
زائده را اندراج در ذات چه معنی دارد که منافی زیادتی است پس صفات زائده را دو مرتبه است وجودها
لانفسها و وجودها للذات المقدسه و اندراج در ذات خاصه قسم ثانی است که زائده بر ذات نیست و جمیع
اقسام صفات خواه زائده اند بر ذات یا زائده نیستند بر ذات بلکه عین ذات اند مسمی بشیونات اند همه
در دائره اولی است از ولایت کبری من حیث وجودها لانفسها و در دائره علیاست من حیث وجودها
للذات المقدسه پس از تقریر حضرت مجدد رضی الله عنه که بالا مذکور شد هیچ صفتی خارج از ولایت
باقی نماند **مشفق من** در ضمن نوشتن این خط در جواب خط آن مهربان فقیر بهمین تقریب کنز الهدایة
مطالعه کرد از آن معلوم شد که سابق همین اعتراض را اصحاب حضرت ایشان عروة الوثقی در جناب
ایشان معروض داشته اند و دو مکتوب آنجناب در جواب این صادر شده یکی آنکه نوشته بودند که چون
معامله کمالات نبوت بذات بحت تعلق داشته باشد ترقی حقیقت کعبه و حقیقت قرآنی بر آن
چه صورت دارد **مخدوما** از کجا معلوم میشود که کمالات نبوت بذات بحت تعلق دارد از فقیر
که نقل کرده اند فقیر هرگز نگفته است و در کلام حضرات ایشان هم قدس الله سره الاقدس معلوم نیست

آری کمالات نبوت بعد از حصول ولایت سه گانه است و پس عبور از اسما و صفات و شیون و اعتبارات
و تنزیهات و تقدیسات است و بعد از ترقی از اسم الظاهر و اسم الباطن است که در مکتوب بیان طریقه
به تفصیل مذکور است لیکن در ذات بحت بودن آن سخن است چگونه این معامله بذات صرف متعلق باشد
و حالانکه حضرت ایشان در همان مکتوب حقیقت کعبه را که عبارت از سرادقات عظمت است فوق
کمالات نبوت نوشته اند و ایضا در همان مکتوب مرتبه ذاتیه را فوق این کمالات ثابت کرده اند
آنجا که نگارش فرموده اند که ذات الله را از این وجود و عدم است دیگر مکتوب آنجناب باین عبارت
صادر شد **سوال** مرتبه کمالات نبوت فوق مرتبه اسما و صفات و شیون و اعتبارات است پس تفوق حقیقت
کعبه و امثال آن که اعتبار مسجودیت و جز آن در آن ملحوظ است بر کمالات نبوت بچه معنی است **جواب**
این نوشتن تفصیل میخواهد اینقدر بدانند که مرتبه کمالات نبوت فوق آن اسما و صفات و شیون و اعتبارات نیست
که در ولایت کبری و علیا ثابت اند **مشفق من** از این دو مکتوب جناب عروة الوثقی رضی الله عنه
و عن اسلافه و اخلافه نیز حل مشکل نمیشود چرا که بعد انقراض جمیع اسما و صفات و بعد تمام شیون و اعتبارات
ذاتیه که همان ظلال است بملاحظه سیر آیات صفات و بعد ترقی از تنزیهات و تقدیسات نیست مگر مرتبه ذات بحت
و آن کمالات نبوت است پس نفی کردن ذات بحت از آن مرتبه علیه همین محل اشکال است و مغایرت
اعتبار مسجودیت و محبت و محبوبیت و وسعت بیچون و مانند آن از اعتبارات و شیونات که سابق در ولایت
کبری و علیا پیش از کمالات نبوت گذشته چگونه صورت بندد بهر حال جوابی که از همه اشکالات تفصی بخشد
فقیر بدان ملهم شده خواه از الهام غیبی باشد یا نتیجه قوت فکری آن همانست که بخدمت سامی معروض
داشته بودم اگر آن حق و صوابست فمن الله سبحانه بفضله و احسانه و اگر خطاست فمن نفسی المظلمة المدنیة
الخاطئة اعتقاد کردن صاحبان بر آن واجب نیست و فقیر مدعی کمال نیست مجادله و مکابره منظور نیست حاشا
و کلا و آنچه شاهد این از کلام حضرت مجدد علیه بوده اند اگر شاهد این در کلام آنحضرت اعلی منزل میبود من نیز
این جواب را نسبت بخود نمیکردم حکایت از کلام آنحضرت رضی الله عنه می نمودم **مهربان من** در صورت
اتحاد موطن تغایر در میان شیون و اعتبارات متقدمه از کمالات نبوت و متاخره صورت نمی بندد

و باین تقریر که صفات و شیونات و اعتبارات که در مرتبهٔ علم تقرر دارند در ولایت متجلی میشوند و ذات بحت که
هم در مرتبهٔ حضرت علم تقرر دارد و در کمالات نبوت متجلی میشود اگر گفته شود که کمالات نبوت بذات بحت تعلق
دارد اینهم صحیح ست و اگر نفی کرده شود و گفته شود که بذات بحت تعلق ندارد و در ذات بحت بودن آن
سخن ست چنانچه حضرت عروة الوثقی و حضرت مجدد رضی الله عنهما فرمودند که ازین ماجرا در توهم نیفتی که
عنقا در شکار آمد و سیمرغ در دام افتاد و هو سبحانه بعد وراء الوراء ثم وراء الوراء ثم وراء الوراء ذات الله
وراء وجود و عدم ست اینهم درست می نشیند که در کمالات نبوت فی الحقیقت ذات بحت نیست بلکه حصه
صفت العلم ست که بذات بحت تعلق گرفته و از آن حاکی ست و بعد حصول کمالات نبوت سیرے که
واقع میشود در مراتب صفات خارجیه واقع میشود بلکه در صفات اضافیه خارجیه مثل وسعت و محبت و محبوبیت
و تعین وجودی حبی و مانند آن و صفات ثمانیه حقیقیه خارجیه داخل دائرهٔ لاتعین اند آنجا سیر قدمی را گنجایش نیست
اگر میسر شود سیر نظری میسر شود و ذات بحت هنوز وراء الوراء است که وراء وجود و عدم ست
و وجود و وجوب هرچند از صفات کمال اند لیکن ذات او سبحانه وراء اینهمه ست العجز عن الادراک ادراکها
ادراک لاغیر آنچه حضرت مجدد رضی الله عنه میفرمایند که درایست نه باعتبار حجب ست که حجب
بتمامها مرتفع گشته بلکه باعتبار ثبوت عظمت و کبریاست معنی این عبارت در عقل ناقص چنان
میگذرد که حق تعالی از بنده اقرب من حبل الورید ست و حجابها در میانست از دو جنس ست که
رسول میفرماید صلی الله علیه وسلم إنّ الله تعالى سبعون ألف حجاب من نور و ظلمة حجابهاے
ظلمانی حجاب غفلت ست که ناشی ست از کدورت لطائف عشرهٔ انسانی و حجب نورانی عظمت و
کبریاء اوست تعالی و تقدس و چون لطائف عشره را بسبع لطائف راجع میکنند یگانه عالم امر و قالب و
نفس پس ده هزار حجاب حصهٔ هر لطیفه از لطائف سبعه ست فناء نفس در ولایت کبری و فناء لطائف
عالم امر در ولایت صغری مع کمال آن در دائره اولی از ولایت کبری و فناء نفس در ولایت کبری
و کمال آن در مقام کمالات نبوت طهارت عناصر ثلثه در ولایت علیا و معامله خاک بکمالات
نبوت تعلق دارد و چون سالک تا بآنجا رسد تمام حجب ظلمانی مرتفع گشته پس باقی نماند مگر سرادقات

عظمت و جلال و ردای کبریای حضرت مجدد رضی الله عنه میفرمایند بعضی از کمل مردان باشند که درون
سرادقات عظمت و کبریا بطفیل انبیا علیهم السلام ایشان را جا دهند فعومل معهم ما عومل معهم ای فرزند
این معامله مخصوص هیئت وحدانی انسانی ست که از مجموع عالم خلق و عالم امر ناشی گشته مع ذلک
درین موطن بیشتر رئیس عنصر خاک ست مشتمل من از سیر افاقی و سیر انفسی و جذبه و سلوک و خصوصیت
جذبهٔ نقشبندیه و مجذوب سالک و سالک مجذوب استفسار نموده بودند مشفقا چون انسان
مرکب از لطائف عالم امر و عالم خلق ست و هریک ازان بسبب کدورت از مولای خود
باوجود اقربیت بعید و مهجور گشته چون رحمت الهی تقاضا کرده که آنها را ازین ورطه بیرون کشند
و این عوارض کدورت را ازانها دور سازد لهذا انبیا را فرستاد که مربیات شان و صفات
الهی اند که داغ ظلمت و کدورت بدامن شان نتواند رسید چنانچه کسیکه آفتاب محاذی و مربی
او باشد ظلمت را در مقابله آفتاب چه یارا لهذا انبیا بدو وجه ازاله کدورات انسانی کردند یکی آنکه
اعمال صالحه آموختند چون اعمال بیشتر بجوارح و عناصر تعلق دارند لهذا از اتیان اعمال صالحه
تصفیه نفس و عناصر دست میدهد این را سلوک میگویند که سعی بنده دران دخل دارد دوم آنکه انبیا
مربای صفات اند لهذا در ذات ایشان حق تعالی تاثیری داده ست که از محبت و مصاحبت ایشان
بی اختیار از لطائف محبان و مصاحبان شان کدورات و حجب برطرف میشوند چنانچه در مقابل
آفتاب بی اختیار حرارت و نور دست میدهد و چون کدورات حجب برطرف میشوند وصل بیچون دست دهد
این را جذب میگویند با صحابه کرام چون بکمالات ظاهری و باطنی پیغمبر صلی الله علیه وسلم بهره ور شدند
در رنگ پیغمبر برآمدند و در هدایت خلق نیابت آن سرور صلی الله علیه وسلم نمودند و از صحابه این
علوم و انوار قرنا بعد قرن با ماتان بوسائط میرسد پس سلوک عبارتست از اتیان ریاضات موافق
ارشاد پیر کامل مکمل که او را بوسائط از رسول کریم یا بیواسطه رسیده و این نتیج تزکیه لطائف عالم
امر ست و در طرق صوفیه چشتیه و قادریه و غیرهم سلوک را بر جذب مقدم میکنند و مریدان ریاضات
اربعینات و امثال آن دلالت میفرمایند تا تاثیر صحبت پیر کامل هم ممد ریاضات شان میباشد و اگر فقط

معنی جذب و سلوک

ریاضت چه کار میکشاید ببرکت شان ریاضات نفس وعناصر مرید را مصفا میکنند و مرید طهارت
نفس وعناصر خود را بیرون از خود در عالم مثال مشاهده میکند مثل ستاره یا هلال یا ماه ناقص
یا بدر کامل یا شمس از دیدن انوار پیر مرید را بشارت فنا وتصفیه نفس وعناصر میدهد این سلوک است
واین سیر را سیر آفاقی میگویند که خارج از خود در آفاق می بیند بعده پیر کامل مکمل توجه بکار او میبرد
که دران مرید را هیچ عمل نمی باید ببرکت توجه او لطائف عالم امر او از حضیض ترقی کرده در اصول
خود ها فانی میشوند و تزکیه لطائف عالم امر و فنا هر یک ازان در اصول شان دست میدهد این را
سیر انفسی میگویند واین جذبست و مریدکه اینچنین تربیت کرده شود او را سالک مجذوب میگویند
ودرین سیر جذبی انچه مرید می بیند از استناره و ترقی و وصول باصل و فنا همه در لطائف خود در خود
می بیند لهذا این را سیر انفسی میگویند وحضرت خواجه نقشبند رض از جناب الٰهی طلب کردند که راهے
عطا فرماید که اقرب طرق باشد والبته موصل باشد لهذا حق تعالی حضرت خواجه رضی الله عنه را
بتقدیم جذب بر سلوک الهام فرموده چنانچه حضرت مجدد رضی الله عنه در مکتوب بیان طریقه فرموده
که در طریقه نقشبندیه ابتداء از سیر قلب بوده که از عالم امرست بخلاف سائر طرق مشائخ کرام که شروع
در تزکیه نفس مینمایند وتطهیر قالب میفرمایند وبعدازان بعالم امر می درآیند والی ما شاء الله آنجا
عروج می نمایند ازینجاست که نهایت دیگران در بدایت این بزرگواران اندراج یافته است واین
طریقه اقرب طرق گشته چه حصول تزکیه وتطهیر در ضمن این سیر ایشان ابوجه احسن میسر شده است و
مسافت کوتاه گشته لاجرم این بزرگواران سیر عالم خلق را قصداً ضایع دانسته اند وبیکار می شمرده اند
بلکه مضر ومانع وصول مطلوب بیقین نموده اند زیرا که سالکان طرق دیگر بتقدیم تزکیه بر ریاضات
شاقه ومجاهدات شدیده قطع بادیه های صورت عالم خلق نموده چون شروع در سیر عالم امر فرمایند
و در انجذاب قلبی والتذاذ روحی افتند بساست که باین انجذاب قناعت کنند وبیچونی آن عالم
از بیچون حقیقی باز دارد و درینمقام سالکی گفته که سی سال روح را بخدای پرستیدم بخلاف بزرگان
این طریقه علیه که شروع از مقام جذبه مینمایند وبعد والتذاذ ترقیات میفرمایند التذاذ در حق ایشان

در رنگ ریاضات و مجاهداتست الی آخر کلامه رضی الله عنه این جماعه را که جذب بر سلوک مقدم میکنند

ف مجذوب سالک

مجذوب سالک میگویند و بعضی در ضمن جذب سلوک میکنند یعنی مجددیه که اینها جذب و سلوک باهم خلط

کرده اند اینجا حل آن عبارت شده که در بیان مقامات طریقه واقع شده که مجددیه باهم خلط کرده اند

والله اعلم چنانچه ذکر نفی و اثبات بحبس نفس و ذکر لسانی نفی و اثبات در مقام ولایات و تلاوت قرآن

و نماز نافله در مقام کمالات در حق اینجماعت سلوک ست حاصل آنکه صوفیان طریقه نقشبندیه مجذوب

سالک اند که جذب را که عبارتست از برگماشتن پیر همت خود را بر ترقی مرید مقدم کرده اند بر سلوک که

عبارتست از ریاضات و فائده سلوک غیر از تصفیه عناصر و تزکیه نفس دیگر نیست و در عالم امر سلوک را

تاثیر نیست و صوفیان دیگر طرق سالک مجذوب اند که سلوک مقدم کرده اند بر جذب و فائده جذب ترقی

مرید ست از حضیض امکان تا لطائف عالم امر در اصول خود فانی شوند و ازان ترقی کرده باصول آن و

اصول اصول آن سند سیر عالم خلق که بسلوک مربوط ست سیر آفاقیست و سیر عالم امر که بجذب متعلق ست

ف سیر الی الله و فی الله

سیر انفسی ست و سیر صوفی را از حضیض امکان تا دائره ولایت صغری سیر الی الله میگویند و سیر یکه در دوائر

ولایات ست آنرا سیر فی الله میگویند ما دامیکه در عروج ست و چون نزول میکند آنرا سیر من الله بالله

ف سیر من الله بالله

میگویند و عروج عبارتست از استغراق صوفی در مشاهده ذات و صفات عالیات و انقطاع از خلق و

نزول عبارتست از توجه بسوی خلق برای تکمیل و ارشاد حضرت مجدد میفرمایند که اکثری گمان برده اند

که در ولایت رو بحق ست و در نبوت رو بخلق و از ینجا توهم کرده اند که ولایت افضل ست از نبوت و حق آنست

که هر کدام را از ولایت و نبوت عروجیست و هبوطی در عروج هر دو را رو بحق ست و در هبوط هر دو را

رو بخلق غایة ما فی الباب در مرتبه هبوط نبوت بکلیه رو بخلق ست و در هبوط ولایت بکلیه رو بخلق نیست

باطنش بحق ست و ظاهرش بخلق سرش انیست که صاحب ولایت مقامات عروج را ناتمام کرده نزول

کرده ست لاجرم نگرانی فوق دامنگیر اوست و صاحب نبوت مقام عروج را تمام کرده هبوط فرموده است

لهذا بکلیه خود متوجه بدعوت خلق ست بحق جل و علا فافهم فان هذه المعرفة الشریفة مما لم یتکلم به احد

فنا نفس در طرق دیگر مشائخ بسلوک و ریاضات پیش از فنا قلب حاصل میکنند و در طریقه قدسیه نقشبندیه

بعد فنا قلب چرا که اینجا سلوک بعد از جذب ست و از کلام حضرت مجدد رضی الله عنه معلوم می شود

که انچه از سلوک و ریاضات بدست رسید صورت فنا نفس ست حقیقت فنا نفس در ولایت کبری و

کمال آن و فنا عناصر در کمالات نبوتست ؛

مکتوب چهارم بشیخ محمد قاضی کرانه در بیان علم حضوری و حصولی و فوائد دیگر

بسم الله الرحمن الرحیم نحمده والصلوة والسلام علی رسوله محمد وآله وصحابه اجمعین

شریعت و فضیلت پناه مهربان دوستان سلمه بعد از سلام سنت الاسلام واضح باد که خط سامی

در استفسار چند مسئله رسید جواب آن انچه در عقل ناقص گذشته می نویسید اصغا فرمایند که علم دو قسم است

علم حضوری و علم حصولی علم حصولی عبارتست از حصول صورة الشی فی العقل یا صورت حاصله و بنای

این علم و منشاء آن بر مشاعر و حواس ست نفس ناطقه محسوسات را بتوسط حواس ادراک میکند و از جزئیات

کلیات را انتزاع مینماید قضایا باهم سازنده از صغری و کبری نتائج بر می آرد پس منشاء این علم

بر مشاعر و حواس ست و انچه علم بغیبات بتوسط سمع حاصل میشود بیشتر از ان مبنی بر قیاس شاهد

بر غائب ست مثلاً عمارات و اشخاص مکه و بغداد را بعد از استماع اوضاع وکیفیات آن مشابه اوضاع

وکیفیاتیکه مشاهده کرده است دانسته درمیابد و حکم بحسن و قبح آن میکند و لهذا حقتعالی در دنیا

لذات و آلام بهم رسیده نمود و لذات و آلام اخروی را گردانید تا از مشاهده حاضر قیاس کرده جنت

و نار را دریابند و خوف و طمع بهم رسانیده امتثال اوامر و انتها از مناهی بجا آرند حاصل این کلام آنکه

علم حصولی منحصر است در انچه محسوس باشد یا محسوس شل باشد یا منتزع و مستفاد از محسوس باشد

و لهذا روح نیز که از ممکنات و مخلوقاتست بعلم حصولی نتوان دریافت قال الله تعالی ویسئلونك

عن الروح قل الروح من امر ربی وما اوتیتم من العلم الا قلیلا آری علم حضوری بروح

متعلق میشود پس باید دانست که چون علم حصولی روح را بالکنه درنمی یابد ذات و صفات باریتعالی

چگونه دریابد که بیچون بیچگونست و بی شبه و بی نمون هرچند اسما و صفات الهی از قرآن و حدیث یافته

میشود و لیکن کنه آن هرگز نتوان دریافت چرا که سمع مخلوقات عبارتست از قوتیکه حقتعالی در صماخ میسازد

نفس ناطقه بدان قوت استماع میکند همچنین بصر از خروج خطوط شعاعی از جسم و وصول آن بمبصر همچنین جمیع صفات و صفات الٰهی را با صفات ممکنات غیر از اشتراک اسمی مشارکتی نیست و مشابهتی در کنه و حقیقت نی پس چنانچه حقتعالی سبحانه را ذات بیچون و بیمثل ست همچنین صفات او بیچون و بیمثل اند لیس کمثله شئ لا فی الذات و لا فی الصفات و لهذا در اسماء الٰهی توقیف شرط ست بهر اسم و صفت که حق تعالی خود را وصف کرده و تسمیه فرموده سوا آن اسم اگرچه در لغت بمعنی همان اسم باشد اطلاق روا نیست ازین بیان واضح گشت که معرفت حقتعالی و ذات او و صفات او بعلم حصولی ممکن نیست حصول صورة الشئ وقتی ممکن باشد که آن شئ را صورت باشد و لیس فلیس پس معرفت حق سبحانه تعالی بعلم حضوری یا علمی دیگر که فوق علم حضوری باشد جائز بلکه واقع ست حقتعالی بعلم حضوری مدرک میشود اما درک آن را ادراک هم علم حصولی نیست و لهذا صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه فرموده العجز عن الادراک ادراک و چون درک آن ادراک نباشد تقریر و بحث از آن محالست و ممنوع و لهذا علی مرتضی فرموده البحث عن سر الذات اشراک ای برادر بدانید که علم ظاهر عبارتست از علم حصولی که مستفاد ست از قرآن و حدیث و آن علم نیست بشرایع و احکام از عبادات و معاملات و علم ست بمبدا و معاد و علم توحید باریتعالی و اتصاف او بصفات کمال و تنزیه او از نقص و زوال بوجهیکه علم حصولی بدان متعلق توان شد و واجب ست درین مقام عنادی و توقف قال الله تعالی منه آیات محکمات هن ام الکتاب و اخر متشابهات فاما الذین فی قلوبهم زیغ فیتبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنة و ابتغاء تاویله و ما یعلم تاویله الا الله و الراسخون فی العلم یقولون امنا به کل من عند ربنا حصه راسخان فی العلم درین مقام همین قدر ست که بگویند که انچه مراد خداست حق ست و دران گفتگو نکنند حقتعالی خبر داده الرحمن علی العرش استوی و ید الله فوق ایدیهم و اینما تولوا فثم وجه الله باید دانست که مراد خدا حق ست گو معنی استوا و ید و وجه بر ما واضح نیست بلکه کیفیت سمع و بصر حقتعالی و علم و کلام و غیرها بر ما واضح نیست ایمان باید آورد و تفکر در کنه آن نباید کرد و همچنین انچه قرآن و حدیث بران ناطق ست از عذاب قبر و وزن اعمال و صراط و غیره که در عقل ما گنجایش نکند ایمان باید آورد و در دریافت کیفیت آن نباید کوشید

نه هرجای مرکب توان تاختن که جاها سپر باید انداختن فرقه‌های باطله مجسمیه و قدریه وغیره
چون پیروی عقل و پیروی متشابهات کردند در ورطه ضلالت رفتند از قرآن ثابت ست نکته
خلقکم و ما تعملون ازین معلوم میشود که خالق افعال عباد خداست و باوجود آن اسناد عمل به بندگان
فرموده ایمان بدان باید آورد و باید گفت لا جبر و لا تفویض بل امر بین امرین جبریه و قدریه
پیروی عقل کرده در ورطه ضلالت افتادند این بحث از علم ظاهر رفته اکنون علم باطن صحبت بیان
کرده میشود آیتی برادر حقتعالی میفرماید کریمه نحن اقرب الیه من حبل الورید نحن اقرب الیه منکم
آیات دلالت دارند که حقتعالی از مخلوقات قریب ست از انها با نهاپس ایمان باید آورد که حقتعالی
اقربیت با خلق و اقربیت او با خلق نه اقربیت مکانی ست که مستلزم جسم ست بلکه اقربیت بی کیف
که عقل را بدان راه نیست این اقربیت عامست مومن و کافر دران شریک اند و یک قرب و اقربیت دیگر
که مخصوص ست بخواص بندگان خدا قال الله تعالی ان رحمة الله قریب من المحسنین و در حدیث
صحیح قدسی آمده لا یزال عبدی یتقرب الی بالنوافل حتی احببته فاذا احببته کنت سمعه
الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به الحدیث این اقربیت را درجات غیر متناهی ست چنانچه الا یزال
بران دلالت دارد قال الله تعالی و ان الله مع المحسنین و قال موسی ان معی ربی سیهدین
و قال محمد صلی الله علیه و سلم لا تحزن ان الله معنا این معیت و اقربیت را در اصطلاح ولایت خوانند و
این دلالت که عبارت از اقربیت بی کیف ست مستلزم علم حضوریست که بذات و صفات الهی متعلق
باشد و آنرا علم باطن و علم لدنی و عرفان گفته میشود وجه استلزام آنکه چون شخص را با ذات خود علم حضوریست
که محتاج حصول صورت نیست و هیچگاه در آن غفلت را راه نیست بخلاف علم حصولی که دائمی نباشد و
غفلت از لوازم اوست پس بحق تعالی و صفات او که اقرب اند از وی بوی البته علم حضوری متعلق باشد
سوال اگر اقربیت مستلزم علم حضوری باشد پس کفار هم در اقربیت عامه شریک اند گو از اقربیت
خاصه محروم اند پس باید که آنها را هم علم حضوری باشد **جواب** زنگ شرک و معاصی مانع علم حضوری
اوست که او باوجود اقربیت حق در حجاب غفلت از حق بعید ست حقتعالی میفرماید فبعد القوم

علم لدنی و عرفان

الظالمین مولوی روم میفرماید ۞ رو تو زنگار از رخ دل پاک کن ۞ بعد از ان آن نور را
ادراک کن ۞ **سوال** اسباب حصول ولایت و علم لدنی چیست **جواب** ولایت که عبارت
از قرب و معیت ست ثمرهٔ محبت ست قال رسول الله صلی الله علیه وسلم المرء مع من احب متفق علیه
و محبت از دو چیز بدست می آید یکی اجتبا که آنرا در اصطلاح صوفیه جذب گویند یعنی محبت و کشش از
جانب حق خواه بلا واسطه چنانچه انبیا را باشد یا بواسطه تاثیر نفس شیخ کامل مکمل اعنی پیغمبر و نائب پیغمبر
باشد دوم انابت که آنرا سلوک گویند یعنی زهد و ریاضت قوله تعالی الله یجتبی الیه من یشاء
و یهدی الیه من ینیب دلیل ست بهر دو طریق جذب و سلوک و فضل صحابه بر سائر امت دلیل ست
بر آنکه صحبت شیخ کامل مکمل اقوی طرق وصولست بحق قوله صلی الله علیه وسلم اتبعونی یحببکم الله
و قوله تعالی لا یزال عبدی یتقرب الی بالنوافل حتی احببته دلیل ست بر آنکه اتباع رسول و نوافل
موجب محبت ست و وسیله قرب غرضکه از تاثیر صحبت و همت شیخ کامل مکمل و اعمال صالحه موافق تجویز
شیخ حصول ولایت میشود **سوال** فائده که مترتب بر حصول ولایت و علم لدنی باشد چیست **جواب**
قرب الهی و تعلق علم حضوری دائمی بمراتب ذات و صفات اعلی فوائد ست دیگر فائده آنست که اعمال
صالحه و اتباع سنت بی اختیار مرغوب طبیعت او شود و مکروهات شرعی بالطبع مکروه طبیعت
گردد و کلفت تکلیفات شرعی از و ساقط گردد حق تعالی در حق صحابه میفرماید ولکن الله حبب الیکم
الایمان وزینه فی قلوبکم وکره الیکم الکفر والفسوق والعصیان اولئک هم الراشدون
فضلا من الله ونعمة رسول الله فرمود صلی الله علیه وسلم لا یؤمن احدکم حتی یکون هواه
تبعا لما جئت به دیگر فائده آنست که ثواب اعمال او زیاده باشد و ورکعت نماز او بهتر از هزار
رکعت دیگران باشد رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده در حق صحابه لو ان احدکم انفق مثل احد
ذهبا ما بلغ مد احدهم ولا نصیفه یعنی اگر دیگران مثل جبل احد زر در راه خدا خرچ نمایند نرسد بثواب
یک سیر یا نیم سیر غله که کسی از اصحاب در راه خدا داده باشد ازین بیان واضح شد که در ظاهر شریعت و
باطن تعاضد و تلازم ست هر قدر که شخص در استقامت بر شرع کوشش نماید در مراتب قرب و علم باطن

فـ ۹۰ ... انابه را سلوک گویند

افزاید و هر قدر که در مراتب قرب افزاید زیادت استقامت بر شریعت حاصل آید پس معلوم شد که
آنچه جهال میگویند که علم باطن با علم ظاهر مخالفت دارد باطل و غلط ست ان اولیاؤه الا المتقون و لکن
اکثرهم لا یعلمون **سوال** از تقریر سابق ظاهر شد که علم باطن علم حضوریست در بیان و تقریر نمی آید که
آن فرع علم حصولیست و حالست در قیل و قال نمی آید **بیت** این مدعیان در طلبش بیخبرانند * آنرا
که خبر شد خبرش باز نیامد * پس جماعت اولیاء الله که از حال و مقام خود خبر داده اند و از مراتب عروج
و قرب و دنو و تدلی گفتگو کرده اند و درین باب مثل فصوص و فتوحات تصنیفات کرده اند این از کجاست
جواب اینهمه گفتگو از علم حصولیست نه حضوری و بنا این علوم بر کشف ست و کشف عبارتست از
مطالعه عالم مثال **بدان** ای برادر که مثل دیگرست و مثال دیگر مثل عبارتست از آنکه دو چیز از یک جنس
باشند و این در باریتعالی و صفات و محالست و مثال عبارتست از آنچه بیان مراد کند با دنی مشابهتی
چنانکه گفته شود که بادشاه مثل آفتابست که عالم از وی روشن میشود حالانکه هر دو از یک جنس نیستند
پس باید دانست که در عالم مثال از واجب با ممکن با دی مجرد هر یک متمثل میشود دیوسف علیه السلام
سالهای خشکی و سالهای بارش شخصی را که صورت گاوهای فربه بخواب دیده نشان داده بود و رسول
کریم حمی مدینه را بصورت زنی سیاه رو دیده که از مدینه بجحفه رفته و رمضان را بصورت مردی
خوشرو دیده پس وقتیکه حقتعالی میخواهد که مرتبه قرب و ترقی دران هر یکی از دوستان خود منکشف سازد
او را در عالم مثال صورت مثالی مرتبه از مراتب ظلال یا صفات یا ذات مینماید و صوفی می بیند
که صورت مثالی از جای خود سیر میکند تا وقتیکه از دائره امکان خالی شده بدائره ظلال صفات
میرسد و خود را بظلی از ظلال رسیده می بیند که دران ظل داخل شده بعد ازان می بیند که همرنگ
آن ظل میشود و خود را دران فانی و بوجود آن ظل باقی می بیند بعد ازان از ظل ترقی میکند و باصل آن
میرسد و دران فانی و باقی میشود همچنین در ظلال های بسیار و صفات و اسماء بسیار فنا و بقا حاصل میکند
ازین حال مولوی روم خبر میدهد **بیت** هفت صد هفتاد قالب دیده ام * همچو سبزه بارها روئیده ام
درچنین حال صوفی را تخییل میشود که وجود من و وجود سائر ممکنات خیال محض بود و ذات موجود حقیقی سوا

ذات حق تعالی نیست پس سکیکه ازین جماعت در غلبه سکر و مستی ست میگوید انا الحق و سبحانی ما اعظم شانی و هر که ازین جماعت باوجود غلبه محبت از سعه حوصله مثل پیغمبران در صحوست میداند که بنده بنده است و خدا خداست و انچه می بینیم صورت مثالی ست که در عالم خیال می بینیم مصرعه بخواب اندر اگر موشی شتر شد ✤ فریق اول اصحاب وحدت وجود اند و فریق ثانی اصحاب وحدت شهود کسی از بزرگی پرسید که منصور حلاج انا الحق گفته و بایزید بسطامی سبحانی ما اعظم شانی گفته و سید المرسلین ما عبدناک حق عبادتک فرموده این تفاوت از کجاست آن بزرگ جواب داد که حوصله منصور و بایزید مثل کوزه بود و اندک آب از خود رفته و حوصله سرور انبیا مثل دریای محیط بود باوجود وفور آب در مقام عبودیت متمکن ماند و هل من مزید گویان طالب مزید علم شد رب زدنی علما سوال از کمل اولیاء الله اکثر کلمات سرزده که ظاهر شرع مخالف آنست در حق آن کلمات و در حق آن بزرگان چه اعتقاد باید کرد جواب اگر ممکن باشد آن کلمات را تاویل کرده بر محل صحیح فرود باید آورد و اگر ممکن نباشد و صاحب آن مقال از اهل سکر است او را معذور باید داشت کلام السکاری یطوی و لا یروی مولوی میفرماید مثنوی چون پری غالب شود بر آدمی ✤ میبرد از مرد وصف مردمی ✤ در پری این حال و این بود ✤ پس یزدان کاری چون بود و اگر صاحب مقال از اهل صحوست بقصور فهم خود حمل باید کرد چنانچه در کلام الله و کلام رسول متشابهات اند همچنین در کلام اولیاء الله هم متشابهات ست که عقل از ادراک آن قاصرست و چون دایره عبارت تنگ ست و الفاظ در مقابله معانی که در اذهان عوام میتوان گنجید موضوع گشته و آن معنی که برا ولیا مکشوف میشوند برای آنها الفاظ موضوع نیستند ناچار باستعارات و مجازات تکلم میفرمایند و قراین در دست عوام نیستند ناچار بمعانی آن پی نمی برند و هر کس که از ان معنی آشنائی دارد مراد آن پی می برد حاصل آنکه انکار اولیاء الله نباید کرد و از غیرت الٰهی که در حق دوستان او ست باید ترسید که در حدیث قدسی آمده من عادی لی ولیا فقد بارزنی بالمحاربة دشمنی با اولیا دشمنی کردن ست با خدا لیکن بر کلمات شان که مخالف شرع باشد اعتقاد نباید کرد حضرت شیخ الاسلام عبد الله انصاری هراتی قدس سره میفرماید الٰهی اولیای خود را چه آفریدی که ظاهر شان سم قاتل ست و باطن شان تریاق نافع هر که بر ظاهر شان پیچید موت آید

گرفتار شد و هر که بباطن شان پی بردحیات ابدی یافت آنها اولیای خود را چه آفریدی که هر که آنها را شناخت ترا یافت و هر که آنها را نشناخت ترا نیافت مولوی روم میفرماید **مثنوی** کار پاکان را قیاس از خود مگیر گرچه ماند در نوشتن شیر و شیر در نیابد حال پخته هیچ خام پس سخن کوتاه باید والسلام حضرت قیوم ربانی قطب صمدانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه درحق شیخ اکبر محی الدین عربی قدس سره فرموده که منکر شیخ درخطرست و معتقد کلمات شطحیه شیخ نیز درخطر شیخ از اکابر اولیا الله باید دانست و کلمات شطحیه شیخ را برظاهر آن فرود نباید آورد طریق اسلم اینست **نوشته بودند** که در تفسیر قوله تعالی ثم دنا فتدلی فکان قاب قوسین او ادنی اهل سنت و جماعت را اختلافست صوفیه برحقتعالی حمل میکنند و بیشتر ازان قرب جبرئیل می فهمند حیرانم چکنم تحقیق این امر نویسند **صاحب منزل** باعتبار روایات حدیث و هم باعتبار عربیت قرب حقتعالی ازین آیه فهمیدن نزد فقیر ارجح ترست اما باعتبار حدیث پس بغوی وغیره مفسران اصحاب حدیث روایت میکنند از انس بن مالک و ابن عباس که رئیس مفسران است و از غیر شان من السلف قالوا دنا الجبار رب العزة فتدلی حتی کان منه صلی الله علیه وسلم قاب قوسین او ادنی اگرچه عائشه رضی الله عنها و بعضی مفسران این آیه را حمل میکنند بر قرب جبرئیل و منشاء قول ایجانه نیست مگر استبعاد دنو و تدلی و استوا در ذات حق سبحانه تعالی که این چیزها از خواص جسم ست و این استبعاد بیجاست لقوله تعالی منه آیات محکمات هن ام الکتاب و اخر متشابهات در قرآن اینچنین متشابهات بسیار اند الرحمن علی العرش استوی و یبقی وجه ربک و ید الله فوق ایدیهم و یاتیهم الله فی ظلل من الغمام پس چرا این آیه را هم ازان قبیل نمیدارند که تاویلات رکیکه قائل میشود و اما من جهت العربیة پس بجهت آنکه سوق کلام آنست که حقتعالی میفرماید و ماینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی علمه شدید القوی ذومرة فاستوی وهو بالافق الاعلی ثم دنا فتدلی فکان قاب قوسین او ادنی فاوحی الی عبده مااوحی جمله علمه شدید القوی صفت ست بعد صفت وحی را و هر همه وحی بتوسط جبرئیل نیست بلکه بعضی بتوسط جبرئیل بود و بعضی بی توسط جبرئیل پس اگر از شدید القوی جبرئیل مراد باشد بر هر فرد وحی شدید القوی صادق نباید و نیز قوله تعالی فاوحی الی عبده مااوحی صریحست که مراد از شدید القوی حق سبحانه ست نه جبرئیل

فائده حضرت ...

الا انتشار ضمائر لازم آید و آن در کلام فصحا مستنکرست و نیز دنو و تدلی جبرئیل موجب کمال رسول کریم
نمیشود که پیغمبر از جبرئیل افضل بود و نیز هر کس که از دنو و تدلی جبرئیل مراد داشته پس گویا این آیه نزد او
حکایت از آن واقع ست که رسول کریم جبرئیل را بر صورت اصلی او شش صد پر متصل جبل عرفات
دیده بود و آن واقع حالیست که جمله ان هو الا وحی یوحی ربط ندارد حالانکه جمله شود نی فتدلی که معطوفست
بر جمله علمه شدید القوی بسبب عطف صفت وحی نمیتواند شد پس ظاهر شد که مراد از دنو و تدلی
قرب حق ست مولوی روم میفرماید بیت اتصالی بی تکیف بی قیاس هست رب الناس را با جان ناس
نوشته بودند که صوفیه اذا زلزلت الارض زلزالها را بر نفس انسان فرود می آرند و کریمه
صم بکم عمی فهم لا یرجعون والیوم نختم علی افواههم وتکلمنا ایدیهم وتشهد ارجلهم بما کانوا
یکسبون در حق منتهیان میگویند حالانکه در حق کفارست صاحب من این گفتگو از فن اعتبارست نه
تفسیر قرآن تفسیر قرآن همانست که مفسران گفته اند بر فن اعتبار اعتراض نیست فرد شنده خیا
ازعرب گفت الخیار عشرة بدرهم صوفی بشنید و از هوش رفت چون بهوش آمد مردم از وی پرسیدند
گفت اذا کان الخیار عشرة بدرهم فکیف الشرار و شک نیست که چنانچه بر کفار صادق ست که صم بکم
عمی عن الحق فهم لا یرجعون عن باطلهم منتهیان از غیر حق صم بکم عمی اند فهم لا یرجعون عنه تعالی
الی غیره چنانچه اعضاء کفار بر آنها شهادت خواهند داد که موجب تعذیب آنها خواهد بود اعضاء مومنان
برای آنها شهادت خواهند داد که موجب تکریم آنها باشد رسول کریم فرمود که تسبیح و تهلیل بعقد انامل
بخوانید فانهن مسئولات مستنطقات یوم القیامة نوشته بودند که متکلمان میگویند الایمان لا یزید
ولا ینقص و در حدیث وارد شده الایمان تسع و سبعون شعبة افضلها قول لا اله الا الله
وادناها اماطة الاذی عن الطریق تطبیق در آن چگونه باشد صاحب من چون رسول کریم
ایمان را تفسیر کرده بقوله علیه السلام ان تومن بالله وملئکته وکتبه ورسله والیوم الاخر و
تومن بالقدر خیره وشره و نیز از احادیث بتواتر باجماع ثابت شده که اعمال داخل ایمان نیست یعنی
آنکه اگر شخصی ایمان دارد و اعمال صالحه ندارد و مرتکب کبائرست انجام او بهشت ست لهذا ابو حنیفه رح

۹ ایمان لا یزید و لا ینقص

گفته الایمان لا یزید ولا ینقص یعنی نفس ایمان که عبارتست از اقرار باللسان و اعتقاد جازم
بقلب در ان زیادت و نقصان متصور نیست چراکه در اعتقاد اگر نوعی ریب و شک ست ایمان نیست و اگر
ریب و شک نیست خود هست ایمانست این حصر دائرست بین النفی و الاثبات پس در ان زیادت و نقصان
گنجائش نیست لیکن چون از احادیث کثیره و از آیات قرآن زیادت ایمان و نقصان مفهوم میشود قال
الله تعالی الذین آمنوا زادتهم ایمانا و ازدادوا ایمانا مع ایمانهم و ان الله لا یضیع ایمانکم
و نحو ذلک لهذا شافعی رحمه الله و اکثر محدثین میگویند که الایمان یزید و ینقص چنانچه امام بخاری رح
در صحیح خود باب الایمان یزید و ینقص نوشته است لیکن نزد فقیر آن نزاع گویا نزاعی ست لفظی چراکه فقط اقرار
باللسان و تصدیق بالقلب نزد فریقین مانع ست از خلود فی النار و سبب دخول جنت ست اولا و بعد
التعذیب و زیادت نورانیت در ایمان و کثرت ثمرات مرتبت مترتب شدن بران باتفاق از اتیان
اوامر و اجتناب مناهی ست پس نزاع لفظی شد و صوفیه علیه میگویند که ایمان را صورتیست و حقیقت
صورت ایمان همین اقرارست و تصدیق بالقلب و حلیه او اعمال صالحه ست و اجتناب از مکروهات
شرعی و از فضول مباحات و حقیقت ایمان تصدیق ایمان و اطمینان نفس ست و دلیل بر تصدیق و اطمینان
نفس آنست که مقتضای طبیعت گردد حسن بصری که سر سلسله صوفیه کرامست گفته که اگر شخصی را یقین
باشد که درین سوراخ اژدهاست پس محالست که آن شخص در ان سوراخ انگشت گذارد و اگر شخصی
انگشت در سوراخی نهاد پس معلوم شد که او را بر بودن مار در آن سوراخ یقین نیست پس معلوم شد که
هر گناه کبیره میکند او را بر وعیدات شرع یقین کلی نیست و هر کرا بر وعیدات شرع یقین نیست کافرست
ایمان ندارد چون از وجدان دریافته میشود که با وجودیکه بفضل الٰهی بر شرائع و صدق رسول یقین
قلبی ست و معهذا صدور معصیت میشود پس ازینجا دریافته میشود که جائیکه کفر باقیست آن نفس ست که
اماره است بالسوء هرچند حق سبحانه تعالی بفضل عمیم خود اقرار زبان و تصدیق قلب برای دخول بهشت و
نجات دوزخ مقرر فرموده و اینقدر ایمان قبول نموده لیکن ایمان نفس هم مطلوبست و بران مراتب قرب
منوط قال الله تعالی یا ایها الذین آمنوا آمنوا بالله و رسوله ازین آیه مستفاد میشود که بعد ایمان ایمان دیگر

مطلوبست پس ایمان اول ایمان قلب ست و ایمان ثانی ایمان نفس و قال سبحانہ یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربك یعنی من غیره راضیة یعنی بکل ما اراد مرضیة فادخلی فی عبادی یعنی فی الذین قال الله تعالی فیهم لابلیس ان عبادی لیس لك علیهم سلطان و ادخلی جنتی شاید که مراد ازین جنت جنتی باشد که در حدیث آمده ان فی الجنة جنة لیس فیها حور ولا قصور یتجلی فیها ربنا ضاحکا چون نفس ایمان آرد اسلم از شیطان صادق آید رذائل نفس از کبر و حسد و حقد برطرف واز محاسبه پاک گردد و اگرنه محاسبه بر رذائل نفس باقیست قال الله تعالی ان تبدوا ما فی انفسکم او تخفوه یحاسبکم به الله فیغفر لمن یشاء ویعذب من یشاء در حدیث ارشده و اجماع آیت برانست که معاصی که بجوارح تعلق دارد از اراده کردن حساب و عذاب نشود تاکه صدور آن عمل نشود از اراده کردن طاعت ثواب یابد و از عمل کردن آن ده چند ثواب یابد پس مراد او تخفوه فی انفسکم درین آیه رذائل نفس ست والله اعلم ای برادر ایمان آوردن نفس بدون توجه شیخ کامل مکمل صورت نه بندد مولوی روم میفرماید بیت نفس را نکشد بغیر از ظل پیر دامن آن نفس کش را سخت گیر

نوشته بودند که صوفیه میگویند که اگر لا اله الا الله بطور صوفیه گفته شود در عاقبت سود مند خواهد بود صاحب من کسیکه اگر باین معنی گفته باشد که مطلقا سود مند نخواهد شد پس غلط گفته بلکه ازین قول کفر لازم آید و اگر باین معنی گفته باشد که انچه صوفیه آنرا سود مند بوده خود میدانند ازین محروم خواهد بود پس گنجایش دارد و ایمان مجازی برای دخول جنت ست و ایمان حقیقی برای وصول بخالق جنت فاین هذا من ذلک لیکن ایمان مجازی هم با حلیه اعمال صالحه اگر در گور برده شود غنیمت ست بلیت

هنیئا لارباب النعیم نعیمها وللعاشق المسکین ما یتجرع شعر آسمان نسبت بعرش آمد فرود
ورنه بس عالیست پیش خاک تود

مکتوب پنجم بشیخ محمد قاضی مذکور بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله والصلوة علی رسوله

نوشته بودند که بعضی کلمات صوفیه اهل شرع تکفیر صوفیه میکنند چنانچه مولوی روم میفرماید مثنوی
چونکه بیرنگی اسیر رنگ شد موسئ با موسئ در جنگ شد چون به بیرنگی رسی کان داشتی

موسی و فرعون دارند آشتی   و همچنین مولوی عبد الرحمن جامی میفرماید شعر همسایه و همنشین و
همره همه اوست * در دلق گدا و اطلس شه همه اوست * درچنین جا چه اعتقاد باید کرد —
مهربان من مردم که تکفیر میکنند و بر مراد قائل اطلاع نیافته لب بطعن میکشایند بیجا میکنند اول
مراد قائل را باید فهمید بعد ازان حکم باید کرد اینچنین مقالات مبنی بر وحدت وجود است که همه و
میگویند همه از وست شعر انجمن فرق و نهانخانه جمع * بالله همه اوست ثم بالله همه اوست
باینمعنی نمیگویند که زید هم خداست و عمرو هم خداست نعوذ بالله منها و نه باینمعنی که حق تعالی بمنزله
کلی طبعی ست و اشخاص ممکنات افراد وی اند این هر دو قول کفر صریحست و انکار وجود حق تعالی
نعوذ بالله منها بعض جهال کلام بزرگان را بر معانی باطله خود حمل کرده باتحاد میروند و بعضی زبان
طعن بر بزرگان میکشایند و درحقیقت صوفیه وجودیه حقتعالی را بوجود حقیقی موجود میدانند سوای حق
کسی را موجود نمیدانند و عالم را در مرتبه وهم میدانند لا اله الا الله لا موجود الا الله میگویند و رینجا چند
اعتراض وارد میشوند یکی آنکه این مذهب سوفسطائیه ست که حقایق موجوده محسوسه را موهومه گفته میشود
فرق در مذهب سوفسطائیه و درین مذهب چیست دوم آنکه استدلال بر وجوب واجب از وجود ممکنات
کرده میشود لهذا در کتب عقائد اول مسئله حقائق الاشیاء ثابتة مینویسند پس اگر عالم ممکنات موجود
نباشد استدلال بر صانع فوت میشود سوم آنکه کریمه ربنا ما خلقت هذا باطلا منافی این
قولست چرا که موهوم باطل و ناچیز است چهارم آنکه بالفرض اگر عالم موهوم باشد و حق تعالی موجود
پس همه اوست گفتن چگونه راست آید که اتحاد موجود با موهوم محالست و معنی این ابیات و
امثال آن چه باشد جواب ازین اعتراضات آنست که فرق درمیان مذهب سوفسطائیه و درین
مذهب آنست که سوفسطائیه عالم را موهوم بقسمی میگویند که منشا تحقق آن اصلا نیست لهذا استدلال
بر وجود صانع فوت میشود و صوفیه وحدت حقیقی یعنی وجود واجب را منشا توهم کثرت که عبارت
از عالم امکان است میدانند چنانچه شعله جواله منشا توهم دائره میگردد و چنانچه زید اگر در آئینه خانه رود
عکوس او در آئینه های رنگارنگ باشکال و الوان مختلفه ظاهر شود پس شک نیست که شعله و

در خارج موجود اند و دائره وعکوس آئینه اصلا تحققی و ثبوتی ندارند و معهذا آن دائره و عکوس
دلیل اند بر وجود زید ربنا ما خلقت هذا باطلا صادق ست چرا که عالم را در مرتبه وهم برای
استدلال بر وجود خود پیدا ساخته و معهذا صوفیه باستدلال کار ندارند حاصل استدلال حصول
علم حصولی نیست حضوری کسی بر وجود خود که آنرا علم حضوری متعلق ست محتاج استدلال نیست مولوی
روم می فرماید **مثنوی** آفتاب آمد دلیل آفتاب   گر دلیلی بایدت زو رو متاب
پای استدلالیان چوبین بود   پای چوبین سخت بی تمکین بود   ازین جواب همه اعتراضها
مضمحل گشته مگر اعتراض چهارم و جوابش آنکه همه اوست گفتن خالی از تجوز نیست چرا که چون تحقق
دائره شعله وعکوس زید که در آئینه خانه ظاهر گشته اصلا نیست مگر همان شعله و زید ست پس اگر
آنرا بالمجاز عین زید گفته شود و عین شعله گفته شود هم گنجائش دارد و اگر غیر گفته شود هم گنجائش دارد
که آن موجود ست و این موهوم لیکن در غیر گفتن اثبات وجود مستقل تبادر میشود لهذا ازان تحاشی
می نماید و بعینیت قائل شده اند و گرنه مراد آنها آن عینیت نیست که مستلزم کفر باشد نعوذ بالله منها پس معنی
بیت مولوی جامی رحمة الله علیه معلوم شد چگونه مراد مولوی جامی رحمة الله علیه آن باشد که معترض
فهمیده ست حالانکه خود مولوی میگوید ع نی عرض ذات او و نی جوهر * هرچه بندی خیال
ازان برتر * ومعنی بیت مولوی رومی قدس سره آنست که وجود حقیقی که عین ذات حق ست
یا صفت او چون از بیرنگی خود اسیر رنگ شد یعنی در مرتبه وهم بکثرت تعلق گرفت موسی با موسی
در جنگ شد یعنی از یکنوع افراد متعدده و متکاثره بر آمد موسی و عیسی و محمد صلی الله علیهم از
یک جنس اند و هر یک منشا رهدایت اند و باین احکام و احوال مختلفه دارند مراد در جنگ شدن
همین تکثر و اختلاف ست **بیت** چون به بیرنگی رسی کان داشتی   موسی و فرعون دارند آشتی
یعنی چون صوفی در وقت مراقبه مستغرق مشاهده وجود حقیقی میشود در ان وقت موسی و فرعون
هردو از نظر او ساقط میشوند و تعدد و تکثر مطرح نظر او نمیباشد ازان وقت خبر میدهد که موسی و فرعون
دارند آشتی و ازهمچنین حالت مولوی روم قدس سره خبر میدهد ع علم حق با علم صوفی گم شود *

این سخن کے باور مردم شود یعنی وقتیکہ صوفی متوجہ ذات بحت میشود در آن وقت صفات الٰہی
ہم مد نظر نمیباشد پس صادق آمد کہ علم حق کہ صفتی از صفات حقیقیہ حق ست و انفکاک او از ذات محال است
در آنوقت در علم صوفی آنہم مطرح نمیباشد پس در علم صوفی گم شد نہ در نفس الامر سوال از ین تقریر
امکان صحت دعوی صوفیہ ظاہر شد لیکن دلیل برین دعوی چیست جواب این جماعہ برین دعوے
ہرچند استدلالات مذکور کردہ اند و دران کتب و رسائل نوشتہ اند لیکن در واقع دلیل آنہا کشف
لاغیر صوفیہ شہودیہ میگویند کہ این جماعہ کہ ہمہ اوست میگویند در غلط افتادہ اند و منشا غلط ایشان
دو چیز ست یکی سکر عشق و مقتضای عشق آنست کہ غیر محبوب از نظر محب مستور گردد و ہر چہ
کہ می بیند صورت معشوق کہ در خیال او مستقر ست مشہود میگردد و در عشق مجازی ہم اینصورت
ظاہر میشود دوم آنکہ وجود ممکن در مقابلہ وجود واجب بمنزلہ لاشی ست و لہذا عقلا موجود را کلے
مشکک میگویند عقلا میگویند للممکن فی نفسہ لیس و لہ من علتہ الیس و رسول کریم میفرماید۔
اصدق القول قول اللبید مصرعہ الا کل شئ ما خلا اللہ باطل یعنی عدم
ذاتی اوست و وجود او مستعار ست از حق جل و علا پس وقتیکہ بحکم قولہ تعالی ان تؤدوا الامانات الی
اہلہا انسان تصور کند و یقین داند کہ وجود ممکنات ذاتی شان نیست مستعار ست در وقت غلبہ
این تصور ممکن را البتہ از وجود عالی خواہد یافت و خواہد گفت لاموجود الا اللہ چنانچہ زید کہ برہنہ بود
و پارچہ عاریت پوشیدہ ست اگر آن پارچہ را بغیر نسبت کند و درین ملاحظہ استقامت نماید البتہ
خود را برہنہ خواہد دانست و چنانچہ شخصے نظر خود در آفتاب دوختہ باشد البتہ روشنی چراغ در نظر او
تاریک خواہد بود و این ید اقرب بصواب و اوفق بکتاب و سنت و اجماع امت ست سوال
فریق ثانی صوفیہ کہ قائل وحدت شہود اند میگویند کہ در خارج حقیقی غیر از واحد حقیقی ہیچ موجود نیست و
ممکنات در خارج ظلی بوجود ظلی موجود اند این چہ معنی دارد جواب این جماعہ کہ عالم را ظل و عکس
تعبیر میکنند بالمجاز میکنند و نیز آنچہ ایشانرا در اثنای سیر و سلوک مشہود میشود در حالت سکر از ان
حکایت میکنند و چون بمنتہای کار میرسند از ان تماشی نمیمانند و میفرمایند کہ محمد صلی اللہ علیہ و سلم را

ظل نبود خالق محمد را اگر نه ظل باشد و نسبتی که در میان وجود واجبی و وجود ممکن متحقق ست لفظ حقیقی برای آن موضوع نیست ناچار بالمجاز برای اظهار قوت و ضعف و اولویه و اولیه و ضد آن باصل و ظل تعبیر میکنند و میگویند که انچه در دید تو و شهود تو بگذرد آن غیر حق ست آنرا تحت لای نفی باید کرد و مقصود ورای آن باید جست ست عکس در آئینه ها ناید مرد ست دور میان بارگاه الست غیر ازین پی نبرده ایم ست ما للتراب و رب الارباب چون از عالم باطن اینقدر کلام کرده شد دیگر فائده گفته میشود باید دانست که کشف کونیه و کرامت داخل ماهیت ولایت ست و نه از لوازم آن ماهیت ولایت همان حضور بکیف ست و لوازم آن اتباع شریعت و خرق عادات که بریاضت مترتب ست از جوگیه هم بظهور می آید آری کشف الهی که عبارتست از دیدن صور مثالیه قرب بیچون و غیره مراتب ذات و صفات در آئینه خیال خاصه اولیاء الله ست مولوی روم میفرماید ست آن خیالاتیکه دام اولیاست عکس مهرویان بستان خداست لیکن خاصه شامله نیست اکثر اولیا را کشف الهی باشد و بعضی را کشف تفصیلی باشد بعضی را اجمالی بسا اولیا باشند که از ولایت خود خبر نداشته باشند تا بدیگری چه رسد صحابه کرام که باجماع اشرف و افضل اولیاء الله بودند که ولایت شان بنصوص قطعیه ثابت گشته کسی از انها بکشف الهی تکلم نکرده الا نادرا و الله اعلم۔

مکتوب ششم نیز بشیخ محمد قاضی مذکور در بیان شریعت و طریقت و حقیقت

بسم الله الرحمن الرحیم و بحمده و الصلوة و السلام علی رسوله و آله و صحبه شریعت و فضیلت پناه مهربان دوستان سلامت بعد از سلام سنت الاسلام مطالعه نمایند چند سوال نوشته بودند جواب بعضی از انها از مکتوب سابق میتوان دریافت لیکن باز نوشته میشود که انچه جهال میگویند که در میان شریعت و طریقت و یا شریعت و حقیقت تضاد ست این از غلط فهمی آنهاست معنی شریعت و طریقت و حقیقت نفهمیده اند شریعت در لغت بمعنی راه ست لهذا راه عام را شارع میگویند و در اصطلاح اهل اسلام شرع عبارتست از جمیع ما جاء به النبی صلی الله علیه و سلم که راهیست موصل بخدا و موصل بجنت و همین ست صراط مستقیم که حق تعالی سوال کردن آن تعلیم فرموده بقوله تعالی اهدنا

الصراط المستقیم صراط الذین انعمت علیهم و این اهیست که حق تعالی همه
انبیا را بتسلیک آن امر فرموده قال الله تعالی شرع لکم من الدین ما وصی به
نوحا والذی اوحینا الیک وما وصینا به ابراهیم وموسی وعیسی ان اقیموا الدین
ولا تتفرقوا فیه کبر علی المشرکین ما تدعوهم الیه الله یجتبی الیه من یشاء ویهدی
الیه من ینیب یعنی این شریعت که برای شما ای مسلمانان مقرر کرده ایم و بهر پیغمبر علیه
السلام بدان وحی کرده ایم آن شریعت آنست که دین را درست کنید و تفرق روا
ندارید یعنی همت خود را یکسو دارید یعنی قبله توجه جز وحده لاشریک له نگردانید آنچه امر کرده است آن
امتثال نمائید و آنچه منع کرده از آن اجتناب کنید و در امور مباحه هر کاری که کنید برای خدا کنید
و با هر که دوستی گزینید برای خدا و با هر که دشمنی گزینید برای خدا و خوف وطمع بجز وی از کسی نکنید
عن ابی امامة رض قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من احب لله وابغض لله
واعطی لله ومنع لله استکمل الایمان رواه ابو داؤد وعن انس رض قال قال رسول
الله صلی الله علیه وسلم لا یؤمن احدکم حتی اکون احب الیه من ولده و والده و
الناس اجمعین متفق علیه وعنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ثلث من
کن فیه وجد بهن حلاوة الایمان من کان الله و رسوله احب الیه مما سواهما
ومن احب عبدا لا یحبه الا لله ومن کره ان یعود فی الکفر بعد ان انقذه الله منه
کما یکره ان یلقی فی النار متفق علیه وقال الله تعالی قل ان کان اباؤکم وابناؤکم
واخوانکم وازواجکم وعشیرتکم واموال اقترفتموها وتجارة تخشون کسادها و
مساکن ترضونها احب الیکم من الله ورسوله وجهاد فی سبیله فتربصوا حتی یاتی
الله بامره از این احادیث معلوم میشود که مسلمان کامل وقتی شود که غیر خدا دیگری محبوب و مقصود
و منظور خاطر او نباشد همین معنی اقیموا الدین ولا تتفرقوا فیه کبر علی المشرکین ما تدعوهم
الیه هست یعنی گرانست بر مشرکان آنچه بسوی آن میخوانی تو ای محمد آنها را یعنی قبله توجه

یکی ساختن بر شرکان ثقیلست پس کسیکه غیر خدا می پرستد از بت پرستان و آتش پرستان آنها
شرک جلی دارند و کسیکه با وجود ایمان و توحید قبله توجه او واحد نیست او نیز خالی از شرک خفی نیست
واو را مومن کامل نتوان گفت الله یجتبی الیه من یشاء ویهدی الیه من ینیب یعنی
هر کرا خدا میخواهد اجتبا میکند خواه بلا واسطه مثل انبیا یا بواسطه انبیا و نائبان شان و هدایت میکند خدا کسی را
که رجوع می آرد بسوی او یعنی بجذب و سلوک این دولت ایمان حقیقی میسر نشود و از ین تقریر واضح میشود که حقیقت
محمدی که همان شریعت سائر انبیاست همانست که آنرا فقرا طلب میکنند و حاصل میسازند و آنرا در اصطلاح
حقیقت میگویند یعنی حقیقت شریعت است نه چیزی دیگر که آنرا جهال ضد شریعت میدانند از ین واضحتر
میگوییم که شریعت عبارتست از ما جاء به النبی صلی الله علیه وسلم و آن چهار چیز است یکی اقرار کردن بزبان
دوم اعتقاد بقلب بحقیقت آنچه قرآن و حدیث بدان ناطق است سوم تحسین اخلاق یعنی ازاله اخلاق رذیله
از کبر و حسد و حقد و جزع و حرص و ریا و سمعه و بخل و مانند آن و اتصاف باخلاق حمیده چون توبه و
زهد و توکل و قناعت و صبر و شکر و رضا و مانند آن چهارم اعمال جوارح موافق کتاب و سنت کردن از
امتثال اوامر و اجتناب مناهی اقرار بزبان فقط بدون این سه چیز دیگر لاشی محض است و این سه دیگر
که هست هر یکرا صورت است و حقیقت حقیقت اعتقاد آنست که از علم استدلالی و از هر دو بعلم حضوری
لا یزالی برسد امیر المومنین علی مرتضی رضی الله عنه میفرماید لو کشف الغطاء لما ازددت یقینا
و ابوذر غفاری رضی الله عنه گفته اسهرت لیلی و اظمأت نهاری فکانی انظر الی عرش
الرحمن بارزا تا که در مبدا استدلال است همیشه با یونانیان و امثال شان در بحث و جدال است گاهی
گاهی غالب و حقیقت اخلاق بعد فنای نفس دست دهد و اگر نه دعوی محض است علمای ظاهر اخلاق
سیئه را بد میدانند که آیات و احادیث بدان ناطق است اما خود را از ان پاک نمیکنند کبر مقتا عند
الله ان تقولوا ما لا تفعلون شخصی از اولیا عصر ابو علی ابن سینا در مجلس خود گفت که ابن سینا ادب
ندارد این سخن بابن سینا رسید ابن سینا کتابی از تصانیف خود در بیان اخلاق و اداب نزد آن شیخ فرستاد
و گفت من در باب اداب تصانیف چنین دارم شیخ گفت که من نگفته ام که ابن سینا ادب

حقیقت

نداند بلکه گفته که ادب ندارد و دانستن چیزی دیگرست و اتصاف بدان چیزی دیگر و حقیقت اعمال جوارح
آنست که رسول کریم صلی الله علیه و سلم فرموده ان تعبد ربك کانك تراه یعنی دوام حضور
و این بدون فنای قلب میسر نشود پس حقیقت ایمان حقیقت شریعت ست لاغیر فقط اقرار بزبان کردن
تصدیق بالقلب نمودن و فرائض بظاهر بجا آوردن از محرمات بقدر پرهیز کردن صورت شریعت
و حقیقت شریعت همانست که مذکور شد شریعت از هدایه و صحیح بخاری و امثال شان خارج نیست لیکن
از خواندن آن جز صورت بدست نمی آید و بحقیقت آن نمیرسد عقیده اهل سنت و جماعت که افعال
العباد مخلوقة لله تعالی اگر باین مسئله حق الیقین حاصل شود طمع و خوف از غیر خدا در دل نگذرد
عقیده اهل سنت چنین ست و معتزله میگویند که افعال عباد مخلوق عباد اند لیکن عباد مخلوق
خدا اند پس مخلوق مخلوق مخلوق اند ولو بالواسطه عند عوام الناس در مقام تعظیم سلاطین و امرا
ازین نسبت اعتزالی هم در غفلت اند سوال چون حقیقت حقیقت شریعت ست لاغیر پس معنی
قول صوفیه که میگویند کل حقیقة ردته الشریعة فهی زندقة چیست جواب
در عالم مثال مراتب قرب الهی بصورت قرب مکانی متمثل میشوند چنانچه در مکتوب سابق
نوشته ام و رویت عالم مثال که آنرا صوفیه بکشف تعبیر میکنند از قبیل رویا در منام ست
از انجا رسول فرموده صلی الله علیه و سلم الرؤیا الصالحة جزء من ستة و اربعین
جزء من النبوة و احیانا در مرآة خیال بسبب بعضی عوارض انکدار میشود لهذا در کشف غلط
می افتد و گاهی در فهم و تعبیر آن غلط می افتد لهذا اولیاء الله گفته اند که انچه بکشف معلوم شود آنرا
بمعیار شرع باید سنجید اگر موافق شرعست قبول باید کرد و انچه مخالف شرع باشد آنرا رد باید کرد
و زندقه باید دانست و انچه شرع ازان ساکت باشد آنرا قبول باید کرد باحتمال غلط لهذا اولیاء
الله کسی را مرید نمیگیرند تا وقتیکه علم ظاهری نیاموزد تا در زندقه نیفتد و خلاف شرع اعتقاد
نکند و نیز صورت شریعت بدون علم ظاهر بدست نیاید و حقیقت بی صورت دست نده پس شریعت
و حقیقت چون روح و بدنست بدن بی روح جمادست و روح بی بدن بیکار چون حقیقت شریعت

لیکن تاثیر صحبت صحابه بتاثیر صحبت پیغمبر صلی الله علیه وسلم رسد و همچنین تاثیر صحبت تابعین بتاثیر صحبت صحابه
نرسد بعد ازان تاثیر صحبت پیر ضعیف شد پس بعد قرون ثلثه برخی از اکابر دین بتحصیل علوم ظاهری شدند
و برای استنباط احکام شرعی از قرآن و حدیث قواعد عربیه از صرف و نحو و معانی و بیان و امثال آن
در یافت معانی لغوی وضع نمودند و قواعد اصول مرتب ساختند و این علوم را فقه نام داده تقلید کردند و برخی
از اکابر دین از علوم ظاهر بقدر ضرورت که فرض عین است اکتفا کردند و فرض کفایه بعهده دیگران گذاشتند و
در آن تقلید قبول کردند و برای فائده و استفاده حقائق شریعت و کمالات باطن که روح شریعت است همت بستند و برای آن قواعد
مقرر نمودند و آنرا طریقت نام نهادند و آنهم مستنبط است از شرع و آن تقلیل طعام و تقلیل منام و تقلیل کلام و قلت
با عوام و مصاحبت با ارباب قلوب کثیره و نفوس مرضیه و کثرت ذکر و دوری از خلق و اتباع سنت و ترک بدعت
و اجتناب از فضول مباحات و مشتبهات و ترک ما لا یعنی قال الله تعالی واذکر اسم ربک و تبتل الیه
تبتیلا رب المشرق و المغرب لا اله الا هو فاتخذه وکیلا و این امور که مذکور شده اند همه از احادیث
نبوی ثابت اند قال رسول علیه السلام من حسن اسلام المرء ترکه ما لا یعنیه و قال علیه السلام من
احب کلامه من عمله قل کلامه الا فیما یعنیه العزلة خیر من جلیس السوء والجلیس الصالح
خیر من العزلة و قال رسول الله صلی الله علیه وسلم خیر مال المسلم الغنم یتبع بها شعف الجبال یفر بدینه
من الفتن و در فضائل ذکر و اکثار آن احادیث بسیار اند قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اکثروا
ذکر الله حتی یقولوا مجنون و چون از نصوص قطعیه ثابت است افضل الذکر لا اله الا الله پس ذکر
نفی و اثبات مروج طرق است خواه بجهر خواه بسر ارباب وحدت وجود معنی لا اله الا الله لا موجود الا الله ملحوظ
میدارند تا وجود ماسوی الله که در واهمه مستقر شده است از نظر ساقط شود و وحدت حقیقی جلوه گر گردد
ارباب وحدت شهود لا مقصود الا الله ملحوظ میدارند تا نفی مقاصد نمایند و غیر از واحد حقیقی قبله توجه وجود
دیگر در شبه باقی نماند و میگویند که هر چه مقصود تست معبود تست چرا که عبادت عبارت است از کمال تذلل و
هر کس برای حصول مقصود در تذلل قاصر نمیشود پس تا که نفی مقاصد نکند توحید در عبادت صورت نبندد
نوشته بودند که نفس نمی پذیرد مولوی روم میفرماید **شعر** نفس اژدرهاست او کی مرده است

لیکن تاثیر صحبت صحابه بتاثیر صحبت پیغمبر صلی الله علیه وسلم نرسد وهمچنین تاثیر صحبت تابعین بتاثیر صحبت صحابه
نرسد بعد از آن تاثیر صحبت پیر ضعیف شد پس بعد قرون ثلثه بعضی از اکابر دین متکفل علوم ظاهری شدند
و برای استنباط احکام شرعی از قرآن و حدیث قواعد عربیه از صرف و نحو و معانی و بیان و امثال آن برای
دریافت معانی لغوی وضع نموده و قواعد اصول مرتب ساخته تدوین علوم و عقاید و فقه کردند و بعضی
از اکابر دین از علوم ظاهر بقدر ضرور که فرض عین است اکتفا کرده و فرض کفایه بعهده دیگران گذاشته و
دران تقلید قبول کرده برای فائده و استفاده حقائق شریعت و کمالات باطن کمر همت بستند و برای آن قواعد
مقرر نمودند و آنرا طریقت نام نهادند و آنهم مستنبط است از شرع و آن تقلیل طعام و تقلیل منام و تقلیل مخالطت
باعوام و مصاحبت با ارباب قلوب زکیه و نفوس مرضیه و کثرت ذکر و دوری از خلق و اتباع سنت و ترک بدعت
و اجتناب از فضول مباحات و مشتبهات و ترک مالایعنی قال الله تعالی واذکر اسم ربک و تبتل الیه
تبتیلا رب المشرق والمغرب لا اله الا هو فاتخذه وکیلا و این امور که مذکور شده اند همه از احادیث
نبوی ثابت اند قال رسول علیه السلام من حسن اسلام المرء ترکه مالا یعنیه وقال علیه السلام من
احب کلامه من عمله قل کلامه الا فیما یعنیه العزلة خیر من جلیس السوء والجلیس الصالح
خیر من العزلة وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم خیر مال المسلم الغنم تتبع بها شعف الجبال یفر بدینه
من الفتن و در فضائل ذکر و اکثار آن احادیث بسیار اند قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اکثروا
ذکر الله حتی یقولوا مجنون و چون از نصوص قطعیه ثابت است افضل الذکر لا اله الا الله یعنی ذکر
نفی و اثبات مروج طرق است خواه بجهر خواه بسر ارباب وحدت وجود معنی لا اله الا الله لا موجود الا الله ملحوظ
میدارند تا وجود ماسوی الله که در دل ایشان مستقر شده است از نظر ساقط شود و وحدت حقیقی جلوه گر گردد
و ارباب وحدت شهود لا مقصود الا الله ملحوظ میدارند تا نفی مقاصد نمایند و غیر از ذات حقیقی قبله توجه و مقصودی
دیگر و شبه باقی نماند و میگویند که هرچه مقصود تست معبود تست چرا که عبادت عبارت است از کمال تذلل و
هر کس برای حصول مقصود در تذلل قاصر نمیشود پس تا که نفی مقاصد نکند توحید در عبادت صورت نبندد
نوشته بودند که نفس نفی نمیرد مولوی روم میفرماید شعر نفس اژدرهاست این کی مرده است

ازغم بی آلتی افسرده است صاحب من این بیت در حق صوفیان نیست در حق مدعیان
کمالست نوشته بودند که در متقدمان صاحبان کمال بسیار بودند و در متاخرین بسیار شد صاحب
من این سخن محض غلط است صحابه کلهم صاحب کمال بودند و در قرن ثانی و ثالث بسیار بعد از ان اندک
شده بودند قال الله تعالی والسابقون السابقون اولئک المقربون فی جنات النعیم ثلة من الاولین
وقلیل من الآخرین وایشان غلط که در این بیان نسبت بزمانه سابق بیشتر اند لیکن اصحاب کمال همیشه باشند
قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یزال من امتی امة قائمة بامر الله لا یضرهم من خذلهم و
لا من خالفهم حتی یاتی امر الله قال رسول الله صلی الله علیه وسلم مثل امتی کمثل الغیث لا یدری
اوله خیر ام آخرها نوشته بودند که مولوی روم میگوید — آتش است این بانگ نی نیست باد
مراد ازین چیست افروزنده کدام است صاحب من مراد از نی صوفی کامل است که از مراقبه
نفس خود خالیست و بانگ نی تاثیرات انفاس شریفه اوست و آتش عشق و محبت الهی است و افروزنده
خداست جل وعلا نوشته بودند که میگویند که جهاد اکبر جهاد با نفس اماره است کشتن او لازم است و
کریمه لا تقتلوا انفسکم منع از قتل نفس است صاحب من اینچنین سوال [illegible] نوشتن از شان شما
بعید است و کشتن عبارتست از ازاله رذائل نفس و متصف ساختن او بصفات حمیده گویا آن نفس که
صفات سبعی و بهیمی داشت رفت و نفسی دیگر متصف بصفات ملکی و روحانی پیدا شد این را با لا تقتلوا انفسکم
چه مناسبت و مخالفت با نفس البته جهاد اکبر است رسول الله علیه السلام چون از غزوه تبوک یا غزوه دیگر
باز آمد فرموده رجعنا من الجهاد الاصغر الی الجهاد الاکبر قال الله تعالی وجاهدوا فی الله حق
جهاده مراد همین جهاد اکبر است و قال الله تعالی ونهی النفس عن الهوی فان الجنة هی المأوی اعدی
عدوک نفسک التی بین جنبیک در حدیث قدسی است عاد نفسک فانها قامت لمعاداتی
نوشته بودند در شاق گرفتن نفس تکلیف است و در شرع تکلیف نیست این هم غلط در شرع تکلیف ما لا یطاق
نیست لا یکلف الله نفسا الا وسعها قال رسول الله صلی الله علیه وسلم کن فی الدنیا کانک غریب او کعابر
سبیل وعد نفسک من اصحاب القبور وقال رسول الله صلی الله علیه وسلم الدنیا یوم ولنا فیها صوم

ما انشده پیغمبر را به ما فتبر ال یجهد من حیث التعبد یومیین متتابعین حتی قبض متفق علیه یعنی
رهبانیت مبتدعه نباید کرد و رهبانیه مشروعه باید کرد رسول صلی الله علیه وسلم از گرسنگی سنگ بر شکم می بستند
و پایهای مبارک از قیام اللیل متورم شده بود و مردم گفتند یا رسول الله قد غفر الله لک ما تقدم
من ذنبک وما تأخر فرمود افلا اکون عبدا شکورا نوشته بودند که چون در میان علم ظاهر
باطن تطابق و تعاضد است مطلب مقصود شیخ عین القضاة چرا بتوقع آمد صاحب من از این امر
غافل در مطابقت علم ظاهر و باطن نمیشود چرا که انا الحق گفتن باتفاق علماء ظاهر و باطن کفر است موجب
قتل شرطیکه در حالت صحو و هوشیاری گوید و حکایت از نفس خود کرده بگوید اگر شخصی در حالت مستی و
بیهوشی اگر چه از خوردن خمر باشد که حرام قطعی است این کلمه بگوید کافر نمیشود و قتل او روا نیست کذا
فی الکتب الفقهیة فکیف اذا کان السکر بامر مشروع بل بامر مرغوب یعنی حب الله پس باید علماء ظاهر
که در آنوقت بودند اگر میدانستند که این کس این سخن در بیهوشی میگوید و خبر از خود ندارد و حکایه میگوید
چنانچه کسی در تلاوت قرآن میخواند انی انا الله لا اله الا انا و با وجود این فتوی بقتل او داده باید
منصب فتوی او نیست مخالفت آن علماء صوری با علماء باطن دلیل بر مخالفت علم ظاهر و باطن نیست
و اگر بعضی بر علماء ظاهر آن زمان معلوم نبوده دانستند که این سخن باختیار این کس صادر شده است
علماء ظاهر هم معذور اند و ماجور که حمایت اسلام کرده اند ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطانا و بعضی از اکابر
شیخ فرید که بر این فتوی مهر کرده برای آن کرده که دانست که اگر من برین فتوی مهر نکنم عوام خواهند دانست
که فتوای علماء ظاهر باطل است و شیخ این سخن گفتن جایز است در آنصورت در اسلام کافه انام خلل آید
و فتنه عظیم بر خیزد و قتل نفسی برای دفع فتنه عظیم مضایقه ندارد الفتنة اشد من القتل نوشته بودند
که کدام چیز است که آنرا حصول سکینه یعنی درویشان و فائده آن چیست بعد درازی کلام در مکتوب سابق
و درین مکتوب حاجت نوشتن جواب این فقره نیست مقصود ایشان چه است حصول ایشان حقیقت
اسلام و حقیقت عبادت و مراتب قرب بخدا و کثرت ثواب در دار الجزاء والله اعلم چه خوش گفته است
عربی فلیتک تحلو والحیاة مریرة ولیتک ترضی والانام غضاب لیت الذی بینی و بینک عامر

وبینی وبین العالمین خراب ***رباعی فارسی*** آنکس که ترا شناخت جانرا چه کند * فرزند و عیال و خانمان را چکند * دیوانه کنی هر دو جهانش بخشی * دیوانه تو هر دو جهان را چکند * خرق عادت را نزد اولیاء الله هیچ قدر و مقدار نیست مثل جوز و مویز لعب طفلان میدانند و آنرا باعث نقصت خود عیب میشمارند و میگویند الکرامة حیض الرجال باعث نقصت آن بود که درین حظ نفس ست موجب شهرت قال رسول الله صلی الله علیه وسلم بحسب امرء من الشران یشار الیه بالاصابع فی دینه او دنیاه و تحصیل حظ نفس و دنیا موجب نقصان اجر ست آخرت قال الله تعالی اذهبتم طیباتکم فی حیاتکم الدنیا رسول صلی الله علیه وسلم بر بوریا خفته بود و نقش بوریا در بدن مبارک ظاهر شد عمر رض گریست و گفت یا رسول الله قیصر و کسری در آن نعمتها و آنها دشمنان خدا اند و تو رسول الله باینحالت رسول فرمود فیم انت یا عمر اولئك قوم عجل الله طیباتهم فی حیاتهم الدنیا من نیخواهم که برادران خود رسم کرانبیا و رسل بودند آنها همین حالت گذران کرده اند صاحب من اظهار معجزات مر انبیا را ضرورست که برآنها دعوت کفار واجب ست و کفار بدون معجزات ایمان نمی آوردند و اولیا دعوت میکنند مومنان را برای استقامت بر شرع و تحصیل حقیقت آن انها را کرامت نمی باید کرامات از اولیا در بعضی احیان بمقتضای حال صادر میشود بی اختیار آنها آنرا مثل حیض زنان پوشیده میدارند اکثر اولیا که ظهور کرامت از انها بیشتر شده وقت مرگ حسرت کردند که چرا ظهور این کرامت از ما شد والله اعلم بالصواب *

مکتوب هفتم بمولوی نعیم الله بهرائچی در تحقیق معنی قیومیت و شرح معنی عشق و محبت با فوائد دیگر

مولوی صاحب مشفق مهربان من سلامت - بعد از سلام سنت الاسلام و اشتیاق ملاقات بهجت آیات واضح رای باد الحمد لله که فقیر تا تحریر رقیمه هذا بخیر و عافیت ست احوال مسنون جناب شکر الهی حق سبحانه تعالی آن مشفق را بسلامت و بر مسند ارشاد فیض گستر دارد فقیر ذات شریف را غنیمت میداند و دعای خیر میکند کثر الله امثالکم و بارك الله فی برکاتکم مبلغ مرسوله بخدمت بی بی صاحبه

حضرت ایشان دهر شده و بخدمت صاحبزادی عالی نسب صبیه شریفه حضرت شیخ گذرانیده شد در حق
ایشان بسیار دعا کردند خصوصاً حضرت صاحبزادی که هرگز توقع این فتوح نداشتند کسی از ارباب طریقه
توفیق خدمت ایشان ندارد بلکه کم کسی از ایشان و از احوال ایشان واقف است از نیم بسیار خوش شدند و
شکر الهی بجا آوردند مشفق من هر چند ایشان صحبت گرامی والد بزرگوار خود نیافته ده ساله عمر ایشان بود
که آنحضرت رحلت فرموده بودند همشیره کلان ایشان صاحب کمالات سنیه بودند و مقامات و بشارات عالیه
داشتند لیکن از نعمت پاک است که ایشان هم غیر از نماز و تلاوت قرآن از دنیا و اهل دنیا هیچ کار ندارند و بسیار
اخلاق حمیده دارند فقیر را آنچه میسر میشود خدمت ایشان میکند دیگر هیچ وجهی از معاش ندارند حق تعالی
دوستان را قدرت توفیق دهد که خدمت ایشان سعادت دانند انشاء الله تعالی این نیاز شما بسیار قبول افتاده که
اگر متوجه جناب حضرت شیخ شده شوند پیش گمان میدارم که از نوازش آنجناب حظ بردارند مشفق من شوهر
صاحبزادی برادر زاده حضرت شیخ است وی با این صاحبزادی بی ادبی نمود و من بحکایات ایشان هم
ایشان را بخشونت پیش آمدم همان شب حضرت ایشان را در خواب دیدم که مرا در بغل کردند و بر پیشانی من بوسه
دادند و بسیار مهربانی فرمودند آن مشفق در مقام حقیقت محمدی علی صاحبها الصلوة والسلام متوجه
باشند خوب است در هر مقام که توجه بهرسد از رفعت معتبر تر است حضرت نوح علیه السلام از حضرت ابراهیم
علیه السلام در مقام خلت رفعت دارند لیکن چون قوت در مقام حضرت ابراهیم بیشتر است ایشان را افضل میگویند
خلیل الله لقب یافته حق تعالی میفرماید وتلک حجتنا آتیناها ابراهیم علی قومه نرفع درجات من
نشاء ان ربک حکیم علیم ووهبنا له اسحق ویعقوب کلا هدینا ونوحا هدینا من قبل
هدایت نوح علیه السلام را حق تعالی پیشتر از ابراهیم شمرده از اینجا مفسران میگویند که چنانچه فضل اولاد منسوب
است احسان به پدر نیز شده تفضیل آباء هم همین حکم دارد مشفق من اگر در حقیقت احمدی متوجه بوده باشند
مضایقه ندارد و مبارک است نفعکم الله تعالی بمدارج قربه و ما ذلک علی الله بعزیز از مقام قیومیت استفسار فرموده بودند
مشفق من عالم با همه اظلال اسماء و صفات و تعالی است ظل را وجود و قیام نیست مگر باصل خود قیام عالم
بظلال است و قیام ظلال بصفات است که اصول ایشانست و قیام صفات بشیونات است و قیام شیونات بذات بحت

پس در عالم ذات نیست آنچه هست ظهور صفات است در مظاهر مختلفه و مراد از آنچه صوفیه میگویند العالم اعراض
مجتمعة فی عین واحدة همین است چون ظلال او وجود مستقل نیست لهذا باعراض تعبیر کرده اند بالمجاز و ازین
مولوی روم می فرماید بیت: او چو جانست و جهان چون کالبد   کالبد از وی پذیرد آلبد
ایشان همه گفتار از تنگی عبارت است در حدیث در صفات آلهی قیّم السموات و الارض و من فیهن آمده که اثر
از ینجاست قوله تعالی ق والقرآن المجید الکارم که رمزی از قیومیت حق تعالی باشد یعنی قیام جمیع اشیا
بحضرت شانست تعالی شانه قسم بقرآن مجید و کفار ازین معنی اطلاع ندارند که میگویند بل عجبوا ان جاءهم منذر منهم
بلکه از اعتقاد آن درگذشته تعجب میکنند از آمدن رسول از جنس ایشان ای برادر در حق تعالی بعضی بندگان
خود را که بفضل خود بطفیل سرور کائنات بمرتبه کمالات نبوت میرسانند و او را از ذات بحت مناسبت
می بخشند و تجلیات ذاتی برویش فیضان مینماید آنزمان او را ذاتی موهوب عطا میفرمایند که قیام وجود و توابع
وجود این کس بآن ذات موهوب میباشد و قیام ذات موهوبش بذات واهب الوجود در مرکز کمالات نبوت
رسالت است در مرکز کمالات رسالت کمالات در مرکز کمالات اولی العزم قیام قیومیت است بانتها مخصوص را
رسائی نیست الا ماشاء الله پس اگر شخصی را حق تعالی باین دولت سرفراز فرماید در آنوقت قیام تمام عالم
که حکم اعراض دارند بذات موهوب او میباشد و قیام ذات او بذات حق جل و علا هر کس را که حق تعالی باین دولت
میسر فرماید حسنات اهل السموات و الارض گویا همه اجزا و اعراض حسنات او میشوند ذلک فضل الله یؤتیه
من یشاء والله ذو الفضل العظیم شعر آنکس که سر حقیقتش باور شد   او بهتر از سپهر مینا ور شد
ملا گوید که رفت احمد بفلک   سر بد گوید فلک باحمد در شد   صلی الله علیه و سلم *
قلمی فرموده بودند که چند کلمه وعظ و نصیحت باید نوشت مشفق من هرچند از نوشتن وعظ خجالت می آید
تازیانه قوله تعالی اتأمرون الناس بالبر وتنسون انفسکم وانتم تتلون الکتاب افلا تعقلون و قوله
تعالی یا ایها الذین آمنوا لم تقولون ما لا تفعلون کبر مقتا عند الله ان تقولوا ما لا تفعلون ازان
باز میدارد لیکن نظر بر نکته مقصود ازین آیات امتناع از امر معروف و نهی از منکر نیست بلکه امتثال امر شان نوشته میشود
شعر گر ما نرسیدیم تو شاید برسی   بسم الله الرحمن الرحیم ای برادر پادشاه و فقیر و عطار و کناس همه بنی آدم

از یک عضو متصف باشد وجود این اگر پادشاهی عظیم الشان کثیر العطایا والاحسان مسبع القهرمان فقیری را
بسوی خود بخواند و او را متوقع انعام و احسان قرب منزلت و رفع شان فرماید فقیر ازان پادشاه روگردانیده
صحبت کناسی و کنجری اختیار کند آن فقیر را چه باید گفت علاوه برین درصورتیکه دیده و شنیده باشد پادشاه اگر بسوی
او پشت داده با کناس اختلاط نماید که غیرت و قهرمان سلطانی البته مقتضی قتل آن نادان فقیر باشد پس بین باید کرد
که رب العالمین با صفات جلال و جمال و عظمت و کبریا بنده را بسوی خود میخواند و میفرماید من یتقرب الی شبرا
اقترب الیه ذراعا و بسوی خود او را پیغمبر و رسالت فرستاده او را بسوی خود میخواند و نعمتهای بهشت سرمدیه و متنعما
دیدار خود تحقیق میسازد و سخط عذاب دوزخ و زقوم وعید میکند و این ناکس از قرب منزلت او روگردانیده
بدنیا دنی و شهوات آن متوجه میشود و میداند که او تعالی حاضر و ناظر است هیچگاه هیچ چیز بر وی مخفی نیست کمال
بیحیائی و بیغیرتی ست نقل هست که زنی پرده نشین پیش قاضی آمد و فریاد کرد که شوهر من زنی دیگر خواسته او را
ازان باز دارد قاضی گفت که او را ازان منع نمیرسد حق تعالی میفرماید فانکحوا ما طاب لکم من النساء
مثنی وثلاث ورباع آن زن گفت که ای قاضی اگر پرده عصمت و حجاب حیا مانع نبودی حسن و جمال خود را
بر تو ظاهر میکردم و انصاف میخواستم که شخصی که مثل من صاحب جمال را میسر شد از من بگردانید و بدیگری
پردازد او را چگونه روا باشد اتفاقا در آن مجلس صاحب دلی نشسته بود نعره زد و بیهوش شد و افتاد چون
بعد دیر افاقت آمد حالتش پرسیدند گفت وقتیکه این زن سخن گفته هاتف ندا داد که این ضعیفه این حسنی که دارد
چنین میگوید مارا اگر حجاب عظمت و کبریا مانع نبودی جمال خود ظاهر کرده انصاف میخواستیم که کسی را که مصاحبت
مثل من میسر باشد ازان درگذشته بکسان نالایق و امور لاطائل مشغول شود او را چه باید گفت **بیت**

ومن مثلی واین یکون مثلی   ولیس یکون فلا تطلبنی تجدنی

انسان اگر حقتعالی را متصف بصفات عظمت و جلال و جمال داند و خیال کند که حق تعالی سمیع و بصیر و علیم است این بر وی غالب و مستولی شود و تفکر
که خوف و خشیت بر وی غالب شود و بیقین هست که از نامرضیات او احتراز نماید و در طاعات او بکوشد و چون داند
که حقتعالی مطیعان را دوست میدارد او را با خدا محبت پیدا آید و در طاعت و عبادات او متلذذ شود و بحکم المرء
مع من احب معیت در یابد و از معیت اقربیت بذات بحت رسد لهذا حضرت شیخ رضی الله عنه مریدان را هفت

مراقبه بترتیب ارشاد میفرمودند اول مراقبه ذات مستجمع جمیع صفات کمال از جلال و جمال
و رحمت و نعمت وغیر آن باجمال تعبداز ان کداین ملاحظه بروی مستولی میشد وحق تعالی باعظمت و کبریا و جمال
و جلال در دل متمکن میگردد دوم مراقبه ان الله علی کل شئ علیم میفرمودند وچون صدق شوق
این ملاحظه میگردد واین مدبروی مستولی میشد بار سوم مراقبه انه سمیع بصیر ارشاد میکردند که حق
تعالی حاضر و ناظر ست چون این مد بروی غالب میشد چهارم مراقبه معیت میفرمودند وهو معکم
اینما کنتم که ملاحظه معیت بیچون نماید چون این مد بروی غالب میشد بار پنجم مراقبه اقربیت لاالت میفرمودند
نحن اقرب الیه من حبل الورید چون ملاحظه اقربیت بکمال رسید بار ششم مراقبه محبت ارشاد
میفرمودند حق تعالی میفرماید یحبهم ویحبونه شخصے که بروی این مد منکشف شود که خدا ما را دوست میدارد
بیشک او را محبت باخدا حاصل خواهد شد پس بعلی اینهمه مراتب و مشق آن همه مراقبات مراقبه ذات بحت
میفرمودند سه مراقبه اول در دائره امکانست و دراول ولایت صغری و بعد فنای قلب در ولایت صغری
مراقبه معیت ست و در دائره اولی از ولایت کبری پیش از فنای نفس مراقبه اقربیت ست و بعد فنای نفس
دائره ولایت کبری وعلیا مراقبه محبت ست که نفس مطمئنه راضی و مرضی ومحب و محبوب گشته و در کمالات نبوت
ملاحظه صفات از نظر ساقط میشود و ذات بحت ملحوظ میباشد اینهمه گفتگو برای ارباب علم و بصیرت ست این
کلام طویل که بقلم آمده مستفاد از حضرت مشائخ ست و رسول کریم صلی الله علیه وسلم در حدیث از جبرئیل
علیه السلام بدان اشاره فرموده در جواب ما الاحسان قال ان تعبد ربك كانك تراه فان لم
تكن تراه فانه يراك کافی ست یعنی بیان ارباب علم و بصیرتست که هرکس را که نسبت جبلی باشد ملاحظه
فهو يراك کافیست یعنی بر هرکس که این مد مستولی باشد که حق تعالی بر من حاضر و ناظر ست او از جمیع
از عبادت متلذذ و از معصیت محترز خواهد بود والله اعلم یکی از دوستان بفقیر نوشته که اکثر اولیاء الله عشق را
اعلی مراتب حب نوشته اند و بسیار مدح و ثنا عشق نوشته اند و امام محمد غزالی رح گونه هجو عشق کرده و حب را بر
عشق ترجیح داده و بعضی هیچ نه گفته اند الفت و مودت و محبت و عشق و شفقت تعریف حب و عشق و تحقیق مباین در
انچه نزد صاحب باشد نویسد فقیر در جواب آن خطی که نوشته بود نقل آن بخدمت سامی هم فرستاده شد

تعریف محبت

اگر شیدائی منظور فرمائید بسم الله الرحمن الرحیم از حب و عشق نوشته بود ند صاحب تفسیر معنی حب
تفسیر قوله تعالی ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله امام محی السنه بغوی نوشته که حب المومنین
لله اتباعهم امره وایثارهم طاعته وابتغاؤهم مرضاته وحب الله المومنین ثناؤه علیهم
وثوابه لهم و بحقیقت این تعریف محبت نیست بلکه تفسیر مقتضای محبت است و در تفسیر بیضاوی گفته الحب
المحبة میل النفس الی الشیٔ بکمال ادراک فیه بحیث یحملها علی ما یقربه الیه و در حقیقت این
تعریف محبت صفاتی ست تعریف محبت ذاتی نیست و نیز و فقیر حب را نسبت از اشتغال قلب محب بمحبوب
تقسیم ایزد وار داو را از توجه بسوی غیر او چاره نباشد او را توجه دوام بسوی او و هو المعنی من قولهم
العشق نار یحرق ما سوی المحبوب یعنی ینقطع عن قلبه التوجه الی غیر المحبوب فلیجعله نسیا منسیا
کان لم یکن فی الوجود غیر محبوبه حتی یسقط عن نظر بصیرته نفسه کما لا یری غیره

تعریف عشق

این تعریف محبت بنده ست حق تعالی از قلب و اشتغال قلب بنده است پس محبت حق تعالی عبارت است
از انس با وی که مقتضی انجذاب بنده با جناب خود گردد که متوجه بسوی غیر او نشود پس محبت بنده
فرع محبت خداست لهذا حق تعالی فرمایند یحبهم ویحبونه محبت خود را بر محبت بنده مقدم کرده و لفظ
عشق در کلام خدا نیامده است و در کلام رسول الله صلی الله علیه وسلم کمتر آمده در کلام الله والذین آمنوا
اشد حبا لله آمده و اشد حبا عبارتست از افراط محبت و عشق هم در لغت افراط حب را میگویند کذا فی
القاموس باین اعتبار میتوان گفت که ذکر عشق در قرآن آمده است لیکن در زعم فقیر اگر در فرط محبت محبت
عقل را معطل و عقل و حواس را بیکار سازد آن فرط محبت را عشق گویند مطلق فرط محبت را پس سکر و مستی
عشق لازم است و این از تنگی حوصله است اگر حوصله وسیع و استعداد شخص عالی باشد هر قدر که زیاده تر شود
افراط کند عقل بجای خود باشد و حواس بیکار نشود و لهذا بر حق سبحانه تعالی یحبهم صادق می آید و دود
از اسماء الهی ست که بمعنی محب است و عاشق گفتن بر وی تعالی صادق نمی آید چرا که محال ست که محبت دیگر
صفات الهی را بیکار سازد و لا یغنیه شأن عن شأن و نیز انبیا و اصحاب کرام و ائمه اهل سنت و بعض
اولیاء امت که حوصله آنها وسیع و استعداد شان بس عالیست محبت آنها اگر چه باشد و قویست سلب عقل

دامن آنها را برهم میسازد و سکر دامنگیر شان میگردد منصور بیچاره از تنگی حوصله بخود نرسید انا الحق گفت سرور
عالم صلی الله علیه وسلم غیر از سبحانک ما عرفناک حق معرفتک وما عبدناک حق عبادتک لب
نکشود و لهذا انبیا علیهم السلام بخلیل الله و نجی الله و حبیب الله موسوم گشتند و بعاشق الله موسوم نشدند مگر
اولیاء الله را در ستایش عشق میفرماید عشق را مرتبه اعلی از حب میگویند بجاست که عشق عبارت از افراط
محبت است و فرط محبت الهی از نفس محبت اولی و اعلی است و لهذا حضرت مولوی روم میفرماید مثنوی

هرچه گویم عشق از آن برتر بود   عشق امیر المومنین حیدر بود

و آنچه امام حجة الاسلام محمد غزالی
رحمة الله علیه چنان تعریف و مدح آن نکرده دگونه بجواز مقوله مفهوم میگردد در آن مقام نظر او بر سکر است که
از لوازم عشق است از تنگی حوصله خبر میدهد و فرط محبت خدا سراسر ممدوح و محمود است لیکن اگر با صحو باشد
از عشق بهتر باشد مشفقا

در راه خدا جمله ادب باید بود   تا جان باقیست در طلب باید بود
دریا دریا اگر بکامت ریزند   کم باید کرد و خشک لب باید بود

مقتضای فرط محبت آنست که
امتثال امر خدا بر مقتضای طبیعت خود مقدم دارند بغوی در معالم التنزیل از سعید بن جبیر روایت کرده که
حق تعالی روز قیامت بتان را در دوزخ اندازد و کفار را فرماید که اینها محبوب و معبود شما بودند شما همراه
شان در دوزخ بروید آنها از بتان بیزاری ظاهر کنند و رفتن در دوزخ قبول نکنند آنزمان حق تعالی مومنان
کامل را فرماید که هان شما در دوزخ خود در آیید از پیدا آنها بمجرد حکم خود را در دوزخ اندازند و دوزخ بر آنها برد و
سلام باشد و منادی آواز کند والذین آمنوا اشد حبا لله و کافران باکراه در دوزخ انداخته شوند لیکن
اگر با فرط محبت سکر و مستی باشد خوف عذاب و طمع ثواب درمیان نمیماند و لهذا منقول است که رابعه بصری در
دستی آب و در دستی آتش گرفته میرفت پرسیدش که کجا میروی گفت میخواهم که دوزخ را ازین آب سرد کنم و
بهشت را ازین آتش بسوزانم تا مردم عبادت خدا بخوف دوزخ و طمع بهشت نکنند بلکه خالصاً لله عبادت
کنند و جناب انبیا علیهم السلام آنچه فرط محبت داشتند رابعه بیچاره از آن بوی نشنیده بود و با آن همه هرگاه که رسول
صلی الله علیه وسلم در قرات قرآن بر آیت عذاب گذشتی تعوذ میفرمود و هرگاه بر آیت رحمت و وعده میرسیدی
سوال میکرد و حق تعالی مدح مسلمانان میفرماید کریمه تتجافی جنوبهم عن المضاجع یدعون ربهم خوفا و

طمعاً و مما رزقناهم ینفقون پس تفاوت مرتبه فریقین در روایت سعید بن جبیر است شخصی که سکران است و باشد که ای امتثال امر خدا خود را در دوزخ اندازد و دوزخ و عذاب در خاطر او فراموش باشد و غافل بود چندان دشوار نیست شخصی هوشیار است و عذاب دوزخ را می‌داند و خائف و ترسان است با وجود آن بنابر امتثال امر محبوب خود خود را در دوزخ اندازد عجب کاریست بقول پخته گوئے تک تیغ ازکه تو رستم کو که سر بهر بیاری یہ ہمین آدمی ہو ہر کاری دہر مرد ی و شغاف نام چیزیست که غلاف دل است قوله تعالی قد شغفها حبا ضمیر مرفوع شغف راجع است بسوی یوسف و حبا تمیز است از تشبیه یعنی قد شغف حب یوسف زلیخا یعنی محبت یوسف شغاف قلب زلیخا را دریده اندرون قلب او تمکن شده مثل طاب زید علماً یعنی طاب علم زید لیکن در این ایهام و تمیز مبالغه است پس شغف مرتبه از مراتب محبت است و آنچه کسی تعلق خاطر را نام زیاده باشد اصطلاح و لا مشاحة فی الاصطلاح و در تحقیقت محبت را مراتب بسیار است منحصر در پنج نیست

مکتوب هشتم بعزیزی از سادات در باب تجویز لعن بر یزید بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعین

در باب طعن یزید علما را اهل سنت و جماعت را سه قول است امام اعظم ابو حنیفه کوفی رحمة الله علیه در فقه اکبر از آن منع کرده و امام احمد بن حنبل رح و اکثر محققین مثل ابن جوزی آنرا جائز داشته و ملا سعد الدین تفتازانی رح در شرح عقائد نسفی همین قول رفته و جماعتی درین باده نظر بر ادله فریقین سکوت نموده اند در لعن البته اضاعت وقت و اشتغال است بیفائده و وجه قول حضرت امام اعظم آنست که امام احمد حنبل و بخاری از ابن عمر روایت کرده که رسول صلی الله علیه وسلم را شنیدم که میگفت اللهم العن فلانا و فی روایة عنه اللهم العن ابا سفیان اللهم العن الحارث بن هشام اللهم العن سهیل بن عمرو اللهم العن صفوان بن امیة فنزلت لیس لک من الامر شیء او یتوب علیهم او یعذبهم فانهم ظالمون قال البخاری فتیب علیهم کلهم رواه البخاری عن ابی هریرة رضه و جه استدلال آنکه حق تعالی رسول خود را از لعن کفار منع کرده و فرموده که درین کار سخن گفتن و بد عا نمیرسد اختیار امر خدا راست اگر خدا خواهد آنها اسلام آرند و توبه کنند

لعن یزید

نفرین کند و اگر خواهد بکند میسر دارد و آنها را عذاب کند بجهت آنکه آنها ظالمان اند و در بعضی روایات
مسلم آمده که رعل و ذکوان اهل بیر معونه چون از آن سرور غدر کردند و منذر بن عمرو انصاری و غیره
هفتاد کس از قرای صحابه رضی الله عنهم اجمعین قتل کردند آنحضرت صلی الله علیه وسلم لعنت عمرو المرداد
و بر آنها لعن میکرد از زمان این آیه نازل گشته و از لعن ممنوع شده مروی است که جبرئیل علیه السلام نزول
فرمود و گفت یا محمد صلی الله علیه وسلم ان الله ما بعثک سبابا و لا لعانا انما بعثک رحمة لیس
لک من الامر شیء الایه یعنی ترا حق تعالی برای لعن و سب نفرستاده است برای رحمت فرستاده است
در نهج البلاغت که اصح الکتب و اشهر است مرویست که چون امیر المومنین از اصحاب خود شنید که اهل
شام را لعنت میکنند فرمود انی اکره ان تکونوا سبابین یعنی من مکروه میدارم که شما سب کننده گان
باشید وجه جواز لعن آنست که جوزی روایت کرده که قاضی ابو یعلی در کتاب خود معتمد الاصول بسند خود
از صالح بن احمد حنبل روایت کرده که گفتم پدر خود را که ای پدر مردم گمان میبرند که ما مردم یزید را دوست
میداریم احمد رح گفت که ای پسر کسیکه ایمان بخدا و رسول داشته باشد او را دوستی یزید چگونه روا باشد
چرا لعنت نکرده شود بر کسیکه خدا بر وی در کتاب خود لعنت کرده گفتم در قرآن کجا بر یزید لعنت کرده است
احمد گفت فهل عسیتم ان تولیتم ان تفسدوا فی الارض و تقطعوا ارحامکم اولئک الذین
لعنهم الله فاصمهم واعمی ابصارهم یعنی قریب است که رو گردانی کنید شما ای مردم و فساد کنید در
زمین و قطع ارحام کنید و گفته که این آیه در بنی هاشم و بنی امیه نازل شده یعنی مروانیان و عباسیان که در سلطنت
خود ظلمها کردند و فساد نمودند و قراءة امیر المومنین علی رض موید این تاویل است که میخواندند ان تولیتم بضم تا و
واو و کسر لام مبنی للمفعول یعنی ان تولیتم یا ایها الناس و لاة جائرة خرجتم معهم فی الفتنة و عاونتموهم
اولئک الذین لعنهم الله فاصمهم واعمی ابصارهم یعنی ای مردم وقتیکه بر شما پادشاهان ظالم باشند
قریب است که شما همراه شان در فتنه و فساد بر آئید و مددگاری آنها کنید آنها باشند که لعنت خدا بر آنها
باشد و کور کند خدا آنها را از حق دلیل دیگر آنکه حق تعالی در قرآن میفرماید ان الذین یوذون
الله و رسوله لعنهم الله فی الدنیا و الاخرة ظاهر است که مراد از ایذا خدا ایذا اولیا خداست

بحذف مضاف یعنی بودن اولیاء الله و رسوله و درین صورت عطف رسول از قبیل عطف خاص ست
بر عام برای زیادت اهتمام مانند عطف جبرئیل بر ملائکه و مؤید این تاویل ست حدیث قدسی که بخاری
روایت کرده قال الله تعالی من عادی لی ولیا فقد آذنته بالمحاربة یعنی هرکه با ولی من دشمنی
کرد پس با خدا برای جنگ برآمده پس ایذاء امام حسین علیه السلام که سر حلقه اولیاء الله ست ایذاء حضرت
و نیز ایذاء رسول صلی الله علیه وسلم ظاهر ست رسول فرموده صلی الله علیه وسلم فاطمة بضعة منی
یریبنی ما رابها ویؤذینی ما آذاها متفق علیه یعنی فاطمه پاره ایست از من آنچه خوش میکند او را خوش میکند مرا
و ناخوش میکند مرا آنچه ناخوش میکند او را و اخرج احمد و ابن ماجه والحاکم ان النبی صلی الله علیه وسلم
قال من احب الحسن والحسین فقد احبنی ومن ابغضهما فقد ابغضنی وروی احمد والبخاری فی الادب
والحاکم وغیرهم عن یعلی بن مرة حسین منی وانا من حسین احب الله من احب حسینا والبغوی
وغیره از انس بن حارث روایت کردند ان ابنی هذا یعنی الحسین یقتل بارض من ارض العراق
یقال لها کربلاء فمن شهد ذلک منکم فلینصره این همه احادیث دلالت دارند بر آنکه ایذاء
حسین علیه السلام ایذاء آن سرور ست صلی الله علیه وسلم و از ابن عباس مرویست که این آیه در حق
عائشه رضی الله عنها نازل شده وقتیکه منافقان بر وی تهمت کردند در قضیه افک ازین هم معلوم میشود که هرکه از زوج
و اهل بیت پیغمبر را ایذا کرده ایذاء پیغمبر کرده و ایذاء خدا کرده و مستحق لعن شده همچنین ست حکم کسیکه صحابه
پیغمبر را سب میکند که رسول فرموده صلی الله علیه وسلم الله الله فی اصحابی لا تتخذوهم غرضا من بعدی
فمن احبهم فبحبی احبهم ومن ابغضهم فببغضی ابغضهم ومن آذاهم فقد آذانی ومن آذانی فقد آذی الله
فیوشک ان یأخذه رواه الترمذی عن عبد الله بن مغفل و ترمذی و حاکم و ابن جریر از حسن بن
علی علیهما السلام روایت کردند که آنحضرت صلی الله علیه وسلم را نموده شدند سلاطین بنی امیه بر منبر او
آنحضرت ازین امر ناخوش و رنجیده شدند برای تسلی آنحضرت صلی الله علیه وسلم انا اعطیناک الکوثر و
انا انزلناه فی لیلة القدر لیلة القدر خیر من الف شهر ملکهای بنی امیه نازل شده قاسم حدانی گفته چون
شمار کردیم سلطنت بنی امیه هزار ماه بود نه کم و نه زیاده یعنی از روز سلطنت یزید تا انقضای سلطنت

مروانیان غدار ما بوده که هشتاد و چند سال شده ازین حدیث هم معلوم میشود که از یزید و دیگر مروانیان
آنحضرت صلی الله علیه وسلم را ایذا رسید و دلیل دیگر آنکه قوله تعالی الم تر الی الذین بدلوا نعمة الله کفرا
واحلوا قومهم دار البوار جهنم یصلونها وبئس القرار وابن مردویه از ابن عباس رض روایت کرده
که از عمر بن الخطاب رض از این آیت پرسیدم که آنها کیستند فرمودند هم الافجران من قریش بنو المغیرة
وبنو امیة اما بنو المغیرة فکفیتموهم یوم بدر واما بنو امیة فمتعوا حتی حین یعنی مراد این آیت
دو گروه اند فاجرترین بنو امیه و بنو مغیره بنو مغیره در روز بدر مستاصل شدند حق تعالی شما را از شر آنها
کفایت کرد و بنو امیه چندی در دنیا فرصت داده شده اند و همچنین امام بغوی قول عمر رض روایت کرده
وابن جریر و ابن منذر و طبرانی در اوسط و ابن مردویه بچند طرق از امیر المومنین علی رض روایت کرده
دلیل دیگر قوله تعالی وعد الله الذین امنوا منکم وعملوا الصلحت لیستخلفنهم فی الارض کما استخلف الذین
من قبلهم ولیمکنن لهم دینهم الذی ارتضی لهم ولیبدلنهم من بعد خوفهم امنا یعبدوننی لا یشرکون
بی شیئا ومن کفر بعد ذلک فاولئک هم الفاسقون یعنی وعده کرده است الله تعالی کسانی را که ایمان
آورده اند یعنی از صحابه و اعمال صالحه کرده آنکه خلیفه گردانیم آنها را در زمین چنانچه خلیفه ساخته بودیم آنها را
که پیش از شما بودند یعنی چنانچه بعد موسی یوشع بن نون و کالب و خرقیل علیه السلام را خلیفه ساختیم که دین
موسی را تائید کردند و عالم را باصلاح آوردند و همچنین بعد محمد صلی الله علیه وسلم ابو بکر و عمر و عثمان و علی رضی الله
عنهم را خلیفه سازیم و قدرت دهیم خلفا را بر ترویج دین شان که خدا از آن راضی شده و اختیار نموده و بدل
کنیم پس بعد خوف شان از کفار تا عبادت کنند مرا و شریک نسازند با من چیزی دیگر را و هر که بعد این
کافر شود پس آنها فاسق و خارج باشند از حکم خدا ابو العالیه گفته که رسول صلی الله علیه وسلم بعد بعثت ده
سال در مکه با اصحاب خود از کفار در ایذا بود و مامور بود بصبر پستر مامور شد بهجرت سوی مدینه و قتال با کفار
پس آنها در کمال خوف بودند که یکدم از سلاح خالی نمی بودند چنانچه بعضی مردان میگفتند که هیچ روز بما
نمی آید که ما در آن باشیم و سلاح نهیم آنزمان این آیه نازل شد و ابن ابی حاتم از براء بن عازب رض روایت
کرده که این آیه نازل شد وقتیکه ما در خوف شدید بودیم پس حق تعالی وعده خود را انجا ذکر کرده بعد خوف

امن او در ملک اسلام فراخی شد چنانچه حق تعالی موسی را تا بنیه دین او وعده کرده بود در حیات وی آن
وعده نشد حیث قال انها محرمة علیهم اربعین سنة یتیهون فی الارض موسی علیه السلام در تیه وفات یافت
بعده یوشع بن نون خلیفه شد و فتح شام کرده بلاد شام در بنی اسرائیل قسمت کرد و همچنین وعده خدا تا بنیه دین
محمد صلی الله علیه وسلم در وقت خلفاء راشدین منجز گشت ابوبکر صدیق رض با بنی حنیفه مرتدان جنگ کرده ایشان
آورده ویا کشته شدند مسیلمه کذاب را کشت و فتح شام و عراق وغیره در خلافت عمر و عثمان رضی الله عنهما شد
چنانچه این امر بطرق مسند ده از علی رض مرویست در نهج البلاغة قول علی رضی الله عنه ان هذا الامر لم
یکن نصره ولا خذلانه بکثرة ولا بقلة وهو دین الله الذی اظهره وجنده الذی اعده وامده حتی بلغ ما بلغ
وطلع من حیث ما طلع ونحن علی موعود من الله حیث قال الله وعد الله الذین امنوا منکم الآیه
فالله منجز وعده وناصر جنده الی آخر ما قال رضی الله عنه پس درین آیة دلیل است بر صحت نبوت که اخبار
بالغیب بقسمیکه بوقوع آمده پس معجزه است و دلیل است بر صحت خلافت خلفاء اربع اگر ازین آیة مراد نباشد
خلف در وعده الهی لازم آید و آن محالست چراکه موعود و موعود لهم یعنی صحابه سوا زمانه خلفاء اربع همه گذشته اند
و دلیل است بر صحت مذهب سنت وجماعت و بودن این شان مرضی خدا و بر بطلان مذهب روافض
که آنها میگویند که ائمه همیشه خائف ماندند و تقیه میکردند و تا امروز مهدی موعود از خوف اعدا ظاهر نشده
وآنچه میگویند که بعد ظهور مهدی این وعده منجز خواهد شد کلمه منکر را این قول میکند سفینه مولی رسول الله صلی الله
علیه وسلم از آن سرور روایت کرده فرمود که خلافت بعد من سی سال باشد سپس سلطنت باشد سفینه گفت
بشمار خلافت ابوبکر دو سال و خلافت عمر ده سال و خلافت عثمان دوازده سال و خلافت علی شش سال
یعنی با ایام خلافت حسن بن علی سفینه اعتبار کسور نکرده و خلافت ابی بکر دو سال و سه ماه و خلافت عمر ده
سال و شش ماه و عثمان دوازده سال و علی پنج سال و نه ماه و حسن شش ماه مجموعه سی سال شد و نیز
این آیت دلیل است بر کفر یزید و امثال او و اتباع او حیث قال ومن کفر بعد ذلک فاولئک هم
الفاسقون امام بغوی گفته که اهل تفسیر میگویند که اول کسیکه کفران این نعمت کرده قاتلان عثمان بودند
و فقیر میگوید که این آیة اشاره است از یزید و اتباع او که قتل کرد حسین علیه السلام را و همراهیان او را

از اهل بیت نبوت اهانت کرد و بی حرمتی کرد ناموس آن سرور را و لشکر بر مدینه فرستاد و غارت کرد
و مسجد رسول صلی الله علیه وسلم که روضه ایست از ریاض جنت خراب کرد و در واقعه حره چیزها کرد که
زبان از بیان آن کوتاهی میکند و منجنیق بر بیت الله زد و عبدالله بن زبیر را که نواسه ابو بکر و پسر بنت عمه آنحضرت
بود کشت ترمذی از حسان روایت کرده که حجاج یکی از غلامان یزید بود کسانی را که در حبس کشته یعنی اصحاب
و تابعین یک لکهه و بست هزار کس در شمار آمده و مسلم روایت کرده که وقتیکه حجاج عبدالله بن زبیر را کشت
اسما بنت ابی بکر گفت که رسول فرمود صلی الله علیه وسلم ان فی ثقیف کذابا و مبیرا فاما الکذاب
فرأیناه واما المبیر فلا اخالک الا ایاه قال عبدالله بن عصمة الکذاب هو المختار بن ابی عبید والمبیر الحجاج
ابن یوسف یعنی هلاک کننده مسلمانان مرویست که یزید روزیکه حسین علیه السلام را کشت ابیاتی خواند
و فخر کرد مضمون آن ابیات آنست که امروز از آل محمد صلی الله علیه وسلم انتقام کرده ام از روز بدر آخر
آن ابیات این بیت است بیت لست من خندف ان لم انتقم من بنی احمد ما کان فعل
و خمر را حلال گفت و گفت فان حرمت یوما علی دین احمد فخذها علی دین مسیح بن مریم و آل محمد صلی الله علیه
وسلم را بر شتر ها سوار کرده و مروانیان هزار ماه درین گمراهی فرصت یافتند بعد از ان حق تعالی از اینها
انتقام کرد چنانچه از قاتلان یحیی بن زکریا انتقام کرده بود تا آنکه کسی از اینها باقی نماند مرویست که سر مبارک
حضرت امام حسین را پیش یزید میبردند در اثنای راه بر صومعه راهبی فرود آمدند بران صومعه مرقوم بود بیت
اترجوا امة قتلت حسینا شفاعة جده یوم الحساب ازان راهب پرسیدند که این بیت
که نوشته است گفت از قدیم مرقوم است نمیدانم که کدام کس نوشته است غرضکه کفر یزید از روایات معتبره
ثابت میشود پس او مستحق لعن است اگرچه در لعن گفتن فائده نیست لیکن الحب فی الله والبغض فی الله مقتضی سنت است

واللّٰه اعلم

کلمات قدسیه

بسم الله الرحمن الرحیم بعد حمد و صلوة بدانند هر قدر که اوقات در ترویج نسبت حضرات میسر آید آنرا
غنیمت باید شمرد و طالبان خدا را از جان عزیز تر باید دانست چون زمانه بکمال فساد معمور است درین

زمانه اگر کسی اندک توجه بسوی خدا میکند فیض برکات فزون از حد می بیند بسر طالبان بسیار تنگ شده اگر شب مشغول بخدا باید کرد ذهن مشغولی ان شاء الله تعالی براه راست می آرد و خود بخود تمام باتباع سنت و اجتناب از بدعت زمانه عزیمه و حضوری اوقات از خیرات و ترک مجالست با اغیار و سوء ظن در نفس خود و حسن ظن در حق سائر الناس استقامت باید ورزید والاستقامة فوق الکرامة ست تا نفس بر جا بست غم تو در دل نغم این و آن کم پردازد بجای جان چو تو باشی بجان که پردازد الله معکم اینما کنتم و کتبی اشالکم والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته والحمد لله والصلوة علی رسوله محمد وآله اللهم اغفر لی ولاخوانی فی الدین وارزقنی وایاهم کمال متابعة سید المرسلین وموافقته صلی الله علیه وسلم فی اعلی العلیین آمین یا رب العلمین -

وصیت نامه

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الذی خلقنی من اصلاب المسلمین وارحام المسلمات وجعلنا من بعثة سید الانبیاء وافضل الرسل والایمان بمن هو الآیة الکبری المعتبر ومن هو النعمة العظمی لمغتنم وصلی الله تعالی علیه وعلی آله واصحابه واتباعه اجمعین واشکر علی ما هدانی للاسلام واحیانی علیه وفقنی لاقتداء انوار علمائه الصالحین واولیائه الکاملین خلفاء النبی الحمه الفاروق النقشبندی المجدد للالف الثانی والسید السند محی الدین عبد القادر الجیلانی غوث الثقلین والسید الفاضل الکامل معین الدین حسن السنجری رضی الله عنه وعن اسلافهم واخلافهم اجمعین وارجو من فضله تعالی ان یمیتنی علی اتباعهم ومحبتهم ویلحقنی بهم فی دار القرار وما ذلک علی الله بعزیز بعد از حمد و صلوة فقیر حقیر محمد ثناء الله عثمانی حنفی مجددی پانی پتی مینویسد که عمر این عاصی بهشتاد سال رسیده و یقین که عبارت از مرگ ست بر سر آمد وصیتی نگذاشته کلمه چند بطریق وصیت برای اولاد و احباب می نویسد که رعایت بعضی از آن برای ذات فقیر مفید و ضروریست و برخی از آن برای دوستان و فرزندان ضروری و مفید ست اگر نوع اول را رعایت خواهند کرد در روح فقیر از انها خوشنود خواهد شد حق تعالی جزای خیر خواهد داد وگرنه در عاقبت دامنگیر خواهم شد و اگر نوع ثانی را

رعایت خواهند کرد و ثمرهٔ آن در دنیا و عقبی نیک خواهند دید و اگر نه نتیجه بد خواهند دید **نوع اول** آنست که
در تجهیز و تکفین و غسل و دفن رعایت سنت کنند و ده چادر رزائی که حضرت ایشان شهید رضی الله عنه عنایت
فرموده بودند دران تکفین نمایند و عمامه خلاف سنت است صرف زینت و نماز جنازه بجماعت کثیر و امام
صالح مثل حافظ محمد علی و یا حکیم سکهو الله یا حافظ پیر محمد بجا آرند و بعد تکبیر اولی سوره فاتحه هم خوانند و بعد
مردن من سوم دنیوی مثل دهم و بستم و چهلم و ششماهی و برسی هیچ نکنند که رسول الله صلی الله علیه و
آله وسلم زیاده از سه روز ماتم کردن جائز نداشته اند حرام ساخته اند و از گریه و زاری زنان بر استماع
بلیغ نمایند در حالت حیات خود فقیر ازین چیزها راضی نبود و با نقیا رجوع کردن از کلمه و درود و ختم
قرآن مع استغفار و از مال حلال صدقه بفقرا باخفا امداد فرمایند که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده
المیت فی القبر کالغریق المتغوث ینتظر دعوة ما تلحقه عن اب او اخ او صدیق و بعد مردن من
در ادای دیون من کوشش بلیغ نمایند فقیر در حیات خود نصف وضع تکله و املاک قصبه که در
ملک خود داشت آنرا هشت سهام قرار داده سه سهام بوالده کلیم الله و دو سهام بعصمة الله و یک
سهام بفلانه و یک سهام بفرزندان فلانه و یک بفرزندان فلانه فروخته مبلغ ثمن بخشیده هر یک را
مالک حصه ساخته بود و لیکن تا دم زیست خود محصول پنجم حصه باولاد هر دو دختر میدادم و باقی را
سه حصه کرده یک حصه برای خرچ خود میداشتم و یک حصه بفلان و یکحصه بفلان میدادم بعد مردن
من هم تا وقتیکه دین من ادا شود بهمین قسم تقسیم کرده حصه من بقرضخواهان من میداده باشند و از مبلغ
[illegible] قرضخواهان ادا داده مرا زود تر فارغ الذمه سازند تفصیل قرضها که در ذمه منست در بند چهارم
اخراجات و غیره که نوشته ام و چیزهای مهری من نزد قرضخواها نست در ادای آن تهاون
نمایند و وصیه شریفه حضرت شیخ رضی الله عنه را هر یک بقدر خود خدمت کردن لازم و فرض و واجب
دانند علی الموسع قدره لا یکلف الله نفسا الا وسعها فقیر در سال تمام ده من گندم و پنج شش
روپیه نقد بایشان میدادم ازین قصور نشود و ده بیگهه زمین چاه سیدانی واله والده دلیل الله از
طرف خود برای مرزا لال وصیت کرده بود بایشان سپرده و من از طرف خود بیست بیگهه عام

زمین چاهی مزروع از وضع تکیه جای ایشان مقرر نموده بودم لیکن ایشان بران قبضه نکرده اند کمیز
گندم دیگر و پیه نقد در ماهه با ایشان میدهم درین هم تقصیر نشود و موضع تکیه میراث جد پدری جد مادری
من نیست محض تصدق حضرت مرزا صاحب شهید ست رضی الله عنه در ادای خدمت ایشان
تقصیر نماید نوع دیگر که برای پس ماندگان مفید ست آنست که دنیا را چندان معتبر ندارند اکثر کسان
در طفلی و اکثر در جوانی می میرند و بعضی به پیری میرسند تمام عمر شان هم در اندک فرصت مثل با میرود
نمیدانند که لحظه رفت معامله آخرت که انقطاع پذیر نیست بر سر میاید حق تعالی میفرماید اذا السماء انفطرت
الی قوله علمت نفس ما قدمت واخرت الهی باشد باین لذت قلیل که آنهم بی رنج کشی میسر نشود
لذات قوی دائمی را برباد دهد و بآلام ابدی گرفتار شود نعوذ بالله منها پس جائیکه مصلحت دینی
و مصلحت دنیوی باهم متعارض شود مصلحت دینی را مقدم باید داشت کسیکه مصلحت دینی را مقدم
میدارد دنیا هم موافق تقدیر بوی میرسد رسول فرمود صلی الله علیه وسلم من جعل الهموم هما
واحدا هم آخرته کفی الله هم دنیاه یعنی هر که مقاصد خود در یک مقصود منحصر سازد مقصود
آخرت منظور دارد کفایت کند الله تعالی مقصود دنیای او را و کسیکه مصلحت دنیوی را مقدم دارد
گاه باشد که دنیا هم او را دست ندهد چنانچه بیشتر درین زمانه همچنین ست پس خسر الدنیا والآخرة شود
اگر دنیا دست دهد در اندک فرصت زوال پذیرد و خسران ابدی لاحق شود فقیر بچشم خود هزارها
مردم را دیده که بدولت رسیدند باز از انها اثری نمانده فقیر و برادر فقیر و پدر فقیر و جد فقیر بخدمت
قضا مبتلا شدند هرچند آنچه میباید حق این خدمت ادا نشده خصوصا ازین فقیر که تقصیر کرده تمام
عمر در زمانه فاسد تر یافته ازینجهت نادم و مستغفرام اما بحول الله وقوته طمع ازین خدمت نکرده ام
و از اکثر ابنای روزگار نوعی بخوبی کردم الحمد لله علی ذلک ازینجهت بفضل الهی امید مغفرت دارم
مقصود اصلی درنیست فقیر همین ست اما ببرکت همین عمل جمله مسلمانان بلکه هنود هم هرکس که ملاقات کرده
معزز داشته و غنیمت شمرده دیگر نه علما بهتر از من موجود اند کسی نمی پرسد و از باطن کسی دیگر انرا
چه خبر ست این دلیلست برانکه اگر مصلحت دینی را بر دنیا مقدم داشته شود دنیا هم از وی گرداند

بیت و مصرعه سید و یزدان مراد تقی * پس از فرزندان من کسیکه خدمت قضا اختیار کند
طمع و خاطرداری ناحق را دخل دهد بر روایت معتبر مفتی به عمل نماید و از جمله تقدیم مصلحت دینی بر مصلحت
دنیوی آنست که در مناکحت دینداری را منظور دارد چون در زمانه در بعض شهر مذهب روافض
بسیار شیوع یافته است و شرفا بیشتر بر علو نسب و رفاه معیشت نظر میدارند و اول رعایت دین باید کرد و دختر
بکسی رافضی یا متهم برفض اگر صاحب دولت و عالی نسب باشد نباید داد و روز قیامت سوای دین و
تقوی هیچ بکار نخواهد آمد و نسب را نخواهند پرسید که در زمانه فلان ابن فلان چیزی نیست +
و دولت اعتبار ندارد که مشتق از تداول است المال غاد و رایح **دیگر** باید دانست که اکمل
الاکملین از نوع بشر بلکه از ملائکه هم سید المرسلین محمد است صلی الله علیه و آله و سلم هر کس هر قدر با آن سرور
مشابهت بهم رساند در باطن و ظاهر و صفات جبلی و کسبی علم و اعتقاد و عمل و عادات و عبادات آنکس را
همان قدر کامل باید دانست و هر کس در مشابهت در چیزی از آن قاصر است همان قدر وی را ناقص
باید دانست و لهذا بجهت کمال اتباع سنت سنیه که اولیای نقشبندیه اختیار کرده اند گوی مسابقت
برده اند و همین کمال مشابهت بجهت کمال متابعت دلیل است بر افضلیت شان و اگر همت قاصر باشد و ازان
از کمال متابعت آنجناب کوتاهی کند و بر ادای واجبات و ترک محرمات و مکروهات و مشتبهات در عبادات
و عادات و معاملات خصوصا در معاملات قناعت کند آنهم بسیار غنیمت است گو کثرت نوافل و اتیان
مستحبات و کمال اشتغال به سنن در عبادات و عادات از وی میسر نشود. رسول فرمود صلی الله علیه و آله
وسلم من اتقی الشبهات استبرأ لدینه و عرضه ومن وقع فی الشبهات وقع فی الحرام
الحدیث فی الصحیحین حقتعالی میفرماید ان اولیاؤه الا المتقون نیستند دوستان خدا مگر متقیان تقوی
عبارت از ادای واجبات و ترک محرمات و مشتبهات است نه از کثرت نوافل و اتیان مستحبات و اقبح محرمات
رذائل نفس است از نفاق و عجب و کبر و حقد و حسد و ریا و سمعه و طول امل و حرص دنیا و مانند آن و
بعد از ان محرمات که بافعال جوارح تعلق دارد و در کتب فقه مبین اند و اگر همت از ین مرتبه هم کوتاهی
کند و از شومی نفس و شر شیطان مرتکب محرمات شود پس در اینجا اتلاف حقوق العباد باشد از ان اجتناب

باید کرد حق تعالی کریم ست و پیران عظام شفیع اند آنجا امید عفو ست و حقوق العباد و بخشش نمی آید آیات و احادیث درین باب بسیار اند این قیمه متحمل آن نتواند شد حدیث المسلم من سلم المسلمون من لسانه و یده و حدیث ان تحب للناس ما تحب لنفسك و تكره لهم ما تكره لنفسك و همینها کافیست **شعر** مباش در پی آزار و هرچه خواهی کن که در شریعت ما غیر ازین گناهی نیست یعنی غیر ازین مثل گناهی نیست **دیگر** از نصائح که برای دین و دنیا مفید ست آنست که از اتباع خود و زن و فرزند و نوکر و غلام و کنیزک و رعیت با هر یک چنان معاشرت باید کرد که آنها راضی باشند و دوست دارند و از کثرت اخلاق و غمخواری و عدم تکلیف ما لا یطاق و رعایتها بجان گرویده باشند مگر آنکه بعضی از آنها از حسد یکدیگر اگر ناخوش باشند آن معتبر نیست و متبوعان خود را از ادب و فرمانبرداری و خدمتگذاری راضی دارند مگر در آنچه بمعصیت امر کنند رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم لا طاعة للمخلوق فی معصیة الخالق و با اقران خود از اقربا و برادران و دوستان و هم صحبتان و همسایگان باخلاص محبت و غمخواری و تواضع باشند دنیا جای مناسب برای معاملات دنیوی با هم تقاطع نکنند هیچ خانه برباد نشده مگر قبیله با هم منازعت و مخاصمت کردند و از کسانی که اندیشه دشمنی باشد آنها را با احسان و نکوئی شرمنده و سرنگون باید کرد **بیت** آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف ست. با دوستان تلطف با دشمنان مدارا + قال الله تعالی ادفع بالتی هی احسن فاذا الذی بینك و بینه عداوة كانه ولی حمیم و ما یلقها الا الذین صبروا و ما یلقها الا ذو حظ عظیم و اما ینزغنك من الشیطان نزغ فاستعذ بالله انه هو السمیع العلیم یعنی دفع بدی کن بخصلتی که نیکوترست یعنی بدی دشمنان به نیکوئی کردن با آنها از خود دفع کن پس ناگاه شخصیکه درمیان تو و او دشمنی ست دوست و محب خواهد شد و نمی کنند اینچنین مگر کسانیکه صبر میکنند و مگر کسانیکه صاحب نصیب بزرگ اند و اگر وسوسه شیطان ترا ازین کار مانع شود اعوذ بخوان و پناه جوی بخدا برستیکه خدا سمیع و علیم ست این حکم در حق کسی ست که با وی برای دنیا دشمنی و ناخوشی باشد اما با کسی که خالصاً لله با وی دشمنی باشد مثل در نفس

وخوارج و مانند آن از انها موافقت نکند تا که از عقائد فاسد و توبه نکنند اگرچه پدر یا پسر باشند قال الله تعالی یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا عدوی وعدوکم اولیاء الی قوله لن تنفعکم ارحامکم ولا اولادکم یوم القیامة یفصل بینکم در خاندان فقیر همیشه علما شده آمده اند که در هر عصر ممتاز بودند از خاندان فقیر احمد اسد این دولت بهم رسانیده بود خداش بیامرزد در حلت کرد نسل الله صفوة الله را هرچند خواستم در تحصیل این دولت تن ندادند حسرت است وا نقد عبارت فتاوی که فهمیدند اعتبار ندارد باید که خود هم درین امر اگر توانند کوشش کنند و فرزندان خود را سعی کنند که البته علم لازم کسب نمایند که هم در دنیا و هم در عقبی ثمر برکات است علم عبارت است از دانستن حسن و قبح عقائد و اخلاق و احوال و اعمال که علم عقائد و علم اخلاق و علم فقه متکفل آنست و این علم بدون دریافتن ادله از قرآن و حدیث و تفسیر و شرح احادیث و اصول فقه و دریافتن اقوال تابعین خصوصا ائمه اربعه رحمهم الله و لغت و صرف و نحو صورت نمی بندد و در اکثر فتاوی بعضی روایات بی اصل نوشته اند دریافت حال صحیح و سقیم مسائل بدون اینهمه علوم نمیشود درین علوم سعی باید کرد و خواندن حکمت فلاسفه لاشی محض است کمال دران شل کمال سطر بانست در علم موسیقی که موسیقی هم از فنون حکمت ریاضی مگر منطق که خادم همه علوم است خواندن آن البته مفید است +

فصل چهارم در مکاتیب حضرت مولانا شاه ولی الله محدث دهلوی رح

بسم الله الرحمن الرحیم

مکتوب اول بنام مرزا صاحب - خدای عز و جل آن قسیم طریقه احمدیه داعی سنت نبویه را دیرگاه داشته مسلمین را متمتع و مستفید گرداناد از فقیر ولی الله عفی عنه بعد سلام محبت مشام مکشوف ضمیر منیر باد صحیفه شریفه که مشحون بود بانواع الطاف در ورود فرمود و فقیر زاده شفقت سامی به نسبة این فقیر و اولاد فقیر نمود الحمد لله که اهل این درماندگان سکینه از این مهر توقعها مستحکم میگردد و احسن الله الیکم و ذکرکم الله تعالی فیمن عنده بابت آمدن در آنی و نیامدن او اشارتی رفته بود مخلص و مافقر تا وقتیکه داعیه الٰهی برای چیزی مامور نشود حقیقت آن حال نمی شناسد تا حال هیچ داعیه نشده است بظن و تخمین

نتوان گفت قلمی شده بود که بعض دقائق را بصورت اسوله خواهم نوشت خاطر مشتاق آن دقائق ست چه کند
که زود آن عقده منحل گردد - مولوی ثناء الله مصابیح و صحیحین استماع نمودند مستعد کتب سته بلکه عشره شده‌اند
اندرین توجه همت سامی توقع ست که آمینه بظهور رسد و بعد از آن احرام صحبت شریف بندند هر قدری که
وقت شریف گنجائش کند بباید و کلمه همت افزای این فقیر شکسته بال میباید بود والسلام **مکتوب دوم**
نیز بنام مرزا صاحب - خدای عز و جل آن قیم طریقه احمدیه خصوصاً طریقه صوفیه عموماً و آن متحلی بانواع
فضائل و فواضل را در پیشگاه سلامت داشته ابواب برکات بر کافه انام مفتوح گرداناد مکتوب گرامی ورود
نمود بر صحت مزاج شریف حمد الهی بجا آورده شد من بعد گره اخری اطلاع بر صحت مزاج یافته باشد که سبب
سرور خواهد بود این مرد میخواهد که پیش از وقت معین مقصد خود حاصل نماید مصرعه بزم بر هم خورده بود
بیجا آمده * آنچه از توبه و تبری از اعوان سوء تقریر مینماید خالق خطرات و مالک ناصیه تکذیب آن مینماید
فقیرزاده‌ها بالتماس دعا در حق خویش محتری اند - شاه اهل الله صاحب بعافیت اند مسکین فقیر پرده گرفته
میباشند درین مدت چندین مره ملاقات شده و خیر و عافیت همیشه می آید مشتاق ملاقات شریف اند
والسلام **مکتوب سوم** نیز بمرزا صاحب - متع الله المسلمین بافادات قیم الطریقة الاحمدیة و روی بانفس
الطریقه بتوجهات النفس الزکیة آمین فقیر ولی الله سلام محبت مشام میرساند رقیمه کریمه در رود فرمود
الحمد لله علی سلامتکم و عافیتکم از مکارم اخلاق مرجو آنست که بدعای ظهر الغیب کرم فرما باشند آنچه در باب
فضیلت مآب عبد الغنی خان اشارت رفته بود علی الراس والعین تا مآل باشرف انور را و ملا اکرم ابواب
مکاتبات مفتوح نیست با هر که ابواب مکاتبات مفتوح است البته مقصر نخواهد ماند والسلام والاکرام -
فقیرزادگان هر یکی مستدعی دعاست در اوقات اجابت کرم فرما باشند **مکتوب چهارم** نیز بمرزا صاحب
خدای عز و جل آن قیم طریقه احمدیه را در پیشگاه سلامت داشته ابواب فیوض بر بندگان خود مفتوح دارد -
از فقیر ولی الله عفی عنه بعد سلام واضح باد که مولوی ثناء الله با رقیمه کریمه رسیدند موجب مسرت گردید
قصد اینجانب بسبب بعض اسباب که شرح آن مستطیل میخواهد اتفاق افتاد توقع آنست که در اوقات مرجوه
دعای سلامت از آفات ظاهره و باطنه در حق بنده ضعیف و فرزندان و متعلقان بوجوه می آمده باشد

والسلام - برادرم میان اهل الله شفا یافته اند الا قلیلی از جراحات باقیست امیدواری آنست که
آن نیز بهتر شود و از جانب فقیر که فقیر آنجاست برده کرده هستند ازین سبب نامه علیحده نوشته اند

مکتوب پنجم بخواجه محمد امین در تحقیق محملی از نسبت آنحضرت و تعبیر وجود موهوب و بیان تقلید آنحضرت
مذهبی از مذاهب فقها و ائمه اربعه برادرم خواجه محمد امین اکرمه الله بشهوده چند سوال کرده بود جواب
آن بین الاجمال والتفصیل نوشته شد **سوال اول** آنکه نسبت تو با نسبت کدام طریقه از طرق مشهوره
مشابه تر است **گفتم** در اخذ اشغال طریقت و صحبت متصل تا آنحضرت صلی الله علیه وسلم اقوی در اتصال
من طریقه نقشبندیه است و در نسبت باطن اقتدای من بطریقه جیلانیه است زیرا که اصل در طریقه نقشبندیه
حفظ صورت ذهنیه حضرت حق است و در مدرکه هر آدمی اشارتی تا آنجناب واقع است و آن صورت اجمالیه
ذهنیه حضرت حق است و این طائفه آنرا واسطه گرفته اند تا بران مواظبت کنند و هر وقت که خواهند
ازان اشتغال کنند بحقیقة الحقائق و اصل در طریقه جیلانیه تهذیب روح و سر است تا چون مهذب شدند
هر وقت که آنرا اعمال کنند معرفت تجلی اعظم میسر شود و در سجاده و خلافت و بشارت سلف بحال خلف
اقوی نزدیک من طریقه چشتیه است و اقوی نزدیک من باعتبار دلیل کتاب و سنت و اشبه باصول
طریقه حنفیه طریقه سهروردیه است اگرچه فقیر را مناسبت باطرق بسیار است اما این چهار چیز ازین چهار
طریقه استفاده کرده ام جزی الله عنا اهلها خیر الجزاء و فائده دیگر زاید از جواب میگویم که در بعضی اوقات
مراقبه حاضر کرده شد بر من اجداد مرا تا حضرت عمر رضی الله تعالی عنه دیدم در هر یکی نوری یافتم
که بآن نور غالب شده است درایت پیدا کرده بر جمعی که در عصر ایشان باشند یا زیاده و آنرا متوارث
یافتم ابا عن جد و آن باصطلاح ما نقطه بحت است اگرچه گاهی باعتبار دنیا باشد و گاهی باعتبار دیانت
و علم و دیدم که آن نور بطریق وراثت نسبت بمن انتقال کرده است **سوال دوم** آنکه صوفیه فرموده اند
که بعد فنای بشریت وجود موهوب میشود ه موسی اندر درخت آتش دید + سبز تر میشد آن درخت از نار
شهوت و حرص مرد صاحبدل + همچنین دان و همچنین انگار یعنی فنای بشریت و وجود موهوب
چیست **گفتم** اتفاق علما و صوفیه واقع شده است که بنی آدم بر سه طبقه مخلوق شده اند آنکه نفس بهیمیه او

غالب تر ست و نکه آنکه نفس سبعیه او زور آور تر ست و آنکه نفس نطقیه او قوی تر ست پس آدمی در ابتداء
حال مغلوب یکی از ین نفسها خواهد بود یا مغلوب و نفس بهر راهی که آن غالب میکشد میرود چون توبه کرد و
معتقدات شرع را و عقل خود جا داد و احکام شرع را در جمیع احوال خود پیش گرفت و او را باینستی نماند الا بعد
اجازت شرع چه در باب سبعیه چه در باب شهویه بشریت او فانی شد در شرع و نفس او شرع باقی ماند و حدیث
لا یؤمن احدکم حتی یکون هواه تبعا لما جئت به اشارت بهمین مقام ست چون ازین مقام ترقی
واقع شود و محبت حضرت حق و دوام توجه با و لازم گرفته و مغلوب آن شد و او را باینستی نماند الا اتصال
بی کیف و قبله نماند توجه و انجذاب خاطر او را الا همین معنی در حق و باقی گشت بحق و اینجا دو راه پیش می آید
یکی راه نور القدس و محبت الله و آن شاهراهی ست بذات بحت و دوم راه توحید افعال و صفات و
اضمحلال اشیاء در حقیقت واحده و طلوع آن از کوه انا خود و انا هر موجودی بعد از ان استقلال آن حقیقت
واحده بخیال خود بعد از اتمام هر دو راه یا یکی می آگاه باشد او را با آنکه هر لطیفه حکمی دارد و حکم یکی حکم
دیگری را مزاحمت میکند و متعاقب آن تفرقه می اندازند در میان ظاهر و باطن این شخص دست در کار
و دل با یار بجوارح و نفوس ثلثه کارهای مناسبه آن میکند و بسر روح بکیفیت اتصال مشرف میشود و یا
بلطیفه خفیه بمعرفت حقیقه واحده مشرف میگردد و این را وجود موهوب گویند و این در بیت اشاره باشد

سوال سوم آنکه عمل تو در مسائل فقهیه بر کدام مذهب ست **گفتم** بقدر امکان جمع میکنم در مذاهب
مشهوره مثلا صوم و صلوة و وضو و غسل و حج بوضعی واقع میشود که همه اهل مذاهب صحیح دانند و عند تعذر
الجمع با قوی مذاهب از روی دلیل و موافقت صریح حدیث عمل مینمایم و خدای تعالی اینقدر علم داده است که
فرق درمیان قوی و ضعیف کرده شود و در فتوی مجال مستفتی کار میکنم مقلد هر مذهبی که باشد او را از همان
مذهب جواب میگویم خدای تعالی بهر مذهبی ازین مذاهب مشهوره معرفتی داده است الحمد لله تعالی۔

مکتوب ششم نیز بخواجه محمد امین در جواب بعض مسائل بسم الله الرحمن الرحیم محب عزیز القدر
خواجه محمد امین سلمه الله تعالی سوال کرده بودند که لطیفه غالبه من بین اللطائف من کدام لطیفه ست پس
لازم شد که آنچه در دل ازین باب القا شود ذکر کرده آید۔ باید دانست که لطیفه قلب هر چند یک

لطیفه‌ایست اما وجوه و طبقات شتی دارد وجهی دارد بجوارح و وجهی دارد مائل بنفس شهویه و وجهی دارد
مائل بنفس سبعیه که منبع آن نیز دل صنوبریست و طبقه‌ایست از طبقات دل و وجهی دارد پیوسته بروح و همچنین
روح نیز وجوه و طبقات شتی دارد وجهی دارد متصل بقلب و وجهی دارد متصل بنور القدس و وجهی دارد
ملتصق بخفی و آنچه از میان لطائف عزیز مشار الیه بقوت و استقلال امتیاز دارد وجهی‌ست از وجوه که
بروح نزدیک‌ست و وجهی از وجوه روح که بقلب مائل‌ست پس غالب آنست و الله اعلم که ظهور ثمره
طهارت و عبادت و نسبت اویسیه و یاد داشتی که غالب بر انس باشد و محبت اهل الله بوجه انس و الفت
بیشتر بود و فتح کار این عزیز از این چیزها و مناسب این چیزها باشد انشاء الله تعالی و اگر اتمام سیر لطائف
مقدرست آخر کار رجوع بهمین چیزها باشد و استقرار درهمین موطن. **مکتوب هفتم** بخواجه محمد امین
در دفع شبهات مکتوب حضرت مجدد قدس سره که در باب خلت و حصول این مرتبه عظمی بآنحضرت
صلی الله علیه وسلم بوساطت بعض افراد امت نوشته اند و از آن فرد مراد نفس خود داشته اند.

برادر عزیز القدر خواجه محمد امین اکرمه الله تعالی بالشهود سوال کرده بودند که حضرت شیخ مجدد قدس
الله تعالی سره العزیز در مکتوب نود و چهارم از جلد ثالث و غیر آن نیز تصریح کرده اند بآنکه آنحضرت را
صلی الله علیه وسلم بعد هزار سال بواسطه بعض افراد امت مقام خلت حاصل شد و دعای اللهم صل علی
محمد کما صلیت علی ابراهیم مستجاب گشت و باشاره مفهوم میگردد که مراد از آن فرد ذات حضرت مجدد است
و این مقدمه بظاهر مورد اشکالات کثیره است از انجمله آنکه توسط فردی از افراد امت در حصول مقام خلت
که از اعلی مقامات است مستلزم فضل او بر ذات حضرت خاتم الانبیاست علیه الصلوات و التسلیمات و حضرت
مجدد رحمه الله متصدی جواب این اشکال خود شده اند که خدام و غلمان اگر برای سلطان و مخدوم لباسی فاخر
طیار کنند هیچ مزیتی ایشان را لازم نمی آید و فیه ما فیه و از آن جمله آنکه در حدیث صحیح وارد شده است الا ان
الله اتخذنی خلیلا کما اتخذ ابراهیم خلیلا و این حدیث نص صریح است در اثبات خلت
مر آنحضرت را پس قول بعدم حصول آن مرتبه الا بعد هزار سال مخالف حدیث صریح صحیح باشد. گفته نشود
که مراد از این خلت که درین حدیث وارد شده مطلق محبوبیت است نه خلت مصطلحه فلا اشکال زیرا که تشبیه

بخلاف ابراهیم از ین تاویل باز میکند پس درین مسئله آنچه نزد تو متحقق شده باشد بنویس باین سبب بخاطر
رسید که هرچه در حالت آلتة توفیق تحریر آن یابد بنویسد. باید دانست که کشف اهل الله راست و درست
ولیکن در بعض اوقات حقیقة الامر بطریق اجمال در می یابند و در بعض اوقات تفصیل و در بعض اوقات مشبح
بشبحی و در بعض اوقات بغیر حجاب و متتبعان کلام صوفیه لاچار اند از دانستن اجمال و تفصیل و اغماض نظر از معانی لفظی
کر قائل را در میان کلام مجمل و مفصل میباشد پس بایشان اریم که در هر طائفه از زمان فیضی دیگر فتح میکنند و درین
زمان فیضی دیگر در میان مردمان مفتوح شد چون روح حضرت خاتم النبیین علیه الصلوات و التسلیمات بسبب
علو استعداد تعین ایشان و عموم فیضی که بر دست ایشان بر مردمان القا شده است و بسبب ظهور انتظام و شعور
بنوری که از محبت حضرت ایشان سر آورده و لاسباب اخری لا نطیق ان نحصیها ساعتنا هذه عنوان
حظیرة القدس و شبح آن و ردپوش آن و مظنه آن و تمثیل و صورت هرچه ازین قبیل میتوان گفته شده است فیضی
جدید که در عالم پیدا میشود و بتازگی بر روی کار می آید ضمیمه حظیرة القدس میشود و بسبب انجذاب همت نفوس
بنی آدم که طبقة بعد طبقة پیدا میشوند اهل دل بساست که این امر را اجمالا ادراک کنند و باین نقطه تعبیر نمایند که این
کمالات اکمال آنجناب احاصل شده است و تفصیل این کلام و ایفای حق آن آنست که گفته شود که مصلحت کلیه الهیه
تقاضا کرده است که بعض شروح و تفاصیل و عکوس تجلی اعظم در هر عصری پیدا شود و منشا آن محبت شخصی
باشد از کمل و آن محبت با آن نور ممد و بمنزله شعاع تجلی اعظم و بمثابه اعراض آن جوهر انجم گردد و آن ظهور
نو دست بحسب اطوار و ادوار و طور نو دست بحسب اشخاص و زمان و این فقیر اشارتی کرده باین قسم ظهور
و باین قسم استکمال درین بیت با جمال و آرایش حسن و گر در کار شد * چشم او را سرمه ام یا زلف او را شانه ام
چون این مقدمه ممهد شد دیگر نیز باید دانست که حقائق اجمالیه که بر اهل الله ظاهر میشود چون لغت و عرف از تعبیر
آن کوتاه است این طائفه لفظی از کتاب و سنت که بحسب فن اشارة و اعتبار بران حمل توان کرد میگیرند و آنرا
عنوان آن حقائق اجمالیه فائضه بر قلب ایشان میگردانند و سخن را بآن مربوط میسازند و آن معارف غامضه را
در پرده آن لفظ ادا میفرمایند متفرسان از مطالعه کنندگان را لازمست که از خصوصیت این لفظ اغماض نظر
کنند و مطمح نظر خود همان حقیقت اجمالیه و معرفه غامضه سازند پس فیما نحن فیه اقامت لفظ خلت و استجابت دعای

اللهم صل علی محمد کما صلیت علی ابراهیم و تصویر دائره که مرکز در وی ذات است و محیط آن کمالات
ذات و بازیسه و درون آن مرکز دائره تامه که آن مرکز محبوبیت است و محیط آن امتزاج محبیت همه نیرنگ من
اشاره و اعتبار است اعتراض مثل این مقدمات از اندیشه و چنانکه در صورت دایت اسلام می اعتراض نقصد
انتساب و اطفا راسد و یاد بر و ذنب وجهی ندارد و همچنین است سخن در حقیقت قرآن و حقیقت کعبه و حقیقت محمدیه
بیان و اثر و اقوال است پس خلاصه کلام آنست که بعد از الفتح دوره دیگر شده است که بعض اعتبارات اجمال
فیوض متقدمه است مثلا احوال قلب و روح و سر و غیر آن همه مجمل شد و هیئت جمعیت پیدا کرده و بعض اعتبارات
تفصیل فیوض متقدمه است مثلا مسائل محبوبیت و انانیه کبری و درین دوره مفصل تر است از ادوار سابقه و دلیل تفصیل
حقائق این دوره شرحی میطلبد که این ورق گنجائش آن ندارد و بالجمله شیخ مجدد دارالخاص این دوره اند و بسیاری
معارف مختصه این دوره که از زبان شیخ بطریق رمز و ایما سر زده و شیخ قطب ارشاد این دوره است و بر دست وی
بسیاری از گمراهان بادیه طبیعت و بدعت خلاص شده اند تعظیم شیخ تعظیم حضرت [illegible] کافی نیست
و شکر نعمت شیخ شکر نعمت مفیض اوست اعظم الله تعالی له الاجر فقیر در اکثر معارف که شیخ بزبان فتح دوره آورده
مصدق اوست مثل اشاره بتوحید شهودی اگرچه شیخ از رمز و ایما دران تجاوز نکرده و سخن بی پرده ادا ننموده
و مثل قول بحقانیت علماء اهل سنت در معارف اجمالیه که بتقلید انبیا علیهم السلام اخذ کرده اند و مخالف بودن
آنها با تحقیقات صوفیه زیرا که معارف علما مقتصر است بر بیان حظیرة القدس و تجلی اعظم و آن تعین است در نفس
کلیه بسان صورتهای که در مرآة متعین شود و ازین تعین بساطت اولی چند مرحله برتر است و ایشان هرچه ازین
مرتبه خبر میدهند همه است و درست است و در تصورات واجب است قول بحدوث ماسوی الله و قول باراده
کر تعلقات متجدده داشته باشد آنست آنچه نزدیک فقیر در شرح معارف شیخ مجدد متعین شده و اگر تحقیق
دانشمندانه در حل این اشکال سرو میم میتوانیم گفت که غرض شیخ اثبات اصل خلافت آنحضرت صلی الله
علیه و سلم در اول امر بغیر توسط و اثبات توسط خود در فیضان خلافت بر بنی آدم بآن معنی که بتوسط او بعد هزار
سال مردمان حصه از ان خلافت یافتند و درینجا هیچ خدشه نمی آید زیرا که فضائل اضافیه مثل مقتدا و متبوع جمیع
شدن بتوسط خلفا متحقق شده است و همچنین هر عالمیکه بسبب او جمعی مهتدی شوند و اتباع حضرت خاتم الانبیاء

صلی الله علیه وسلم درست کنند آن عالم واسطهٔ عموم دعوت مقتدا بودن آنحضرت مر آن قوم را خواهد بود و انکار
آن مکابره است و الحمد لله تعالی اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله و صحبه و سلم تسلیماً کثیراً

مکتوب هشتم بخواجه محمد امین در کشف اسرار تفضیل نبوت بر ولایت - برادرم خواجه محمد امین اکرمه الله
بشهوده از سر تفضیل انبیا علیهم السلام بر اولیا رضوان الله علیهم سوال کرده بودند بدانند که تفاضل در حقائق انواع
بغیر ملاحظه آثار و بغیر تصور موطنی که قبول آثار نمایند معقول نیست مثلاً سیاه را بر سفید تفضیل نهادن یا صاد را
بر حامض راجح دانستن بغیر آنکه نسبت این مریض یا نسبت این حال قیاس کنند معقول نیست هر حقیقت در حد
ذات خویش فواره ایست از دریای وجود جوشیده نمی توان گفت که یکی از دیگری باعتبار وجود بهتر است و
نمیتوان گفت که این تعین که وجود خاص شده است از آن تعین دیگر باعتبار وضع خصوصیت بهتر است و
نمیتوان گفت که این تعین که وجود خاص شده است از آن تعین دیگر باعتبار وضع خصوصیت بهتر است و نمی توان
گفت که لوازم و آثار هر حقیقتی باعتبار اشتباک و اقتران با آن حقیقت بهتر است که طبع سلیم از تجویز این اطلاقات
تحاشی میکند پس معنی تفضیل بغیر تصور موطنی که قبول آثار هر حقیقتی بکند و آثار یک حقیقت در آنجا انفع و ملایم تر
باشد از آثار حقیقت دیگر معقول نیست هر چند در محاورات تعرض آن موطن نکنند از قرائن دانسته میشود که ملاحظه
کدام موطن کرده اند مثلاً اسپ را بر گاو تفضیل می نهند و مطمح نظر آنست که گاو و اسپ هر دو با آدمی ملابست دارند
و آدمی استمتاع از هر یک میکند پس باعتبار ملایم بودن با آدمی و کفایت حاجات و تامل کردیم فرس را دیدیم
که در کارزار و گیر و دار که کار پادشاهان و مجاهدانست نفع می دهد و گاو را دیدیم که در حمل اثقال و حرث حبوب
که کار دهاقین و تجار است سود میرساند و فرقه اولی اعظم و اشهر اند از فرقه ثانیه پس اسپ را بر گاو ترجیح دادیم و
اگر در بعض مقالات این مقدمات را مطوی گذارند عقل سلیم آنرا اهمال نمیکند و تحمل که بعض افهام ضعیفه مشهورات را
عار اطمینانی پیدا کنند و در طلب ملایمتی و منافرتی که بسبب اشتهار آنها شده است افتند و للناس فیما
یعشقون مذاهب و لیکن مبحث ما در فرقه ایست که ارنا حقائق الاشیاء کما هی دعا رحال ایشانست و
همچنین تریاک را بر زهر رجحان نهادن نه باعتبار حقیقت آنهاست و نه باعتبار آثار آنها زیرا که زهر نباتی باشد یا
حیوانی کمال صورت اوست چنانکه تریاک کمال صورت نوع خود است هر یکی جمالی را از وجوه جمال حقیقه مطلقه

شرح کرده است لیکن چون بهره‌دار شدند بر انسان و حیواناتی که با انسان ملابست دارند و آن یک منافر بود
باین اجسام و آن دیگر ملایم استحسان یکی و استقباح دیگری مسلم الکل گشت و هیچ آدمی را در ترجیح یکی بر دیگری سخن نماند
باز این اشیا بعضی و له در بعض احیان و نسبت بعض اشخاص انفع میباشد از اشیاء فاضله مانند گاو چون سقی ارض و
اثاره آن شویم ملایم‌تر میشود از اسپ و چون بقتل شخصی و ذی محتاج شویم زهر ملایم‌تر میباشد از تریاک و چون
باستنجا محتاج شویم سنگ ملائم‌تر است از ذهب و فضه پس ملائمت در اکثر احوال و اشرف احوال و اکرم افراد
از ملائمت در اقل احوال و اخس احوال و اوضع افراد در نظر بنی آدم فرقی پیدا کرد و پس مضطر شده اند ما در
نوع از فضل فضل کلی و فضل جزئی چون این مقدمه ممهد گشت ما که تفضیل انبیا را بر اولیا از جهت حقیقت نبوت و
ولایت است و نه باعتبار اقتران آثار جزئیه یعنی بر دو وجه بلکه باعتبار موطنیست که اثر پذیر از آثار هر دو حقیقت
میشود و آثار یکی ملائم‌تر است و را آنجا باعتبار اشرف اوضاع و اکرم احوال از آثار آن دیگر و همین است معنی فضل کلی و
آن موطن جمهور بنی آدم است و آن آثار تهذیب نفوس است بعلوم ماخوذه ایشان و وجوب انقیاد ایشان را و رسوخ
علوم ایشان باعتبار ترجمانیت لسان قدم و ضرب تشریع بر ایشان و مانند جارحه بودن در اصطلاح حقیقت مطلقه
ایشان را و حقوق خود ایشان را آشنا کردن و وجوه مفاسد دنیویه و اخرویه از میان ایشان برانداختن و آنچه بآن ماند
و درینجا هیچ شبهه نیست که انبیا افضل اند و لهذا اولیا جمعی که ولایت را بر نبوت فضل نهاده اند اهمال اعتبار این موطن
نموده اند و حقیقت کار را نشناخته اند و بر همین مبحث قیاس باید کرد تفضیل شیخین را بر حضرت مرتضی رضوان الله علیهم که
باعتبار ترویج شرع و اقامت حقوق خلافت و کثرت فتوح اسلام و جمع کلمه بنی آدم در طاعت شرائع و اطفای
نائره نفسانیت ایشان در مخالفات شرائع و مانند آن پس کسیکه در [illegible] تشکیک کرده است بملاحظه قوت قرابت
یا شدت شجاعت و مانند آن بمغز سخن پی نبرده است والسلام **مکتوب نهم** نیز بخواجه محمد امین در سر قدیم بودن
قرآن مجید و نزول وحی بوساطت ملائکه و بیان حقیقت قرآن و استفاضه حضرت ایشان از آن حقیقت بغیر وساطت
برادرم محمد امین اکرمه الله تعالی بشهوده. سوال کردند که سر قدیم بودن قرآن چیست و فرود آمدن وحی از کجاست
و حقیقت قرآن چه معنی دارد. بدانند که چون در ازل پیش از زمان تجلی اعظم در سطح حقیقت مطلقه متعین شد کمالی
از کمالات تجلی اعظم بوی قایم شد مانند قیام ضوء بجسم آفتاب و آن کمال تدبیر نفوس انسانیه است بعلوم منسوبه

از راه نفوس کامله از میان نفوس بنی آدم بر قانون علوم که صورت انسان آن را تقاضا میکند و از افراد خود باقتضای اولی بدون شرط اشتغال باسباب کشف یا مقدمات ادلهٔ عقلیه و مانند آن و این کمال یک تعینی و امتیازی پیدا کرده است و یک حدی جامع و مانع بهم رسانیده بعد از ان در عکوس تجلی اعظم کهم در احیا مرتبهٔ ملأ اعلی متعین شده است صورتی دیگر گرفت و نتیج علم آنجا ممهد شدند تذکیر بآلاء الله و بایام الله و مجازاة المعاد و مخاصمهٔ نفاق و تعیین احکام در عبادات و تالیف منزلی و تالیف مدنی و دائره کشاده تر شد بعد از ان چون حضرت پیغامبر صلی الله علیه و سلم مبعوث شدند آن علوم بمدد غیبی که از صلب حظیرة القدس خاسته است و هم ملأ اعلی همه آن را تعیین نموده جبرئیل مقدم ایشانست و درین تعیین در لطیفهٔ عقلیهٔ آنحضرت صلی الله علیه و سلم لباس لغت عربیت و اسلوب نثر سور آیات پوشید و آنحضرت صلی الله علیه و سلم آن را بمردمان رسانیدند و در تبلیغ آن جارحه شدند از جوارح الٰهی و فوق غیبی آن کار را سرانجام دادند پس هزاران هزار افواج ملائکه ملهم شدند بمحبت آن و حفظ الفاظ آن و بنی آدم قرنا بعد قرن آن را تلاوت کردند و بآن تقرب نمودند بخدای عز اسمه و در صحیفهٔ اعمال ایشان مکتوب شد پس در موطنی از عالم مثال که متوسط است در عالم علوی و سفلی و برکات ارض هر دو در آنجا جمع میشود صورتی گرفت و از نو وسعتی پیدا کرد پس قرآن قدیمست باصل خود و محدثست باعتبار نزول و عربیت و کلام حضرت حق است منزل بواسطه ملک کریم و متلو بر السنهٔ عباد و مکتوب در مصاحف و مفخم ایشان در ملأ فرشتگان و واجب التعظیم و کثیر البرکات و تلاوت آن مؤثر درجات بنی آدم که القرآن لما قرئ له و متعین در ملأ اعلی و عالم مثال من بحمد الله تعالی مستفیضم ازین حقیقت متعینه در عالم مثال بواسطه **بیت** ولو ان لی فی کل منبت شعرة لسانا لما استوفیت واجب حمده والسلام

مکتوب دهم در تحقیق معنی بعض ابیات مثنوی مولوی روم قدس سره ابیات اینست

مثنوی

هین بخوان استیأس الرسل ای عمو — تا بظنوا انهم قد کذبوا
این قرائت خوان که تخفیف کذب — این بود که خویش بیند محتجب
در گمان افتاد جان انبیا — ز اتفاق منکری اشقیا

جواب الحمد لله صحابه در آیه حتی اذا استیأس الرسل و ظنوا انهم قد کذبوا مختلف اند حضرت عائشه رضی الله تعالی عنها کذبوا بتشدید ذال میخواند و کذبوا بتخفیف میخواند و تخفیف را مستبعد می انگاشت زیرا که در صورت تشدید معنی آنست تا وقتیکه ناامید شدند پیغامبران و گمان کردند پیغامبران که بدروغ

نسبت کرده شد ایشان یعنی میلان بآن آورده بودند خطره آمد در خاطر ایشان گذشت در نسبت دروغ به نسبت انبیا
اتباع ایشان شد و اگر کذبوا بتخفیف خوانده شود معنی چنان باشد که گمان کردند پیغامبران که دروغ گفته شد با ایشان
یعنی خدا تعالی وحی دروغ فرستاده باشد با ایشان و این گمان مخالف عصمت انبیاست اخرج البخاری عن عروة عن
عائشة قالت له وهو یسألها عن قول الله عز وجل حتى اذا استيأس الرسل قال قلت أكذبوا ام
كذبوا قالت عائشة كذبوا قلت فقد استيقنوا ان قومهم كذبوهم فما هو بالظن قالت اجل لعمري
لقد استيقنوا بذلك فقلت لها وظنوا انهم قد كذبوا قالت معاذ الله لم تكن الرسل تظن ذلك
بربها قلت فما بال هذه الآية قالت هم اتباع الرسل الذين آمنوا بربهم وصدقوهم فطال عليهم البلاء
واستأخر عنهم النصر حتى اذا استيأس الرسل ممن كذبهم من قومهم وظنت الرسل ان اتباعهم قد
كذبوهم جاءهم نصر الله عند ذلك وعبد الله بن عباس کذبوا بتخفیف میخواند و میگفت خدای تعالی
جای دیگر میفرماید وزلزلوا حتى يقول الرسول والذين آمنوا معه متى نصر الله وجای دیگر میفرماید اولم
تؤمن قال بلى ولكن ليطمئن قلبي وآنحضرت صلی الله علیه وسلم فرموده اند نحن احق بالشك من ابراهيم
وحنظله گفت نافق حنظلة پس شک وظن اینجا مجازست یعنی آنکه خاطر ایشان بحسب جبلت بشریت مضطرب شد
مانند اضطراب شک کننده در حقیقت وحی یا مانند اضطراب ظن کننده کذب وحی واین مشابه سایر متشابهات
قرآنست مثل بل يداه مبسوطتان که معنی جواد آمده است في الكشاف عن ابن عباس وظنوا حين
ضعفوا وغلبوا انهم قد اخلفوا ما وعدهم الله من النصر وقال كانوا بشرا وتلا قوله وزلزلوا حتى يقول
الرسول والذين آمنوا معه متى نصر الله فان صح هذا عن ابن عباس فقد اراد بالظن ما يخطر بالبال
ويهجس في القلب من شبه الوسوسة وحديث النفس على ما عليه البشرية واما الظن الذي هو ترجيح احد
الجائزين على الآخر فغير جائز على رجل من المسلمين فما بال رسل الله الذين هم اعرف الناس بربهم و
انه متعال عن الخلف في الميعاد منزه عن كل قبيح مولوی قرأت ابن عباس اختیار میکنند و توجیه میفرمایند
که احوال انبیا مختلف است در بعض اوقات رفع حجاب میشود و احوال بنده رای العین می بینند و در بعض اوقات
حجاب بشریت مانع میگردد و از حالت رای العین بشر می آیند و ضیق خاطر و اضطراب بشریت و میدهند

حالت احتجاب با بطریق مجاز نطق تعبیر واقع شد

مکتوب یازدهم

در ذکر شمه از مناقب ابو عبدالله محمد بن اسمعیل البخاری رحمه الله تعالی رحمة واسعة و بیان اشتمال کتاب صحیح او بر امهات مطالب اکثر علوم دینیه. الحمد لله و الصلوة علی سیدنا محمد صلی الله تعالی علیه و علی آله و سلم اما بعد روزی در حدیث لو کان الایمان عند الثریا لناله رجال او رجل من هؤلاء یعنی اهل فارس و فی روایة لناله رجال من هؤلاء بلا شک مذاکره میکردیم فقیر گفت امام ابو حنیفه درین حکم داخل است که خدا تعالی علم فقه را بر دست وی شائع ساخت و همی از اهل اسلام را بآن فقه مهذب گردانید خصوصا در عصر متاخر که دولت همین مذهب است پس در جمیع بلدان و جمیع اقالیم بادشاهان حنفی اند و قضاة و اکثر مدرسان و اکثر عوام حنفی و امام ابو عبدالله بخاری نیز داخل است که خدا تعالی علم حدیث را بر دست وی مشهور گردانید و تا زمان ما حدیث آنحضرت صلی الله علیه و سلم بواسطه این مرد مؤانه با سناد صحیح متصل باقی ماند شخصی از اهل عصر که با اهل حدیث نفاری داشت با آنکه حال اکثر متفقهه عصر ما هم اهم الله تعالی طریق الصواب این سخن اخیر را نپسندید و گفت بخاری حفظ حدیث داشت نه علم و وی رحمه الله قوی بود در حفظ حدیث و ضعیف بود در فقه و فهم معانی از مخاطبه آن عزیز روی باز کشیدم که فائده نداشت و متوجه بیاران خود شدم و گفتم که شیخ ابن حجر در تقریب میگوید محمد بن اسمعیل ابو عبدالله امام الدنیا فی فقه الحدیث و این سخن نزد یک کسی که تتبع فن حدیث کرده باشد بدیهی قابل تشکیک نیست بعد ازان چیزی از تحقیقات علمیه که منشا آن بخاری بوده است حامل لوای آن غیر بخاری کسی دیگر نبود بیان کردم و دران باب خدا تعالی هرچه خواست بر زبان جاری ساخت خواجه محمد امین گفتند آنچه مذکور شد بغایت مفید است اما حافظه ما گنجایش حفظ آن ندارد مگر آنکه حاصل آن باختصار و ایجاز بقلم مضبوط گردد موافق استدعای ایشان و استمالی ازان باب بقلم مضبوط کرده شد والله الموفق والمعین باید دانست که علم حدیث تا صد سال از هجرت مدون نشده از سینه بسینه منتقل میشد بعد از صد سال مدون شدن گرفت و صد سال دیگر پایه پایه مستحکم میشد و تصانیف مرتب می شدند. بخاری بعد دو صد سال حامل لوای حدیث شدند و مرجع عالم درین فن گشتند پس اول چیزی که پیش از همه بخاری آنرا سرانجام داد تمیز است در اعلی اقسام حدیث از غیر آن بعد ازان محدثین که تلو وی آمدند والفضل للمتقدم تفصیل این کلمه آنکه بعد تدوین احادیث چون اعیان نظر کردند دیدند که بعض احادیث متفق اند

که از حضرت پیغامبر صلی الله علیه وسلم سه کس از اصحاب آن را روایت کرده است و از هر صحابی طریقی مشتهر برآمده است
و روز بروز متزاید شده و این مرتبه اعلی مراتب حدیث است مطلقا بعد از آن **حدیث مشهور** که از حضرت
پیغامبر صلی الله علیه وسلم یک صحابی یا دو صحابی روایت کرده باز این عزیز در طبقه کبار تابعین یا صغار تابعین
یا کبار تبع تابعین طرق متعدده پیدا شد مانند حدیث انما الاعمال بالنیات که در کتب صحیحه آن را غیر حضرت عمر رض
راوی نیست و غیر علقمه از حضرت عمر رض روایت نکرده است و غیر محمد بن ابراهیم از علقمه روایت نکرده است و غیر
یحیی بن سعید از محمد بن ابراهیم روایت نکرده و یحیی بن سعید از طبقه صغار تابعین است از وی جماعات لاتعد
ولاتحصی روایت کرده اند بعد از آن حدیثی که بدرجه شهرت از طبقه اولی پیش از زمان تبع تابعین نرسیده و آن بر چند
قسم میباشد زیرا که یا آنست که طرق متعدده دارد تا مخرج خود که صحابی یا تابعی یا شخصی از کبار تبع تابعین باشد
یا ندارد و آنچه طرق متعدده دارد که یکی گواه دیگر تواند بود و هر یکی متماسک بود **حدیث حسن** است و آنچه تعدد
طرق ندارد و همین یک طریق دارد و بس **غریب** مطلق است باز حسن اگر بعض طرق او همه ثقات متصل
بغیر نکره و شذوذ باشد و روایت از علما معروفین بعدالت و ضبط باشد مخصوص میشود باسم **صحیح** و آنچه مراسیل
ثقات و روایت اهل علم غیر بالغین بحد ضبط باشد لیکن طرق متعدده متماسکه دارد که یکی شاهد دیگر تواند بود
مطلق حسن تعبیر کرده میشود و اینست اصطلاح ترمذی و وی اول کسی است که اسم حسن را منوه ساخت
و آنچه مشهور باشد لیکن صحیح طریق از وی بحد صحت نرسید او نیز در **حسن** داخلست و قلیل ما هو پس بخاری کتاب
خود را برای صحیح مجرد مخصوص گردانید بعض از آن مستفیض و بعض مشهور و بعض صحیح مقبول و درین خصلت اول
کسیکه قدم راسخ زده است بخاریست اگر بخاری را غیر از تمییز صحیح از غیر صحیح فضیلتی دیگر نباشد صدق حدیث
لناله رجال **من هؤلاء** درست آید زیرا که ایمان همین فقه است بس تفسیر و سیر و سائر فنون حدیث موقوف
علیه ایمان نیست لامحاله فکیف که این خصلت مغمور است در خصال دیگر بعد از آن باید دانست که بخاری بعد مأتین
ظاهر شد و قبل از وی علما در فنون چند از علوم دینیه تصانیف ساخته بودند امام مالک و سفیان ثوری در فقه
تصنیف کرده بودند و ابن جریج در تفسیر و ابوعبیده در غریب قرآن و محمد بن اسحق و موسی بن عقبه در سیر
و عبدالله بن مبارک در زهد و مواعظ و کسائی در بدء الخلق و قصص انبیا و یحیی بن معین و غیر او در معرفت احوال

صحابه و تابعین و جمعی دیگر رسائل داشتند در رد و باد و آداب و طب و شمائل و اصول حدیث و اصول فقه و رد بر مبتدعه
مثل جهمیه بخاری با همه علوم مدونه را تأمل نموده و جزئیات و کلیات انتقاد نمود و پس قدری از علوم که باحادیث
صحیحه که بر شرط بخاری است بطریق صراحت یا دلالت یافت در کتاب خود آورد تا بدست مسلمانان در امهات
این علوم حجت قاطعه بوده باشد که در آن تشکیک را مدخل نبود و عقل دلالت میکند بطریق بداهت وقتیکه کسی جزئیات
و کلیات علمی را نقد انتقاد داد و تمیز آنچه از احادیث صحیحه ثابت شده از غیر آن میسر شدن میتواند شد چنانکه اگر کسی گوید
که فلانی قواعد طبیه را که در قانون مذکور است انتقاد نموده است بطریق بداهت دانسته شود لامحاله که جزئیات و کلیات
قانون را مستحضر ساخته است و بمیزانی که خدا تعالی در سینه او نهاده هر یکی را سنجیده است و همچنین اگر کسی گوید که فلانی
دیوان ابوطیب را انتقاد نموده است بالبداهت دانسته شود که عروض و عربیت و طریق انشا و شعر نیک و بد و الفاظ
مسائل آنها امتحان نموده و آنچه بکتاب الله یا حدیث صحیح بطریق صراحت یا دلالت ثابت شده از غیر آن جدا
ساخته و کفی بذلک فضیلة و فقها و اگر انصاف را کار فرمائیم هیچکس را از علمای متقدمین نمی یابیم که در جمیع این فنون
تکلم کرده باشد کلام ایشان مقتصر بر یک فن است یا دو فن غالبا هیچکس را از متقدمین نمی یابیم که در استدلال از اشارات
حدیث برین علوم بیشتر از بخاری سخن گفته باشد و نیز انصاف اگر کار فرمائیم دانسته شود که امهات این علوم را از
احادیث صحیحه برآوردن و انتقاد نمودن کاری عظیم است در شریعت و محتاج سرعت انتقال ذهن و حفظ طرق حدیث
و استحضار آن علوم تا آنکه امام احمد با آنهمه تبحر خویش گفته است کلامی که حاصل او آنست که ما از انتقاد سه فن که سیر و تفسیر
و زهد باشد عاجزیم زیرا که اکثر آن مرسل و ضعیف بنظر می آید بار زیاده کرده است بخاری در هر یک ازین فنون
فوائد جلیله از موقوف صحابه و تابعین و آنها را در تراجم باب منتشر گردانیده است و طریق استحضار احادیث در مسائل
متعلقه بآن تعلیم کرده است و طرق استدلال باشارت نصوص خود اختراع نموده است آری در استدلال بخاری چند
نوع هست که محققین فقها آنرا قبول نمیکنند مانند استدلال بهر یکی از دو محتمل لفظ برای مسئله و للناس فیما یعشقون مذاهب
و هیچکس نیست از علما که محل اعتراض در بعض مواضع نشده باشد و نیز در عقد تراجم سوء ترتیب و تقریر او در میان آمده
و سببش آنست که پیش از وی فن تبویب چندان ممهد نشده بود و اهل علم را مطمح نظر مطالب علمیه می باشد نه تراجم و تهذیب

شیشه صاف ار نباشد گو سفال درد باش ○ رند درد آشام را با این تکلفها چه کار

مکتوب دوازدهم

در بیان دلیلی واضح برای فرقه ناجیه الحمد لله والسلام علی افضل انبیائه اما بعد روزی عزیزی فاضلی ذکر کرد که شخصی
توفیق اسلام یافت و در پی تعلیم شرائع اسلام افتاد و در بلاد شخصی از شیعه باو برخورد و گفت اسلام طرق متعدده
دارد و صائب‌ترین و بهترین طریقها طریقهٔ شیعهٔ امامیه است که مدار ایشان اتباع ائمهٔ اهل بیت است و اهل البیت ادری
بما فیه زنهار ترا متعصبان نواصب گمراه نسازند بیا تا من شرائع اسلام بر طور امامیه ترا تعلیم نمایم
بعد ازان با این عزیز فاضل ملاقات کرد و آن مقوله تقریر نمود این عزیز گفت امامیه بدترین فرق
اسلام است زنهار این گمراهان ترا گمراه نسازند بیا تا مذهب امام ابوحنیفه ترا تعلیم کنم آن جدید الاسلام
در اشکال در ماند و ندانست که کدام را اختیار کند تا چندی در تنازع بود و هر یکی بجانب خود میکشید
آخر این عزیز فاضل گفت در مسجد جامع برو و برملا وقتیکه الوف ناس مجتمع شوند تقریر مذهبین پیش
ایشان بکن ببین که کدام یک را ترجیح میدهند و کدام یک از اظهار عقیدهٔ خود در میان ایشان
خائف و هراسان است پس سواد اعظم را تابع شو باین تدبیر آن شخص از اشکال برآمد و سنی پاکیزه
گشت راقم این حکایت خواجه محمد امین را سولی بخاطر رسید که وجه ترجیحی که این فاضل بران
اعتماد نمود امری خطابی بلکه شعری است اعتماد را قابل نیست زیرا که در بلاد ایران اگر این تنازع
واقع میشد الوف ناس جانب امامیه را ترجیح میدادند و با بدعات شائعه که عموم ناس بدعت
بودن آنرا نمی دانند و در استحسان آنها افتاده از و همچنین است کلام در میان مذاهب حقه فیما
بینهما کما لا یخفی بعد ازان بخاطر ایشان رسید که لطف الهی مقتضی آنست که درین مسئله حجتی
قاطعه بوده باشد که در آن حجت شکوک و شبهات را گنجایش نبود هر که آنرا دریافت بحقیقت
امر مهتدی شد و اگر نفس و شیطان ازان باز داشت هالک شده باشد بعد ثبوت حجت بوجهی که
معذور نباشد بعد ازان در تعیین آن حجت قاطعه بخاطر ایشان قلقی پیدا شد از فقیر عفی عنه طلب
کشف آن نمود گفتم درین مسئله و در سائر مسائل که موقوف علیه شرائع باشند لطف الهی مقتضی
آن شده است که از علوم حاصله مخزونه فی الصدور در حجت قاطعه منصوب فرموده هر چند در بعض
افراد تنقیح و ترتیب آن علوم مخزونه میسر نمی آید و در بعض افراد هوای نفوس یا الفت برسوم

مانع اتباع حجت قاطعه می گردد هرچند تصدیق بآن حاصل باشد پس بعد تصدیق جازم بحقیت شریعت غرا و گردن نهادن باحکام قرآن و چنگ زدن بفرمان رحمت مهداة علیه و علی آله و اصحابه افضل الصلوات **اول** چیزے که عقل آنرا بر خود ش واجب میگرداند آنست که تتبع اخبار آنحضرت صلی الله علیه وسلم در بیان احکام الٰهی باید کرد پیروی آن اخبار بدل و جوارح باید نمود زیرا که کلام مادر شخصی ست که تصدیق کرده است تبکلیف الله تعالی عباد خود را باحکام و قصد خروج از عهدهٔ تکلیف مصمم ساخته چنانکه ذکر کردیم و چیزے که ما آنرا بگوش خود از مخبر صادق نشنیده باشیم و در خارج بچشم خود ندیده باشیم طریق علم آن سترشیح روایات ثقات نمی تواند بود **و ثانیا** بر خود لازم مے گرداند که اخبار اهل ملل از ائمه خود دو قسم میباشد نقل لفظ صاحب ملت و آن چند قسم می باشد متواتر و مستفیض و مشهور و خبر صحیح و حسن و غریب و ضعیف عقل حصر می کند اخبار لفظی را درین اقسام - دوم نقل بالمعنی و آن نیز چند قسم مے باشد - اتفاق جمیع فرق آن ملت بر چیزے که این دین صاحب ملت ست و ماخوذ از وی ست و اتفاق اکثر بوجهے که مخالف در آن مسئله شاذ و نادر و کذب و غیر معتبر باشد و معتبر در حل و عقد جمعی هستند که قایم باشند بحفظ و تدوین شریعت و موصوف بورع و اجتهاد و پیشوای جماعه از مترسمین بملة نه جمعی که آثار کوشش و حفظ و فهم و تدوین شرایع و تبحر در آن از ایشان دیده نشد و مترسمین آن ملت بایشان متوجه نشده ند پس قول این جمع اذل و احقر ست از آنکه در حل و عقد تاثیرے داشته باشد قسم دیگر خبریست که اختلاف فرق ملة در آن واقع شد بر دو قول یا سه قول و هر یکے برای خود ادله در روایات تقریر میکرده باشند پس از آنجه از ملت متواتر یا مستفیض و مشهور باشد و اتفاق جمیع حملهٔ ملت یا اکثر الشان با دبار شود اعلی الخبار از صاحب ملت و حجت خدای تعالی بالزام مثل آن قایم ست برین قاعده تخریج باید کرد که قرآن و اصول عبادات و معاملات و عقائد و غیر آن قطعی ست و حجت بمثل آن لازم و آن جمله امهات اخبار شرع است از موجب آن نتوان گزاشت **و ثالثا** عقل می شناسد که اختلاف

فرق اسلامیه با یکدیگر باشند اختلاف فرق سایر ملل با یکدیگر دو قسم است یکی اختلاف فرق
نوابت با جمهور حملهٔ ملت با یکدیگر در استنباط از شرائع یا در تطبیق نصوص شرائع بعض با بعض
وعقل هر قسمی را حکمی دیگر می نهد و علامتی دیگر می شناسد و این حکم و علامت را انتزاع نمی کنند
الا از حقیقت نابت و غیر نابت تفصیلش آنکه پیغامبران اولی العزم را خدا تعالی نفرستاده
است الا برای آنکه امر خود بزبان ایشان شائع گرداند و ایشان بهیچ وجه در امتثال امر
الهی تقصیر نکرده اند والبته تبلیغ حقیقت شرائع کرده اند بطریق شهرت و اشاعت نه بطریق
اخفا و کتمان و سامعان حقیقت آن معانی ادراک کرده اند اگر ادراک نکردند پیغامبران متنبه
می شدند و ایشان را بر غلط ایشان متنبه می ساختند و احتمال آن که شارع بسیار چیزها مما
یتعلق بالشرع بجمهور نرسانیده است یا رسانید لیکن سامعان غلط ادراک کردند و شارع
بر غلط ایشان اطلاع نیافت یا یافت لیکن سکوت کرد از نظر کردن در منصب رسالت و قصد
حضرت حق اظهار دین خود را بزبان ایشان مضمحل می گردد پس از اینجا لازم آمد که طبقه اول را
از حملهٔ ملت که صحابه و تابعین اند پیشوای خود باید ساخت و باید دانست قدری که تبلیغ آن مطلوب
بود ایشان ادراک کرده اند و غلط در حقیقت آن راه نیافته است و بعد از طبقات اولی جماعات
بسیار شدند که همت ایشان اخذ نصوص شارع است از هر طریقی معتمدی که باشد و اخذ معانی
شرع از هر صحابی و تابعی که بسمت حفظ و متن و ورع و روایات متسم شد و طبقه اولی را پیشوای
خود ساختند و ایشان را نقص نهادند بر خود در معرفت شرائع ایشان حمله علم اند نه نوابت و اگر
حاصل کلام ایشان آن باشد که شارع بسیاری از شرائع مطلوبه را با ایشان تبلیغ نکرد یا
تبلیغ کرد لیکن ایشان نفهمیدند یا فهمیدند و کتمان آن کردند یا گویند که اکثر ایشان جمع شدند
بر خطا یا روایت قبول نکنند الا از یک طریق فقط یا قولی احداث کنند که طبقه اولی از آن غافل
بودند یا گویند که ایشان حقیقت نصوص شارع را نفهمیدند و ما آنرا می فهمیم ایشان نوابت اند پس
نوابت در آنچه اختلاف کردند با طبقه اولی طبقه اولی را متهم ساختند بکذب یا جهل قابل رد و تشنیع اند و اختلاف

ایشان قابل بر اند اختلاف ست و اختلاف حمله که در تطبیق بعض نصوص با بعض آن یا بسبب تشعب استنباط
از نصوص مختلف شده بشرطیکه این اختلاف تاویل بعید نباشد و طبع سلیم از مثل آن ابا نکند
اختلاف مقبول ست و رالعًا عقل تصدیق می کند که شیعه از نوابت اند و اهل سنت
از حمله دین و حکم عقل سلیم در اختلاف شیعه با اهل سنت آنست که ترک اقوال شیعه کرده شود
و اختلافی که در علماء اهل سنت حادث شده است حکم در آن معذور داشتن هر کس ست و انتیار
راشبه باصول و اقرب بنصوص صاحب شریعت و کبرائے طبقه اولی و اینکه گفتم که شیعه از
نوابت اند بجهت آنست که مذاهب ایشان مبنی ست بر آنکه بعد از آنحضرت صلی الله علیه وسلم در
هر وقت امامی پیدا می شود که مفروض الطاعة و معصوم و موحی الیه میباشد بروی ایمان فرض ست و در
زمان آنحضرت صلی الله علیه وسلم هیچکس مفروض الطاعة غیر آنحضرت صلی الله علیه وسلم نبود پس
ایشان احداث عقیده کردند که در زمان آنحضرت صلی الله علیه وسلم نبود پس از نوابت باشند
دیگر شیعه می گویند که تمامی صحابه و تابعین غیر جمعے یسیر همه برخلاف حق بودند و روایت هیچکس
معتمد نے دانند الا روایت ائمه خود را و این علامت نوابت ست **دیگر** اتباع خود قرآن و حدیث
را مشروط می گردانند بآنکه ائمه ایشان بآن دلالت کرده باشند و این علامت نوابت ست،
دیگر شیعه هدایت آنحضرت صلی الله علیه وسلم بغایت تنگ داشته اند که هیچکس به هدایت
ایشان مهتدی نشده. مگر آنکه از یک راه بشریعت در آمدند و از راه دیگر از شریعت بر آمدند
پس رحمت الٰهی چه کار کرد و خاتم پیغمبران چه هدایت نمود انتقال
از یک زاویه جهنم بزاویه دیگر را هدایت نتوان گفت سبحانک هذا بهتان عظیم
وهمچنین معتزله از نوابت اند زیرا که حاصل کلام این جماعه در بسیارے از عقائد آنست
که جز طبقه اول را قبول نکنند. یا بتاویلات بعیده از ظاهر مصروف نمایند و همچنین جماعتے
از متصوفه که در زمان ما پیدا شده اند تکلیف شرائع را سهل گرفته اند و بعض نصوص را بر مقاصد
فاسده خود حمل نموده اند و می گویند که مقصد اعلی علم اتحاد ست و تکلیف شرائع برای مقصد نیست

ف شیعه از نوابت اند

ف بیان ...

ف معتزله از نوابت اند

ف جماعتی از متصوفه از نوابت اند ۱۲

از نواصب اند بلا شبهه زیرا که اگر کسی دل خود را از عقائد ایشان جدا ساخته نصوص صاحب شریعت
را و اخبار طبقه اولی را تأمل نماید هیچ جا ازین مقصد بوی استشمام نکند سبحانک هذا بهتان عظیم
و همچنین زیدیه از نواصب اند که قائل اند بوجوب اطلاع و وجوب بذل سعی در نصرت هر عالم
فاطمی که بسیف خروج کند زیرا که بی شبهه قول محدث ست و محال می نماید که شارع بوجوب نصرت
این جماعه فرماید و تا دامان قیامت دولت هیچکس ازین جماعه مستقر نشود سبحانک هذا بهتان عظیم
و علمای حدیث که جامع اند همم خود را بر تتبع احادیث آنحضرت صلی الله علیه وسلم از هر طریقی معتمدی
که یابند بر معرفت اخبار طبقهٔ اولی از صحابه و تابعین نه بالاصالة بلکه برای آن که این اخبار شرح
و تفاصیل کلام آنحضرت باشد و لهذا با آرای خاصه طبقه اولی در باب ملک و غیر آن که بمقتضای
بشریت جوشیده و ایشان در آن آرا بحکم ضرورت اختلاف امزجه مختلف شده اند متوجه گشته
اند زیرا که مقصد اصلی تفصیل شریعت بوده است و این چیزها را با شریعت چه کار این علما هر چند نظا
با یکدیگر اختلافی داشته باشند در فروع آن خلاف کلا خلاف ست و آن خلاف در نموده خلاف ست و در
حقیقت باتفاق این جماعه بی شبهه از جملهٔ ملت اند احسن الله تعالی الیهم و کثرهم و نصرهم و
خذل اعداءهم و آنکه گفتیم از هر طریقی معتمدی که باشد روایت می کنند کلمه ایست مجمله تفصیلش آنست
که حضرت عمر رضی الله تعالی عنه باتفاق موافق و مخالف عقل تام و ضبط وافر و حفظ عظیم داشت و الا
انتظام خلافت از ایشان چگونه منتظم میشد و در روایت حدیث اهتمام عظیم داشت و بر منبر تقریر آن
می کرد و هیچ کس از جماعاتی که در خطب او حاضر می شدند انکار نمی نمود بر خلاف آرای خاصه او که دائره
لم و لا نسلم در آن آرا متسع بود کما لا یخفی بعد ازان جماعتی حفظ آن اخبار نمودند و تا طبقات محدثین
محفوظ ماند و ایشان آنها را تدوین کردند باز طریقه دیگر را ذکر کنیم حضرت علی کرم الله تعالی وجهه باتفاق
موافق و مخالف عقل تمام و حفظ عظیم و فهم ثاقب و ضبط وافر داشت چنانکه درین امور مثل خاص و عام
شد و احادیث آنحضرت صلی الله علیه وسلم در ایام خلافت خود برملا تقریر می فرمود و از هیچ احدی قدح
در آن اخبار بظهور نه پیوست بر خلاف حال آرای خاصه او که در دائره لم و لا نسلم افتاده بود کما لا یخفی

ف زیدیه از نواصب اند

جماعه حفظ آن اخبار نمودند تا آنکه در تدوین درآمد چون این علم را با علم حضرت عمر تطبیق دادیم بعض
را مشابه بعض یافتیم و اختلاف فاحش درمیان این اخبار یافته نشد اللهم الا اختلاف یسیر که از لوازم
تعدد روایات ست کما لا یخفی و محققین عبد اللہ بن عباس و عبد اللہ بن عمر و عبد اللہ بن مسعود و حضرت
عائشه و ابو هریره و ابو موسی و عبد اللہ بن عمرو بن العاص و انس و ابو سعید و جابر و هم جرا الی
سائر الصحابه آثار حفظ و ضبط و کوشش تمام در حفظ احادیث آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم از ایشان
ظاهر شد و اخبار بعض را با بعض منطبق یافتیم الا اختلاف یسیر پس جمعی که این اخبار را استنباع اندازا
جمله دین اند و واسطه عقد ملت درین محل باید دانست که این قسم تفرقه برای تنبیه ست که در احوال
فرق ملت استقرار تمام کرده باشد و الا عوام را منصب آنست که بوجهی از وجوه تحری و اجتهاد
حمله ملت را از نوابت بشناسند و تابع حمله ملت شوند تا آنکه استقرار ایشان کامل گردد و پرده از
روی کار برانداخته شود این ست علمیکه خدا تعالی تکلیف را بر آن دائر ساخته ست و در ذات
ایشان اصل را مرکوز نموده بروجه اجمال هرچند تفصیل آن دفتری می طلبد و الحمد للہ اولا و آخرا
و ظاهرا و باطنا **مکتوب سیزدهم** بجواب عرضداشت حضرت شاه ابوسعید بن سید محمد ضیا
بن سید محمد آیة اللہ بن سید السادات حضرت شاه علم اللہ نقشبندی المجددی رحمة اللہ علیهم اجمعین
سیادت و نجابت مآب حقائق و معارف آگاه عزیز القدر میر ابوسعید سلمه اللہ تعالی از فقیر
ولی اللہ عفی عنه بعد سلام محبت التزام مطالعه نمایند الحمد للہ علی العافیة نامه مشکین شمامه مشتمل بر
خیر و سلامت رسید الحمد للہ قلمی شده بود که حقیقت وحدانیت که بایجاب ازوی حقایق موجودات و صفات
آن صادر می شود مشهود می گردد الحمد للہ این کشف حقیقی ست در نفس الامر هر که کشف او بمرتبه
فوقانی میرسد محض ایجاب می بیند باز چون تحقیقی که جامع احکام حدوث و قدم ست و نام آن
حقیقت بعرف ما تدلی کل ست فرد می آید اراده متجدده می بیند هر دو شهود حق ست از جهت قصور
ظهور حضرت حق ۱۲
نفس ناطقه همه را دفعة واحدة نمی بیند دیگر از بیع و شری جواری که از دار الحرب میگیرند و بغیر قاعده
شرع تقسیم می شود سوال نموده بودند قصه مختصر در تقوی جایز نیست چون در هر جاریه حقوق تمام

لشکر موجودست بسبب تقسیم هر یکی از حق دیگری ممتاز می گردد اما پیش قاضی اسلام تا وقتیکه مدعی
دعوی نکرده است فسخ بیع نمیشود بسبب عدم دعوی مدعی زیاده ازین نتوان گفت والسلام بست
هرآینده انصوب احوال ظاهر و باطن خود نوشته باشند که خاطر نگران جانب ایشان میماند

مکتوب چهاردهم نیز بجواب عرضداشت شاه ابوسعید رح سیادت مآب حقایق و معارف آگاه
سلمه الله تعالی. نوشته بودند که اولاً مشهود میشود که ذات مبدأ آثار دارد مانند آتش که اثر
او منورست فرق اینقدر که ذات مبدأ صفات کامله غیر متناهی دارد لهذا بسبب ظهور مراتب غیر
متناهی می تواند بود و آتش همه یک اثر دارد که ضوء است سیادت مآبا حاصل این شهود ظهور
استعدادات وجوبیه است در مظاهر امکانیه و اطلاع بر عدم تناهی آن استعدادات جمیع صوفیه
چه قائل بوحدة وجود و چه قائل بوحدة شهود همه بران متفق اند باز نوشته اند که مشهود می شود که
وجود واحدست و قوالب مختلف و بسبب اختلاف قوالب امتیاز ممکنات پیدا شد ضوء مصباح و زجاجه
یک طورست چون آنجا قوالب مختلف هست اگر آئینه ها سرخ و سبز و زرد باشد رنگهای مختلف پیدا
شود سیادت مآبا این معرفت بوحدة وجود میکشد باز نوشته اند دو چیز مشهود می شود ذات
که نور دقیق ست و صفات در زید و فرس و حجر وغیره مشهود می شود و در آن میان بنظر دقیق
ذات هم مشهود می گردد. و سیادت مآبا آن نیز از شعبهای وحدة وجودست که حقیقت وجود در
رنگهای مختلف که ظل قابلیات ذات وجودست در همه مشهود و ظاهرست. سیادت مآبا آنچه
بر لوح ضمیر الشأن مشهود شده همه موافق مکاشفات صوفیه محققین ست غلطی واقع نشده و این همه سیر
لطیفه خفیه است در خلوت گفته شده بود که در سیر لطیفه خفیه اینچنین مکاشفات پیش خواهد آمد یاد
داشته باشند شکر نعمت حضرت واجب الوجود باید کرد و امید مزید باید داشت سیر این لطائف
بحقیقت این نیست که یاران گمان میکنند که بمجرد استغراق تمام شود طول و عرضی دارد بالجمله
بخاطر جمع درین سیر و سلوک سعی نمایند هم موافق سیر صوفیه است و هم مطابق شریعت این سخن
آخر طول و عرضی دارد که بالفعل در نوشتن نمی آید بنا بر شریعت بر مغائرة خالق با مخلوق است

و چون مراتب وجوبیه و مراتب امکانیه ممتاز شدند یکی بقهر و عزو دیگر بمقهوریت و ذل متصف شد
احکام شریعت راست آمد والسلام **مکتوب پانزدهم** نیز بجواب عرضداشت شاه ابوسعید رح
حقائق و معارف آگاه سیادت و نقابت دستگاه میر ابوسعید سلمه الله تعالی - از فقیر ولی الله
عفی عنه بعد سلام محبت التزام مطالعه نمایند الحمد لله علی العافیة مدتی گذشته که احوالم خیریت مآل آن عزیز القدر را
نشنیده بودم الحمد لله که نامهٔ نامی ایشان رسید موجب تسکین خاطر فاتر گشت مبدء را اجمال و عالم را
تفصیل نوشته بودند و از مشاهده این صورت انس و سرور و از استفسار آن تفرقه و حزن میخیزد این همه
موافق قاعده است راهیکه سلف رفته اند همین راه است هیچ تردد بخاطر راه ندهند باقی ماند ترقی
آن موقوف بر استعداد است و بر پر شدن پیمانه این لطیفه خفیه تا آنکه پیمانه خود پر نشود ترقی
نمی شود **مکتوب شانزدهم** نیز بجواب عرضداشت شاه ابوسعید - حقایق و معارف آگاه
سیادت و نجابت دستگاه عزیز القدر میر ابوسعید سلمه الله تعالی از فقیر ولی الله عفی عنه بعد از
سلام مطالعه نمایند الحمد لله علی العافیة و عافیت آن عزیز القدر با اطفال مسئول نامهٔ مشکین شمامه
مشتمله احوال باطنه مطالعه کرده شد انچه نوشته اند نشان لطیفه خفیه است آنکه اجمالاً اشیا را در
مبدء می بیند و مبدء را تفصیلاً در اشیا همان کیفیت است که موحدین بدیدن حق در خلق و دیدن خلق
در حق تعبیر کرده اند مبارک باشد خدای تعالی انوار فتوح مزید گرداند فقیر بجهت جمعیت ظاهر و باطن
ایشان و برای صحت مزاج و کشایش رزق داعی ست خدای تعالی بفضل و کرم خود قبول فرماید
مکتوب هفدهم نیز بجواب عرضداشت شاه ابوسعید رح - سیادت و نقابت مرتبت خلاصه
دودمان نجابت میر ابوسعید سلمه الله تعالی از فقیر ولی الله عفی عنه بعد سلام محبت التزام مطالعه
نمایند الحمد لله علی العافیة مکتوب بهجت اسلوب متضمن معارف مختصه بلطیفه خفیه رسید خاطر را مسرور
و مبتهج گردانید انچه نوشته بودند بر قاعده است تردد را جای ندهند نوشته بودند که رجوع
کل بجانب مبدا مشهود میشود پس تطبیق خلود اهل نار در نار و خلود اهل بهشت در بهشت
با این مکاشفه چه صورت بندد صاحبا من این رجوع کل که عارف را مشهود میگردد رجوع عدد

زمان آینده نیست بلکه بالفعل ست باعتبار ذات خود حکیم میگوید که ماهیت ممکنه را باعتبار ذات او اینست
که نیست و باعتبار موجد نیست که هست و عارف میگوید که ماهیت ممکنه را باعتبار تحقق خود با مبدأ
دو نوع ارتباط واقع ست یکی آنکه از مبدأ برآمد و دیگر آنکه بمبدأ بازگشت بالفعل او را باعتبار مبدأ
هردو حیثیت ثابت ست چنانکه ده را با یک دو ربط واقع ست یکی آنکه یک را چند بار گردش
دادم ده گشت دیگر آنکه چون ده تمام شد یکی گشت از عشرات الحال همین قدر باید فهمید ثانی الحال صورت
مبدأ و مرجع بوجه دیگر و نسخ خواهد شد والسلام **مکتوب هیزدهم** نیز بجواب عرضداشت شاه
ابوسعید رح بسم الله الرحمن الرحیم حقائق و معارف آگاه سیادت و نجابت دستگاه سلالة الاکابر
میر سید ابوسعید سلمهم الله تعالی از فقیر ولی الله عفی عنه بعد سلام محبت التزام مطالعه نمایند
الحمد لله رب العالمین علی عافیة الطرفین نامه مشکین شمامه متضمن بعض مشاهدات متعلقه بلطیفه
خفیه و اخفی رسید در برابر آن شکر الهی بجا آورده شد این راه که میروند همان صراط مستقیم ست که
اکابر اهل عرفان رفته اند هیچ دغدغه خاطر ایشان را مشوش نسازد در حالت اولی صفتی از صفات
مبدأ و لازمی از لوازم ذات او بمنزله ضوء نسبت آفتاب که برنگهای مختلفه برآمده و ثانیا
ذات مبدأ را بغیر ملاحظه صفات دیدند که در مظاهر مختلفه ظهور نموده فقیر این هر دو حالت را منسوب
به لطیفه خفیه می کند اما حالت ثانیه بلند تر ست از حالت اولی بعد از آن دیدند که از میان ایشان نوری
میل می کند بجانب مبدأ و آنجا مثل حباب در آب متلاشی شده پیش این فقیر این حالت نمایش ست از
جمع همت بالجمله آنچه خدا تعالی عطا کرده است نعمتی ست عظیمه بر آن از جان و دل شکر کنند و متوقع
مزید باشند و آنچه از نور محمد علی صاحبه الصلوت والتسلیمات دیده اند نمایش ست از نسبت اویسیه
سابق آرزوی این نسبت داشتند الحمد لله که حاصل شد برای خفقان خواندن یا حمید مفید
خواهد بود خواه متفرق در اوقات صلوة خمس و خواه یک جا هزار بار در باب وجه معاش و آسودگی
ایشان متفکر نباشند هرچه میگذرد بهمه حکمت حق ست و نافعست نسبت شما هرچند بالفعل وجه نافعیت
او معلوم نباشد من بعد روشن خواهد شد والسلام فقیرزاده ها و والده ایشان سلام میرسانند و متوقع دعای خیر

هستند که دعائے مومن برائے برادر غائب مستجاب ست۔ **مکتوب نوزدهم** نیز بجواب عرضداشت
سیادت ونقابت پناه حقائق ومعارف آگاه سلالة الاکابر میر سید ابو سعید سلمه الله تعالی از فقیر
ولی الله عفی عنه بعد سلام محبت التیام مطالعه نماید الحمد لله علی العافیة والمسئول من فضله ان یدیم
العافیة لنا ولکم بعد انتظار بسیار رقیمه کریمه متضمن بعض معارف وبعض اسول ضروریه رسید چون مشعر
لعافیة وسلامت ایشان بود معه اولاد واتباع موجب کمال سرور وباعث حمد الهی شد نوشته بودند
که ذات مقدس خالی از جمیع قیود مشهود می شود کنت کنزا مخفیا اشاره باوست بعد ازان انوار صفات
که سوائے افعال ست بنظر می آید فاحببت ان اعرف رمزی ست بآن بعد ازان تاثیر آن صفات
در خارج بحیثیت آن صفات مری مے گردد فخلقت الخلق تلمیح ست بآن این همه معارف حقه است
شکر او تبارک وتعالے برآن باید کرد وانچه طلب جواب آن نموده اند آنست که بمقتضای اظهار غلبه قدرت
ربوبیت آنست که مثل امواج دریا اعدام وایجاد همیشه باشد وتعطیل صفات بوجود نیامد ودرین صورت
خلود جنت ونار معارضه میکند وتطبیق آن میسر نمی آید مگر بتاویل بعید صاحب من این سخن را بتاویل درست
درباید مقتضی اظهار غلبه قدرت فقط این نیست که ایجاد واعدام در هر شے واقع شود قدرت الهیه
واسع ست عالمی را بیرون از جهات ومحدد ایجاد میکند واعدام می نماید اگر بهشت ودوزخ معدوم شود
چه باک باز انچه در حدیث صحیح معلوم می شود آنست که در بهشت ودوزخ ایجاد واعدام ست بهشتی یک
میوه می خورد میوه دیگر بجائے او پیدا میشود ودوزخی پوست وگوشت او سوخته میگردد ودیگر بار تبدیل
میکند کلما نضجت جلودهم بدلناهم جلودا غیرها روح شخص در بهشت در یکصورت در می آید
باز بشکل دیگر مینماید باز باید دانست که تجدد امثال که صوفیه تقریر میکنند ایجاد شخصے واعدام شخصی
نمے طلبند چنانچه بیک معنی گل تا دو ماه باقیست وبه یک معنی هیچ گل تا یک روز نمی ماند همچنان
این ایجاد ومرتبه است شخص در جمیع احوال باقیست ومثل در حال موجود ومعدوم می شود بالجمله
باین فکر خاطر خود را مشوش نکنند بهان مشهود خود را محکم گیرند والسلام۔

مکتوب مدنی

مکتوب بستم در تحقیق وحدت وجود وشہود وجمع بین القولین بسم اللہ الرحمن الرحیم

من العبد الضعیف احمد المدعو بولی اللہ بن عبد الرحیم دہلوی عفا اللہ تعالی عنہ ووفقہ لما یحبہ ویرضاہ الی افندی اسمعیل بن عبد اللہ الرومی ثم المدنی اوصلہ اللہ تعالی الی ما یرجوہ ویتمناہ

اما بعد فانی احمد الیکم اللہ الذی لا الہ الا ہو واصلی واسلم علی نبیہ المصطفی وآلہ واصحابہ اجمعین قد وصل الی کتابکم الذی سالتمونی فیہ عن وحدۃ الوجود علی ما ذکرہ الشیخ الاکبر واتباعہ وعن وحدۃ الشہود علی ما ذکرہ الشیخ المجدد وہل یمکن التطبیق بینہما رضی اللہ تعالی عن الجمیع وایاہم فاعلموا اخوانی رحمکم اللہ ان لکل زمان ولکل قرن علما اصابہم فی تقاسیم رحمۃ اللہ عزوجل وان تاملتم حال اوائل ہذہ الامۃ المرحومۃ حین لم تدون علوم الشرع ولا فنون الادب ولا وقع عنہا کثیر بحث وانہ لم یزل الہام الحق یبرز فی صدورہم علما بعد علم علی حسب حکمتہ فی کل دورۃ لم یخف علیکم ہذا المعنی وان نصیبنا فی ہذہ الدورۃ من تقاسیم رحمۃ اللہ ان یجتمع فی صدورنا علوم علماء ہذہ الامۃ معقولہا ومنقولہا ومکشوفہا وینطبق بعضہا علی بعض ویضمحل الخلاف بینہا ویستقر کل قول فی مقرہ فہذا الاصل منسحب علی فنون العلم من الفقہ والکلام والتصوف وغیرہا بحمد اللہ وتوفیقہ واعلموا ان معرفۃ الحق علی ما قالہ الخضر علیہ السلام کبحر لجی لا مبدء ولا نہی لہ وان المتکلمین بہا کالابرۃ المغموسۃ فیہ لم تنقص من البحر شیئا او کالعصا فیر تشرب منہ حاجتہا ثم نفد ذلک فکل احد لا یخبر الا عن کمال دون کمال ولا یصف الا جمالا دون جمال ہ وعلی تفنن واصفیہ بوصفہ یفنی الزمان وفیہ ما لم یوصف + وفی مثل ہذہ المواضع یتفرق المستمعون فرقا فمن عرف مسقط اشارۃ کل واحد والموضع الذی اخبر عنہ جعل کل قول قیل فی محلہ وصدق الجمیع ومن ہالہ اختلاف العبارات وتنوع الاشارات ولم یقدر علی الخلوص منہا الی خبر الاختلاف ہناک بقی فی حیرۃ حائرۃ مثل ذلک کمثل اناس عمیان اکتنفوا الشجرۃ یلمسونہا ویذوقونہا فوجد بعضہم اوراقہا

ولبعضهم اغصانها ولبعضهم ازهارها ولبعضهم ثمارها ثم صدروا يتحدثون فقال بعضهم ان الشجرة
اجسام ملس وقال الآخر انما هي اعواد وقال بعضهم انما هي في غاية اللين والنعومة وقال الآخر
في غاية الخشونة والصلابة وقال الآخر في غاية الحلاوة وقال الاخر في غاية المرارة والعفوصة
وقال الآخر انها لا طعم لها اصلا وقال بعضهم لها رائحة طيبة وقال الاخر لا رائحة لها فلما اختلفت
ارادتهم جعل بعضهم يكذب بعضا وجعل بعضهم يسب بعضا فجاء رجل آخر متميز منهم بالابصار وان كان
دونهم في كثير من الاوصاف التي يمدح الناس بها بعضهم بعضا كحسن الصوت وقوة البطش وكمال
السمع والذوق واللمس فقال كلكم جميعكم مصيح في الاصل خطاء باعتبار الحصر ثم انه ارجع كل قول
الى مرجعه وبين لكل اشارة سقطا يسقط عليه ثم ان العارفين الجامعين بين العلم الظاهر والباطن
قد يكون كشفهم صحيحا ويلحقهم بعض الخطاء في توجيه كلام القدماء وتعيين مرامهم وهذا الخطاء لا يقدح
في معرفتهم بالله ولا يضر كمالهم فان توجيه الكلام وتعيين محله خارج عن الكشف شعبة من الاجتهاد
والتحري الذين يشاركهم فيها علماء الظاهر بل العوام ايضا واعلموا ان وحدة الوجود ووحدة الشهود
لفظتان تطلقان في موضعين فتارة تستعملان في مباحث السير الى الله عز وجل فيقال
هذا السالك مقامه وحدة الوجود وذلك مقامه وحدة الشهود ومعنى وحدة الوجود ههنا الا
ستغراق في معرفة الحقيقة الجامعة التي تعني العالم فيها بحيث يسقط عنه احكام التفرقة والتما
التي معرفة الخير والشر مبنية عليها والشرع والعقل فيجران عنهما مبينان لها اتم بيان واوفى
اخبار وهذا مقام يحل فيها بعض السالكين حتى يخلصه الله تعالى منه ومعنى وحدة الشهود والجمع
بين احكام الجمع والتفرقة فيعلم ان الاشياء واحدة بوجه من الوجوه كثيرة بوجه آخر
وهذا المقام اتم وارفع من الاول وهذا الاصطلاح اخذته عن بعض اتباع الشيخ آدم البنوري
قدس سره وتارة تستعملان في معرفة حقايق الاشياء على ما هي عليه فطروا في وجه ارتباط
الحادث بالقديم فوقع عند قوم ان العالم اعراض مجتمعة في حقيقة واحدة كما ان صورة
الانسان وصورة الفرس وصورة الحمار متواردات على الشمع والطبيعة الشمعية باقية في جميع

الحالات لكن الشمع لايسمي باسم التماثيل الا بتلك الصور المتواردة عليه مع تلك الصور في الحقيقة
هي التماثيل لكن لا وجود لها الا بضم ضميمة هي الشمع ووقع عند آخرين ان العالم عكوس الاسماء
والصفات انطبعت في مرايا الاعدام المقابلة لتلك الاسماء والصفات كما ان القدرة تقابلها
عدم وهو العجز فلما انعكس ضوء القدرة في مرآة العجز صارت قدرة ممكنة وعلى هذا القياس
سائر الصفات والوجود ايضاً على هذا الاسلوب فالمذهب الاول يسمى بوحدة الوجود والثاني بوحدة
الشهود وقد وقع عندنا ان المكشوفين صحيحان جميعاً لكن القول بان وحدة الشهود على هذا المعنى
لم يقل به الشيخ العربي سهو بل الشيخ واتباعه بل الحكماء ايضاً يقولون بها وذلك لان محصل
هذا القول بعد التهذيب والتخليص من المجازات والاستعارات التي اوجبت صعوبة الفهم هو ان
الحقائق الامكانية اضعف والنقص والحقيقة الوجودية اتم واقوى بحيث يمكن ان يقال للحقائق
الامكانية انها اعدام ظهر فيها صور الموجودات والاخفاء ان هذا القول متفق عليه وهذا الذي سألتمو
عنه يحتاج الى تفصيل فاستمعوا لما يتلى عليكم باذان واعية اعلموا رحمكم الله ان اول ما يفهمه المسلم
يخلص اليه من نصوص الكتاب والسنة بل يخلص الى كل صاحب عقل ان الحق عز وجل موجود خبير
بكل سائر الجزئيات الا انه قديم موثر في العالم خالق لهم رازق اياهم وهذا العلم هو الذي يجده
في صدره كل عاقل قبل ان يمارس رياضة نفسانية او معن في المعقول وهو الذي كلف به
الشرع الناس والشرع الآلهي لم يكلف الناس الا بما اودعه الله عز وجل في فطرتهم بحسب الصورة
النوعية سواء كان ذلك الشئ المكلف به علما او عملا ولم تجيء الشرع عليهم الا بما يهدى اليه
فطرتهم وهو مستكمن فيهم قال الله تبارك وتعالى فطرة الله التي فطر الناس عليها لا تبديل لخلق الله
وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم كل مولود يولد على الفطرة الحديث وهذه معرفة صحيحة واشارة
صادقة مرجعها تجلى من تجليات الحق عز وجل قديم برز في قلب النفس الرحماني قبل ان تحقق الزمان
ويجيء حديث الحدوث وذلك لان النفوس البشرية لها انجذاباً اليه مثل انجذاب الحديد الى
المغناطيس وميلا اليه مثل ميل النار الى جهة الفوق وميل الارض الى جهة التحت ما اصدق ما قال

بعضهم ؎ لقد سرت مقناطيسها فقلوبنا * بجذبک ایانا الیک تمیل * فسمی الحق عزوجل الوصول الی ہذا التجلی بعد الموت بقاء اللہ وجعل کل مایعین الانسان علی ہذا الوصول منیح صدره عنده طاعة وجعل کل مایبعده عنه او تعلق قلبه عنده اثما والی ہذا المعنی اشار النبی صلی اللہ علیه وسلم حیث قال ستروں ربکم عزوجل کما ترون القمر لیلة البدر لا تضامون فی رؤیته فان استطعتم ان لا تغلبوا علی صلوة قبل طلوع الشمس وقبل غروبها فافعلوا وہذا التجلی ہو منشأ الخیر والشر کما اشرنا الیه وہذا التجلی ہو الذی ینطبق علیه الاسماء الالهیة الحسنی والشئون وہو الذی اخبر عنه النبی صلی اللہ علیه وسلم حین سئل این کان ربنا قبل ان یخلق خلقه فقال کان فی عماء ما فوقه ہواء وہو الذی اخبر عنه الصوفیة بقولهم ان الوجود ظہر فی مظہرین مظہر واجب له التأثیر والقهار والانفعال والحدوث وقال الشیخ محی الدین ابن علی العربی ذوق الانبیاء والاولیاء یدل علی ان ہناک ارادة متجددة انتهی فمن اثبت ہذا التجلی کما ہو اصاب الفطرة التی فطر اللہ تعالے الناس علیها ووافق الانبیاء والاولیاء فی معرفتهم ربهم ومن لم یثبته اخطاء الفطرة وباین الانبیاء والاولیاء فی معرفتهم ربهم وصار زندیقا دہریا وکذلک کل من انکر علما او دعه الحق فی جذر فطرة الانسان وادار علیه التکالیف فہو الزندیق وکذلک من العلوم ان الفطریة التی یکون منکره زندیقا ان حقایق الاشیاء وجودات خاصة یدور علیها خواصها کالنار یحرق والماء یطفی والزنجبیل حار والکافور بارد والصلوة خیر والزنا شر فمن لم یقل بذلک قامت علیه الحجج من نفسه علی نفسه وکذبته الدلائل من نفسه علی نفسه ووقع فی ہوات من تہافت الاقوال والاراء وقد عرفنا من سنة الشارع علیه الصلوة والسلام انه یمنع التعدی من طور الفطرة وینهی عن الخوض فیما سوی ذلک الا ان الصوفیة عرفوا ان النهی انما یجری علی العقل وعلی الصورة الانسانیة فلو ان انسانا استعمل فی ذلک عقلا خاصا فی ذاته عقله وخاص فی ذلک بما ہو انسان کان منهیا عنه لکنهم یخوضون لطور وراء طور العقل وما یمر من البشر وبالجملة فقد خاض الناس بعد احکام ہذا الاصل الذی جبلوا علیه فی علم آخر

وهو ان الاشياء المعقولة والمحسوسة مشتركة في الوجود وهو المعنى الذي به تفارق هذه الاشياء
المعدومة فانا قد نتصور المثلث مثلا ونعقل انه ليس بموجود وقد نتصوره ونعقل انه موجود و
لا بد ان المتصور الثاني يفارق المتصور الاول والذي به تفارقه هو الوجود وهو الذي يكون
مبدأ للقابلية والفاعلية في هذه الاشياء ومتمائزة في الماهيات وهي الخصوصيات الزائدة
على الوجود والامور التي بها يسمى الفرس والانسان والحمار والبعير بهذه الاسماء والتي بها يتقدر
في انفسها لكل منها من الاحكام والآثار ثم اختلفوا في حقيقة هذا الوجود وكيفية انضمامها فقيل
الوجود امر انتزاعي تتصف به الماهيات والجاعل لم يجعل الماهية ماهية ولا الوجود وجودا
لكن جعل الماهية موجودة اقول هذا القول صادق في نفسه خطاء باعتبار حصر معرفة الوجود
فيه وباعتبار ذكره في مبحث الوجود الحقيقي فانا ندرك لا محالة امرا انتزاعيا نسميه بالوجود
ونصف به الماهيات والاتصاف به اثر من آثار جعل الجاعل جعل الماهية واصدرها من نفسه
ولعل اصدارها نظر الناظرون الى بعض احوالها من ظهور الفاعلية والقابلية ونحو ذلك فارتسم
في صدورهم عند ذلك صورة تسمى بالوجود اقول وهذا ايضا قول صادق في نفسه خطاء
باعتبار حصر معرفة الوجود فيه فانا ندرك قطعا امورا متمائزة في الخارج نسميها بالاسماء المختلفة
ولا جرم انها اثر الجاعل والحق ان هنالك وجودات خاصة نسميها بالماهيات محفوفة بين
وجودين آخرين احدهما الوجود الوحداني المنبسط على هياكل الوجودات وهو متقدم على الوجودات
الخاصة والوجودات الخاصة تنزلات وتعينات لبعض عمومه حاصلة من ارتباط معلوم الاشياء
مجهول الكيفية بينه وبين الماهيات التي هي شيون هذا الوجود المنبسط وصورته العلمية و
ثانيهما الوجود المنتزع من ملاحظة الوجودات الخاصة اجمالا فكل واحد من هذين القائلين
اصاب الحق واخطاء في الاكتفاء بما لا يشفي عليلا ولا يطفي غليلا وقالت الصوفية القائلة
بوحدة الوجود الشيء الذي يكون في الخارج ويترتب عليه الآثار الخارجية لا يخلو من ان يكون
في حصوله في الخارج وفي ترتب الآثار الخارجية عليه محتاجا الى ضم ضميمة او لا يكون محتاجا

الى ضم ضميمة فالاول هو الممكن والثانى هو الواجب وقد ادركنا بذوقنا ان هذه الضميمة هو الوجود
المنبسط على هياكل الموجودات وهو شئ قائم بذاته مقوم لغيره وليس متعينا فى نفسه مخصصا بنوع
من الآثار المعلومة عند الناس لكن له تنزلات علما وعينا ففى تلك التنزلات صار متعينا
مخصصا بآثار خاصة واول مراتب تنزله تجليه بنفسه بشان كلى لا يخرج عنه شان البتة ثم تنزله
الى التفاصيل لذلك الشان الكلى فى العلم ودون العين ثم تنزله فى تلك التفاصيل فى العين
كما كان فى العلم حقايق الممكنات عندهم هى صور تلك الذات المتكثرة بتلبيس الشئون و
الاعتبارات فانا علم بنفسه متلبسا بهذا الشان كان ذلك حقيقة الممكن واذا علم بنفسه متلبسا
بذلك الشان كان حقيقة لممكن آخر ووجودات الممكنات هى ظهور الوجود فى تلك الحقايق فاذا
اجتمعت شروط وجود ممكن وارتفعت موانع وجوده حدثت له نسبة خاصة مجهولة الكيفية معلومة
الانية بذلك الوجود فصدرت من الوجود آثار مختصة بتلك الحقيقة واقتضى الوجود اياها بواسطة
تلك النسبة الخاصة فيقال عند ذلك تنزل الوجود وتعين وظهر فى مظهر خاص بمعنى ظهور
تميزه وتعينه واقتضاء نوع من الآثار دون غيرها ومظهر الشئ وصورته المتعلقة التى تعين بها
وتلبس باحكامها وآثارها اقول هذا القول صحيح عقلا وكشفا فانك اذا قلت ان المتحقق فى معركه
القتال ليس الا الجسم فهو القاتل والمقتول وهو آلة القتل وهو الراكب وهو المركوب وهو السلاح
وهو السيف وهو الرمح وهو القوس وهو السهم وهو الرمى وهو الهازم وهو المهزوم وهو الصائل
وهو المصول عليه غير ان الجسم لم يستحق اسما من هذه الاسماء الا بكيفية خاصية ومعنى خاص
واذا انظرنا الى تلك الكيفيات مع قطع النظر عن اقترانها بالجسم كما كانت معدومة ولم يصدر
منها آثارها واذا انضم اليها الجسم صارت موجودة وصدر منها آثارها والجسم محل تلك الكيفيات
والحامل لها المستعد لتلك المعانى فى العقل والتقدير قبل الوجود الخارجى ثم تكون تلك الاشياء
عند الوجود الخارجى وتلك الصور المتكاثرة اعدام محضة ان لوحظ اليها مع قطع النظر عن الجسم
لم يكن لها تحقق وكانت موهومة وان لوحظ بضم ضميمة وهى الجسم كانت موجودة فاذا

صار الجسم سيفا تارة ورمحا اخرى فقد افضى به الاسباب اعني النجار والحداد والخشب والحديد
والنار والكير والمطرقة والقدوم والمنشار وغيرها الى ان حدثت بين المعدوم الموهوم الذي هو السيف
والرمح وبين الموجود الذي هو الجسم نسبة معلومة الانية مجهولة الكيفية بها اتصف ذلك
المعدوم بالوجود ومعنى وجود السيف والرمح هو ارتباط المعدوم بالوجود بحيث يصح له اشتقاق
الاسم من الوجود وكان الجسم عاما محتملا لصور كثيرة فاذا صار سيفا وتلبس باحكام السيفية
من القطع وغيره فقد تعين بتعين خاص وبرز في بعض صوره المحتملة فيقال عند ذلك ظهر في مظهر خاص
هو السيف كان ذلك كله كلاما صحيحا لا يتمكن من انكاره عاقل اللهم الا مناقشات لفظية ترجع الى
الوضع العرفي لا عبرة بها عندنا فاذا فهمت هذا القدر في الجسم فالموجود اولى بهذا ثم الموجود ومعناه
ما اتصف بالوجود والوجود لا شك انه صفة انتزاعية فلنبحث عن هذه الصفة الانتزاعية هل لها
منشأ انتزاع في الخارج او هي بمنزلة انياب الاغوال لا شبهة ان بديهة العقل يحكم
بالاول ويمنع الاحتمال الثاني فاذا كان هذا حكم الموجود كان هو حكم الوجود الحقيقي الذي هو منشأ
الانتزاع بالاولى واعلم ان الثبوت قبل الوجود فكم من معدوم هو ثابت متعين مخصوص باحكامه
وآثاره فان المحاسب اذا تعقل مراتب الاعداد فانه يمشي في ذلك على قانون طبيعة ثابتة في نفسها
يعلم ذلك بديهة فلو اراد ان يجعل الزوج فردا والفرد زوجا لم يمكن له ذلك ولو اراد ان يقدم شيئا
من مرتبة او يؤخر لم يستطع وهذا هو الثبوت الذي نقول انه قبل الوجود وهو غير الوجود الخارجي لا محالة
وغير الوجود الذهني ان اريد به التحقق الذي يحصل له بتعقل عاقل وان اريد به غير ذلك فيحتمل ان
يكون هو هو كما ذكرنا في مراتب الاعداد فكذلك في احكام كل نوع وجنس فانا نعلم لا محالة ان النخلة
ان وجدت فان خواصها كذا وكذا وان كيفها كذا وكذا او السدرة ان وجدت فان ورقها كذا
وكذا فقد اثبتنا لكل نوع احكاما خاصة به لازمة وجد في الخارج او لا كما ان الملازمة في قولنا
لو لم يشأ الله لم يخلق الخلق صحيحة وان لم تتحقق هذه الصورة فظاهر فهذا الانبساط وهذه الملازمة
واقع في نفس الامر قبل الوجود الخارجي وكل ما هو موجود في الخارج فهو ثابت البتة والممتنع ليس

بثابت وكذلك مخترعات الذهن مما ينقطع بانقطاع الاختراع وليس له امام تقتدي به العقل
في تصوره ذلك ليس لها ثبوت وبالجملة فالوجود الخارجي انما يحق الامر الثابت فيها موجودا
ولنبحث من هذا الثبوت وعن هذا الوجود اي شيء يتبعها فالذي وقع عندنا ان الوجود متحد
مصدره الوجود المنبسط على هياكل الموجودات او النفس الرحماني او النفس الكلية وبالجملة شيئية فقال
ه عباراتنا شتى وحسنك واحد وكل الى ذاك الجمال يشير ه وهو صادر من الذات الالهية
وان الثبوت متبعه اقتضاء الذات الالهية للعالم في عالم العقل قبل الوجود الخارجي وهو الذي تسميه
الصوفية بالتنزل العلمي لا يريدون بالعلم ارتسام صور الاشياء لكنهم يريدون صدور الاشياء منه
مرة واحدة في المرتبة العقلية قائمة بالواجب لا بنفسها ونبين ذلك بمثال اذا وضعت
الخاتم على الشمعة انتقش فيها الحروف المكتوبة في الخاتم فالحروف الظاهرة في الشمعة انما
كانت لعلة فاعلة وهو الخاتم وعلة قابلة وهي الشمعة وانما وجدت عند اجتماعهما وانطباق احدهما
على الآخر لكن للخاتم استعداد قائم به منذ كان الخاتم انه لو انطبق على شيء سواء كان شمعا
او طينا فاض منه على ذلك الشيء صورة الحروف فكل ما وجد عند الانطباق كان ثابتا قبله في
نفس الامر قائما بالخاتم فكذلك كل ما وجد حينا من الزمان فانه كان قائما بالذات الالهية من
حيث الثبوت ومن حيث انه كمال للواجب ومقتضاه وهذا هو الذي تسميه الصوفية بالفيض
الاقدس والحكماء بالعقل والحق ان العقل مستوعب لجميع الوجودات الخاصة الا ان الحكيم لم يفطن
الا بعقول الافلاك وليس هناك الا الاربعة اصول الذات الالهية والعقل الصادر منه والنفس
الكلية الصادرة منه ايضا بشرط العقل بواسطة والهيولى الصادرة منه بشرط النفس الكلية
كما قال مولينا عبد الرحمن الجامي في بعض كلامه ذات مع الصادر الاول علة تامه آن وجود است
كه در مرتبه ثانيه ظاهر مى شود وهمچنين ذات مع صادر اول وثاني علة تامه امرى ثالث است
انتهى وكلما يشاهد بالحس ويدرك بالعقل فانه حاصل من النكاح الحاصل بين الهيولى والنفس
فمن ذلك ما هو قريب من النفس قد ظهر فيه احكام الهيولى اكثر وليس الهيولى الا التشخص فلما جاوز

ه اي العقل الكل بينهما ١٢

صدور ہذا الاشیاء وتمت علیہا بزر الوجود علی حسب الاستعدادات الثابتة من قبل القابلیة
بالذات الالہیة فعبروا عن ہذا المعنی بقولہم وان ظہر الوجود فحکم ظہر باطن الوجود وانہ وقعت
بین ظاہر الوجود وباطنہ نسبة معلومة الانیة مجہولة الکیفیة وقالوا الاعیان ما شمت رائحة
الوجود ویریدون ان الذی یعید رسمہ الا انما ہو الوجود فقط لکنہ ظہر علی قانون باطن الوجود فہذا
القدر من وحدة الوجود ثابت عقلا وکشفا وقد حام حولہ جمیع الطوائف عن اہل العقل فمن قال بان
الذوات متحدة فی الذاتیة مختلفة فی الاوصاف انما اراد ہذا المعنی ومن قال بان العالم متعین فی
الہیولی الاولی والصورة العامة الجسمیة لم یبعد من ہذہ القاعدة کل البعد وقد اعترف بعد ما
ہذہ القاعدة من حیث یدری او لا یدری وقد اشرنا سابقا الی القول بان وجود الشیء عین
حقیقة لا العیاد ہم ہذہ المسئلة وکذلک القول بان الوجود منفعة انتزاعیة لا بعیاد ہما ولکل قول
محمل ینطبق علیہ بقی ہہنا مسئلة مشکلة قد صعبت علی الاذہان القائلة بوحدة الوجود وہی ان ہذا الوجود
عین الذات الواجبة او صادرة منہا بطریق الابداع ولا بد من تحریر محل النزاع لان کلام القوم
من الطرفین لا یخ من التسامح والتجوز فیحتاط العقلان فاقول لا شبہة ان حال الانسان
بالنسبة الی اعتباراتہ من الانسان بشرط لا وبشرط الشیء ولا بشرط الشیء غیر حالہ بالنسبة
الی افرادہ فانا لا نشک ان الحال الاولی فیہا الوحدة الحقیقیة والکثرة الاعتباریة والحال الاولی
لا یخرج عن کونہ کلیا والحال الثانیة یخرج عن ذلک فاذا استقرانا مراتب ظہور الشیء فی
مظاہرہ وتعینہ فی بعض مجلاتہ وجدناہا علی منزلتین احدیہما المنزلة التی یعبر عنہا بالصدور
والابداع والثانیة المنزلة التی یعبر عنہا بالتعین الاعتباری وبعد ہذا القول اختلف اقوالہم
فی الوجود المنبسط علی ہیاکل الموجودات فقال الشیخ صدر الدین القونوی فی اول کتاب مفتاح الغیب
انہ صادر من الذات الالہیة وقال مولانا عبد الرحمن الجامی بان الفرق بین الذات الالہیة و
الصادر الاول اعتباری ہی شرحہ للمعات بعد ایراد سوال وجواب فی ہذا المعنی تحقیق آنست
کہ فیض ہمان ذات مفیض ست اما باعتبار نسبت عموم وانبساط بر حقایق ممکنات واین نسبت

از امور اعتباریہ ست پس ذات ماخوذ باین نسبت از امور اعتباریہ باشد و فی نفسها از امور حقیقی
انتہی۔ والحق عندی ہو المذہب الاول کیف وتمایز الوجودات الخاصۃ فی الاحکام وثبوتہا فی
انفسها من اجلی البدیہیات فالتنزل الذی بہ یحصل ہذہ الاشیاء من المنزلۃ الثانیۃ لا
محالۃ وان کان اسم التنزل التعین یشملہ والاعم کمن بین الافراد وبین نوعہا الا الفرق الاعتباری
المنقطع بانقطاع الاعتبار وکذلک بین کل خاص وعام الی ان یرتقی الامر الی الذات الالٰہیۃ
لا یقال الصوفیۃ یلتزمون ان الحقایق الامکانیۃ اعتبارات واضافات لاحقہ بالوجود لانا
نقول الصوفیۃ یقولون بان النار غیر الماء وہما غیر الہواء وان الانسان غیر الفرس وان کان الوجود
یشملہا کلہا فظاہر انہم ارادوا بالاعتبارات والاضافات معنی لا یزاحم ہذہ التغایر الذی یکون
منشاء الاختلاف الاحکام وہذا المعنی ہو الذی الکثرۃ حقیقۃ والوحدۃ اعتباریۃ اذ لا معنی لحقیقۃ
الکثرۃ الا تمایز الاحکام واختلاف الآثار وتغایر الحقایق التی ہی الوجودات الخاصۃ لا اختلافہا
فی اصل الوجود وعدم رجوعہا کلہا الی الوجود الواحد المنبسط علی ہیاکل الموجودات کلا فقولہم ہذا
اثبات للتنزل والظہور لا اثبات بمنزلۃ دون منزلۃ من منزلتی التنزل والصوفیۃ حیث قالوا
العالم عین الحق ما ارادوا نفی الوجودات الخاصۃ الحاصلۃ من تنزل الوجود الی مراتب شتی بل
ارادوا افادۃ معنی التنزل والظہور فلما ان المعقولی یقول زید وعمرو واحد یعنی بہ التماثل فی النوع
لا الاتحاد من کل وجہ ویقول الانسان والفرس واحد یعنی الاشتراک فی الحیوانیۃ ویقول الشجاع
والاسد واحد یعنی المشابہۃ فی الشجاعۃ فکذلک الصوفیۃ یقولون العالم عین الحق یعنون تعینہ
کلہ فی الوجود المنبسط وقیام الوجود بالحق الاول استجذہ لا نفی التمایز بالکلیۃ قال قائلہم ؎
ہر مرتبہ از وجود حکمے دارد ✤ گر حفظ مراتب نکنی زندیقی ✤ وحیث قالوا بالتنزل ارادوا معنی
یعم المنزلتین لا یقال ہب انک اثبت الحق الاول والصادر منہ فلا بد ان الوجود والتحقق یشملہا
اذ لا یصح ان یقال انہ لہذا انہ لیس بموجود ولا لذلک انہ غیر موجود واذا کان الوجود یشملہا
فالکلام جار فی ہذا الوجود ولا بد انہ الاول وانہ فی المرتبتین جمیعا لانا نقول ہذا لوجود منفرد من

تقدرة العقل ولا ثبوت له فی نفس الامر بمنزلة انياب الاغوال وان فتشت حق التفتيش
وجدت هذه المسألة القائلة بان الارتباط بين الحادث والقديم ليس الا المنزلة الثانية المسماة
بالتعين الاعتباری هی التی ترده الفطرة السليمة المجدد له علی التصديق بتحقيق تمائز ما فيما بينهما
ولا ترد الفطرة مطلق التنزل الصادق بالصدور والابداع وبغير ذلک بل نضطر اليه معيران
هذه الاصول اعنی العقل والنفس والهيولی کل واحد منهما عين الآخر من وجه فالعقل عين النفس من
وجه کما صورنا فی استعداد نقوش الخاتم القائم بالخاتم والنقوش المنطبعة فی الشمعة القائمة
بها وکذلک النفس عين الهيولی من وجه ولنظر لذلک مثالا ايضا اذا تصورت فی نفسک کليا
کالکلیات الکليات حتی حکم العقل بان مثله لا يوجد الا فی فرد واحد ثم وجد فی الخارج ذلک الجزئی
فالفرق بين النفس والهيولی کالفرق بين الکل الذی حکم العقل بانه منحصر فی فرد واحد وبين
الفرد الجزئی وليس للهيولی عندنا حقيقة الا بروز النفس الکلية فی صورة التشخص والتعين فهی
مع هذا البروز هيولی فالعارف اذا اراد بيان هذه العينية لا بد ان يستعمل ما يوهم الفرق الاعتباری
وبالجملة فتلک کلمة حق اريد بها الباطل ثم ان الشيخ المجدد قال فی مکتوباته الصفات الثمانية
موجودة فی الخارج فلا بد منها متميزة من الذات الواجبة فی الخارج ولکل صفة عدم يقابلها
فللعلم عدم يقابله وهو الجهل وللقدرة عدم يقابلها وهو العجز وتلک عدمات لها تميز فی علم الحق
فصارت بذلک التميز مرايا الاسماء والصفات ومجالی انوارها فحقائق الممکنات هی عکوس
الاسماء والصفات المنطبعة فی الاعدام المقابلة لها فالاعدام بمنزلة المادة وتلک المهيات
وعکوس الاسماء والصفات بمنزلة الصورة الحالة فی المادة فحقائق الممکنات عند الشيخ ابن
العربی تلک الاسماء والصفات متميزة فی العلم وعند الشيخ المجدد انما هی عدمات انعکست فيها
انوار الاسماء والصفات وتلک العدمات وذلک الانعکاس انما کانت فی العلم ولکن الفاضل
المتعارض مجدده اذا شاء ان يوجد ما من الماهيات فی الخارج جعلنا بالوجود الظلی فيصير
موجودة فی الخارج بالوجود الظلی واختلفت اقواله فی العالم فقال مرة هو موجود ظليا وقال

تقاضاے آن میکند کہ زیر ہر بیتے اشارتے لطیف کردہ شود و آن معرفت کہ دران مودع ست
شعر الاطال شوق الابرار الی لقائی * وانی لاشد شوقا الیہم منہم * ؎ من نہ ام
بادہ ام یا بادہ را پیمانہ ام * عاشق شوریدہ ام یا عشق با جانانہ ام * درین بیت اشارہ کردہ
شد بمقام حیرت کہ از مقامات لطیفہ خفیہ ست کہ سالک درین مقام تفرقہ نمیکند درمیان وجودات
خاصہ کہ بماہیات معبر میشود و درمیان وجود مطلق کہ ظاہر شدہ است در وجودات خاصہ و امتیازی
نماید درمیان احکام خاصہ مظاہر وجود تا یکے را عاشق گوید و دیگرے را معشوق و سوم را عشق *
؎ مبتلاے حیرتم جان گویمت یا جان جان * اصطلاح شوق بسیارست و من دیوانہ ام
درین بیت نیز اشارہ کردہ شد بمقام حیرت و جان عبارت از وجودات خاصہ ست و جان جان
عبارت از وجود مطلق ست ظاہر شدہ در وجودات خاصہ ؎ شوق موسی در نہاد اوران طور
اورا * در نہاد شمع آتش میزند پروانہ ام * اشارہ است بانکہ محب بسوال حال خود جذب
میکند محبوب را متشخص ظہور او میشود در صورت خاصہ کہ مقتضی استعداد اوست الا کون الا علی
الا بقدر استعداد المتجلی لہ و آتش زدن عبارت از قلق و بیقراری دادن ست ؎ با جمال
ذاتیش حسن دگر درکار شد * چشم او را سرمہ ام یا زلف او را شانہ ام * درین بیت
اشارت بحکمت ظہور احجار ہست کہ تمام بعض مصالح این عالم ست تا آنکہ حسن ذاتی در ذات خود
از غیر مستغنی ست و حسن ثانوی کہ مقتضاے مصلحت کلیہ است گاہے مقتضی این نوع شود
و تمثیل حسن ذاتی بچشم معشوق کہ در رعایت لطافت آفریدہ شدہ و حسن ثانوی بسرمہ و تحسین
زلف و شانہ ؎ میل ہر عنصر بود سوے مقر اصلیش * جذبہ اصلیست بر شورش مستانہ ام
اشارت ست بحقیقت محبت ذاتیہ کہ ان میل حضرت وجودست در مظاہر مقصودہ بجانب اطلاق
مثل میل ہر عنصر بمقر اصلی خود ؎ غافل از خود ماند از صورت چو پرشد آئینہ * تا ازان چشم
خانا ز خود بیگانہ ام * اشارت ست باستغراق در اتصال بے سرود ن در کار خود دجہد
باشند و سالک را غیر نگو حتی نفس خود نیز مدرک نگردد و تمثیل آن بآئینہ کہ از خود غافل ست

وبصورت مسلے ؎ اے امین برستیم نام تجدد تهمت ست ٭ درازل پیش اززمان نعمه شده
میخانه ام ٭ اشارت ست بآنکه محبت ذاتیه قبل ازعالم ارواح واجسام ست زیراکه اصل او توجه
وجودست باطلاق وآن قبل انرزمان ست ومیخانه اشارت بجوامع مراتب اطلاق ست والحمدلله
اولاً وآخراً وظاهراً وباطناً **مکتوب بست وچهارم** درمنظومات ؎ فراغت یافتم از
جمع وتفرقه ٭ چواحرام سرکوی توبستم ٭ چودیدم روی زیبای توجانان ٭ زتشویش وجود
خویش رستم ٭ بیا ساقی بده جام شرابی ٭ که مخمور صبوحی الستم ٭ **ایضا**
محبت نام جوش طبع ومیل نفس اگرباشد ٭ سراهل محبت در دو عالم گاوخر باشد ٭ زنازک
طبع خیرازخود نمانهانی آید ٭ درخت بید را دیدم دایم بے ثمر باشد ٭ بوسعت مشربان رنگ
تعلق درنمیگیرد ٭ اگرنقشے زنی برروے دریا بے اثر باشد ٭ صفائی طبع میخواهی زصحبت
دامن اندرکش ٭ که آب دور از مردم همیشه باصفا باشد ٭ **ایضا** مزاج صاف طبعانرا
بجزغربت نمیسازد ٭ مکدرگرددآب صاف چون یکجا وطن گیرد **فرد** صفا باخبث باطن نیز
گاهے جمع میگردد ٭ بردمالوعدراچون دردبشنید تماشاکن ٭ **فرد** هرزه گردی مانع نور
دل ست ای هوشمند ٭ سیل تا ننشست یکجا باطنش صافی نشد ٭ ؎ دواے دردمن
بیرتیغ ضماد تومیناهم ٭ نمکسار دل مجروح من هستی و مرهم هم ٭ جهان وجان فدای
وضع شوخ شهرآشوبت ٭ قیامت میمائی ودم عیسیٰ مرهم هم ٭ درین بیت اشاره کرده
شده بحال عجیب که آن جمع ست درتعلق قلب وانس روح دریک حالت دتاذی ازان یک والتذاذ
ازان دیگر بیکدفعه ؎ توی اول توی آخر توی ظاهر توی باطن ٭ توی مقصود اهل دل
توی مشتاق همدم هم ٭ زیک منبع درینجا مختلف فواره میجوشد ٭ مزاج حرص قارون هم
ابراهیم ادهم هم ٭ بخاری ازرمین خیزدبباد جو درآمیزد ٭ گهے باران ریزان ست
گاهے بیضه وشبنم هم ٭ درین سه بیت اشارتست باضمحلال حقایق متخالفه دریک حقیقت
واستیاز احکام درمیان حقایق متخالفه بسبب امتیاز صور وهیاکل ؎ کدامی طرفه نیرنگی درین

کاشانه سر دادی ٭ که عالم پای کوب از دست عشقت گشت و آدم هم ٭ درین بیت اشارت
ست بسریانِ عشق در جمیع عالم چه فلک و چه ملک و چه عنصر و چه اعراض خصوصاً انسان که عشق
طبعی و ارادی هر دو دارد بانکه سبب سریان آن مصلحت کلیه ست **مکتوب بست و پنجم** در شرح
غزلیکه بر تضمین بیت اول غزل عراقی علیه الرحمة انشا کرده اند ~ نخستین باده کاندر جام کردند ٭
مزاجش عکس آن گلفام کردند ٭ هویدا شد در امکان صورت حق ٭ بآن صورت جهان را رام کردند
همی بایست تفصیلی ازان روی ٭ مکارم را بما اتمام کردند ٭ شراب وحدت از خمخانهٔ غیب
مرا صبح ازل در کام کردند ٭ چو غلطیدم ز مستیها بهر سو ٭ حریفان مستی از من وام کردند
حقیقت را که مستور از نظر بود ٭ بما مشهود خاص و عام کردند ٭ پس آنگه موج دریا بازگردید
با تمام فنا اکرام کردند ٭ ازین رمزی دقیقی با تو گویم ٭ بخود آغاز و نیز انجام کردند ٭٭
غرض ازین ابیات شرح بیت عراقی ست علیه الرحمة و تعین مراد او از باده و جام و استعاره
از چشم ساقی و حاصل آنست که این بیت دو احتمال دارد یکی آنکه از جام مرتبه امکان مراد باشد
و از باده کمال او بافاضه صور انواع و خواص آن و از مستی چشم ساقی فیض واجبی که عبارت از تجلی
اعظم ست باصطلاح ما و حقیقة محمدیه باصطلاح صاحب فتوحات و درین نظم عدول از وضع از مستی
چشم ساقی کرده شد گفته آمد که ممزوج بان باده کرده شده است عکس روی آن یار گلفام
دیگر آنکه کمالاتی که در طبقه بنی آدم ظاهر شده و اتمام خواص نوعیه و استیفاء احکام مطالب
ایشان بآن متحقق شده بواسطه اخیار همه افراد اکمل ست که وجود ایشان بجهت مصلحت تفصیل
مراتب اجمالیه وجوبیه است و فی الحدیث بعثت لاتمم مکارم الاخلاق و این اشاره بهمین تفصیل
تواند بود پس این افراد کمال را در ازل باستعداد کمالات وجوبیه نواخته اند و در نشاء
دنیا از ایشان آثار همان استعداد بر روی کار آمد ملل و مذاهب پدید آمدند و اعلام ارشاد
برافراشته شد و سبب هدایت جماعات بنی آدم گشت و بحقیقت جمیع افراد بنی آدم از لفظ
السعد چیزی می فهمند و ذهن ایشان بآن حقیقت مجرده بوجهی از وجوه ملتفت می شود و نهیمه

برکات نفوس کامله است چه نفوس مقارنه با اجساد و چه مفارقه از آنها و معاد این نفوس اضمحلال
است در تجلی اعظم و مشمول شدن بفیض آن بوجهی که انار وسطی ایشانرا در خود متلاشی سازد
و انانیات صغرا را وجود پیدا نباشد و در پنج بیت لاحق ایمعانی بطریق ایجاز و بلسان
اشارت ادا کرده شد باز نکته دیگر ادا کرده آمد که تجلی اعظم مبدا و معاد نفوس کامله است۔

باب دوم

از کتاب کلمات طیبات در ترجمه رساله اسرار العارفین و سیر الطالبین

شیخ شهاب الدین سهروردی رحمة الله علیه

بسم الله الرحمن الرحیم

اما بعد خانه های فقیر ویران شدند و شهرهایش بی بنیاد فقرا رحلت کردند و متشبهان و مترسمان
بسیار شدند آنانکه مشغول اند به غیبت و دروغ و طلب دنیا و فریب و نفاق و بغض و غل و غش
و حسد و کبر و غضب و حرص و ریا و افتخار عداوت و رغبت امارت و صحبت سلاطین و امرا
و [illegible] قسم و اکل حرام که حلال را همیرانند و چون شهادت همچو کسان مقبول نیست اقتدا ایشان
و کلاه گیر خلق از ایشان چگونه روا باشد فلهذا خواستم که کتابی نویسم در علم سالکان و فقرا و عارفان
تا انکه عزم تصنیف کردم و قلم را جولان دادم و **اسرار الطالبین** و **سیر العارفین**
نامش نهادم و سوال میکنم از خدا که توفیق اتمامش دهد چنانکه بشیر و عشق داد و ما النصر الا
من عند الله و هو علی کل شیء قدیر و بالله ابتدا جدر **سمره** بنده را نزدیکی حق تعالی
دست ندهد مگر بدورن از خلق چرا که نزدیکی حق در ذکر الله و عبادت و طاعت

وفکر در ملک وملکوتش بازمیدارد پس نزدیکی او بدون دوری خلق صورت نه بندد تعالی شانه
چنانکه قرب سلطان وقرب بنده بمولی که بدون بعد از غیر سلطان وغیر مولا راست نیاید **سیرة**
شیخ آنست که ذاتش قدس باشد وصفات ذمیمه اش فانی وصفات حمیده اش باقی چنانکه
چیزے از صفات بشریه در باقیست وامر دیگر برآن دلالت کند وراه نماید بر ظاهر شده
صلاحیت مشیخت ندارد او خود محتاج بشیخی ومرشدی که او را معرفت وطریقت اموزد کذا قال الشیخ
ابو الغیث الیمنی رحمة الله علیه **سیرة** هر که صوف وجبه پوشید لقمه چرب ولذیذ نخورد وبا سلاطین
واهل دنیا نیامیزد وهر که نه اینچنین ست در لباس انبیا واهل سلوک خیانت ورزیده باشد ونقض
ادا کرده **سیرة** فقیر را مخاطب ملوک وسلاطین حلال نیست که از صحبت ایشان قلبش میرد
روایتست از ابن ابیطالب کرم الله وجهه که صحبت ملوک فتنه هست وخوردن طعام شان سم
قاتل که دواے ندارد وفرمود رضی الله عنه علم معرفت ست و دیدن روی ظالم قلب را سیاه می
کند ومعرفت حاصل نمی شود روایتست از ابو الحسن نوری رحمة الله علیه که گفت چنانکه از تاثیر
صحبت بدکار نیکوکار شود همچنان نیکوکار بدکار گردد وهر که این مسئله را انکار کند بطالع گمراه
وزندیق ست که انکار حدیث کرده آنکه فرمود رسول خدا صلی الله علیه وسلم الصحبة تؤثر وگفت
علی رضی الله عنه صحبت صالحان نور و رحمت ست اهل عالم را **سیرة** سالک باید که بذکر مشغول
باشد تا آنکه هر موے از مو هاے بدنی زبان باشد **سیرة** اصل در اقامت سلوک ریاضت
نفس وثمره ارادت اینست که خود را از اهل دنیا وصحبت اغنیا وسلاطین وهواے نفس دور دارد
سیرة مرید مبتدی باید که از تمامی فضول همچو فضول نظر وفضول کلام وطعام وجمله معاصی صغائر
وکبائر اجتناب کند **سیرة** روایتست از ابو بکر شبلی رحمة الله علیه که گفت مرید را خصوصا
مولا را باید که بغیر حاجت کلام نکند **سیرة** هرگاه مرید از خلوت وعزلت بیرون آید سر خود
بر قدم شیخ نهد بطریق شکر ومنت ونیز بعض علما گفته اند که زن اصل کار میشود اگر هست
سجده هم کفر نیز قائل شده اند که این تحیت ست نه عبادت زیرا که شیخ قبلهٔ مرید نیست **سیرة**

پس در طریق فقیر پرہیز کردن ست از دنیا چنانکہ رسول خدا فرمود صلی اللہ علیہ وسلم حب الدنیا راس کل خطیئة وفتنة وبلیة **سیرة** مرید کہ فقیر باشد بقدر حاجت کسب کند و بعد فراغ از کسب بذکر مشغول شود و نشستن میان خلق نہ پسندد سواے مراقبہ وآن نظر کردن ست در مغیبات بصفا یقین ہمچو عالم ملکوت وبعض گفتہ اند مراقبہ مراعاة سیرت برائے ملاحظہ غیب بہر لمحہ ولحظہ **سیرة** خلوت ترک دادن اختلاط مردم ست اگر میان ایشان باشد وبعض گفتہ اند خالی شدن ست از تمام اذکار سوا ذکر اللہ وبعض گفتہ اند انس گرفتن ست بذکر و مدت آن چہل روز ست بقول رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من اخلص للہ اربعین صباحا ظهر ینابیع الحکمة من قلبه علی لسانه **سیرة** عزلت دور شدن ست از اہل زمانہ بترک طمع از امارہ نفس وشہواتش بلزوم پرہیزگاری **سیرة** صحبت اغنیا واہل دنیا قلب مومن را میمراند نعوذ باللہ منہا وچون قلب مومن بمیرد سنگ وکلوخ گردد پس ہر چہ خواہد بگوید **سیرة** حسن بصری روایت کرد از امیرالمومنین علی کرم اللہ وجہہ کہ گفت ہرگاہ ببینی مردے را کہ بے حاجت با مردم اختلاط میکند و دنیا می طلبد و باز خدا را میطلبد پس بدانکہ او زندیق ومردود ست ودزدے ست از دزدان دنیا **سیرة** روایت ست از ابویزید بسطامی رحمة اللہ علیہ کہ گفت طالب دنیا طالب خدا نباشد واختلاط اہل سلوک در طریق طلب خدا با سالکان ست نہ با اہل دنیا **سیرة** شیخے کہ برقانون مذہب اہل سنت وجماعت وحرکات او موافق کتاب اللہ وسنت رسول اللہ نبود از قطاع الطریق ودزدان دین ست **سیرة** روایت ست از علی بن ابی طالب کرم اللہ وجہہ کہ گفت بدترین مردم وگمراہ کنندہ مردم کسی ست کہ غم دنیا خورد پرسیدند دنیادار کیست گفت آنکہ زیادہ از قوت شبا روزی طلبد کہ او غنی ست نہ فقیر ولہذا امام شافعی رحمة اللہ علیہ برکسیکہ زیادہ بر قوت روز وشبی دارد صدقہ فطر واجب گردانیدہ **سیرة** روایت ست از علی کرم اللہ وجہہ کہ گفت سہ قلب ست قلب سلیم قلب منیب وقلب شہید۔ قلب سلیم آنست کہ بجز معرفت خدا چیزے در آن نباشد

وقلب منیب آنکه از ہر چیز بخدائے عز وجل بازگردد و قلب شہید آنکه او تعالی و تقدس را در ہر
چیزے مشاہدہ کند **سیرة** شیخ باید که عارف و دانا باحوال مرید باشد تا حسب حال او
نصیحت و راہنمائے کردہ باشد و آنکه نه چنین ست گمراه کننده **سیرة** مرید را نزیبد که در قلب
او ذرہ از حب دنیا باشد چه دنیا مردار ست پس ذرہ ازان ہمچو قطرہ خون ست که چون
در آب افتد تمام آب فاسد و تباہ شود **سیرة** مشائخ طریقت گفته اند که صحبت توانگران فقیر را
سم قاتل ست که او را دوائے نیست و حاصل این کلام آنکه از اہل دنیا بقدر استطاعت
و امکان بپرہیزد چه محبت دنیا در دلہائے مردم جا کردہ ست پس از صحبت شان ضررے عظیم
خواہد رسید **سیرة** روایت ست از ذوالنون مصری رحمة الله علیه که گفت ہر که شبے بخفت
و در دلش غل یا غش ست با یکے از مسلمانان نام او از دیوان فقرا محو کردہ شود و بعض محققان
گفته اند غش در مذہب شان این ست که برادر مسلمان خود را بنامش یاد کند **سیرة** بدان
اے طالب که ہرگاه بینی کسے را در دنیا افتادہ و بجاہ و رفعت و منزلت دل داده و **سیرة** بلطف
مردم دنیا شده پس بر دست گریستن بر نفس خودش زیرا که فقر کنارہ گرفتن ست از حب دنیا
سیرة فقیر را در تمام مذاہب اختلاط اہل دنیا و آمدن بر ملوک و سلاطین حلال نیست چنانکه
فرمود علی بن ابیطالب رضی الله عنه بدترین فقیرے ست که بر در امیر آید و نیکوترین امیرے
ست که بر در فقیر آید و روایت ست که صاحب عراق سه سال مریض بود سہل ابن عبدالله
تستری را خواند تا دعا کند و بنظر شفا بخشش نگرد و آخر ببرکت دعا و نظر شفقتش شفا
یافت باز سہل بخانه خود آمد و سه سال عزلت اختیار کرد **سیرة** ہر که ہمیشه بدنیا مشغول
باشد ہمیشه از حق سبحانه و تعالی دور باشد که مشغولی دنیا حجابی ست عظیم در راه نجات از
اہل دنیا ذکر الله ست تعالی و تقدس **سیرة** قدم اول در راه سالکان و عارفان بریدن
علایق ست بالکلیه چنانکه فرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم طالب الدنیا لا یکون طالبا
للمولی و از اکثر اہل سلوک منقول ست که ہرگاه مہمے یا امرے عظیم کسے را از ایشان

پیش آورے پارچہ صوف باکسار پوشیدے وزنجیر در گردن یا در یا یا در سر انداختہ مناجات بحق سبحانہ کردے وفی الحال مستجاب شدے ۔ و بدانکہ زنجیر یا رسن در گردن یا در پا انداختن مستحسن ست وسنت داؤد ست علی نبینا وعلیہ الصلوۃ والسلام کہ مراد ازان سر اسے غایت تواضع وانکسار وافتقار وحضور ورقت قلب امرے دیگر نیست ومؤید آن ست انچہ روایت ست از بعض تابعین کہ گفت دیدم عمر بن الخطاب را رضی اللہ عنہ کہ بر پشت شان اثر تازیانہ ہست پیش عبد اللہ بن عمر رفتم وگفتم کہ امیر المومنین را دیدم کہ بر پشت شان اثر تازیانہ است گفت سبحان اللہ کدام ست کہ امیر المومنین را تازیانہ زند او را خلوتی ست کہ در آن خلوت محاسبہ نفس میکند وشب جمعہ دُرّہ برداشتہ نفس ودرا میزند ومیگوید کہ چنان کردی چنین کردی ۔ والحمد للہ علی الاختتام وعلی رسولہ الصلوۃ والسلام ۔

خاتمہ

الحمد للہ والمنۃ کہ کتاب مستطاب مسمی بہ کلمات طیبات بہ حسن اہتمام وسعی ملا الکلام منشی ابن علی منیجر اخبار نیر اعظم مراد آباد بماہ جون ۱۸۹۴ء بمطبع مطلع العلوم مراد آباد مطبوع گشتہ سرمۂ چشم مشتاقان گردید ۔

اشتہار

چونکہ یہ کتاب بموجب ایکٹ ۱۸۶۷ء داخل رجسٹر گورنمنٹ ہوچکی ہے کوئی صاحب بغیر ہماری اجازت کے قصد طبع کا نفرماویں بلکہ جن کو جسقدر جلدیں مطلوب ہوں منشی ابن علی منیجر اخبار نیر اعظم مراد آباد سے طلب فرماویں ۔

المشتہر حافظ عبد المجید ونجم الدین مالکان کتاب

منیجر اخبار نیر اعظم مراد آباد سے طلب فرمائیے

اخبار نیر اعظم مراد آباد

فساد کا بیخ کن - عناد کا دشمن - صلح و میل جول پر آمادہ - ملکی و مالی - اخلاقی - و تمدنی - و عام پسند مضامین اور چھوٹی بڑی سیکڑون دنیا کی تازہ تازہ خبرون اور تار برقیون اور سچے اشتہارون تجارتی کا ایک بیش بہا خزانہ ہی - ۱۹ برس سی ہفتہ وار ہوا یا ۱۶ صفحہ پر شایع ہوتا ہی - عام خریدارون سی ہے سال مع محصول قیمت ہی طلبہ سے صرف ۲ روپیہ پیشگی سال لیے جاتے ہین - قدردان کم آمدنی والون سے حسب حیثیت - نمونہ کا پرچہ مفت صرف ۱ ٹکٹ محصول بھیجنے پر نذر ہوتا ہی

سوانح عمری ڈاکٹر انندی بائی جوشی

یہ ایک مارواڑی عورت کی دلچسپ سوانح اور اوسکی امریکا کے سفر کے حالات کا آئینہ ہے اور اسکی عمدہ کوششون کا سچا فوٹو ہے - تمام مہذب دنیا اوسکی نام سے واقف ہی - چھپائی لکھائی ڈمی کاغذ پر اعلی درجہ کی ہی مہذب اشخاص کو اسکی ملاحظہ کی ضرورت ہی قیمت ۱۲ /

نیل کی کاشت پر لکچر

اسکے صلہ مین مصنف کو سو روپیہ انعام دیگئی قیمت

رسالہ بقائے نسل

بڑے زوردار قلم کا لکھا ہوا - رنگین کاغذ پر ہی قیمت

مثنوی فریاد داغ

نواب مرزا خانصاحب داغ دہلوی کی مشہور مثنوی ہی
قیمت ۸ /

مثنوی جانستان

- گورنمنٹ اسکول مراد آباد کے دو طالب علمون کے عشق کا سچا قصہ - گلزار نسیم کی بحر مین لکھا گیا ہی - آخر مین عبرت خیز نتیجہ ہی - عاشق کا کنوین مین ڈوب کر خودکشی کرنا - اور اسکے اصلی خط دل پر اثر کرتے ہین - سچرنگے کاغذ پر باتصویر چھاپی گئی ہی قیمت

مثنوی گلستان - یہ بھی اسی قسم کی سچی حالت کا فوٹو ہے - جو ابھی تصنیف ہو کر نئے ڈھنگ سے چھپی ہے

ہدیۃ القوم - روزہ افطار کرنی اور سحر کے بیان مین

رسالہ حفظ صحت - یہ اردو رسالہ طلبہ کے لیے نہایت مفید ہے اسمین اضافہ بھی کیا ہی - قیمت

اسرار قدرت - عجائبات فلکی کے بیان مین

نظارۂ عالم - علم ہیئت مین - قیمت

رسالہ میر زاہد مع غلام یحیی ڈمی کاغذ پر

بدر الدجی شرح انوار الہدی - ڈمی کاغذ پر

المشتہر ایس - ابن علی منیجر اخبار نیر اعظم مراد آباد

نصیحۃ الشیعہ

شیعونکا رد نہایت دلچسپ ہی - اونکی روایتین اونکی معتبر کتب سی نقل کیگئی ہین اور اونکے صفحہ کا بھی حوالہ دیا گیا ہی تاکہ حضرات شیعہ انکار نکر سکین نہایت عجیب روایتین ملی ہین تعجب یہ ہی کہ یہ روایتین مناظرہ قدیم مین شامل کیون نہوئین شاید اسکی وجہ یہ ہو کہ اہل سنت کو کتب شیعہ کم میسر آتی تھین - ستمبر ۱۸۹۳ء سے یہ مناظرہ ۱۶ صفحہ ماہوار اس مطبع سے شایع ہوتا ہی عبارت عام فہم اردو ہی - اسکی سالانہ پیشگی قیمت مع محصول ہے مین پہلا جز بطور نمونہ روانہ ہوتا ہے

المشتہر قاضی محمد فہیم الدین مالک مطبع احتشامیہ مراد آباد